

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти

РЕГІОНАЛЬНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного
права в сучасних умовах»**

до дня захисту прав людини

26 листопада 2021

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 8 від 01.12.2021)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Киян Володимир Якович – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент;

Золотухіна Лілія Олександрівна – професор кафедри цивільно-правових дисциплін, д.ю.н., доцент;

Ярошевська Тамара Василівна професор кафедри цивільно-правових дисциплін, д.ю.н., доцент;

Обушенко Наталія Миколаївна – професор кафедри цивільно-правових дисциплін, д.ю.н., доцент;

Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна - доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент;

Поліщук Марина Геннадіївна – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент;

Тимченко Лілія Михайлівна – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, к.ю.н.

А 43 Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах: матеріали Регіональн. наук-практ. конф. (м. Дніпро, 26 листоп. 2021 р). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 379 с.

Збірник містить матеріали регіональної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України. Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	14
РОЗДІЛ 1. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. СІМЕЙНЕ ПРАВО. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	
Косяченко К. Е. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА.....	16
Староконь Ю.М. ВАЖЛИВІСТЬ УРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА.....	19
Кучеренко О.М. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЗАПОВІТУ З УМОВОЮ.....	22
Аксютіна А. В. ДОБРЕ ВІДОМІ ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ.....	25
Ярошевська Т.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ВІНАХІДНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	27
Пономаренко О. М. ОБІЗНАНІСТЬ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я ЯК УМОВА УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ.....	30
Іваненкова Н. М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА МАЙНО НАБУТЕ ПІД ЧАС ШЛЮБУ.....	34
Нестерцова-Собакарь О.В. ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У РЕГУЛЮВАННІ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ.....	37
Андрієвська Л. О. РОЗУМНІ СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ.....	39
Мельник А.М. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	42

Резворович К. Р., Чехута М. НЕПОВНОЛІТНЯ ОСОБА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЇЇ ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ.....	45
Макруха Є. О. ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПРИ ПАНДЕМІЇ.....	47
Вахміна Л. А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН.....	49
Волик М.М. ВИДИ ПРЕЗУМПЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	51
Голубєва А .Д. ПРАВА БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ НА СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ.....	54
Антонюк В. ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА.....	57
Федоренко Д.Д. СМЕРТЬ ЯК БЛАГО.....	59
Задорожня Р.В. ОСОБИСТОСТІ СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ.....	61
Ковіненко О.О. ПРИВАТНІСТЬ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	63
Шакало Л.С. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ.....	66
Резворович К.Р., Попович А. КОНЦЕПЦІЯ ЗАВДАНЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	69
Давиденко А.Д. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ.....	72
Волошина Ю. ПОРЯДОК ТА ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ ПІД ЧАС ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	74
Гавриш Б.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ.....	77

Волок Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА СТЯГНЕНЬ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДІТЕЙ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	79
Резворович К.Р., Качан І. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ В СПРАВАХ ПРО ПОНОВЛЕННЯ НА РОБОТІ.....	81
Ананійчук Б.О. СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	84
Сташейко Р.В. ВСТАНОВЛЕННЯ МАТЕРИНСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	85
Каргапольцев І. В. ЗНАЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	88
Нескаронних Н.А. ПРАВОЗАХИСНІ ЗАХОДИ ВПЛИВУ, СПРЯМОВАНІ НА ДОБРОВІЛЬНЕ ВИКОНАННЯ ОБОВ’ЯЗКІВ БОРЖНИКОМ.....	90
Карпенко Р. В., Бондар Е. Р. ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА: ОБЛІКОВИЙ, ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ.....	93
Карпенко Р. В., Дегтяренко О. В. ТЕОРЕТИКО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ.....	95
Карпенко Р. В., Іванова М.А. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ ЯК ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ’ЯЗАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ.....	100
Карпенко Р. В., Тукіна С. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ.....	102
Гелашвілі А. Г. ВИДИ СІМЕЙНИХ ДОГОВОРІВ, ЯКІ СПРЯМОВАНІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТИНИ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ.....	105
Дегтярьова О.П.	

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	108
Дяченко Є.Р. ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, СПРИЧИНЕНОЇ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ.....	110
Дяченко Є.Р. ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКА ЖИТЛА ТА ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У НЬОМУ, ПРИ ЗВЕРНЕННІ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ.....	112
Мережко Б.І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ.....	114
Маковей Є. СУДОВІ ВИТРАТИ.....	116
Артем'єва К.Д., Куц І.І. ОСОБЛИВОСТІ КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	119
Артем'єва К.Д., Куц І.І. ЗАХОДИ СУДУ ЩОДО ПРИМИРЕННЯ ПОДРУЖЖЯ ЧИ НЕ СУПЕРЕЧИТЬ ДАНА СТАТТЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ ПРИНЦИПУ НЕ ВТРУЧАННЯ ДЕРЖАВИ У СІМ'Ю.....	121
Давидова Є.О. ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	123
Левадна В.С. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МОМЕНТУ УКЛАДАННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ НА ПРИКЛАДІ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ- ПРОДАЖУ.....	126
Федченко Т.К. ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	129
Іванова М.А.	

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	131
Рогознікова Д.І. ІСТОРІЯ УТВОРЕННЯ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	134
Бабич К.С. ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	137
Бабич К.С. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС ВІДПРАВЛЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ.....	139
Іванчук О.С. СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	141
Домантович В.В. ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ.....	143
Притуляк В. В. ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ СВОГО ПОРУШЕНОГО, НЕВИЗНАНОГО АБО ОСПОРЮВАНОГО ПРАВА.....	146
Григорян А.М. ОСОБЛИВОСТІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ.....	147
Дяченко Є.Р. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧА.....	150
Полішко О.Д. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	152
Прокопенко Д.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ З УМОВОЮ.....	156
Моїсеєнко Д.М. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗПОРЯДЧІ ПРАВА ПОЗИВАЧА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	159

Кутаєв В.Е. ПЕРСПЕКТИВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО.....	160
Іванова М.А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ.....	162
Лобанов М.О. РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБИ ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ: УМОВИ ТА ПІДСТАВИ.....	165
Бахчева А.К. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	169
Гунько У.О. РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАХИСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	172
Довгопол П.Д. ПРИНЦИП НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ТА ПОГРОЗИ СИЛОЮ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ.....	175
Глуховець В. Р. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	178
Мухай А. А. ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ ЯК НОВЕЛА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	182
Хмеленко К. М. СПОСОБИ ТА СУБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.....	185
Худієв Р. З. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗДАТНОСТІ ТА ДІЄЗДАТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	188
Гордісова О. Д. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ І ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	190
Атауш А. Є. ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ....	194

Кіосєв М. А. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА.....	198
Лапшина В. І. ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ СУЧАСНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА.....	201
Твердохліб Я. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЩОДО ПОСАДОВИХ ОСІБ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА.....	203
Хирса А. В. КРИПТОВАЛЮТА, ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	207
Резворович К. Р., Гавриш Б. О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ.....	209
Щербина Є.М. ВИКОНАВЧИЙ НАПИС НОТАРІУСА, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ.....	212
РОЗДІЛ 2. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС	
Воронова О. В. СПОЖИВАЧ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	215
Мешкова К. О. СУЧАСНІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ В ТОВАРИСТВАХ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	217
Киричко Д.Є. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	220
Мельниченко В. Р. ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	223
Тимченко Л. М., Тюленєв В. В. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ОРГАНИ ЯК УЧАСНИКИ СФЕРИ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	226
Тимченко Л. М., Тюленєв В. В.	

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	229
Нікітенко В.В.	
ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ПЛАНОВИХ ТА ПОЗАПЛАНОВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	233
Іванчук О.С.	
СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	235
Дяченко Є.Р.	
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	237
Тимченко Л.М., Нікітенко В.В.	
РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	240
Карпенко Р. В., Мосякіна О. А.	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ.....	242
Шевейко Ю.А.	
ПРАВОВА ПРИРОДА ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	247
Поклонська О.Ю.	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ.....	250
Тимченко Л.М., Рибалка Г.Д.	
ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА У РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	253
Тимченко Л.М., Янкін Г.Д.	
ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ АЗАРТНИХ ІГОР В УКРАЇНІ.....	256
Тимченко Л.М., Мурашкіна Ю.Г.	
РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	258
Тимченко Л.М., Галілей Я.В.	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	262

РОЗДІЛ 3. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Киян В.Я.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМИ УКЛАДАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ.....265

Обушенко Н.М.

СУБ'ЄКТ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....268

Резворович К., Качан І.

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ В СПРАВАХ ПРО ПОНОВЛЕННЯ В РОБОТІ.....271

Головань Т.Г.

ЕФЕКТИВНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....274

Дорол К.І.

ДОБРОВІЛЬНО-ПРИМУСОВА ВАКЦИНАЦІЯ ТА ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД РОБОТИ.....278

Коваленко О.О.

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА НАДОМНОЇ РОБІТ ЯК НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ТРУДОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19 ЯК ШЛЯХ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ.....281

Бондар О.С.

ЩОДО ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ І МЕХАНІЗМУ ЇЇ ВИПЛАТИ В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....285

Золотухіна Л.О.

ПРОБЛЕМИ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ У СПРАВАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ.....290

Безрідна Н.О.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ ТА ПОРЯДКУ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....293

Журавель О.Є.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВСТВА.....296

Литвиненко А.С.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГІДНОЇ ПРАЦІ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....299

Бордусь Ю.А. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЕДНАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ	303
--	-----

РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО

Межевська Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	307
--	-----

Гречишкін І.К. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА: ЇХ ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ У СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	311
--	-----

Яшков К.В. ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ.....	314
---	-----

Пяничук М.С. РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	316
--	-----

Михайлов О.О. ЗАХИСТ ПРИРОДНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	320
---	-----

Павловський А.І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ.....	323
--	-----

Сидоренко О.Є. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У НАСЕЛЕННЯ.....	326
--	-----

Кравченко А.В. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ.....	330
--	-----

Заїка С.О. ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	333
---	-----

Добровольський Р.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ГРОМАДЯН.....	335
--	-----

Носенко М.А. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	339
Ткач А.С. АКТУАЛЬНИЙ СТАН СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.....	341
Щербина Є.М., Білик О. Ю. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	344
Щербина Є.М., Мацюк В. О. МІСЦЕ І РОЛЬ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА.....	346
РОЗДІЛ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО	
Лобанов М.О. ДО ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ КОЛІЗІЙНИХ ТА НАДІМПЕРАТИВНИХ НОРМ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	350
Щербина С.С. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	354
Сєдих Ю. О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ОПІКИ, ПІКЛУВАННЯ І УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	357
Григорян А.М. СПАДКОВІ ВІДНОСИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	359
Карпоєв Р.В. ПОХОДЖЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗАКОН».....	363
Чуб. С.А. ПРАВО НА ПРИТУЛОК В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	366
Мільяченко М.Р ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	368
Круглов О.М. ОКРЕМІ ФЕНОМЕНИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ПРАВОЧИН І УГОДА.....	373

ВСТУПНЕ СЛОВО

Вельмишановні учасники Регіональної науково-практичної конференції!

Сердечно вітаємо вас із початком роботи Регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах», яка проводиться з нагоди Дня захисту прав людини, що відзначається щорічно 10 грудня.

Юридична наука ХХІ століття характеризується стрімким поширенням міжнародної взаємоінтеграції, появою новітніх форм спілкування (Інтернетконференції, Інтернет-форуми, чати та ін.), збільшенням уваги наукової спільноти до галузей права, поширенням бажань практиків-юристів примкнути до лав науковців та почерпнути останні доробки, що продукує необхідність систематичного проведення різноманітних заходів. Одним із розповсюджених та історично усталених наукових засобів обміну знанням є наукова конференція, яка не тільки дозволяє, об'єднуючи різні концепції, ідеї, гіпотези, інколи зовсім протилежні думки, на досліджувану тематику і не тільки, ознайомитися з ними, а й у динаміці спостерігати, розвиток наукової думки.

Сьогодні є чудова нагода відсвяткувати цю подію у дружньому колі науковців, практиків та студентів, небайдужих до проблем розвитку приватного права в Україні, що постали перед нею в умовах сучасних інтеграційних процесів, які представляють міста України (Київ, Дніпро, Запоріжжя, Харків, Бердянськ). Серед 132 учасників нашого заходу: 6 докторів юридичних наук; 28 кандидатів юридичних наук; 7 аспірантів; 5 практичних працівників, 87 здобувачів вищої освіти. Всіх нас об'єднує спільний інтерес до обговорення актуальних питань розвитку приватного права у сучасних євроінтеграційних процесах; прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в контексті європейських стандартів; сучасних тенденцій розвитку міжнародного приватного права та права Європейського Союзу. Приємно відзначити великий громадський інтерес до нашого наукового заходу, свідченням чого є досить широке представництво закладів вищої освіти, що приєдналися до обговорення заявленої проблематики, серед яких: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», Національний університет «Запорізька політехніка» м. Запоріжжя, Харківський національний

педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Інституту економіки та права Класичного приватного університету м. Запоріжжя, Бердянський державний педагогічний університет.

Шановні учасники регіональної науково-практичної конференції, висловлюємо усім глибоку вдячність за участь, бажаємо вам натхнення та наснаги в науково-дослідницькій, педагогічній та практичній діяльності.

Нехай ваші думки та міркування з приводу вирішення актуальних проблем та перспектив розвитку приватного права в сучасних умовах спонукають вас до нових досягнень і висот, стануть поштовхом та дороговказом для якісного розвитку нашої держави, а також сподіваємось на подальшу плідну співпрацю.

З глибокою повагою, члени оргкомітету.

РОЗДІЛ 1. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. СІМЕЙНЕ ПРАВО. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Дослідження питань приватного права свідчать про існування якісних змін в сфері правовідносин, що становлять предмет галузі приватного права, перехід до інших концептуальних підходів щодо правозастосування та правової кваліфікації, накопичення надзвичайно об'ємного нормативного масиву, кодифікація норм окремих інститутів приватного права.

Слід підкреслити, що легалізовані в деяких країнах види юридичних осіб мають різний характер діяльності та організаційну структуру. Разом із тим усіх їх можна поділити на дві групи, які є принципово відмінними. Найбільш загальною, хоча як зазначається досить невдалою в цивільно-правовому відношенні¹, класифікацією юридичних осіб є їх поділ на дві великі групи:

- 1) юридичні особи публічного права;
- 2) юридичні особи приватного права.

Зважимо, що такий поділ відбувається не лише на теоретичному рівні, але й зумовлений нормами законодавства (наприклад, за німецьким та французьким законодавством усі юридичні особи поділяються на публічні та приватні) [1].

Юридична особа є приватноправовою конструкцією, що використовується у межах цивільного обороту. Якщо ЦК України є кодексом приватного права, то логічно у ньому врегульовуються юридичні особи приватного права [2].

Звідси, оскільки юридичні особи не можуть належати публічному праву як системі норм, але можуть підпорядковуватися їй, то, напевно, так і варто розуміти цей термін. При цьому названі особи не можуть бути виключені з-під дії норм приватного права, в іншому разі взагалі не варто говорити про них у цивільному законодавстві, оскільки вони беруть участь у цивільних відносинах, а на їх діяльність у рамках таких відносин поширюються загальні

принципи цивільного права (рівність, вільне волевиявлення, диспозитивність тощо).

Відповідно до ст. 81 ЦК України юридичні особи залежно від порядку їх створення поділяються на юридичні особи приватного та публічного права. Звернемо увагу на те, що якщо справа була б лише у порядку створення юридичних осіб публічного права, то їх правове становище мало бути таким самим, як і у юридичних осіб приватного права.

Мова йде про створення товариств чи установ, як це передбачено для останніх з відмінністю лише у порядку такого створення. Отже, має місце неузгодженість між критерієм класифікації та виділенням на підставі нього юридичних осіб публічного права як «альтернативи» юридичним особам приватного права. Зокрема, розробниками ЦК України стверджується, що критерієм такого поділу є природа акту, на підставі якого виникає організація.

Крім того, щодо обрання у ЦК України критерію для класифікації доцільно вести мову про застосування кількох критеріїв для виокремлення юридичних осіб приватного та публічного права. Наприклад, І. В. Спасибо-Фатєєва виділяє два критерії – право юридичних осіб на майно та інтерес. Натомість О. О. Первомайський вважає, що таких критеріїв має бути чотири – наявність/відсутність у юридичної особи певних владних чи інших функцій, виконання яких має здійснювати (забезпечити здійснення) держава або територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування; приватний або публічний інтерес; організаційна, майнова чи інша підпорядкованість юридичної особи державі чи територіальній громаді; порядок створення юридичної особи [3].

Незважаючи на те, що засновником юридичних осіб публічного права виступає держава в особі певних органів, інтерес при цьому є таким самим, як і при створенні юридичної особи приватного права – інтерес держави, самої юридичної особи, інтерес суспільства. Звідси, юридичні особи публічного права нічим не відрізняються від юридичних осіб приватного права, оскільки діють у т. ч. у власному (приватному) інтересі. Отже, маємо неузгодженість – існування у юридичних осіб публічно-правового статусу та одночасно приватного інтересу.

Такий поділ у жодному разі не відображається на можливості участі юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах, оскільки відповідно до ст. 82 ЦК України на останніх поширюються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом, тобто, як вже зазначалося, у цивільних відносинах вони прирівнюються до юридичних осіб приватного права. Таким чином, забезпечується єдність регулювання цивільно-правових відносин незалежно від того, хто є їх учасниками.

Відмінностями юридичних осіб публічного та приватного права є:

1) В ч. 3 ст. 81 ЦК України прямо зазначається, що цим Кодексом встановлюється порядок створення юридичних осіб приватного права, у той час як юридичні особи публічного права створюються на підставі Конституції України та закону;

2) Правоздатність юридичних осіб приватного права, як правило, є загальною, а юридичних осіб публічного права – спеціальною;

3) Якщо здійснення окремих видів діяльності для юридичних осіб приватного права є правом, то для юридичних осіб публічного права – може становити обов’язок, оскільки останні створюються для здійснення певних державних функцій і завдань;

4) В окремих випадках законодавством юридичним особам публічного права надається право на прийняття обов’язкових до виконання іншими особами нормативних актів, чого а рігрі не можуть мати юридичні особи приватного права;

5) Відрізняється також і правовий режим майна. Як правило, перші не є власниками майна, воно передається їм у користування для здійснення передбаченої законом або установчим актом діяльності;

6) Особливий статус юридичних осіб публічного права проявляється у тому, що за загальним правилом спори за їх участю вирішують адміністративні суди або інші компетентні державні органи, але якщо вони виступають за межами адміністративної сфери, тобто беруть участь у цивільному обороті, на них поширюється дія цивільного права, а відповідні спори розглядають звичайні цивільні суди.

Враховуючи вищевикладене можна зробити ряд висновків. По-перше, приватне право виступає підсистемою права, яка складається з сукупності погоджених норм, що регулюють майново-вартісні відносини й особисті немайнові відносини, структурно поділені на галузі, підгалузі, інститути. По-друге, має відмінності від функціональних призначень публічного права. По-третє, основні тенденції розвитку сучасного приватного права доцільно розглядати з міжнародних правових позицій.

Отже, незважаючи на складність і неоднозначність цивільних відносин за участю юридичних осіб публічного права, сучасним українським законодавством не врегульовані її особливості з передбаченням певних засобів та гарантій прав приватної особи у цих відносинах. Вважаємо, що у цивільному праві мають залишитися лише ті організаційно-правові форми юридичних осіб, які можуть бути створені приватними особами. Це, звичайно, не виключає можливості участі юридичних осіб публічного права у створенні юридичних осіб приватного права, таких як АТ чи ТОВ. Проте у цьому випадку держава і її органи будуть брати участь як приватні особи, повністю відповідаючи принципу цивільного права про рівність їх участі у приватних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право України. Загальна частина: підруч. за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2010. С. 337.
2. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. пр. Харків: Золоті сторінки. 2012. С. 250.

3. Первомайський О. О. Юридична особа публічного права: проблеми визначення поняття. Приватне право і підприємництво. зб. наук. пр. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. Вип. 12. С. 91.

Староконь Ю.М.

*Здобувачка вищої освіти ,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

Грицай І.О.

*д.ю.н., професор,
професор кафедри загальноправових
дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

ВАЖЛИВІСТЬ УРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Участь України як рівноправної країни у світовому та європейському співтоваристві, вимагає концептуального визначення, розробки й здійснення гендерної політики як основи формування гендерної культури, розвитку гендерної активності чоловіків і жінок на однаковому рівні, адаптації до світових умов творення гендерної демократії. Саме ці складові є основами соціальної демократії, без чого не можна уявити сучасну демократичну державу. Розвиток сучасного українського суспільства, процес становлення в Україні демократичної держави та громадянського суспільства, їх соціальної орієнтованості, стабільність тісно пов'язані з розвитком кожної особистості окремо, і зокрема особистостей жінки та чоловіка.

Стратегія розвитку ХХІ ст. спрямована на впровадження та затвердження в законодавчому полі гендерної рівності, виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, відсутність будь-яких проявів дискримінації, забезпечення гендерної демократії в суспільстві. Система волевиявлення обох статей як рівних у правах і можливостях, що закріплені законодавчо і

забезпечені реально у політико-правових принципах, діях, розбудові громадянських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів має стати основою функціонування суспільства в сучасному житті [1].

Всі ініціативи, які спрямовані на затвердження рівності між чоловіками та жінками, встановлення їх рівних прав і можливостей нашкоджуються на перепони, успадковані з минулого - спотворені і неправильні знання про реальні форми і ступінь дискримінації. Ці соціально-культурні перешкоди включають псевдо традиції, що пропагуються старими гаслами, виокремлення пріоритетів для окремих груп населення, що є прямим проявом дискримінації і значним порушенням честі та гідності чоловіків або жінок. Тобто, будь-який прояв дискримінації можна вважати за порушення норм чинної конституції, оскільки закріплені в статтях 24, 28 Конституції України норми передбачають рівність усіх громадян, незалежно від статі, віросповідання або кольору шкіри, а також повага до гідності і честі кожної особистості.

Сьогодні є дуже важливою проблема законотворчого процесу щодо забезпечення рівних прав і рівних можливостей жінок та чоловіків, це базується та тому, що права людини є невід'ємною частиною загальних прав людини. Рівність прав і свобод людини і громадянина незалежно від статі визначається і гарантується Конституцією України, іншими законодавчими актами. Конституція України імплементувала такі ж стандарти в сфері гендерної рівності, що закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, інших міжнародних документах. З прийняттям Основного Закону України конституційний процес не завершився, він триває, конкретизується в законах, кодексах, концепціях, програмах, та інших нормативних актах [1]. Основний нормативно-правовий акт у сфері гендерної політики — Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», який Верховна Рада ухвалила з восьмої спроби в 2005 році. У зв'язку з цим, того ж року набув розвитку «Національний механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». До його складу мали ввійти законодавчі інституції, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інститут радників з гендерних питань та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Окрім цього, він передбачав співпрацю з громадськими організаціями [2].

Відповідно до Звіту з глобального гендерного розриву за 2016 рік, представленого Світовим економічним форумом, Україна займає 69 місце за індексом гендерної рівності (у рейтингу серед 142 країн). Відповідно до результатів вищезазначеного дослідження, найкращі показники Україна традиційно має в галузі доступу обох статей до освіти. Зокрема, звітується про майже повну охопленість первинним і вторинним рівнями освіти (початкова та повна середня освіта), торкаючись сфери вищої освіти, то жінки навіть

мають кращі показники. Проте, значно гірші індекси економічної та політичної участі жінок. Наднизькою є кількість жінок-депутаток (12 %) національного парламенту та місцевих представницьких органів, на вищих посадах виконавчої влади або в місцевих органах управління [2]. Сьогодні в Україні очевидними є фактор того, що чоловіки мають переваги, при входженні на владні посади, а саме: традиційно усталене чоловіче домінування в керівних владних структурах; економічні підвалини – власність і управління економікою перебувають у чоловічих руках; обмеженість гендерного світогляду в чоловічого населення країни; обмеженість політичних і гендерних поглядів керівного складу значної частини жіночих організацій; традиційність поглядів значної частини людського потенціалу України на приватну жінку і громадського чоловіка [3, с. 174–181]. І не можна не погодитися з думкою Н. Грицяк, що “державна гендерна політика як один з основних регулятивних механізмів суспільного життя покликана підтримувати цінності справедливості, поваги до особистості незалежно від її статевої належності” [4, с. 115].

Недостатньо високою не лише в Україні, а й в багатьох країнах є політична активність жінок, спрямована на захист своїх соціальних прав, зацікавленість політикою в цілому. Одним з ефективних шляхів такої активізації могла би стати участь у діяльності політичних партій, які б переймалися жіночими проблемами, відстоювали б специфічні права і потреби жінок. Жінки переконані, що представниці їхньої статі повинні становити принаймні половину кадрового складу керівних органів. У багатьох країнах жінки виступають за соціальне визнання суспільних і особистісних прав у питаннях шлюбу, розлучення, спадкування та оплати праці [5].

Отже, забезпечення в суспільстві гендерного паритету – не абстрактна мета, а важливе політичне завдання. Воно потребує зовсім нового мислення, коли стереотипні уявлення про жінок і чоловіків не обмежують їхньої свободи вибору, а розвиток розглядається як процес розширення свободи вибору для представників обох статей. Забезпечення на практиці жінкам і чоловікам рівних прав і можливостей, рівного доступу до ресурсів повинно стати важливим і рішучим кроком уперед на шляху розбудови демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України
Начальник відділу Центру правової реформи і законопроектних робіт
URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7596.
2. Про гендерну політику в Україні // Юлія Біденко, Валентина Кисельова,
Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». 2017.URL
:<https://gendercenter.sumdu.edu.ua/index.php/news/314-pro-hendernu-polityku-v-ukraini>.

3. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності . Київ, 2010. 440 с.
4. Ковбасюк Ю.В., Енциклопедія державного управління. Київ : НАДУ, 2011.
5. Гендер: історія, теорія і сучасна URL: <https://lib.if.ua/publish2004/gender.html>.

Кучеренко О.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЗАПОВІТУ З УМОВОЮ

Інститут спадкового права впродовж сотень років свого існування традиційно привертає увагу як суспільства, так і держави. Варто зазначити, що дослідженням проблематики спадкового права загалом та заповіту з умовою зокрема, займались Н.Бараннік, Р.Достдар, В.Дронніков, Ю.Заїка, І.Жилінкова, С.Кернична, З.Ромовська, Є.Рябокоть, В.Серебровський, С.Сібільова, Т.Федоренко, Н.Фомічова, С.Фурса, Є.Харитонов та ін.

Метою даного дослідження є аналіз окремих аспектів, пов'язаних із правовою природою та функціонуванням заповіту з умовою на підставі дослідження чинного вітчизняного законодавства та зарубіжного досвіду.

Насамперед слід зазначити, що свобода заповіту включає в себе не лише право спадкодавця в будь-який час скласти заповіт, призначити спадкоємцем будь-яку особу, а й визначити умови набуття спадщини спадкоємцями.

Історія правового регулювання заповітів з умовою сягає корінням часів римського приватного права. Адже ще в Книзі 35 Дігест Юстиніана знаходимо Титул 1, в якому зібрані висловлювання відомих римських юристів щодо виконання різноманітних умов, які можуть міститися в заповітах. Аналіз вказаних фрагментів свідчить про високий ступінь розробки критеріїв відповідності певних подій умовам, передбаченим у заповітах. Зокрема,

умовами, передбаченими у заповіті, могли бути як активні дії з боку спадкоємця, бажані для спадкодавця (звільнення конкретного раба, спорудження пам'ятника, залишення під владою батька тощо), так і вказівка на бездіяльність спадкоємця (наприклад, не звільнення раба чи рабів). Крім того, римські юристи здійснювали класифікацію умов заповіту за різними критеріями: умови із визначеним та умови з невизначеним строком настання; умови, пов'язані з правом та умови, пов'язані з конкретним фактом. Як бачимо, таке детальне та глибоке дослідження проблемних питань, пов'язаних із заповітами, що містять умови, вказує на поширеність цього виду заповітів у Стародавньому Римі.

Законодавство Російської імперії до 1917р., хоч і не передбачало прямо існування заповітів з умовою, однак нотаріуси посвідчували такі заповіти, також не заперечувала їх і тогочасна судова практика. Російські цивілісти цього періоду вважали можливим передбачення у заповіті відкладальних умов, пов'язуючи це з правом спадкодавця на ефективне розпорядження своїм майном та вільний вибір спадкоємців. Так, Д.Мейер вважав отримання спадкоємцями спадщини в залежності від настання певних умов звичайною справою та наголошував лише на необхідності відповідності таких умов вимогам моральності та закону [1]. К.Победоносцев класифікував умови отримання спадщини на суспензійні та резолютивні [2, с.62]. Г.Шершеневич, в цілому допускаючи складання заповіту з умовою або з призначенням, допускав складання заповіту лише із відкладальною умовою, заперечуючи проти складання заповітів із скасувальною умовою [2, с.63].

Аналіз спадкового права зарубіжних країн свідчить, що в окремих країнах континентальної правової сім'ї право встановлювати умови у заповіті закріплюється на законодавчому рівні, як правило, у цивільних кодексах. Тоді як в країнах системи загального права складання заповітів з умовою передбачене на рівні судової та нотаріальної практики.

У вітчизняному цивільному праві правова конструкція заповіту з умовою є відносно новою, адже вперше з'явилась у ЦК 2003 року. Одним із авторів ідеї виступала З.Ромовська, на думку якої з допомогою заповіту з умовою можна досягнути певного суспільно значимого ефекту, особливо коли умовою заповіту є припинення протиправної аморальної поведінки, про що той, на користь кого складено заповіт, знає заздалегідь [4].

Варто зазначити, що норма статті 1242 ЦК не лише прямо передбачає право заповідача зумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, але й вказує їх орієнтовний перелік, зокрема, наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дітей, здобуття освіти тощо. Водночас йдеться про те, що умова повинна існувати на час відкриття спадщини, а відтак, можливість складання заповіту із скасувальною умовою чинне законодавство не передбачає. Крім того, умова, передбачена в заповіті, може бути як пов'язана з поведінкою особи, призначеної в заповіті спадкоємцем (здобуття освіти, народження

дітей), так і не пов'язана з нею (наприклад, наявність інших спадкоємців тощо).

Ст. 1242 ЦК України передбачає, що умова, визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини. Закріплення подібної норми, з одного боку, викликає певну критику в юридичній літературі. Цілком можливо, що певний період часу, іноді навіть тривалий, спадкоємець взагалі не буде відомий, оскільки немає певності, чи настане умова, яка зазначена в заповіті. В такій ситуації спадкове майно буде перебувати певний час без власника. Подібна ситуація спричиняє невизначеність в цивільному обороті і постає питання, хто повинен нести витрати на утримання спадкового майна.

К.Подворна вважає, що причина полягає у викладенні норми саме таким чином, що умова повинна «існувати» на час відкриття спадщини. Осмислюючи цю категорію у площині філософії, К.Подворна розглядає питання, чи на час відкриття спадщини умова повинна існувати як така, що буде спричинити настання необхідних наслідків у майбутньому, чи вона повинна вже бути здійснена. І пропонує з метою виключення можливості двояких тлумачень даної норми і уникнення будь-яких суперечностей термін «існувати» замінити на «бути здійсненою», тобто «умова, визначена у заповіті, повинна бути здійсненою на час відкриття спадщини» [3, с.415].

Не викликає заперечень те, що заповіт з умовою ставить особу, призначену спадкоємцем, в абсолютну залежність від виконання умови, передбаченої в заповіті. В юридичній літературі висловлюється думка щодо штучного обмеження свободи заповіту в існуючій редакції ст.1242 ЦК України, оскільки передбачення в заповіті певних умов об'єктивно не залежить від волі спадкоємця і ставить його в позицію пасивного спостерігача [5, с.221]. Крім того, обґрунтовується позиція, за якою передбачення в заповіті певних умов може обмежувати конституційні права та свободи особи, призначеної спадкоємцем (наприклад, якщо умовою виступає укладення шлюбу). Однак слід зазначити, що у кожному разі спадкоємці завжди мають вибір – або виконати умову, передбачену у заповіті, або відмовитись від спадщини, якщо умова не відповідає бажанням, намірам або можливостям особи, призначеної спадкоємцем. Тому, на нашу думку, не слід розглядати встановлення в заповіті певних умов як обмеження конституційних прав і свобод спадкоємця. Адже йдеться не лише про розпорядження майном на випадок смерті особи, а саме про розпорядження згідно волі спадкодавця.

Список використаних джерел:

1. Богун І. А. Завещание с условием: исторический реликт или перспективное направление развития отечественного законодательства. Молодой ученый. 2018. № 13 (199). С. 149-156. URL: <https://moluch.ru/archive/199/48995/> (дата звернення: 12.05.2021).
2. Заїка Ю.О. Виникнення та становлення заповіту з умовою у вітчизняному спадковому праві. Приватне право і підприємництво. 2015. Вип.14. С.62-66.
3. Подворна К. Деякі проблемні аспекти заповіту з умовою. Часопис Київського університету права. 2017. №1. С.413-416.

4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник. К.: Алерта. 2009. С. 138.
5. Черногор Н.В. Час відкриття спадщини за заповітом з умовою. Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип.53. С.218-222.

Аксютіна А. В.,
*доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДОБРЕ ВІДОМІ ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» знак для товарів чи послуг — це позначення, за якими товари або послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів чи послуг інших осіб [1]. У нормативно-правових актах стосовно зазначеного поняття використовуються терміни «торговельна марка» і «торговельний знак». В Цивільному Кодексі України поняття «торговельна марка» трактується як, позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів, що виробляються однією особою, від товарів, що виробляються іншими особами.

Якщо вести мову саме про охорону прав на добре відомі знаки для товарів і послуг, то умови охорони такого виду знаків передбачені в ст. 25 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг". Щодо набуття права власності на добре відомий знак то незалежно від наявності чи відсутності реєстрації визнати знак добре відомим може суд або Апеляційна палата Державного департаменту інтелектуальної власності, рішення якої може бути оскаржене у судовому порядку[1].

При визначенні того, чи є марка добре відомою в Україні, можуть розглядатися, зокрема, такі фактори, якщо вони є доречними: ступінь відомості чи визнання марки у відповідному секторі суспільства; тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання марки чи її просування, включаючи рекламування чи оприлюднення та представлення на ярмарках чи виставках товарів чи послуг, щодо яких марка застосовується; тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій чи заявок на реєстрацію марки за умови, що вона використовується чи є визнаною; свідчення успішного

відстоювання прав на марку, зокрема територія, на якій марка визнана добре відомою компетентними органами; цінність, що асоціюється з маркою [2].

Значення добре відомих знаків полягає в тому, що вони охороняються навіть без реєстрації, використання їх на територіях, що охороняються, не є обов'язковим, у ряді країн їх правова охорона розповсюджується не тільки на товари, що зробили їх добре відомими, але і на всі товари і послуги [3].

Необхідно вказати що охорона прав на добре відомий торгівельний знак регламентується не тільки національними правовими нормами, але і міжнародними, а саме Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, Угодою про торгові аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р. (Угода TRIPS), але в цих міжнародних актах також як і в Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», не надається тлумачення поняття «добре відомого знаку». Міжнародна асоціація з охорони промислової власності запропонувала таке визначення досліджуваного поняття: «Загальновідомим товарним знаком є знак, відомий широкому колу зацікавлених осіб, які мають стосунок до виробництва, торгівлі чи використання позначеної цим знаком продукції, якщо цей знак сприймається ними як такий, що вказує на особливе джерело походження зазначеної продукції» [4, с.204].

Будь яке правове явище задля успішної і ефективної його реалізації потребує правової регламентації шляхом закріплення в нормативно-правових актах. Забезпечення захисту добре відомих товарних знаків є нагальною потребою, оскільки дані знаки визнаються майже у всіх країнах світу, а це набуває особливого значення особливо в умовах інтеграції України до ЄС. Добре відомий торгівельний знак є об'єктом права інтелектуальної власності та важливим елементом у господарській діяльності. Також за допомогою добре відомого знаку товари чи послуги впізнають на ринку, які свідчать про високу якість даного товару, його надійність, гідну репутацію товаровиробника. Правова охорона прав на добре відомі знаки для товарів і послуг потребує вдосконалення та оновлення теоретичних та практичних підходів в галузі охорони права інтелектуальної власності, і таке оновлення передусім повинно розпочатися з законодавчого закріплення визначення добре відомого знака. Пропонуємо доповнити частину 1 статті 25 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» таким чином: «Добре відомий знак в Україні це знак який відомий широкому колу осіб і має добру репутацію, та сприймається як символ світової торгівельної системи.»

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
2. Байлема Т.М. Станіслав О.В., Поняття права на торговельні марки та їх цивільно-правовий захист [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_NND_2014/Pravo/3_163342.doc.htm
3. М. Дубинский Общеизвестный товарный знак. М. Дубинский [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://logotipov.net/?id=1066>

4. Демченко Т.С. Правова охорона загальновідомих і знаменитих знаків у міжнародній практиці та в Україні Т.С. Демченко Вісник господарського судочинства. 2016. №3. с.204 -210

Ярошевська Т.В.,
*кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри цивільно-
правових дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ВІНАХІДНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним із головних показників цивілізованості суспільства є рівень уваги, яка приділяється розвитку науки. Ефективне використання інтелектуального капіталу нації забезпечує економічний та соціальний розвиток держави й підвищує рівень її конкурентоздатності на світовій арені. Тож стимулювання розвитку сфери винахідництва набуває одного з найважливіших чинників усього комплексу політико-економічних відносин та економічної безпеки – як усередині кожної цивілізованої країни, так і на міжнародному рівні.

В Україні охорона промислової власності повинна відповідати сучасним вимогам, бути прозорою, демократичною, легкодоступною. Закони України у сфері винахідництва повинні ефективно забезпечувати економічні та моральні права винахідників на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Стимулювати творчу активність людей, застосовувати науково-технічні результати та заохочувати чесну торгівлю. Державна політика має здійснюватись з урахуванням пріоритетів у розвитку науки, підтримки найбільш важливих галузей виробництва, в яких використання новітніх досягнень технологій й техніки може забезпечити одержання найбільшого ефекту та віддачі.

В Україні давно назріла реформа у сфері біотехнологічних винаходів, тому останнім часом було суттєво оновлене патентне законодавство України. Так, на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реформи патентного законодавства» у Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» нарешті були внесені позитивні зміни,

завдяки яким була обмежена фармацевтична монополія і нарешті забезпечений вихід на ринок інноваційного лікарського засобу від виробників генеричних компаній.

Безперечно, біотехнологічні винаходи є результатом інтелектуальної, творчої праці людини та глибоких наукових досліджень, науково-технічної діяльності та значних капіталовкладень, здійснюваних у складних лабораторіях. Адже у будь-якій державі визнання біотехнологічних винаходів пов'язано з розвитком фармацевтичної галузі та появою нових методів діагностики й лікування захворювань. Нині це питання дуже актуальне, адже в усьому світі найважливішою проблемою є подолання вірусу COVID-19, який кожен день забирає тисячі людських життів.

Пропонується більш детально розглянути основні позитивні зміни для виробників генеричних компаній у фармацевтичній галузі.

По-перше, виробники лікарських засобів більше не зможуть отримувати охорони документи на речовини як корисні моделі. Так, на підставі ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» наразі об'єктом корисної моделі може бути тільки пристрій або процес (спосіб). Зокрема, для того, щоб впливати на цінову політику та усунути конкурентів, окремі виробники активних фармацевтичних інгредієнтів лікарського засобу намагалися монополізувати ринок, отримуючи патенти на фактично загальновідомі речовини як корисні моделі, для яких не передбачається кваліфікаційна експертиза. Відтепер спеціальним законодавством у сфері винахідництва встановлені нові суворі критерії патентоздатності корисної моделі, що говорить про нову, позитивну тенденцію у майбутньому, коли державну реєстрацію будуть отримувати тільки дійсно інноваційні препарати.

Інші випадки, коли виробники фармацевтичних інгредієнтів лікарського засобу отримували патенти на видозмінені за своєю формулою продукти, на які скінчився строк чинності охоронного документа. Таке явище отримало назву як «вічнозелені патенти». Під поняттям «вічнозелені патенти» найчастіше мається на увазі вторинні патенти, які отримували виробники фармацевтичних інгредієнтів лікарського засобу після закінчення строку дії первинних патентів. Первинним патентом у фармацевтичній галузі виступає патент на формулу лікарського засобу. Потім, під час дії первинного патенту, патентоволоділець шляхом проведення додаткових клінічних досліджень отримував новий об'єкт, що відповідав усім ознакам патентоздатності та подавав заявку на отримання вторинного патенту на винахід.

Завдяки оновленню законодавства у сфері винахідництва були внесені відповідні зміни, які направлені на боротьбу з «вічнозеленими патентами» та на розвиток фармацевтичної галузі. Нині відповідно до ч. 7 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки.

По-друге, володілець охоронного документа на винахід, об'єктом якого є активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, більше не зможе розраховувати на автоматичне продовження строку чинності майнових прав

на цей об'єкт. На підставі ч. 2 та ч. 4 ст. 27–1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» строк додаткової охорони на активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу не може перевищувати п'яти років і засвідчуватиметься сертифікатом додаткової охорони.

Такі зміни були спрямовані на боротьбу з різного роду зловживаннями з боку патентоволодільців, коли патентний захист в європейських країнах на ті чи інші продукти фармацевтичної галузі давно минув, але в Україні він досі продовжує діяти. Таким чином стримується як розвиток фармацевтичної науки, так і доступність лікарських засобів для українських споживачів.

По-третє, спеціальне законодавство у винахідницькій сфері імplementоване так зване «положення Болар», необхідність якого давно обговорювала фармацевтична спільнота. Тобто, наразі генеричним компаніям надається можливість проводити розробки та дослідження в період дії патентного захисту на активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу без будь-яких обмежень, але державну реєстрацію на свій продукт генерична компанія може отримати тільки на наступний день після закінчення строку дії охоронного документа на цей активний фармацевтичний інгредієнт або сертифіката додаткової охорони.

Отже, «положення Болар» дає можливість виробникам генеричних продуктів активізувати свої розробки та дослідження в період чинності охоронного документа на активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу. Це сприятиме розвитку фармацевтичної галузі в Україні та суттєво скоротить строк виходу генеричного продукту на ринок. Адже після запровадження «положення Болар» виробники генеричних компаній зможуть вільно проходити державні реєстраційні процедури. Цей факт безумовно сприятиме зростанню обсягів виробництва генеричних продуктів національними компаніями у фармацевтичній галузі та знизить витрати із державного бюджету на закупівлю життєво необхідних ліків. Крім того, це забезпечить баланс інтересів між споживачами та вітчизняними виробниками доступних за ціною лікарських засобів.

По-четверте, до внесення відповідних змін у національне законодавство у винахідницькій сфері фармацевтичні компанії були позбавлені права ввозити компоненти для виготовлення генеричного продукту, поки активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу був захищений патентом. Це не давало змоги виробникам генеричного продукту повною мірою проводити свої дослідження та спричиняло проблеми на митному кордоні. Наразі відповідно до ч. 5 ст. 31 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» не визнається порушенням прав, що впливають з патенту, ввезення на митну територію України у встановленому законом порядку товарів, виготовлених з використанням винаходу чи корисної моделі, для досліджень та/або використання винаходу (корисної моделі) у дослідженнях, що проводяться з метою підготовки та подання інформації для реєстрації лікарського засобу.

Таким чином, наразі у виробників генеричного продукту з'явилася можливість ввозити на митну територію України активні фармацевтичні

інгредієнти для проведення розробок і досліджень з метою подальшої реєстрації свого продукту. Що стосується виробників активних фармацевтичних інгредієнтів лікарських засобів, то для них можуть стати проблемним питанням неконкурентні ціни на їхню продукцію при державних закупівлях, оскільки вартість генеричних продуктів буде значно нижчою. З одного боку, це буде стимулювати виробників до зниження ціни на активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, що зробить його більш доступним для споживачів. З іншого – при участі в державних закупівлях значно більші переваги будуть саме у виробників генеричних продуктів. У такому разі зростання виробництва саме генеричних продуктів повністю може витіснити виробників активних фармацевтичних інгредієнтів лікарських засобів з участі в державних закупівлях.

В цілому, зазначені зміни будуть сприяти розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі, в тому числі розширенню номенклатури виробництва лікарських засобів. Однак виграють чи ні виробники активних лікарських засобів, а особливо іноземні компанії, залежить від того, наскільки добросовісно виробники генеричних продуктів скористаються законодавчими змінами.

Отже, можна зробити висновки, що перш за все держава повинна бути зацікавлена в розвитку сфери винахідництва, бо наразі дійсно існує реальна потреба в правовій охороні біотехнологічних винаходів не тільки в інтересах винахідників та їх роботодавців, але і в інтересах суспільства з метою впровадженню біотехнологічних інновацій та сприянню технічному прогресу.

Пономаренко О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

*і трудового права імені О. І.
Процевського*

ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

ОБІЗНАНІСТЬ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я ЯК УМОВА УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ

Відповідно до ст. 21 СК України шлюб – це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Легальне визначення шлюбу не містить такої істотної його ознаки як

добровільність, СК вказує на добровільність лише як на одну з умов укладення шлюбу. Так, відповідно до ч. 1 ст. 24 СК шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. На добровільності шлюбу робиться акцент і в міжнародному праві: згідно ст. 16 Загальної декларації прав людини шлюб може бути укладений тільки при вільній та повній згоді сторін, що одружуються, а відповідно до ч. 1 ст. 1 Конвенції про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу «не допускається укладення шлюбу без повної та вільної згоди обох сторін, яка має бути висловлена ними особисто». Таким чином, добровільність є такою властивістю, за відсутності якої укладення шлюбу є неможливим. Саме тому її слід вважати не лише умовою укладання шлюбу, але і його сутнісною ознакою.

Добровільність шлюбу уподібнює його з договором. Саме тому договірна концепція шлюбу є поширеною у цивілістиці й була взята за основу багатьма правовими системами, приватне право яких побудоване на правових конструкціях римського приватного права. В Україні ж, традиційно, сімейне законодавство будується на концепції шлюбу як союзу, інституту особливого роду. Ця концепція є також достатньо поширеною у вітчизняній науці сімейного права, її прибічники хоч і не погоджуються з розумінням шлюбу як договору, але відмічають їхню зовнішню подібність. Зокрема, рисою, яка об'єднує шлюб та договір є те, що вони ґрунтуються на домовленості, яка заснована на вільному волевиявленні сторін, що відповідає її внутрішній волі. Добровільність означає, що особа, яка вступає до шлюбу, діє вільно, без примусу, усвідомлює не лише факт укладення шлюбу, але і його наслідки і прагне їх настання. У зв'язку з цим виникає питання щодо того, про які саме обставини особа має бути обізнана для того, щоб її воля до укладення шлюбу була вільною.

Стан здоров'я є фактором, який може істотно впливати на прийняття особою рішення про вступ до шлюбу, оскільки стан здоров'я кожного з подружжя може значно впливати на подальше сімейне життя. Так, проблеми зі здоров'ям відбиваються на емоційній атмосфері у сім'ї. Член сім'ї з вадами здоров'я потребує особливого догляду і уваги з боку інших членів сім'ї. Великим емоційним потрясінням для всіх членів сім'ї стає народження дитини зі спадковим, генетичним захворюнням. Страждає також і матеріальне становище сім'ї, оскільки з одного боку, доходи людини з проблемами здоров'я часто є значно нижчими, ніж у здорової людини; з іншого – лікування потребує підвищених матеріальних витрат. Саме тому, обізнаність про стан здоров'я партнера є одним з проявів добровільності прийняття рішення про вступ до шлюбу. Однак, така обізнаність не може бути сформована особою самотійно, її може сформулювати лише надання необхідної інформації іншим партнером. Саме цим обумовлений закріплений у ч. 1 ст. 30 СК обов'язок наречених повідомити одне одного про стан здоров'я.

Держава, зі свого боку, створює умови для обізнаності наречених про стан здоров'я одне одного, забезпечуючи створення умов для їх медичного обстеження (ч. 2 ст. 30 СК). Порядок здійснення медичного обстеження наречених затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від

16.11.2002. Відповідно до нього медичне обстеження наречених здійснюється лише за їхнім бажанням. Для цього орган державної реєстрації шлюбу під час прийняття заяви про реєстрацію шлюбу інформує осіб, які подають таку заяву, про можливість медичного обстеження і за їхнім бажанням видає направлення на нього. Акредитовані лікувально-профілактичні заклади зобов'язані здійснити медичне обстеження наречених протягом 20 днів після їхнього звернення. Перелік видів такого обстеження затверджений МОЗ України.

Звертає на себе увагу той факт, що в жодному нормативному акті не визначається оплатність чи безоплатність медичного обстеження наречених. Згідно ч. 2 ст. 49 Конституції України у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; відповідно до п. 4 рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України (справа про безоплатну медичну допомогу) слово «безоплатно» у контексті всієї статті 49 Конституції «означає, що індивід, який отримує таку допомогу у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, не повинен відшкодовувати її вартість ні у вигляді будь-яких платежів, ні у будь-якій формі незалежно від часу надання медичної допомоги». З огляду на це, уявляється, що дошлюбне медичне обстеження наречених повинно здійснюватися безоплатно. Але для запобігання неоднозначному тлумаченню цих положень варто було б зазначити у ст. 30 СК, що держава забезпечує створення умов для безоплатного медичного обстеження наречених.

Викликає зауваження й формулювання і ч. 4 ст. 30 СК згідно з якою результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим. В тлумаченні цього припису можливі два варіанти: 1) кожному з наречених повідомляються лише результати його особистого медичного обстеження, які є таємницею для всіх інших осіб, включаючи іншого партнера; 2) результати медичного обстеження обох наречених повідомляються їм обом і є таємницею лише для інших осіб. Свої аргументи мають обидва варіанти тлумачення.

З мого погляду, більш обґрунтованим є перший варіант, оскільки відповідно до ст. 286 ЦК право на інформацію про стан здоров'я повнолітньої особи належить лише їй. Навіть якщо медичне обстеження проводиться у зв'язку з майбутньою реєстрацією шлюбу і має на меті створити для наречених умови для повідомлення одне одного про стан свого здоров'я, право на медичну таємницю має бути дотримане. Якщо у результаті такого обстеження буде виявлено захворювання, яке здатне вплинути на прийняття рішення іншим партнером про реєстрацію шлюбу, право повідомлення про нього належить особисто тому з наречених, у кого таке захворювання виявлене. Такий наречений може зберегти у таємниці поставлений діагноз і відмовитися від реєстрації шлюбу.

Не можна, звісно, виключити й варіанту, за якого хворий наречений не повідомить партнера про захворювання і не відмовиться від реєстрації шлюбу. Для цих випадків у сімейному законодавстві передбачені певні негативні наслідки (санкції) щодо такої особи. Згідно ч. 5 ст. 30 СК приховування

відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним. Згідно же з п. 3 ч. 1 ст. 41 СК шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для іншого з подружжя і (або) їхніх нащадків.

Аналіз цих статей дає підстави для висновку про певні розбіжності між ними. Відповідно ч. 5 ст. 30 СК підставами для визнання шлюбу недійсним названі приховування будь-яких відомостей про стан свого здоров'я, які потягли або можуть потягти наслідки для фізичного або психічного здоров'я іншого з наречених, тоді як, у п. 3 ч. 1 ст. 41 СК підставою, за якою суд може визнати шлюб недійсним зазначені лише приховування одним з подружжя тяжкої хвороби або хвороби, небезпечної для іншого з подружжя і (або) їхніх нащадків. При цьому перелік тяжких хворіб та небезпечних хворіб в жодному нормативному акті не передбачений. У зв'язку з тим, що припис ст. 41 СК є спеціальним, суд при прийнятті рішення буде керуватися саме нею, внаслідок чого незахищеними залишаються права та інтереси того з подружжя, від кого були приховані в цілому безпечні захворювання, які, однак, здатні істотно погіршити життя іншого подружжя, або стати перешкодою для втілення очікувань, на які розраховувала особа при вступу до шлюбу.

Наочним прикладом такої ситуації є приховування від нареченого, який мріє про народження дитини, безпліддя. Саме тому я вважаю, що підставою для визнання шлюбу недійсним має бути приховування не лише небезпечного або тяжкого захворювання, але й будь-якого захворювання, знаючи про яке, інший з наречених відмовився б від реєстрації шлюбу. І приклади саме такого підходу відомі законодавству європейських країн. Наприклад, згідно ст. 122 ЦК Італії шлюб може бути оспорений тим з подружжя, згода якого була дана в результаті істотної помилки в особистих якостях іншого з подружжя. А ця помилка є істотною, якщо вона стосується наявності фізичного або психічного захворювання, сексуальної аномалії або відхилення, що можуть перешкоджати подружньому життю, і якщо встановлено, що інший з подружжя не дав би своєї згоди на шлюб, якщо точно знав би вказані обставини.

Іваненкова Н. М.

*адвокат, керівник юридичної фірми
«Інфорс»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА МАЙНО НАБУТЕ ПІД ЧАС ШЛЮБУ

Питання права власності наразі гостро стоїть перед суспільством. Тому кожен, хто є власником або вважає себе власником – намагається його захистити. За визначенням ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України, сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Реєстрація у органі державної реєстрації актів цивільного стану сімейного союзу жінки та чоловіка є початком шлюбу (ч. 1 ст. 21 Сімейного кодексу України). Відповідно кінцевою датою існування шлюбу є складання актового запису про розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану (ч. 1 ст. 114 Сімейного кодексу України) або після набрання рішенням про розірвання шлюбу законної сили (ч. 1 ст. 114 Сімейного кодексу України). Відповідно до ст. 60 Сімейного кодексу України, вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). При цьому всі виключення з даного правила визначені у ст. 57 Сімейного кодексу України.

І якщо при офіційній реєстрації шлюбу органами реєстрації актів цивільного стану більш-менш все зрозуміло – можна чітко визначити період шлюбу, співвіднести із датою придбання майна та законодавством, що визначає випадки коли майно є особистою приватною власністю, то проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу створює необхідність додаткових дій для визнання набутого у такому шлюбі майна. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя – зазначено у ч. 2 ст. 21 Сімейного кодексу України.

При цьому, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними (ч. 1 ст. 74 Сімейного кодексу України).

А також на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 Сімейного кодексу України.

На папері записано добре проте у реальному житті необхідно встановити факт спільного проживання, а вже потім визнавати право власності на майно, що було придбано під час проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу.

Однак, на мій погляд, і для осіб, що перебувають у шлюбі і для осіб, що проживають спільно без реєстрації шлюбу існує три головні проблемні питання, які виникають при поділі майна.

По-перше. Придбання майна під час зареєстрованого шлюбу або під час проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу автоматично не означає, що майно ділиться навпіл.

Починаючи з 2015 року Верховний Суд України почав активно вказувати на те, що для визначення режиму спільної сумісної власності не достатньо наявності лише одного факту - моменту придбання даного майна в період шлюбу.

Так, згідно з правовою позицією, висловленою Верховним Судом України у справі № 6-612цс15 від 01 липня 2015 року, підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя (тобто перелік юридичних фактів, які є підставами виникнення права спільної власності на майно подружжя) визначені в статті 60 СК України.

За змістом цієї норми приналежність майна до спільної сумісної власності подружжя визначається не тільки фактом придбання його за час шлюбу, але і спільністю участі подружжя засобами або працею в придбанні майна.

Також хочу звернути увагу на п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» від 21 грудня 2007 № 11 говорить, про те, що розглядаючи спори між подружжям про майно, яке діє в даний час, необхідно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясовувати джерело і час його придбання.

Таким чином, для визнання майна спільною сумісною власністю подружжя, не достатньо лише наявності факту придбання такого майна під час зареєстрованого шлюбу або під час проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу. Також необхідно доводити те, що другий з подружжя брав участь в придбанні такого майна грошима або своєю працею. І, звичайно, необхідно доводити мету такого придбання.

Друге проблемне питання – продаж рухомого майна, зокрема автомобілів.

Частиною 3 ст. 65 Сімейного кодексу України, передбачено, що для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена.

І якщо нотаріуси при укладанні договорів купівлі-продажу майна вимагають надання письмової згоди другим із подружжя, то при укладання угод у регіональних сервісних центрах (колишніх МРЕО) такі згоди не вимагаються. Внаслідок чого другий з подружжя і гадки не має про те, що авто, яке придбавалось шляхом отримання, а потім і погашення кредиту – давно продано, ані грошей, ані автомобіля другий з подружжя при поділі майна не отримає.

При цьому, вважається, що при укладенні договорів одним із подружжя – він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового (ч. 2 ст. 65 Сімейного кодексу України).

Досить довгий час була поширеною практика визнання таких угод недійсними. Потім набула поширення практика стягнення половини вартості автомобіля. І на тепер висновком Верховного Суду у складі Об'єднаної палати у справі № 127/7027/15-ц вартість проданого автомобіля буде визначатись як ринкова вартість подібного за своїми якостями (технічними характеристиками) майна на час розгляду справи.

Тобто, навіть при відсутності згоди другого з подружжя, можливо буде стягнути більш-менш справедливу сатисфакцію за припинення права спільної сумісної власності.

З метою зменшення кількості судових спорів при поділі спільно нажитого майна пропонується поширювати правову грамотність серед населення, зокрема, перед вступом у шлюб.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Цивільний кодекс України URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Дзера О.В. Цивільне право України. Загальна частина: Підручник . 2010. – 976 с.
4. Поліщук Л. Форми права власності за законодавством України .2011. № 14. С. 13-16.

Нестерцова-Собакарь О.В.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного
університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент*

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У РЕГУЛЮВАННІ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ

Сімейні правовідносини в Україні сьогодні є надзвичайно динамічними, що зумовлюється перехідним типом правової системи, економічними, геополітичними та іншими чинниками. Цивілістичний характер сімейних правовідносин зумовив формування підґрунтя для договірного регулювання окремих їх видів. Так, відповідно до сімейного законодавства майнові відносини подружжя можуть регулюватись шлюбним договором [1, с. 290].

Так, в Україні шлюбний договір – це відносно нове правове явище. Соціально-економічний розвиток та еволюція цивільно-правових і сімейних відносин наразі стали передумовами появи нового виду договору – шлюбного. Першим кроком у становленні інституту шлюбного договору стало прийняття Верховною Радою України 23 червня 1992 року Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю Української РСР», згідно якого Кодекс було доповнено статтею 271 – «Право подружжя на укладення шлюбного контракту», яка передбачила можливість укладання шлюбного контракту між особами, які вступають у шлюб.

Подальший свій розвиток інститут шлюбного договору отримав з прийняттям та вступом в дію 1 січня 2004 року нового Сімейного кодексу України [2, с. 95].

Слід зазначити, що загальний вік існування цього правового інституту в нашій державі дуже короткий, порівняно з іншими країнами, що зумовлено нерозвиненістю загально теорії договірного права щодо подружніх договорів, пасивністю практики їх укладання.

Як новий для сімейного законодавства правовий інститут, шлюбний договір потребує детального аналізу. Це стосується насамперед визначення його правової природи та значення під час регулювання майнових відносин подружжя.

Слід підкреслити, що згідно проведених досліджень сучасного стану шлюбних договорів в Україні, вони використовуються доволі рідко. Лише 10% осіб, що вступають у шлюб, укладають шлюбний договір. Для порівняння, наприклад, у Європі кожна третя шлюбна пара укладає такий договір, а в США – кожна друга пара [3, с. 61].

Як свідчить практика, шлюбний договір у нашій країні укладають здебільшого, жителі мегаполісів, а саме підприємці, політики, актори, співаки. Більшість населення мають чітку позицію до шлюбного договору, за

статистикою: 42% українців – за укладення договору, 47% – проти, 11% – ніколи не думали про це.

Прихильники укладання шлюбного договору його перевагами вважають:

- встановлення прав й обов'язків сторін щодо взаємного утримання дітей і батьків;
- чітка фіксація участі членів подружжя в загальному сімейному бюджеті;
- захист сім'ї від боргів члена подружжя;
- гарантії щодо матеріальної підтримки, а якщо потрібно, й утримання членів подружжя;
- вирішення правового статусу житла подружжя та порядок користування ним;
- поділ майна подружжя у випадку розлучення;
- регулювання питань, пов'язаних з вихованням та утриманням дітей чи членів подружжя у випадку розлучення;
- встановлення правового статусу роздільного майна подружжя;
- максимальний захист прав особи, якщо в шлюб вступають громадяни України з іноземцями;

Супротивники укладення шлюбного договору навпаки вважають, що: укладання шлюбного договору є першим кроком на шляху до розлучення; ним неможливо регулювати особисті немайнові відносини подружжя, оскільки договір почуття не врятує; положення шлюбного договору навіть завірені нотаріусом можна оскаржити в суді; не завжди такий договір може бути взятий до уваги судом; він не встановлює санкцій до тих осіб, які порушують його умови; ніхто не може змусити особу виконувати шлюбний договір, якщо вона цього не хоче, та ін.

Обидві позиції мають власних прихильників, проте шлюбний договір поки що не може розв'язати всі проблеми подружжя, бо завжди в конкретній сім'ї будуть суперечливі питання з того чи іншого приводу. Чим менше сучасна людина бачить у шлюбі засіб організації побуту, тим більше від партнера чекають якостей, духовно близької людини [4, с. 4, 30-31].

Практичне ж використання шлюбного договору як регулятора майнових відносин подружжя ускладнюється необізнаністю та негативним ставленням українців до нього, про що яскраво свідчить статистика. Хоча спостерігається позитивна динаміка зростання кількості укладених шлюбних договорів, але їх кількість все ж таки є незначною у порівнянні з кількістю укладених шлюбів в Україні. Така ситуація зумовлена не тільки недостатністю правових знань серед пересічних громадян, а й недосконалістю правового регулювання даних відносин [5, с. 93].

На сьогодні інститут шлюбного договору в Україні ще недостатньо розвинений, що підтверджується статистичними даними згідно з якими шлюбні угоди не є особливо популярними серед населення.

Таким чином, в науці відсутня єдина думка з приводу значення шлюбних договорів, які з одного боку, спрямовані на зміцнення інституту сім'ї, а з

іншого існує низка проблем, пов'язаних їх укладанням та розірванням між подружжям. Безумовно, шлюбний договір стане гарантією реалізації майнових прав подружжя лише в тому випадку, коли він відповідатиме нормам чинного законодавства та не суперечитиме моральним засадам суспільства. Основними аргументами на користь його подальшого використання є саме регулювання майнових відносин подружжя, питань, пов'язаних з вихованням та утриманням дітей або членів подружжя у випадку розлучення, а також захист прав громадян України у разі припинення шлюбу укладеного з іноземцем.

Список використаної літератури:

1. Петrenchенко С. А. Актуальні аспекти укладення та розірвання шлюбного договору в Україні: історія та сучасність / С. А. Петrenchенко. Форум права. 2014. № 3. С. 290-295.
2. Жилинкова И. В. Брачный договор / Жилинкова И.В. Харьков : Ксилон, 2005. 174 с.
3. Уляненко О.О. Шлюбний договір у сімейному праві України. К. : Грот, 2003. 124 с.
4. Капська А.Й. Молода сім'я : проблеми та умови її становлення : монографія. К., ДЦССМ, 2003. 184 с.
5. Дорошенко Л М. Деякі аспекти укладання шлюбного договору / Л. М. Дорошенко, А. О. Бистра. Форум права. 2013. № 4. С. 93-97.

Андрієвська Л. О.

*старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

РОЗУМНІ СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

Питання розумних строків розгляду справи в цивільному судочинстві є актуальним на сьогоднішній день з огляду на систематичні випадки з боку суду та сторін затягування процесу. Судді зволікають з розглядом справи у

термін встановлений законом, про що свідчить кількість скарг на суддів щодо порушення розумних строків розгляду справи.

Затягування цивільного процесу є поняттям, суміжним із поняттям «зловживання цивільними процесуальними правами». Водночас між цими категоріями наявні відмінності, зокрема, що стосуються кола суб'єктів, мети здійснення, форми вини. Хоча поняття «затягування цивільного процесу» і «зловживання цивільними процесуальними правами» частково збігаються: зловживання процесуальними правами є одним зі способів затягування цивільного процесу. Водночас затягування цивільного процесу може: 1) здійснюватися суб'єктами, які не є суб'єктами зловживання процесуальними правами (зокрема, судом); 2) здійснюватися внаслідок невиконання обов'язків, покладених на суб'єктів цивільного процесу; 3) мати місце з незалежних від волі суб'єктів цивільного процесу обставин. Проблеми затягування цивільного процесу окремими суб'єктами, а також його наслідки та способи запобігання можуть стати перспективним напрямом подальших наукових досліджень [1, с.15].

Під розумним строком розгляду справи пропонується розуміти найкоротший у межах закону строк розгляду і вирішення цивільної справи, який визначається необхідною для цієї справи кількістю процесуальних дій, достатніх для повного, всебічного та об'єктивного дослідження наявних у справі доказів, що створить належні умови для ухвалення законного і обґрунтованого судового рішення та вчасного судового захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2, с.85].

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) кожен має право на судовий розгляд своєї справи упродовж розумного строку [3].

Звернемо увагу на рішення в справах «N.V. проти України», «Саєнко та інші проти України», в яких Європейський суд констатував порушення Україною пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та зазначив, що розумність тривалості судового розгляду повинна оцінюватися в світлі обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявників і відповідних органів влади, а також важливість предмета спору для заявників. Враховуючи досвід європейської судової практики, доцільно закріпити у законодавстві певні критерії (межі) визначення розумного строку, що дасть змогу судам оцінювати складність конкретної справи та відповідно доцільну тривалість судового провадження, інакше, як зазначає Ю. В. Навроцька, необмеженість «розумного строку» на 19 практиці призводитиме до судової тяганини, до унеможливлення своєчасного захисту прав особи [4, с. 18].

З урахуванням практики Європейського суду з прав людини критеріями розумних строків у цивільних справах є: правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу; поведінка органів державної влади (насамперед суду); характер процесу та його значення для заявника (справи Федіна проти

України" від 02 вересня 2010 року, "Смірнова проти України" від 08 листопада 2005 року, "Матіка проти Румунії" від 02 листопада 2006 року, "Літоселітіс проти Греції" від 05 лютого 2004 року та інші).

Керуючись Постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 №11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення», оцінюючи правову та фактичну складність справи, слід враховувати, зокрема, наявність обставин, що утруднюють розгляд справи; кількість співпозивачів, співвідповідачів та інших учасників процесу; необхідність проведення експертиз та їх складність; необхідність допиту значної кількості свідків; участь у справі іноземного елемента та необхідність з'ясування і застосування норм іноземного права [5].

Найчастіше до затягування справи призводить саме поведінка державних органів. Відповідно до рішень Європейського суду у справах «Войтенко проти України» (рішення ЄСПЛ від 29 червня 2004 року), «Паскал проти України» (рішення ЄСПЛ від 15 вересня 2011 року), «Буров проти України» (рішення ЄСПЛ від 17 березня 2011 року), «Коробов проти України» (рішення ЄСПЛ від 21 липня 2012 року), «Ізетов проти України» (рішення ЄСПЛ від 15 вересня 2011 року), «Тодоров проти України» (рішення ЄСПЛ від 12 січня 2012 року), «Балицький проти України» (рішення ЄСПЛ від 03 листопада 2011) державні органи несуть відповідальність за порушення ст. 6 Конвенції.

Прикладом судової тяганини може бути порушення строків для відкриття провадження у справі, призначення і проведення попереднього судового засідання, призначення справи до розгляду, безпідставні та численні відкладення розгляду справи чи оголошення перерви у судовому засіданні, порушення строків підготовки процесуальних документів, порушення строків, встановлених для виконання судових рішень.

Законодавством не передбачено ані відповідальності суддів, які своїми діями або бездіяльністю створюють затримки, які призводять до порушення конвенційного права на розгляд справи у розумні строки, ані порядку оскарження надмірної тривалості розгляду справи. Бувають випадки, коли поведінка заявника є неналежною та сприяє затягуванню справи. Одним із таких прикладів, коли поведінка заявників стала однією з причин тривалого розгляду спору, є рішення у справі «Чірікоста і Віола проти Італії», де 15-річний строк розгляду було визнано виправданим, оскільки самі заявники 17 разів зверталися з проханням про відстрочення процесу і не заперечували проти 6 перенесень розгляду, здійснених на підставі заяви іншої сторони у справі. Підсумовуючи викладене, варто зробити висновок, натеper в Україні відсутній механізм захисту права особи від надмірної тривалості розгляду справи. Для наближення національного законодавства до міжнародних стандартів, необхідно передбачити порядок оскарження порушення розумних строків, врегулювати питання відповідальності суддів за спричинені затримки, а також запровадити компенсаційну відповідальність для учасників процесу,

які недобросовісно використовують свої процесуальні права та виконують процесуальні обов'язки [6, с. 852].

Отже, судді повинні усвідомлювати особисту відповідальність за розгляд справ у встановлені законом строки, за якість розгляду справ, не допускати фактів зволікання, вживати всіх необхідних заходів з метою неухильного дотримання процесуальних строків, не допускати порушення розумних строків, зволікань з боку сторін, що призводить до чергових призначень судових засідань.

Список використаних джерел

1. Маруніч Г. «Затягування цивільного процесу» та «зловживання цивільними процесуальними правами»: співвідношення понять. Підприємництво, господарство і право. 2016. №9. С. 13-18.

2. Сакара Н.Ю. Про правову природу «розумного строку» судового розгляду. Юрист України. 2014. № 3. С. 84-91

3. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.05.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 14.11.2021)

4. Годованец Д.С., Антонюк О.І. Процесуальні строки як гарантія ефективного цивільного судочинства. Порівняльно-аналітичне право. №6. 2018. С. 17-20

5. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 №11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14#Text> (дата звернення 14.11.2021)

6. Лагута В.О. Проблемні питання дотримання розумних строків розгляду справ у цивільному процесі. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України». Харків. 20–21 листоп. 2013 р. Нац. акад. прав. наук України. Харків. 2013. С. 851–853.

Мельник А.М.

*Курсант навчальної групи ДР-041
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Юніна М. П.

*Доцент кафедри цивільного
права та процесу,*

кандидат юридичних наук,

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасну епоху, коли отримання нової інформації стало звичайною справою для усіх, активно піднімається питання про інтелектуальну власність, а саме про те, хто насправді може називати певну інформацією своєю. В інформаційному суспільстві акценти дедалі більше зміщуються з сфери виробництва у сферу інтелектуальної, творчої діяльності, і це логічно, оскільки в постіндустріальному суспільстві в першу чергу цінуються технології(знання) та відомості. Тому треба вміти правильно охороняти та боротись з таким явищем як плагіат у всіх його формах.

Багато науковців по своєму розрізняють поняття плагіат, наприклад укладачі словника української мови визначають це поняття як привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання в своїх працях чужого твору без посилання на автора[1]. Законодавець у цьому понятті має інше бачення і у пункті в, статті 50, Закону України “ Про авторське право і суміжні права” визначив плагіат як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору[2]

На нашу думку, сучасне українське суспільство не правильно сприймає і не розуміє саму концепцію плагіату. Більшість людей це вважають це незначним, непомітним порушенням прав не зважаючи на те, що плагіат можна бачити під іншим кутом. Загалом усі розуміють що крадіжка це погано, навіть у малих розмірах, але не усі готові прийняти і зрозуміти що з присвоєнням чужої інформації все відбувається ідентично. Передусім потрібно переконати усіх що використання чужих праць є не етичним моментом та порушує соціальні цінності. Розглядаючи соціальний аспект можна зробити висновок що поширений плагіат серед наших громадян є не тільки наслідком низького рівня правової культури однієї особи, а цілого суспільства в цілому, що і підтверджують відповідні дослідження. За підрахунками Східноукраїнського Фонду соціальних досліджень до плагіату вдавалося приблизно 90% респондентів і це число має тенденцію збільшуватись[3].

Зі сторони етики плагіат виступає прикладом недобросовісної, непрофесійної поведінки яка порушує такі фундаментальні принципи, як

повага, чесність, компетентність, добросовісність. Задоволення власних потреб та досягнення певних благ у будь-якому випадку не повинні порушувати чужого права на власність.

На даний момент, для захисту прав та інтересів авторів в Україні 29 вересня 2017 року, відповідно до судової реформи 2016 року було формально створено Вищий суд з питань інтелектуальної власності або ІР-суд. На жаль він так і не почав свою діяльність, та й не зрозуміло чому органи виконавчої влади затримують початок його діяльності. Мабуть, однією з причин цього, є не розуміння усієї шкідливості плагіату високопосадовцями, тому слід поширювати більше інформації про цю проблему у всіх класах населення. Насправді такий суд зміг би розвантажити суддів інших компетенцій, що б призвело до ефективнішого здійснення процесу правосуддя.

На нашу думку, одним з найсерйозніших наслідків є те, що наука у такому середовищі не здатна розвиватись тому що відсутня будь-яка конкуренція. Тисячі робіт повторюють однієї і ті ж поняття, одну і ту ж інформацію, через що серед цього інформаційного “сміття” важко знайти якусь гідну наукову чи творчу працю. У першу чергу це все спричинено низькими вимогами до праць, та не зацікавленістю самих авторів до створення високоякісних робіт.

Підсумовуючи вище сказане, можна сказати, що вирішенням цієї проблеми може бути підвищення рівня правової свідомості громадян України та інших держав, адже поки люди не зрозуміють що інформація має таку ж саму цінність як матеріальні предмети, ці порушення прав інтелектуальної власності будуть продовжуватись й далі.

Список використаної літератури

1. Словник української мови: в 11 томах. — Том 6, 1975. — Стор. 557.
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про авторське право і суміжні права
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (Дата звернення 08.11.2021)
3. Плагіат у науці його прояви та небезпеки. веб-сайт. URL:
<https://www.businesslaw.org.ua/plagiat/> (Дата звернення 16.11.2021)
4. Антипова І. Л. ДИСЕРТАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ. дис. кд-та юр. н. 12.00.07. Київ, 2021. 245 с.

Кристина Резворович

завідувач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук

Марія Чехута

курсант факультету підготовки

фахівців для органів досудового

розслідування

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

НЕПОВНОЛІТНЯ ОСОБА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЇЇ ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ

В сучасному світі важливе місце посідають діти та їх соціальний статус.

Нормативно правові акти які гарантують права дитини, трактують що дана соціальна гілка населення через свою психічну та фізичну незрілість потребують особливої уваги включаючи і правовий захист. Поняття дитина як соціальна істота визначається в Сімейному кодексі України та Конвенції ООН «Про права дитини», в яких поняття «дитина» є тісно взаємозалежні між собою.

На правовий статус дитини впливають деякі фактори: по-перше дані особи вважаються соціально незрілими , по друге , вони вчиняють дії нерозуміючий їх наслідок та значення, по - третє діти не в змозі керувати та відповідати за свої вчинки.

Пільговий правовий режим щодо неповнолітніх повинен характеризуватися такими основними рисами:

1. На неповнолітніх не можна покладати занадто багато юридичних обов'язків, однак вони повинні бути забезпечені комплексом суб'єктивних прав.
2. Притягнення неповнолітніх до юридичної відповідальності повинно мати особливу, «пом'якшену» процедуру.
3. У великій кількості правовідносин діти не можуть виступати в якості безпосередніх їх учасників; їх інтереси в цих випадках забезпечуються їх законними представниками. [4 с. 582]

Отже, перерахувавши основні ознаки, які визначають спеціальний правовий статус дитини в Україні, сформулюємо його визначення: дитина – людська істота, яка не досягла 18-річного віку, тому вона є фізично і розумово незрілим суб'єктом правовідносин, для якого створюється пільговий режим правового регулювання.

Розберемо питання щодо правоздатності та дієздатності. У Цивільному кодексі України в ст.25 зазначено що правоздатністю вважається здатність мати відповідні права та обов'язки, вона виникає в момент народження та

припиняється в момент смерті. Під дієздатністю фізичної особи розуміють здатність особи своїми діями набувати певні права та самостійно їх здійснювати, а також здатність створювати для себе цивільні обов'язки та самостійно їх виконувати. В нашому законодавстві дієздатність поділяється на три види: часткова (до 14 років), неповна (від 14-18 років), повна (з 18 років).

Проаналізуємо вік з якого настає дієздатність у інших країнах, наприклад у Монако, Єгипті, Гвінеї повна дієздатність настає з 21 року. У Німеччині дитина, яка досягла 7 років є повністю недієздатною, віком від 7-18 особа набуває неповну дієздатність. В Англії до досягнення 18-річчя особа вважається неповнолітньою, її дієздатність є обмеженою незалежно від віку. Неповнолітній може здійснювати лише певні угоди, такі як: придбання необхідних речей та послуг; можливість укладення договору особистого найму та ін.[2]

У різних країнах прийнято цю різну класифікацію дієздатності, що робить дієздатність неповнолітніх, людей у віці від 14 до 18 років і повнолітніх різною. Оскільки і малолітні, і неповнолітні особи наділені непевною та частковою дієздатністю, для відповідної участі в цивільному обороті необхідна наявність іншої особи, ту яка набула повну дієздатність, яка зможе в свою чергу допомогти реалізовувати права та обов'язки неповнолітнього в його інтересах.[1]

Важливим доповненням дієздатності неповнолітнього є емансипація тобто це набуття неповнолітньої особи повної дієздатності. Наприклад, відповідно до ст. 323 Цивільного кодексу Іспанії емансипована особа не може позичати гроші, відчужувати своє нерухоме майно, об'єкти особливої цінності без дозволу батьків (опікунів) [2]. У Британському законодавстві взагалі відсутній інститут емансипації.

Цивільний кодекс Каліфорнії був своє емансипацію, якщо неповнолітня особа одружується, вступає до Збройних сил США, або за рішенням суду, але є важлива умова що заявнику є 14 років.

Відповідно до законодавства Чеської Республіки неповнолітній може бути оголошений повністю дієздатним рішенням суду, якщо він досяг 15-річного віку, підтверджено здатність неповнолітнього самостійно заробляти собі на життя і вирішувати свої питання, а також за умови згоди законного представника неповнолітнього (ч. 1 пар. 37 Цивільного кодексу Чеської Республіки) [3]

Як бачимо, умови для неповнолітніх які можуть отримати повну дієздатність для цивільної поведінки, збігаються в більшості країн однаково.

Отже підводячи підсумок ми можемо зробити наступний аналіз, неповнолітня особа є особливою частиною людства, яка в свою чергу має захист своїх прав та інтересів, які знаходяться під охороною держави.

Законодавство щодо неповнолітньої особи в більшості країн збігаються та ґрунтуються на Декларації прав дитини від 20 листопада 1959р. . Я гадаю що потрібно створити один «Закон України» в якому будуть зібрані всі права та обов'язки дитини

Список використаних джерел

1. Мар'яна Саградян. Цивільна дієздатність фізичної особи в Україні та в зарубіжних країнах. Представництво, Господарство та права. УДК 347.155 . 2018 рік.С.70-71
2. Марта Козловська. Запозчення елементів правосуб'єктності фізичних осіб в іноземних державах. Науковий блог. Національний університет «Острозька академія». 02.05.2016 р.
3. Дешко В.В. Інститут емансипації: особливості національного правового регулювання та досвід країн ЄС. «Молодий вчений». 2019.С. 16-18.
4. Кривенко Ю. В. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ. Національний університет «Одеська юридична академія». 2013р., с. 580- 582.

Макруха Є. О.,

*курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців*

*для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Юніна М. П.,

*доцент кафедри цивільного права та
процесу*

м. Дніпро, Україна

ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПРИ ПАНДЕМІЇ

На сьогодні актуальною проблемою у світі стала вакцинація від COVID-19 та отримання сертифікатів, які потрібні для того, щоб працювати, отримувати освіту, відвідувати магазини та для вільного пересування міським або заміським транспортом. Законодавством України, а також міжнародними договорами передбачено, що вакцинація проводиться тільки з добровільної згоди особи. Проте виникає проблема реалізації особистих немайнових прав фізичної особи. Сертифікати потрібні щоб ми змогли реалізувати все вище перелічене, але виникає питання чи не порушуються наші права при цьому?

Розглянемо дане питання детальніше. У Цивільному Кодексі сказано, що кожна повнолітня фізична особа має право на вільне пересування по всій

території України. Зазвичай, пересування по країні відбувається на загальнодоступному транспорті, а саме автобусах, маршрутках, потягом або електричкою. Відповідно до Кодексу кожен пасажир, який уклав договір з перевізником, має право на одержання місця у транспортному засобі згідно з придбаним квитком. Проте згідно ситуації, що склалася в світі, користуватися даними видами транспорту можуть особи, які зробили вакцинацію та мають при собі сертифікат. Якщо особа не має його при собі, вона не зможе скористуватися даною послугою, що порушує права особи, згідно статті 911 Цивільного Кодексу.

Другим проблемним питанням є працевлаштування та можливість працювати на роботі без вакцинації. Відповідно Наказу МОЗ усіх освітян та чиновників відсторонять від роботи без збереження зарплати, якщо вони не вакцинуються. Проте дане рішення не передбачене в цивільних правовідносинах. З одного боку особа не позбавляється роботи, проте з іншого вона не отримує зарплатню та позбавляється права на працю. Звідси випливає, що вакцинація хоч і добровільна, проте особи, які її не отримали не можуть повністю реалізувати свої права.

Наступним питанням є порушення права на таємницю про стан здоров'я. Для того щоб скористатися певними послугами, реалізувати свої права потрібно мати сертифікат про вакцинацію. Тобто, якщо особа хоче приховати інформацію про свою вакцинацію, то вона не зможе користуватися загальнодоступними послугами. У даному випадку знову порушується права особи, відповідно до статті 268 Цивільного Кодексу України.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що незалежно від того, що вакцинація є добровільною, ми бачимо як законодавство суперечить цьому, та обмежує чи порушує права людини на вільне пересування, на користування міським (або іншим) транспортом, на вільний вибір занятості та на таємницю про стан здоров'я. Для будь-якого пересічного громадянина, який відмовився від вакцинації настає проблемний етап життя.

З однієї сторони, він має всі вище перелічені права, проте вони обмежуються наступним чином: його відстороняють від роботи та позбавляють зарплатні, отже він не може купити собі харчі та інші речі, що потрібні для життя. Навіть, якщо дана особа хоче виїхати за місто, щоб мати можливість там задовільнити свої права, то він не зможе скористатися міжміським транспортом. І останнє, його право на додержання таємниці про стан здоров'я також порушується. Тому що сертифікат про вакцинацію вимагають у всіх місцях, куди громадянин звертався.

Вакцинація добровільна, але законодавство дискримінує людей без вакцинації, порушує їхні особисті немайнові та інші права передбаченні Цивільним Кодексом. Дану проблему можна вирішити, якщо особам без вакцинації реально будуть доступні всі права. Або будуть зроблені спеціальні умови для їх безпечного та комфортного життя. А також передбачити статус осіб без вакцинації та осіб з вакцинацією, де чітко буде прописано права та обов'язки кожного зі сторін, з дотриманням всіх прав та свобод.

Список використаної літератури

1. Цивільний Кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> дата звернення 03.11.2021
2. BBC| Новини <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58940578>

Вахміна Л. А.

курсант 2 курсу групи ДР-047

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Юніна М.П.

*доцент кафедри цивільного права і
процесу*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

м. Дніпро, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

Сучасні стосунки між чоловіком і жінкою тепер називають «фактичним шлюбом», через те що, по-перше, подружжя проживає на одній території, по-друге, вони ведуть спільне господарство, по-третє, не реєструють свої стосунки в органах влади.

Хочу звернути увагу на те, що широко вживаний у суспільстві термін «цивільний шлюб» не є синонімом «фактичного шлюбу», оскільки розуміння цього терміну як незареєстрованого шлюбу є неправильним. Навпаки, термін «цивільний шлюб» означає шлюб, зареєстрований державним органом.

Нині в шлюбі поширюється вираз «фактичні шлюбні відносини», підтверджений не лише державою, а й церквою.

Однак спочатку хотілося б розповісти про правове питання «фактичних шлюбних відносин», як це працює. Ігнорування чіткого правового регулювання відносин «фактичний шлюб», природно, виключає для судової влади єдиний шлях вирішення конфліктів, пов'язаних із цим. Навіть Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 року, не дає чітких відповідей на сумнівні питання. Адже відсутність штампу в паспорті тепер не звільняє від

аліментів(ст. 91 СКУ), поділу майна(ч.1 ст 74 СКУ) чи інших правових наслідків припинення шлюбу[1]. Інша справа, що перед тим, як подавати позов про майно, потрібно спочатку довести в суді їхні родинні стосунки. А в разі аліментів - факт батьківсько-дитячих відносин.

Тому, погоджуючись на «фактичний шлюб», громадяни таким чином припускають специфічну неоднозначність поетапних відносин у юридичному сенсі, оскільки його зміст включає взаємні права та обов'язки. Останнє охороняється законом лише у зареєстрованих шлюбах (ст. 21 ч. 2 Сімейного кодексу України), навіть якщо подружжя не проживає разом із поважних причин (навчання, робота, лікування, потреба піклуватися про батьків, дітей). [1]

Зазвичай стосунки в незареєстрованих шлюбах будуються виключно на емоційних і словесних угодах. У цьому випадку обидві сторони гарантуються відповідно до основних прав і свобод людини. Тобто, вони можуть вільно обирати професію, місце проживання, мають право на свободу думки. У «фактичних шлюбах» та зареєстрованих шлюбах як чоловіки, так і жінки мають право розділяти сімейні обов'язки та спільно визначати сімейне життя. Однак між ними є відмінності – право одного учасника сімейних відносин змінити своє ім'я на ім'я іншого учасника виникає лише у зв'язку з реєстрацією шлюбу. [2]

Якщо чоловік і жінка живуть однією сім'єю без реєстрації шлюбу і стикаються з проблемою розподілу набутого майна, то виникають певні правові проблеми. Перш ніж приступити до поділу спільного майна, необхідно довести в суді свої сімейні відносини, факт та докази спільного проживання подружжя, а також довести те, що з цього може виникнути «фактичний шлюб». Це досить проблемне питання.

Для розподілу майна необхідно довести факт його набуття за рахунок трудової участі фактичного подружжя, та переконати суд у тому, що майно є спільним. Отже, уникнення законодавчого підтвердження ускладнює захист інтересів учасників фактичного шлюбу або колишніх членів сім'ї.

Вибір, одружуватися чи ні, багато в чому залежить від особистості, і кожен вирішує, як йому краще ставитися. Слід пам'ятати, що фактичні шлюбні відносини ніколи не кваліфікувалися як зареєстрований шлюб і взагалі не визнаються шлюбом Відповідно до ч. 1 ст. 21 Сімейного кодексу України. Шлюб це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрі актів цивільного стану. [1]

Отже, значимих переконань за чи проти фактичного шлюбу для себе я не знайшла. Це лише питання, яке торкнеться вас при розлученні. Для цього є рекомендації правильно скласти договір, який би закріплював в собі основні правила при розділі вашого майна у разі розірвання ваших стосунків. Цей договір створюють для того, щоб уникнути складнощів судового процесу.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 01.11.2021).

2. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8795 (дата звернення 10.11.2021)

Волик М.М.

здобувач вищої освіти.ДР-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Юніна М.П.,

доцентка кафедри,

кандидатка юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ВИДИ ПРЕЗУМПЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Сімейні стосунки, як правило, мають фундаментальний, довготривалий незламний характер. Якщо майнові відносини у сім'ї піддані чіткій правовій регламентації, то з приводу немайнових відносин можливості юридичного нормування виявляються істотно обмеженими. Психологічні моменти сімейних зв'язків знаходяться поза сферою права, інтимне життя – залишаються за межами правового регулювання внаслідок недоцільності правового втручання у суто особистих стосунків [1, с. 135].

Природа сімейних правовідносин така, що вони незалежно від виду постійно включають у себе елемент особистого, довірчого характеру, що в певних випадках перешкоджає їх упорядкуванню в усій повноті, залишаючи місце для припущень та здогадок. Внаслідок цього особливе значення набуває правильний вибір найбільш прийнятних соціальних меж і засобів правового впливу, для регламентації неймовірно тонкого середовища людських відносин, що і спонукає законодавця до використання такого специфічного прийому як презумпція [2, с. 79]. Чинниками, які зумовлюють наявність презумпцій у сімейному праві, в одних випадках є тяжкість, а інколи і об'єктивно існуюча неможливість встановлення наявності або відсутності тих чи інших юридичних фактів, а в інших – не доцільність такого встановлення. Коли правозастосовчі органи надмірно вторгаються в особисте життя учасників сімейних правовідносин, нерідко загрожує небажаними наслідками.

Використання презумпцій звільняє суд від досконалого дослідження тих або інших обставин взаємин сторін, між якими виникає спір [1, с. 137].

Вчення про презумпції має досить давню історію. Основні презумпції були сформульовані ще давньоримськими юристами. Презумпція (у перекладі з лат. *praesumptio* – припущення) – логіко-юридичний прийом, який дозволяє констатувати наявність чи відсутність юридичного факту, незалежно від його об'єктивного статусу, базуючись на вимогах соціальної практики, доцільності, раціональності викладення нормативних висловлювань [3, с. 59]. Презумпція ґрунтується на багаторазово перевіреному практичному знанні про те, що те що припускається – типовий, ймовірний при даних умовах факт. Презумпції – інститут, який досить поширений у галузевому законодавстві. Проте частіше за все він використовується законодавцем у сфері приватного права, нормами якого регламентуються відносини, які безпосередньо торкаються прав, обов'язків та інтересів громадян, в тому числі у сфері сімейних відносин [4, с. 50].

У сімейному законодавстві України більшість презумпцій не сформульована в самому законі, усі вони виводяться зі змісту норм шляхом інтерпретації. Сімейно-правові презумптивні узагальнення слугують однаковому правовому регламентуванню суспільних відносин, стабільності правозастосовної практики, сприяють реалізації вимог нормативних приписів, допомагають встановити раціональний порядок доказування обставин справи між учасниками процесу, чинять активний вплив на виникнення правовідносин, дозволяють оптимальним способом виявити наявність факту, коли іншим шляхом його не можна встановити, виступають важливою гарантією охорони прав і законних інтересів суб'єктів сімейного права, вносять стійкість в правове регулювання, роблять його більш логічним, гнучким і послідовним [1, с. 137].

Все різноманіття сімейно-правових припущень можна поділяти за різними підставами. Найбільш повною та такою, що дозволяє показати призначення, особливості презумпцій у сімейному праві є їх диференціація за ознакою віднесення до окремих правових інститутів, відповідно до якої вони поділяються на кілька груп [5, с. 119]:

1. Презумпції, що діють у сфері особистих правовідносин подружжя. До них можна віднести насамперед презумпцію дійсності шлюбу. Вона включає в себе два моменти: припущення про наявність всіх елементів складного юридичного складу, що лежить в основі виникнення шлюбних правовідносин, і припущення про фактичний стан осіб, які зареєстрували шлюб, у шлюбних відносинах, створення ними сім'ї. Вперше ця презумпція була сформульована у римському приватному праві – *semper praesumitur promatrimonio* (завжди існує презумпція на користь законності шлюбу). Дана презумпція ґрунтується на тому, що компетентний орган, на який покладено обов'язок зареєструвати шлюб не може повною мірою та у повному обсязі перевірити дотримання особами, які укладають шлюб, усіх вимог чинного законодавства. Неможливість перевірки дотримання умов укладення шлюбу пояснюється причинами суб'єктивного характеру. Майбутнє подружжя може приховати

дійсні наміри вступу у шлюб. При цьому орган державної реєстрації актів цивільного стану не завжди може виявити обставини, які приховують наречені [3, с. 117]. До цієї ж групи належить презумпція згоди другого з подружжя при вирішенні питань життя сім'ї, дія якої поширюється на кілька сімейно-правових інститутів. Її різновидами є презумпція згоди подружжя в питаннях виховання дітей, презумпція згоди подружжя при визначенні імені та прізвища (при різних прізвищах батьків) дитини, презумпція згоди подружжя при зміні прізвища дітей тощо.

2. Презумпції, що діють в області майнових правовідносин подружжя. Провідне місце серед них займає презумпція спільності майна подружжя, яка означає, що кожна річ, набута за час шлюбу, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, поки не доведено інше. Ще однією презумпцією, яка діє у сфері майнових відносин подружжя, є презумпція згоди подружжя на розпорядження спільною сумісною власністю. У цій сфері діє також припущення, що майнових правовідносин подружжя, є презумпція рівності часток подружжя в праві їх спільної сумісної власності, яка виражена полягає у тому, що у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними.

3. Презумпції, що діють у сфері встановлення походження дітей. Найважливіше місце серед цих припущень займає презумпція батьківства чоловіка матері дитини, яка знаходить застосування практично у всіх випадках встановлення походження дітей по батьківській лінії. При народженні дитини від батьків, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, закон виходить з високою мірою вірогідності батьківства особи, яка є чоловіком матері дитини. Ця презумпція була сформульований ще римськими юристами – *pater est quem nuptiae demonstrant* (той батько, на кого вказує шлюб). Призначення вказаної презумпції полягають у закріпленні способу встановлення факту походження дитини.

4. Презумпції, пов'язані з вихованням дітей. З їх допомогою здійснюється охорона та захист прав та законних інтересів дітей. До їх числа належить, насамперед, презумпція згоди батьків у питаннях виховання дітей. До розряду припущень загального характеру належить презумпція належного виховання дітей батьками та особами, що їх замінюють. Вона базується на безперечно існуючому суб'єктивному праві дітей на належне виховання і кореспондуючому йому обов'язку всіх громадян забезпечити таке виховання. Названа презумпція має ряд різновидів у залежності від того, хто виступає особою, відповідальною за виховання дітей. В рівній мірі вона поширюється і на фактичних вихователів, про що свідчить можливість її спростування. До цієї групи презумптивних установлень слід віднести презумпцію дійсності усиновлення, яка діє аналогічно презумпції дійсності шлюбу, і припущення згоди дитини на усиновлення, якщо вона не досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Отже, презумпції є дуже поширеним явищем у сімейному законодавстві. Вони сприяють захисту прав та інтересів учасників сімейних правовідносин та охороні їх особистого життя. Проте проблеми визначення особливостей, їх

місця у механізмі правового регулювання сімейних відносин, застосування їх при вирішенні сімейно-правових спорів що очікують дослідження та вирішення. На мою думку, презумпції в сімейному праві відіграють надзвичайно вагоме значення для регулювання сімейних відносин, а тому їх роль є надзвичайно важливою.

Список використаної літератури:

1. Сімейне право України: Підручник; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Юрінком Інтер, 2006. 264 с.
2. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 500 с.
3. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. К.: Правова єдність. 2009. 432 с.
4. Сімейне право України: підручник. За ред. Ю.С. Червоного. Київ: Істина. 2004. 380 с.
5. Сімейне право України : підруч. для студ. юрид. вузів і факультетів; під заг. ред. В. С. Гопанчук. К. : Істина, 2002. 345 с.

Голубєва А .Д.

здобувач вищої освіти,,

група №ДР-047

ДДУВС

Науковий керівник :

Юніна М.П

*кандидат юридичних наук, доцентка
кафедри цивільного права і цивільного
процесу ДДУВС*

ПРАВА БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ НА СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ

Однією з найпоширеніших категорій сімейних спорів є справи про встановлення порядку спілкування батька з дитиною після розірвання шлюбу батьків. Як і в будь-якому спорі, що стосується дитини, її інтереси повинні мати першорядне значення.

«Право на контакт» батьків із дітьми, мабуть, одна з найважливіших складових основ сімейних правовідносин. Як каже норма частини 1 статті 153 Сімейного кодексу (СК) України «мати, батько та дитина мають право на

безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежено законом. Відповідно до частини 2 статті 15 Закону України «Про охорону дитинства» батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні та мають право спілкуватися з нею, якщо судом визнано, що таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини» [1. с.64].

Одним з найважливіших прав дитини є право на сімейне виховання. Це право дитини включає, крім виховання батьками, право на спілкування з іншими членами сім'ї: дідусем, бабусею та іншими родичами.

Виходячи з вимог Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України поняттями «родичі», «родинні стосунки» охоплюється коло осіб, які пов'язані між собою певним ступенем споріднення. Такими особами можуть бути близькі родичі за походженням, зокрема, батьки, діти, бабуся, дідусь, прабабуся, прадідусь, внуки, правнуки, брат та сестра (повнорідні і неповнорідні), двоюрідні брати та сестри, тітка, дядько, племінниця, племінник. Усиновлений та усиновлювач прирівнюються до родичів за походженням. Отже, за аналогією права, всі зазначені особи мають повне право спілкуватися з дитиною після розірвання шлюбу між батьками [2, с 475].

Законодавець підкреслює: дитина має право, але не в жодному разі не зобов'язана спілкуватися з колишніми родичами. А ось заборонити дитині спілкуватися з близькими родичами – ніхто не вправі.

Все гаразд, коли у батьків після розлучення залишилося порозуміння в питаннях виховання та спілкування з дитиною. В такому випадку за взаємною згодою сторони домовляються та визначають порядок побачень з дитиною, також обумовлюють спілкування діда та баби з внуками. Це може бути усна домовленість або укладення батьками договору про участь у вихованні дитини, який посвідчується нотаріально. [3]

У більшості випадків, з приводу спілкування дитини з близькими родичами виникають неприємні стосунки, в які мимоволі втягуються і діти. Страждає не тільки дитина, але і колишня теща, тесть, і т.д. Часто, один з батьків, з ким фактично проживає дитина, не зовсім далекоглядно поводить себе, всіляко перешкоджаючи спілкуванню дитини з улюбленою бабусею або дідусем.

Ніхто не сперечається: батьки мають переважне право на виховання дитини, вони мають право захистити свою дитину від спілкування з близькими родичами, якщо таке спілкування надає на дитину негативний вплив. Однак, в силу статі 257 та 259 Сімейного кодексу: дідусі, бабусі, брати, сестри мають право на спілкування з дитиною.

Проте, із-за особистих образ один на одного, не завжди сторони вирішують ці питання в добровільному порядку. Непоодинокі випадки, коли один із батьків, з яким проживає дитина, взагалі чинить іншому із батьків перешкоди у спілкуванні з дитиною, змінює своє місце проживання, засоби зв'язку, а тим паче, забороняє діду та бабі спілкуватися з внуками.

Батьки не мають права перешкоджати у здійсненні бабусею, дідусем, прабабусею, прадідом своїх прав щодо виховання внуків, правнуків. Більш

того, якщо, наприклад, невістка робить все можливе, щоб обмежити зустрічі дитини з бабусею і дідусем, у старшого покоління є право звернутися до суду з позовом про усунення перешкод в здійсненні прав на виховання онуків. Згідно статті 263 Сімейного Кодексу України, спір щодо участі бабусі й дідусі у вихованні дитини вирішується судом відповідно до статті 159 цього Кодексу.

Так, суд визначає способи участі родичів у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця їх проживання і т.д.), встановлює місце та час їхнього спілкування. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи.

Виходячи з вищепереліченого, напрашується висновок, що батько має право на безпосередню участь у житті та вихованні дитини та на зустрічі з дитиною без присутності матері. Відповідно до законодавства, суд може зумовити зустрічі батька з дитиною присутністю матері чи іншої особи, лише якщо в процесі розгляду справи буде встановлено, що особисте спілкування з батьком може негативно вплинути на дитину та/або нашкодити її розвитку. [4]

Якщо ж суд без вагомих на те причин встановлює графік зустрічей батька з дитиною за постійної присутності матері, то, очевидно, що це не сприяє ефективній реалізації права дитини та батька на особисте спілкування. Більш того, такий порядок зустрічей може стати ґрунтом для зловживань з боку матері, який може продовжувати перешкоджати батькові у налагодженні близьких стосунків із дитиною. Також такий приклад може стати стимулом для інших батьків, з ким проживає дитина, не давати можливість спілкування другому з ним, внаслідок чого може виникнути повна відсутність емоційного зв'язку з дитиною [5. с. 5].

Особа, що уникає виконання рішення суду, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.

Список використаної літератури

1. Конончук, Н. М. Права дитини, що забезпечують її сімейне виховання та індивідуальність у сім'ї: право на виховання в сім'ї та право на спілкування. Науковий вісник УжНУ. Вип. 19. Т. 2. : Ужгород : 2012. С. 63–65.

2. Ромовська З.В. Сімейний Кодекс України: Науково-практичний коментар. 2003р. С. 475.

3. Спілкування діда та баби з внуками та які правові наслідки можуть бути вжиті за порушення такого права. веб-сайт. URL: https://protocol.ua/ua/sud_spilkuvannya_dida_ta_babi_z_vnukami_ta_yaki_pravovi_naslidki_mogut_buti_vgiti_za_porushennya_takogo_prava/ (дата звернення 30.10.21)

4. Право батька на особисте спілкування з дитиною: нова практика Верховного суду. веб-сайт. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/fathers_right_to_personal_communication_with_his_child_the_new_practice_of_the_supreme_court/ (дата звернення 29.10.21)

5. Кожевникова В.О. Суб'єктивне право фізичних осіб, пов'язаних між собою кровною приналежністю на членство в сім'ї : стаття .Харків : ХНУВС ,2014 с.11

Антонюк В.

здобувач вищої освіти,

група № ДР-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Юніна М. П.,

доцентка кафедри,

кандидатка юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Гроші – специфічний товар, який має найвищу ліквідність, служить мірою вартості інших товарів та послуг, є засобом обігу. Роль грошей проявляється в їх функціях, які виражають внутрішній зміст грошей.

Визначення грошей завжди даються через їх функції (міра вартості, засіб обігу, накопичення, світові гроші). Основна відмінна якість грошей - їх прийнятність як кошти платежу за товари та послуги, за боргами, незалежно від довіри до конкретної форми або особи, яка їх пропонує. Головною якістю стабільних грошей є стійкість їх вартості, мається на увазі як стійкість декларованої вартості грошей, а й їх купівельної спроможності. Також гроші повинні мати такі властивості, як довговічність та ділимість.

Під грошовою масою розуміються не лише такі гроші, які перебувають у обігу, а й банківські вклади, є основним засобом платежу сучасних кредитних системах. Грошове звернення набуває другорядного значення в порівнянні з вкладами до їхнього запитання як складовою грошової маси. З допомогою безготівкових грошей у багатьох країнах із розвиненою фінансовою системою відбувається близько 90% угод. Ряд економістів не роблять відмінностей між готівкою та безготівковими грошима.

Гроші регулярно переходять з однієї сфери звернення до іншої, змінюючи свою форму. Звернення безготівкових і готівки в сукупності

утворює єдиний грошовий обіг країни. У розвинених країнах частка безготівкових грошей у грошовому обігу становить до 95%, економічної нестабільності, недовіри населення до банківської системи, відсталості банківських технологій тощо. Гроші не є річчю у звичному для нас розумінні, вони не мають власної споживчої вартості, а служать лише мірою вартості інших речей. Гроші використовують лише у відносинах їх обміну на щось. Щодо грошей не можна також говорити і про ділимості речі, оскільки тут мається на увазі її фізичний розподіл. Якщо це, то гроші вилучать з обороту, так як вони перестануть виконувати свої функції. Розмін грошей не має на увазі їхня ділимість. Однак на грошові знаки може бути застосовано режим рухомих речей, визначених родовими ознаками. Індивідуально визначений режим речей щодо грошей є винятком[1].

Українське цивільне право не проводить відмінностей між готівкою та безготівковими грошима як засобом здійснення розрахунків або способом виконання зобов'язань. Клієнти банку мають право власності як на готівку, так і на безготівкові гроші. Банк лише допомагає перейти праву власності на гроші від одних учасників господарського обороту до інших. Правова природа депозитів до запитання, депозитів, розміщених на певний строк, вкладів громадян та рахунків юридичних осіб, однакова.

Якщо розглядати гроші з позиції цивільного права, то не мають сенс їх фізичні характеристики. Зміст права власності також залежить від фізичних характеристик речі. Об'єктом цивільних правовідносин служать гроші незалежно від форми їхнього існування.

Найважливішою відмінністю грошових знаків від речей є те, що з об'єктивної природи грошей вони можуть використовуватися як предмет більшості цивільно-правових угод, так як товари, а не гроші виступають предметом угод. Гроші не задовольняють природні потреби людини, їх не можна купити.

Маючи гроші на своєму банківському рахунку, які перебувають у певній сумі у безготівковій формі, суб'єкт права може практично завжди перетворити їх на готівку, використовувати як засіб платежу за угодою тощо. Право вимоги з'являється у разі невиконання банком своїх зобов'язань за договором як засіб захисту порушеного права власності на гроші. Договір вкладу породжує перехід грошей у власність банку та виникнення у клієнта банку права вимоги повернення грошей, сплати процентів[2, с.137].

Не існує «різних видів» грошей, є просто гроші у двох формах – готівковою та безготівковою. Вимога клієнта до банку про видачу коштів не стає безглуздою, оскільки ці ж гроші він має у вигляді залишку коштів на рахунку. Банк виступає як фінансовий посередник і отримує готівку від клієнта, перетворює їх у безготівкову форму як найбільш підходящу для розрахунків, кредитування тощо. Клієнт вимагає перетворити його гроші з безготівкових на готівкові, у своїй банкі отримують винагороду зміну форми грошей.

Щодо правової природи грошей як об'єкта цивільних прав та об'єкта грошових зобов'язань можна сформулювати такі висновки. Правова природа

фінансів обумовлена їх економічними функціями. Відмінностей між готівкою та безготівковими формами грошей відсутня, вони об'єднані в один грошовий агрегат, виконують однорідні функції, але з кожним днем роль безготівкових грошей економіки постійно зростає. Готівкові та безготівкові гроші рівні як засіб платежу та спосіб виконання зобов'язання. Віднесення готівки до речей є фікцією, тому що функції грошей в обороті суттєво від властивостей речей[3, с.720].

Список використаних джерел

1. Безналичные деньги. Банк справка: сайт. URL: <http://bankspravka.ru/bankovskiyslovar/beznalichnyie-dengi.html>.
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 29. Ст. 137.
3. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печеный и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2015. 720 с.

Федоренко Д.Д.

курсант 2 курсу групи ДР-047

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Юніна М.П.

доцентка кафедри,

кандидатка юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СМЕРТЬ ЯК БЛАГО

Стаття 201 Цивільного кодексу України встановлює, що одне з немайнових благ особи, що охороняються цивільним законодавством – це життя.[1] Зрозуміло, що якщо житті є якесь благо, то протилежність життю – смерть, яку слід зарахувати до негативного явища, зла. Але ж якщо смерть неминуча, то вона може бути легкою, безболісною, гідною. Чи потрібно легалізувати евтаназію?

На сьогоднішній день у світі є країни у яких можлива евтаназія як полегшення від страждань, спричинених внаслідок невиліковних хвороб. Першими її легалізували Нідерланди у 2002 році. Є низка умов, за яких можна застосувати евтаназію: невиліковне захворювання, нестерпні болі, крім того, пацієнт повинен перебувати в здоровому глузді та кілька разів висловити бажання померти.

Не випадково, що лише декілька країн дозволили собі прийняти законодавчий дозвіл на евтаназію. Право на смерть може бути реалізовано, напевно, лише там, де повністю реалізовано декларація про життя без страждання, медичну допомогу. Право на життя завжди пріоритетне, і якщо немає можливості реалізувати це право, то про право на смерть говорити неетично.

Заборона на легалізацію евтаназії пов'язана із ситуацією захисту не лише пацієнтів, а й лікарів. Адже лікар, який приймає рішення, залишається віч-на-віч із власною совістю. Оскільки спроба уникнути вибору все одно повертається до людини. До того ж, лікарі, даючи клятву Гіппократу, зобов'язуються робити все можливе для порятунку життя пацієнта.: «Я не дам нікому проханого у мене смертельного засобу і не покажу шляхи для такого задуму» [2] .

Життя є благо лише тоді, коли щастя більше ніж болі, а позитивні емоції переважають над негативними. Перебуваючи в цій ситуації, ми повинні пам'ятати, що вибір не між болісним життям і хорошим життям, а між життям у стражданнях і життям без будь-якої форми.

В ст. 3 Конституції України зазначається, що недоторканість та безпека людини в Україні є вищою соціальною цінністю [3]. Однак у чинному Кримінальному кодексі України немає статті, яка б регулювала дії лікаря, який проводить евтаназію. На сьогоднішній день евтаназія прирівнюється до простого умисного вбивства. Стаття, яка б передбачала кримінальну відповідальність за вбивство, вчинене з прохання потерпілого задля полегшення його страждання, в Кримінальному кодексі відсутня. Вчинення такого злочину як евтаназія кваліфікується за ч. 1 ст. 115 КК України як простий склад вбивства [4]. Цивільний кодекс України в ч. 4 ст. 281 також встановив чітку заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [5] . У Концепції оновлення Цивільного кодексу України пропонується переглянути питання щодо можливості легалізації пасивної евтаназії та асистованого самогубства.

Глава комітету Верховної Ради з питань соціалістики Галина Третякова зазначила, що до легалізації евтаназії в нашій країні не готове ані суспільство, ані депутати. Евтаназією в Україні можуть торгувати – підробляти документи заради спадщини і вирішення особистих питань [5] .

На даний момент питання евтаназії є неоднозначним і не має достатнього підґрунтя для легалізації в Україні, але це лише питання часу. З удосконаленням правової системи цілком можливо, що законодавець закріпить право на життя і смерть. Легалізація евтаназії повинна пройти низку

наукових, законодавчих фільтрів, які встановляють правила, конкретні критерії та випадки, коли таке право може бути реалізоване .

Але я залишаюся на тому, що людина має розпоряджатися своїм тілом та своїм життям так як сама цього хоче. Це одна із складових нашої свободи.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: ст. 201 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 09.11.2021) Сятиня М.Л. Історія фармації: навчальний посібник. — Л., 2002.
2. Конституція України: ст. 3 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 01.11.2021).
3. Кримінальний кодекс України: ч.1 ст.115 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 01.11.2021).
4. Цивільний кодекс України: ч. 4 ст. 281 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text> (дата звернення 01.11.2021).
5. Укол милосердя. URL: https://project.liga.net/projects/euthanasia_in_ukraine_ua/ (дата звернення 09.11.2021).

Задорожня Р.В.

*курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник

Юніна М.П.

доцентка кафедри,

кандидатка юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБИСТОСТІ СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Наука цивільного права України авторські права поділяє на майнові й особисті немайнові. У цьому контексті відомий польський вчений А. Войцеховська зазначає, що майнові права забезпечують виключність автора в галузі економічної експлуатації твору, особисті немайнові права захищають емоційний зв'язок, який поєднує автора з його твором [1, с. 20].

Цивільне законодавство у своїх нормах закріплює положення, згідно з якими до складу спадщини, яка нерозривно пов'язана з особою спадкодавця, не відносяться особисті немайнові права [2].

Схожі положення зазначені в Законі України «Про авторське право і суміжні права». А саме, ч. 1 ст. 29 зазначає, що успадкуванню підлягають лише майнові права творця, що характеризуються як виключні, і не підлягають успадкуванню особисті немайнові права [3].

Тобто можемо зауважити, що до складу спадщини можуть входити всі майнові права, які належали спадкодавцеві на день відкриття спадщини.

Інтерес вчених до питанням спадкового права не вичерпується. Щороку з'являється безліч робіт, в яких містяться пропозиції щодо вдосконалення спадкового законодавства і, зокрема, норм про можливих спадкоємців за законом, але особливий інтерес викликають публікації останніх років. У них насамперед розглядається питання про відповідність ступеня спорідненості та черговості спадкування за законом [4].

Отже, Закон закріплює норми, згідно з якими заборонено успадковувати особисті немайнові права [2].

Наприклад, спадщина може перейти спадкоємцю у якого є своє житло, а може бути навіть не одне, а у спадкоємця наступної черги важке життєве становище, ніде жити, немає власного куточка і він не в змозі придбати власне житло. Вірним і справедливим рішенням було б наступне: спадок перейшов б тому спадкоємцю, який дійсно потребує цього [1].

Як бачимо, засуджений громадянин ніяких дій, передбачених вищенаведеним постановою ВС, зробити не може в силу знаходження його на цей момент в іншому місці і знятим, в зв'язку з такими подіями, з державної реєстрації щодо спірного житлового приміщення. Відповідно, необхідно встановити в законодавстві норму, яка вказує на право звернення засудженого в суд з метою відновлення його в спадкових правах, і неможливість його на момент успадкування брати участь в утриманні спадкового майна з огляду на позбавлення волі на певний строк, що не може бути підставою визнання даного громадянина негідним спадкоємцем [2].

У спадкуванні усиновлених індивідуальному початку правового регулювання меж спадкування проявляється, перш за все, в рівнянні усиновлених в спадкових правах з кровними дітьми усиновлювача. Отже, всі ті міркування, якими виправдовується наділення спадковими правами згідно із законом дітей спадкодавця, який не залишив заповіту, зберігають своє

значення і в відношенні спадкових прав усиновленої. Крім того, втрачаючи юридичний зв'язок з кровною сім'єю, усиновлений фактично залишається пов'язаним з нею кровною спорідненістю.

Загальноновизнаним є той факт, що культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, добробут суспільства, соціально-економічний прогрес в цілому залежать від рівня й ефективності творчої діяльності людини, яка є однією з основних рушійних сил розвитку цивілізації.

Творча діяльність або просто творчість – це цілеспрямована діяльність людського мозку внаслідок якої створюється щось якісно нове, що вирізняється оригінальністю, неповторністю та суспільноісторичною унікальністю.

Результат творчої діяльності, який відповідає вимогам законодавства, є об'єктом права інтелектуальної власності, яке закон закріплює за творцем. Цим результатом є втілений в об'єктивній формі продукт, який, залежно від змісту називають літературним або художнім твором, винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком.

Можемо зробити висновок, що, процедура спадкування авторських прав на початку не чим не відрізняється від спадкування будь-якого майна, труднощі можуть виникати в процесі звернення до інших органів і без допомоги адвоката не обійтися. За загальним правилом передавати у спадщину майнові права може особа, якій належать виключне авторське право. Особливість права слідування полягає в тому, що воно переходить у спадщину, однак при цьому не може відчужуватись ні авторами, ні спадкоємцями.

Список використаної літератури

1. Войцеховська Л. Особисті авторські права та їх охорона та польським законом про авторське право і суміжні права. Л. Войцеховська Інтелектуальна власність. – 2005. – № 2. – С. 20.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993р.
4. Рябоконь Є. Авторське право як об'єкт спадкового наступництва Є. Рябоконь Вісник: Юридичні науки ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – 2002. – № 45–48. – С. 222–225

Ковіненко О.О.

студентка II курсу ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник

Косяченко К.Е.

*к.ю.н., доцент Дніпропетровський
державний університет*

внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ПРИВАТНІСТЬ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному світі захищати своє фундаментальне право на приватність, яке прописано у статті 32 Конституції України, стало складніше. Зокрема, у статті 32 зазначається: «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України» [1]. Але через появу мережі Інтернет, за допомогою електронних пристроїв, при бажанні можна знайти про будь-яку людину та будь-яку інформацію, і не тільки правдиву, але й всю, яка найбільш вигідна шукачу.

Право на недоторканність приватного життя - основне право людини, через яке забезпечується гідне життя. Однак, у цифровому просторі про кожного з нас збирається величезна кількість персональних даних (з нашої обізнаністю або без неї), і проблема приватності наразі є досить актуальною, оскільки формування інформаційного середовища спричиняє реальні загрози для втручання у приватне життя осіб. Складнощі полягають у механізмі захисту персональної інформації, так як щороку з'являються нові тенденції та аспекти цифрових технологій.

Маючи одне з основоположних прав громадян демократичної держави, право на свободу думки і слова, ми публікуємо на своїх сторінках у соціальних мережах фото та відео з текстовим матеріалом, висвітлюючи свою позицію з того чи іншого питання. У електронних додатках і соціальних мережах люди, зазвичай, розголошують інформацію, що стосується їх здоров'я, політичних переконань, сімейного життя, при цьому навіть не знаючи, хто, з якою метою та яким чином може скористуватися цими даними.

Безперечно всі обізнані активні користувачі соціальних мереж розуміють, що, навіть якщо видалити допис, не важливо – згодом чи одразу, вся інформація все одно залишиться на просторах мережі Інтернет назавжди. Цифровий художник П. Барклай зауважує: «...спроби контролювати авторські права над роботою, розміщеною в Інтернеті, безплідні. Як тільки зображення з'являється на моніторі комп'ютера - воно вже в цьому комп'ютері, навіть якщо його розширення нижче, ніж у «оригіналу»...» [2].

В умовах не точної структурованості правил приватності, багато технологічних компаній можуть обробити особисті дані користувачів задля своїх егоїстичних намагань. Прикладом може слугувати конфліктна ситуація, що трапилася у 2016 році під час виборів Президента Сполучених Штатів Америки. британську компанію «Cambridge Analytica», яка займається

аналізом даних, звинуватили в роботі на передвиборчий штаб тодішнього кандидата в Президенти США Дональда Трампа з метою незаконного впливу на результати виборів за допомогою цільових публікацій у популярній соціальній мережі «Facebook». Міжнародна соціальна мережа «Facebook» припустилася помилки і випадково відкрила доступ вищезгаданий компанії використовувати функцію сайту, яка здатна висвітлювати дані користувачів. В решті решт, шахраї отримали всю особисту інформацію понад 50-ти мільйонів користувачів, а разом із тим, можливість власноручно завантажувати специфічну рекламу на їх сторінки, та сторінки друзів, щоби у людей на підсвідомості сформулювалася позитивна думка про Дональда Трампа та негативне ставлення до його опонентів [3].

Ще у 1929 році, коли в США вирішувалася справа «Олмстед проти США» щодо порушення норм Конституції перехопленням приватної інформації, суддя Верховного Суду Луї Брандайз виступив із такими словами: «Право бути залишеним у спокої є найбільш універсальним з прав, котре найбільш цінують усі цивілізовані люди» [4]. На нашу думку, на ці слова ще тоді слід було звернути надто більше уваги, щоби стан не погіршився.

Остаточно вирішити проблему приватності з розвитком інформаційних технологій навряд чи вдасться, але можна зосередитися на новітніх способах щодо удосконалення приватності в сучасному інформаційному суспільстві, зокрема, запропонувати декілька основних шляхів удосконалення сучасної системи захисту права на приватність на міжнародному рівні. Одним із шляхів вирішення проблеми може бути діяльність спеціально уповноважених національних інститутів із забезпечення контролю за персональними даними, а також включення відповідних положень до законодавства.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про «Право на приватність в цифрову епоху» передбачає: «ті ж права, що люди мають в офлайн-режимі також повинні бути захищені онлайн, в тому числі право на приватність» [5].

Висновок: Можна стверджувати, що необхідність правового забезпечення приватності в умовах розбудови інформаційного суспільства має обов'язковий характер, втім супротивники охорони авторських прав на цифрове мистецтво можуть все більше і більше впевнюватися в тому, що право не стоїть на місці, і проблема захисту приватності все-таки досягає розвитку в сучасному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua>. ... – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Некрасов Д.Ю. Художественная специфика цифрового искусства (на примере творчества художника кино) / тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 17.00.03 / 2016 р.
3. Електронний ресурс: <https://www.bbc.com/russian/features-43475612>

4. Право на приватність - одне з основоположних прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/pravo-na-privatn%D1%96st-odne-z-osnovopolozhnix-prav-lyudini/>
5. General Assembly Resolution “The right to privacy in the digital age”, A/RES/68/167.

Шакало Л.С.

здобувачка вищої освіти,

групи ЮД-942

*Дніпропетровського державного
університету*

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Дзюба І.В.

заступниця директорки ННПП

*Дніпропетровського державного
університету*

внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день все більше актуальності набуває шлюбний договір, оскільки за його допомогою вирішується низка особистих майнових взаємин між особами, які перебувають у шлюбі. А тому досконалість його правового регулювання є необхідною умовою розвитку шлюбно-сімейних відносин в Україні. Але варто зазначити, що в Україні певна кількість громадян недовірливо відносяться до шлюбного договору, коментуючи це тим, що особи приходять до укладання даного виду договору через недовіру один до одного, що є ознакою шлюбу за розрахунком. Незначний рівень правової культури населення, неосвіченість та недовіра до юридичних механізмів часто спричинює до того, що особи бояться скласти поточний вид договору, оскільки не ознайомлені в його компетенції. Адже саме за допомогою шлюбного договору можливо цивілізовано урегулювати питання поділу майна подружжя.

Дослідженню майнових прав подружжя, його захисту та правовому регулюванню шлюбного договору присвячені праці таких науковців, як: О. А. Явор, І. В. Жилінкової, О.О. Ульяненко, О. М. Калітенко, Т. О. Ариванюк,

О. С. Олійник, М. В. Антокольської, В. С. Гопанчука, С. П. Індиченка, О. С. Іоффе, В. І. Кисіля, П. В. Крашеніннікова, Р. Л. Нарішкіної, Н. В. Орлової, Л. М. Пчелінцевої та інші.

На погляд О.Н. Костіної, шлюбний договір - це угода між особами, що вступають у шлюб, або подружжям, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх майнових і (або) особистих немайнових прав і обов'язків у шлюбі і (або) при його розірванні, а також на вирішення інших питань, якщо це не порушує права і законні інтереси інших осіб і не суперечить законодавству [1, с.159]. Тому можна сказати, що він є цивільним правочином, який базується на домовленості наречених або подружжя відносно встановлення майнових прав та обов'язків подружжя на період існування та припинення шлюбу. Саме шлюбний договір покликаний зміцнювати інститут сім'ї, дозволяючи більш повно враховувати інтереси кожного з подружжя, зменшити кількість суперечок і конфліктів між ними, але, навіть якщо почуття й минули, на випадок розлучення і розподілу майна – здатний тільки полегшити розірвання шлюбу подружжя, тобто вирішити це цивілізованим способом.

І.В. Жилінкова визначає шлюбний договір як угоду осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу або членів подружжя про встановлення майнових прав і обов'язків подружжя, зв'язаних заключенням шлюбу, його існування або припинення [2, с. 40].

Найбільш поширеною причиною для підписання такої угоди є різниця в статусі партнерів за власністю, а також нерозуміння у необхідності даного договору [3, с. 325]. Позитивним моментом запровадження шлюбного договору у законодавстві України є можливість в подружжя реалізувати прагнення індивідуалізації правового регулювання майнових відносин, закріпивши відповідні положення у шлюбному договорі [4, с. 4].

Одна з найважливіших функцій шлюбного договору – це допомогти подружжю наперед уникнути можливих конфліктів з питань майна, які в свою чергу, можуть призвести до необхідності розлучення. Але для того, щоб позбавити українців від судової тяганини, для початку необхідно частіше говорити про шлюбний договір та доносити до наших громадян його значення.

Варто звернути увагу, на те, що шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Важливо і те, що шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені, Сімейним Кодексом України, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище. У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також тривалість дії окремих прав та обов'язків. Окрім цього, у шлюбному договорі можна визначити чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

Особливістю шлюбного договору є те, що майнові права та обов'язки подружжя можуть визначатися інакше, ніж це передбачено загальними правилами сімейного законодавства. А саме, у шлюбному договорі можна визначити майно, яке дружина або чоловік передає для використання на

спільні потреби сім'ї, а також правовий режим майна, подарованого подружжю у зв'язку з реєстрацією шлюбу [5, с. 36].

Щодо свободи договору, то вона обмежується, так як договір порушує юридичне вето, то є аморальним або діє на шкоду третім особам, наприклад, дітям. Договір не повинен заперечувати змісту та основній ідеї шлюбу. Умови розлучення встановлюються законом, а тому у шлюбному договорі заборонено зазначати умови, які призведуть до його розірвання. Шлюбний договір буде вважатися аморальним, якщо економічно сильна сторона в односторонньому порядку обмежує одного з подружжя – це може стосуватися у разі старості, хвороби, вагітності чи відсутності коштів. До того ж, сторони не можуть відмовитися від догляду за дитиною, оскільки дитина має право на утримання. Таким чином, однобічна відмова від опіки над дитиною у шлюбному контракті є неможливою.

Практика показує, що третина шлюбів в Україні закінчуються розлученням. Але ж ніхто не виходить заміж і не одружується аби розлучитися, тому є сенс забезпечити себе, передбачивши все саме найгірше в шлюбному договорі та спокійно насолоджуватися сімейним життям.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що шлюбний договір потрібно втілювати в життя подружжя, оскільки це є гарантією їх шлюбу. Та й взагалі це є перша сходинка до вирішення питань сімейного життя та сучасного рішення можливих майнових проблем подружжя. Укладаючи шлюбний договір кожен з подружжя повинен розуміти, що саме цей договір спростить питання щодо майнового та морального характеру й заощадить матеріальні ресурси на юридичну допомогу в майбутньому під час поділу спільного нажитого майна. Тому, залишається тільки чекати на те, що з часом інститут шлюбного договору буде застосовуватись на практиці все частіше та стане більш поширеним.

Список використаних джерел

1. Костина Е. Н. Понятие и стороны брачного договора по законодательству республики Беларусь е. н. костина. актуальные проблемы гражданского права. 2014. № 2 (3). С. 157-163.
2. Жилинкова И.В. Брачный договор: моногр. И.В. Жилинкова. Харьков: Ксилон, 2005. С. 173.
3. *Cyvil'ne pravo Ukrai'ny: pidruchnyk* O. V. Dzera, D. V. Bobrova, A. S. Dovgert, N. S. Kuznjecova. K.: Jurinkom Inter, 2002. Kn. 1. S. 719.
4. Олійник О.С. Шлюбний договір: порівняльно-правовий аналіз законодавства різних правових систем: автореф. дис ... канд. юрид. Наук: 12.00.03. Київ: Б.в., 2009. С. 20.
5. Тімуш І. С. Розвиток інституту шлюбного договору в правовій системі України [Електронний ресурс] І. С. Тімуш. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 4. С. 37- 43.

Резворович К.Р.

*завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

Попович А.

*курсант навчальної групи ДР-943
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

КОНЦЕПЦІЯ ЗАВДАНЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Відповідно до статті 2 Цивільно процесуального кодексу України завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд і вирішення справи з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних або юридичних осіб, інтересів держави[1]. На нашу думку детальний та повністю проведений аналіз завдань цивільного судочинства, який є дуже важливою складовою в цивільно процесуальному праві є важливим аспектом і потребує уваги. Оскільки це сприяє розвитку цивільного права та законодавства в цілому, а також сприяє успішній діяльності в системі правосуддя в Україні. За час становлення та постійного доповнення завдання цивільного судочинства неодноразово досліджувались різними науковими діячами, які повністю проводили аналіз та додатково вивчали будь-які зміни. Але дивлячись на те, що хоч і великою кількістю проводились ці дослідження все ж таки завдання потребують іще більшого розкриття та вивчення, а також порівняння з іншими нормативними актами та працями. Наприклад на нашу думку буде доцільно провести аналіз змісту завдань цивільного судочинства разом з тим яке значення вони мають у системі та змісті Європейського суду прав людини. На основі матеріалу який є в тлумачному словнику можна зробити висновок, що завдання це ті наперед визначений обсяг роботи, який потрібно виконати або справа, яку необхідно довести до кінця. Ураховуючи той факт, що право на справедливий суд займає основне місце в системі глобальних цінностей демократичного суспільства, ЄСПЛ у своїй практиці пропонує досить широке його тлумачення. Справедливість означає неупередженість дій, суджень, визнання чистоти правоти, гідності, відплату кожному на законних і чесних підставах і в цілому відповідність людських взаємин, учинків загальноновизнаним моральним і правовим нормам [2, с. 24]. Досліджуючи та вивчаючи практику ЄСПЛ можна побачити, що у їхній діяльності є важливим те щоб забезпечити кожній особі доступ до вирішення свої справ, а також відстоювання власної позиції спираючись на те що держава

буде їм у цьому допомагати та шукати будь-які методи задля швидкого вирішення та поновлення своїх прав, а також подолання перешкод у разі їх появи. Для того щоб особа могла безперешкодно вирішити порушені права та знати куди їй звернутися повинні бути розвинений механізм роботи в державі, який ґрунтується на справедливій системі в самій державі, демократизму та верховенства права. Щодо неупередженого розгляду й вирішення цивільних справ, то слід сказати, що слово «неупереджений» тлумачиться як такий, що не має обманної, негативної, заздалегідь сформованої думки, упередження проти кого-, чого-небудь [3, с. 783].

Аналізуючи практику та діяльність суддів можна говорити про те, що багато суддів часто знаходяться на одній визначеній стороні під час цивільного процесу, що дуже ускладнює роботу та подальше вирішення справи, оскільки знімає право давати запитання чим позбавляє другу сторону цивільного процесу в отриманні відповіді на поставлене запитання, відмовляє в проведенні експертизи не наводячи дійсно важливої причини здійснюючи це безпідставно, часто самотійно та односторонньо здійснює оцінку доказів наданих сторонами цивільної справи. Досліджуючи праці Л. Сайкіна та Б. Грузд можна сказати що вони виділяють такі види неупередженості суддів, які повинні бути присутніми в судових засіданнях. Такі як суддя у своїй діяльності та приймаючи рішення у цивільних справах повинен бути неупередженим та не приймати жодної зі сторін тобто бути вільним, наступне, що слід зазначити це те що він повинен виключати будь-які сумніви щодо прийняття рішення, діяти відповідно до закону та не піддаватися під емоційні впливи, які можуть зашкодити при вирішенні та прийнятті рішення. Важливу роль в неупередженості тобто іншими словами можна сказати безсторонності відіграє практика ЄСПЛ яка повністю базується на неупередженості та поширює ідею задля запровадження та розповсюдження це на формуванні судових практик та судових засідань загалом. На думку ЄСПЛ в кожній демократичній державі повинно не тільки чути про неупередженість та об'єктивність судового процесу, а це повинно бути видно, адже під цим гаслом приховується довіра, яку судді повинні вселяти в громадян. Але разом з тим дотримуючись всіх вищезазначених вимог суд повинен не тільки завоювати довіру, а й вирішувати певні справи в зазначені строки тобто в цивільному процесі «розумні строки», що є дуже важливим аспектом в діяльності цивільного судочинства. За цивільно процесуальним кодексом України під розумними строками слід розуміти, час обмежений певним терміном, який необхідний для вирішення справи.

Взагалі на нашу думку суддям краще не дотягувати справу до критично запущених строків, а як найшвидше вирішувати порушену справу з дотриманням строків наданих законом, що буде більше викликати довіри у громадян. Але слід зазначити, що є справи у яких необхідно для більшого вивчення ситуації та прийняття правильного рішення продовжувати строки розгляду справи. Адже справи за своїм змістом можуть бути різними, складність порушеної справи, поведінка учасників цивільного процесу, предмет розгляду справи всі ці обставини є причинами для подовження

строків розгляду справи на законних підставах. Між сутністю розумного строку в розумінні українського і європейського законодавця є певна відмінність. Українські процесуальні закони кваліфікують строк як проміжок часу, упродовж якого учасник процесу чи суд повинні вчинити ту чи іншу значиму дію. Інакше кажучи, розумний строк становить сукупність процесуальних строків, установлених законом для вирішення справи з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів без необґрунтованих зволікань. Водночас ЄСПЛ оцінює розумний строк як тривалість усього провадження, починаючи від його порушення й закінчуючи повним виконанням судового рішення. За цією концепцією розумність строку пов'язана з результатом правосуддя – досягненням справедливості й поновленням у правах. Іншими словами, строк розгляду справи є складником розумного строку, а останній містить час, упродовж якого справа вирішується судами всіх інстанцій, а також строк виконання судового рішення [4, с. 36–37].

Звертаючись до ЄСПЛ особа, яка вважає необґрунтованими те що справа розглядалася досить довго та процес було подовжено повинна довести, що це було не з її вини. Тому можна сказати, що ЄСПЛ постійно оцінює дії заявника та його поведінку, а також те як вона впливає на строки розгляду справи. Аналізуючи практику розгляду справ ЄСПЛ можна визначити через що найбільше затягувалися строки розгляду справи : по-перше це неявка одного зі сторін цивільно процесуальної справи, навмисне затягування розумних строків справи, довгі перерви в судових засіданнях, прийняття рішення іншого в нарадчій кімнаті, призначення експертизи та довге її проведення, зміни суддів, які обираються строком на 5 років. Але поряд з тим ЄСПЛ представляє інші заходи спрямовані на швидкий розгляд справи та швидку процедуру, а також перш за все це впровадження розумних строків, які необхідні для організації цивільного процесу, правовий захист повинен бути на достатньому рівні, а процедура повинна бути досить бислою, введення можливої компенсації, якщо суд навмисно затягує строки, або рішення не було прийнято у відповідний термін, відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Отже з всього розглянутого та вищеперерахованого можна зробити висновок, що судова практика ЄСПЛ має дуже важливе значення для цивільно процесуального законодавства, але не відтворює позиції щодо розкриття змісту завдань цивільного судочинства. На практиці розгляд щодо справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду цивільним прав з метою захисту цивільних прав фізичних та юридичних осіб є досить не нереалізованою, оскільки на думку ЄСПЛ в Україні досить погано розвинена законодавча система, а також його неправильне практичне застосування судовими інстанціями та відповідними державними чи виконавчими органами.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618- IV (редакція від 28 серпня 2018 р.). Верховна Рада України. URL: <https://goo.gl/5RuYjm> (дата звернення: 27.10.2018).
2. Середенко К. «Справедливий суд» у розумінні європейського суду з прав людини. Матеріали «круглого столу» Роль практики Європейського Суду з прав людини у ствердженні принципу верховенства права, Миколаїв, 8 грудня 2016 р. С. 23–28.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Гуйван П. Своєчасний розгляд справи як елемент права на справедливий суд. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2018. Том 29 (68) № 1. С. 36–42.

Давиденко А.Д.

*курсантка 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

*завідувачка кафедри, кандидатка
юридичних наук
кафедри цивільного права
та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Наразі в Україні питання захисту прав споживачів набирає обертів, оскільки люди починають розуміти важливість знань в цій галузі. Починають

розуміти, що через незнання вони мають прогалини в певних аспектах свого життя і роблять безглузді речі під впливом обізнаних людей. Ці питання вже також досліджували: Котлера Ф., Павленко А.Ф., Войчака А.В., Кардаша В.Я., Шафалюка О.К., Окландер Т.О.

Споживач, який вважає, що його скривдили, може відновити справедливість кількома способами: написавши лист керівництву виробника чи продавця, ЗМІ, в місцеву владу чи подавши позов до суду. Такі права споживачів законодавчо закріплені в багатьох країнах світу в результаті споживчих рухів. У цьому контексті важливо визначити етапи та зрозуміти тенденції майбутнього розвитку захисту прав споживачів в Україні, оскільки ці процеси є важливим фактором впливу на маркетингову діяльність.

Суб'єктами споживчої діяльності є:

- громадські об'єднання споживачів;
- державні органи;
- підприємства.

Колись президент США Джон Ф. висвітлив 4 основних прав споживачів, таких як: право на безпеку; право на інформованість; право на вибір; право бути вислуханим[1].

Право споживачів на безпеку.

Споживач має право на захист від того (товару), що може бути чи є небезпечним для здоров'я та життя споживачів.

В Україні такий список є товарів, що підлягають обов'язковій сертифікації у зв'язку з необхідністю відповідності стандартам безпеки. Він затверджується урядом. Проблема безпеки споживача пов'язана з репутацією виробника.

Право споживачів на інформацію.

Споживачі мають право на захист від недостовірної інформації та реклами. Це право реалізується шляхом розміщення повної та достовірної інформації про властивості товару в повному обсязі, у зручному для сприйняття споживачем місці та у формі. Право споживачів на інформацію пов'язане з їх правом вибору, оскільки їм потрібна достовірна інформація, щоб обґрунтувати свій вибір низки альтернатив продукту.

Право споживачів на вибір.

Споживачам гарантовано безкоштовний доступ до всіх товарів. Задоволеність споживачів дозволяє оцінити всі альтернативи товару. Споживачі стверджують, що великі компанії намагаються обмежити вибір споживачів, що ускладнює вихід на ринок іншим виробникам. Великі підприємства займають інформаційний простір, найкращі місця на полицях магазинів, пропонують знижки. Антимонопольне регулювання – це спроба захистити конкурентів від потенційних монополістів з метою забезпечення адекватного споживчого вибору та конкурентних цін.

Право споживачів бути почутими.

Споживачі мають право висловлювати невдоволення товаром і пред'являти претензії. Можливі три варіанти вираження такого невдоволення:

- відмова від подальших покупок;
- повідомлення про незадоволення товарами знайомим;
- офіційний запит на заміну товару або відшкодування збитків[2].

Висновки. Останнім часом у поняття споживання почали включати боротьбу з надмірним споживанням. У суспільстві масового споживання головна функція — підтримка життєдіяльності — втрачає свою провідну функцію. Споживання стає ознакою шкідливої залежності, приналежності до впливових соціальних груп. Ідея можливості отримання соціальної переваги через споживання переконує споживача, що потреба задовольняється не придбаним продуктом, а процесом закупівлі.

Список використаної літератури

1. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія] / за заг. ред. О. Г. Янкового. – Одеса: Атлант. – 2013. – 470 с.
2. Окландер Т. О. Модернізація маркетингової діяльності промислових підприємств: [монографія] / Т. О. Окландер. – Донецьк: Ноулідж, 2013. – 292 с.

Волошина Ю.

*курсант III курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К. Р.

*к.ю.н., завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПОРЯДОК ТА ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ ПІД ЧАС ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Ст. 55 Конституції України гарантоване право кожного на оскарження рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, органів

державної влади, службових і посадових осіб. Дана норма зазначає: кожен, хто вважає, що його права порушені, має змогу звернутися до суду за захистом, суд, в свою чергу, повинен розглянути справу, дотримуючись принципів: рівність всіх учасників процесу перед законом і судом. Для ефективної реалізації цього права та недопущення наявності приватного інтересу під час розгляду справ використовуються різні механізми протидії таким проявам [1].

Відвід – це один із правових інститутів, який включає в себе норми, що забезпечують неупередженість та об'єктивність розгляду судової справи, виконання інших вимог, передбачених законодавством, визначаючи осіб та обставини, через які вони не можуть приймати участь у судовому процесі [2, с.15-16]

У 2018 році було проведено дослідження Українським центром економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова. На 2018 рік сформовані статистичні показники щодо рівня довіри громадян до суддів – 6,5%, рівень недовіри громадян до суддів – 58,9%. Це дуже поганий показник, адже він дає змогу зрозуміти, що, звертаючись до суду, громадяни не впевнені у об'єктивності, незалежності та неупередженості діяльності суддів [3].

Теорія цивільного процесу має дуже мало інформації щодо проблем класифікації підстав відводу судді. Підручники і коментарі цивільних процесуальних кодексів все-таки мають деякі положення, в яких згадується про наявність загальних та спеціальних підстав такого відводу, але це не є достатнім. Коротке визначення відводу судді надається в наступному вигляді: усунення судді від виконання своїх безпосередній обов'язків у конкретній справі.

Загальні підстави відводу – це передбачені Цивільним процесуальним кодексом (далі - ЦПК) України умови, за яких може бути спростована об'єктивність і неупередженість будь-якого суб'єкта судового розгляду, до якого може бути застосований відвід. Упередженість суду проявляється у його схильності до інтересів (позицій) деяких учасників процесу. Науковці-правники зазначають, що відвід і самовідвід є механізмами, що забезпечують справедливий розгляд і вирішення справ у судах [4, с. 11].

Ст.36 ЦПК України встановлює основні підстави, за яких може відбуватися відвід або самовідвід судді: 1) у разі, якщо він є членом сім'ї, близьким родичем якоїсь зі сторін або особи, що надавала стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, що входить до складу суду, який розглядає або розглядав справу; 2) у разі, якщо він брав участь у справі як експерт, свідок, перекладач, спеціаліст, адвокат, представник, секретар судового засідання чи надавав стороні або іншим учасниками справи правничу допомогу в цій або іншій справі; 3) у разі, якщо він має прямий або непрямий інтерес за результатами розгляду справи; 4) у разі, якщо було порушено процес визначення судді для розгляду справи; 5) існують інші обставини, які викликають сумнів щодо об'єктивності або неупередженості судді [5].

Обов'язковими підставами проведення відводу також виступають: наявність безпосереднього акту заяви про відвід і наявність сумніву заявника

щодо неупередженості та об'єктивності судді; існування припущення про неможливість збереження суддею неупередженості та безсторонності своїх дій.

Задовольняючи заяву про відвід судді, справа починає розглядатися іншим суддею в тому самому суді (ч.1 ст.41 ЦПК). Питання ж про відвід вирішується судом, який у даний момент здійснює розгляд справи: у разі визнання обґрунтованості такої підстави він задовольняє відвід [5]. На нашу думку, даний механізм є не дуже ефективним, адже суддя, питання щодо відводу якого розглядається, сам виступає суб'єктом винесення кінцевого рішення, надає аргументи та оцінює їх, посиляючись на правомірність своїх дій.

Отже, інститут відводу (самовідводу) судді є істотним механізмом забезпечення реалізації правосуддя під час розгляду цивільних справ. З метою більш якісної реалізації цього принципу під час цивільного процесу слід, щоб судами розглядалися заяви про відвід більш ретельно, а саме: перевірка та виключення підстав, що можуть стати причиною відводу суді, мають відбуватися до безпосереднього початку цивільного провадження; повинен передбачатися механізм першочергової перевірки завідомо необґрунтованості судді.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-вр> (дата звернення: 31.10.2021).
2. Магомедова Х.А.-к. Институт отводов в советском уголовном судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.09 / Х.А.-к. Магомедова. – М., 1984 г. (дата звернення: 31.10.2021).
3. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020р. соціологія). Разумков Центр. 24 лютого 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r> (дата звернення: 31.10.2021).
4. Вулицька І. Відвід судді не затягне справи // Юрид. газ. – 2012. – № 1. – 18 лип. С. 11- 20 (дата звернення: 31.10.2021).
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15> (дата звернення: 31.10.2021).

Гавриш Б.О.

*здобувач вищої освіти, група № ДР-943
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

*завідувачка кафедри цивільного права
та процесу*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Ст. 55 Конституції України затверджує право кожної людини на захист, центральним суб'єктом реалізації цього права виступає судова влада України. Рішення Європейського суду з прав людини неодноразово вказували на прогалини в існуючому механізмі судового захисту України. Вони відмічали центральні проблеми: недостатню правову визначеність, порушення принципу розумних строків, незалежності та безсторонності суду під час розгляду багатьох справ, а також недостатньо якісну можливість реалізації права на доступ до суду [1].

Україна через деякий час почала проводити ґрунтовні зміни законодавства, поступово адаптуючи його положення до стандартів Європейського Союзу, з метою збільшення ефективності організації і здійснення правосуддя під час розгляду цивільних справ. Прийнявши низку кодифікованих законодавчих актів, зокрема, Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 №2147-VIII, були переформатовані та фактично викладені в іншій редакції нормативно-правові акти, які стосуються здійснення цивільного судочинства [2].

Положення п.12 ч.3 ст.2 Цивільного процесуального кодексу (далі - ЦПК) визначають порядок відшкодування витрат, які виникають під час розгляду справ у цивільній справі: «відшкодування судових витрат сторони, на користь якої укладене дане судове рішення». Ст. 133 ЦПК регламентує види таких судових витрат, що включають судовий збір і витрати, пов'язані з безпосереднім розглядом справи. Досить неоднозначно визначений процес цього відшкодування в ЦПК, хоча судовим витратам і присвячена ціла глава [3].

Досліджуючи види судових витрат, передбачених ЦПК, науковці помітили таке актуальне, дискусійне питання щодо відшкодування витрат, які відбуваються через надання професійної правничої допомоги.

Чинний ЦПК закріплює нове положення (у порівнянні з старим Цивільним процесуальним кодексом України) щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу. Правники-практики позитивно оцінюють

дану зміну, але зазначають, що такою нормою можна було б зобов'язати сторону не лише відшкодувати гонорар адвоката, але ще й вартість послуг його помічника [3].

Дана позиція, на нашу думку, є доцільною, адже ця зміна допоможе більш якісно та ефективно здійснювати процес доказування факту зобов'язання сторони відшкодувати витрати на інші, ніж судові, але і надання достатньої правничої допомоги. Договір про надання правничої допомоги є доказом, який вказує на об'єм наданих послуг, їх вартість, що дасть змогу в повній мірі визначити розмір таких витрат. Для розподілу усіх судових витрат, сторона, на користь якої прийнято рішення у справі, повинна подати детальний опис виконання робіт адвокатом (надані послуги) та розмір витрат, які знадобилися для оплати послуг правничої допомоги [4].

Отже, слід зазначити, що зміни ЦПК призвели до реформування багатьох положень, які в тому числі стосуються судових витрат на адвоката. Порядок та підстави відшкодування витрат на адвоката, який надає свої послуги під час судового розгляду, видозмінилися. Тепер наявні детальні критерії, що визначають суму судових витрат. Функціонує спеціальний механізм, забезпечуючи співмірність судових витрат. Це питання є дуже актуальним для обговорення у колі правників-цивілістів, адже правосуддя як система, спрямована на захист прав та свобод особи, повинна реалізовуватися ефективно, не визнаючи порушень фундаментальних стандартів здійснення судового розгляду.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-vr> (дата звернення: 30.10.2021).
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017. №2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2147-19> (дата звернення: 30.10.2021).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15> (дата звернення: 30.10.2021).
4. Кучерук Н. Нові кодекси та адвокатура: що змінилося? Юридична газета. 2017 р., 21 грудня URL: <https://yur-gazeta.com/publications/actual/novi-kodeksi-ta-advokatura-shcho-zminilosya.html> (дата звернення: 30.10.2021).

Волок Д.О.

*курсант 3 курсу факультету
фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровський держаний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Круглова О.О.

*доцент кафедри цивільного права
та процесу, кандидат юридичних
наук, доцент
Дніпропетровський держаний
університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА СТЯГНЕНЬ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДІТЕЙ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Невиплата аліментів фізичними особами навіть у судовому порядку завдає не аби якого негативного впливу на реалізацію судом саме даного виду стягнень, через що права осіб, які мають право отримувати аліменти, в даному випадку діти, все ще залишаються порушеними. Саме тому дане питання набуває певної актуальності, адже на практиці, особа, на яку покладено зобов'язання виплачувати аліменти, може місяцями не виплачувати грошове стягнення, не маючи при цьому негативних правових наслідків.

Саме тому в даному дослідженні ми визначимо основні особливості накладання аліментів органами судочинства, основні проблеми, які присутні під час процесу стягнення грошових коштів та можливості вирішення даних проблемних питань, які дадуть змогу більш якісно впроваджувати накладання даного грошового стягнення та отримувати від осіб виконання покладених на них рішень суду зобов'язань.

Перш за все, треба зазначити, що неможливо досліджувати проблематику процесу стягнення аліментів, не визначивши основне визначення поняття аліментів, яке зазначено в нормативно-правових актах. Таким чином дане поняття рішенням законодавця віднайшло своє місце у ч.3 ст. 180 Сімейного кодексу України, завдяки якому ми маємо змогу характеризувати аліменти як кошти на утримання дитини, які присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина за рішенням суду [1]. З цього ми можемо винести, що аліменти мають певні характеризуючі їх ознаки, такі як:

- є грошовими коштами;
- являють собою частку доходу одного з батьків чи законних представників дитини;
- призначаються лише рішенням суду.

Що до існуючої проблеми сьогодення, яка порушує нормальний перебіг процесу накладання та сплати аліментів, то вітчизняний правник у своїй роботі вдало зазначає наступне : «Зважаючи на сучасні реалії життя, як-от нестабільну складну економічну ситуацію, фінансову кризу та, відповідно, кризу малого і середнього бізнесу, ситуації щодо порушення прав кредиторів-контрагентів стають дедалі поширенішими. Виникає велика кількість питань з приводу того, як змусити боржника повернути борг. Складніше стає, коли боржник не просто не бажає, а й не має фінансової змоги виконати свої зобов'язання через відсутність прибутку, майна» [2,с.115]. В своїй роботі автор розглядає проблему стягнення та виплати аліментів у загальному напрямі, який стосується не тільки питання шлюбних відносин, утримання дітей після розлучення батьків, а і заборгованості кредиторів, які умисно або з відсутності можливості не виплачують грошові кошти банку. Проте у визначеній проблематиці зазначеного правника присутні ознаки, які мають пряме відношення до питань виплати батьками грошових коштів своїм дітям у судовому порядку, який є примусовим. Як на одне з вирішень даної проблеми ми можемо вказати на посилення міри відповідальності осіб, які упродовж довгострокового періоду не виплачували аліменти, через що отримали заборгованість. Таким чином у законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» було зазначено зміни у ст.183-1 КУпАП, де вказувалося на несплату аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, яке тягне за собою виконання суспільно корисних робіт на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин [3]. Таким чином ми дійшли до висновку , що навіть якщо особа не має матеріальної можливості оплачувати накладені на нього рішенням суду аліменти, він буде мати змогу отримувати грошові кошти за виконання суспільно-корисних робіт.

Ще одним інструментом для вирішення проблеми сплати боржниками аліментів є так званий «Єдиний реєстр боржників» який є базою даних про фізичних осіб, які мають обов'язок сплати грошових коштів і визначений ч.1 ст.9 Закону України « Про виконавче провадження» [4]. У зазначеному нами раніше джерелі автор зазначає, що створений реєстр боржників є засобом правового впливу на боржників для стимулювання їхньої дисципліни під час реалізації зобов'язальних відносин. Це достатньо новий спосіб впливу на боржника, встановлений у законі. Він дозволяє виявляти майно боржників [2,с.116].

Отже, виходячі з усього, що було досліджено в нашій роботі, ми вдало визначили рішення проблеми виплат аліментів особами, які мають зобов'язання виконувати дані грошові обов'язки шляхом судового рішення. На нашу думку, найвдалішим засобом повного гарантування того факту, що особа , на яку покладено обов'язок виплачувати аліменти , буде виконувати даний

законний примус у всіх випадках, будь-то відсутність коштів чи просто бажання віддавати свої кошти на утримання дитини є суспільно-корисні роботи, адже вони виключають два фактори. Першим є гарант наявності грошових коштів, які особа може отримувати у ході виконання даних робіт, через що не буде мати іншого виходу, як оплачувати аліменти. А другим є психологічний фактор, який полягає у змушенні особи працювати на певних видах робіт, навіть якщо вона добре забезпечена грошовими коштами, адже легше заплатити певну суму фінансових коштів, аніж працювати на підсобних роботах.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947 -III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (дата звернення 20.11.2021 р.)
2. Круглова О.О. Правовий аналіз механізму впливу на боржників. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 2.С.115-119. (дата звернення 20.11.2021 р.)
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів : Закон України від 07.12.2017 р. № 2234-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-19>. (дата звернення 20.11.2021 р.)
4. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. (дата звернення 21.11.2021 р.)

Резворович К.Р.

завідувачка кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

Качан І.

курсантка факультету підготовки

фахівців

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ В СПРАВАХ ПРО ПОНОВЛЕННЯ В РОБОТІ

Третіми особами, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору між сторонами (ст. 37 ЦПК), є особи, які вступають у процес, що вже виник, шляхом пред'явлення позову на загальних підставах для захисту своїх прав і законних інтересів. З наведеного визначення поняття третіх осіб, які заявляють самостійну вимогу на предмет спору, випливає, що вступ такої особи до процесу – не що інше, як пред'явлення позову.

Розглянувши всі представлені погляди, можна сказати, що третя особа пред'являє свою вимогу, що дозволяється, як до позивача, так і до відповідача. Таку думку можна висловити так, що якщо у справі бере участь третя особа, яка заявляє самостійні вимоги, то ці вимоги можуть бути спрямовані до обох сторін, така ситуація може виникнути і при участі другої категорії третіх осіб.

Наприкінці зазначимо, що розгляд справи у порядку заочного виробництва є досить дискусійною темою у наукових колах. Так, Л. В. Бардокіна вважає, що даний вид виробництва обмежує принцип змагальності сторін [1, с.63]. На думку професора І.В. Решетникова, заочне виробництво відноситься до історично сформованих форм прискорення правосуддя, що не позбавляє, її судову діяльність ознак, отже, цей інститут відповідає всім принципам цивільного процесу [4, с.181]. Ми вважаємо, що у судовому процесі досліджуються всі подані суду докази, а також відповідачу надається можливість скасування заочного рішення суду на більш простий формі.

Можна дійти висновку, що участь третіх осіб у Цивільний процес зустрічає ряд проблем. Такі проблеми ґрунтуються на питаннях, які мають важливе значення у процесі та вирішення цих питань виробляється як у практиці, і у теорії. Наукові діячі, які вивчають це питання, намагаються визначитися, що ж є система участі двох категорій третіх осіб. Усі зводяться до того, що участь третіх осіб у процесі хоч і зустрічає низку питань, але все одно є необхідним елементом [2].

Коли третя особа оскаржує право на предмет спору у початкового позивача та відповідача, сторона у відповідь у суперечці за позовом третьої особи подано двома особами [3].

Співучасниками обидва позивача бути не можуть тому, що при співучасті пред'явлені для спільного розгляду вимоги не повинні виключати один одного, тобто задоволення однієї з вимог не повинно залежати від відмови у задоволенні іншої вимоги [2]. Належний же позивач передбачається суб'єктом самостійного права щодо спору за основним позовом. Позов вступника у процес належного позивача ніколи не міг бути пред'явлений

спільно з позовом початкового позивача, оскільки ці позови виключають друг друга: належний і неналежний позивачі є носіями інтересів, що взаємно виключають один одного.

Зокрема, як зазначав А.Ф. Клейнман, у випадках, коли у результаті справи зацікавлені державні, корпоративні та громадські організації, повинні бути вжиті заходи до їхнього сповіщення з наданням можливості взяти участь у такій справі.

Отже, треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, є особами, які беруть участь у справі на стороні позивача, відповідача або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги, у випадках, коли рішення суду у зазначеній справі може вплинути на їхні права та обов'язки стосовно однієї зі сторін або коли таке рішення може вплинути на реалізацію громадського інтересу [4].

Таким чином, простежується необхідність поділу третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги, що вступають у процес у зв'язку із захистом матеріально-правового інтересу в майбутньому процесі та вступають до нього у зв'язку із захистом суспільного інтересу [3].

Як наслідок виникає питання: чи є такий поділ виправданим? Тобто: 1) чи відображає воно зміст поняття «третья особа, що не заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору»? 2) чи відповідає воно повною мірою сформованим суспільним відносинам?

Таким чином, існуюча модель правового регулювання вступу та участі третіх осіб без самостійних вимог у цивільному процесі не враховує характер інтересу такої особи, а тому потребує зміни в частині регулювання особливостей такого вступу та участі у зв'язку із захистом громадського інтересу.

Список використаної літератури

1. Комаров В. В. Окреме провадження: монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична, І. В. Удальцова; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, - 312 с.
2. С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: Монографія. – К.: Атіка, 2011. – 420 с.
3. процесуальне право: підручник / І. І. Ізарова та ін. Київ, 2018. 276 с.

Ананійчук Б.О.

*курсант Навчально-наукового
інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції, група ДР-943
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

*кандидат юридичних наук
завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ми часто стикаємося з порушеннями наших прав, проте за часту вони не значні й їх розгляд віднесено до цивільного судочинства. Відтак ми повинні зауважити, що особливим видом позовного провадження виступає спрощений позов.

Вивчаючи дане питання ми не можемо не наголосити на тому, що відповідно до статті 55 Конституції України, кожна особа має право на захист своїх прав та свобод [1]. З даного положення звісно випливає й можливість захисту даних прав під час судового розгляду саме тому ми повинні розуміти, що дане право є невід’ємним у особи оскільки захищається на вищому законодавчому рівні.

Відтак вивчаючи законодавство нашої держави у даному аспекті ми повинні зазначити, що перелік справ, що можуть розглядатися у спрощеному провадженні визначено у статті 274 Цивільно-процесуального кодексу України [2].

Ми повинні звернути особливу увагу на той факт, що у продовж останніх років питання права на позов розглядається виключно на рівні навчальної літератури. Відтак такий науковець, як Васильєв С.В. у своїй роботі зазначає, що особа наділена правом на звернення до суду і правом на отримання судового захисту, тобто правом на задоволення позову [3, с. 406].

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що не кожна особа має право реалізувати своє право на розгляд справи у спрощеному провадженні. Відтак законодавець наголошує на тому, що виключно за наявності певних обставин, що визначенні законом особа отримує можливість реалізувати дане право. Такий науковець, як Васильєв С. В. надає визначення, права звернення із позовом, як такі обставини, з наявністю або відсутністю яких процесуальний закон пов’язує можливість подати позов до суду у конкретній цивільній справі [3, с. 407].

Також доцільно звернути увагу на визначення котре надає Штефана М. Й., а саме це надана і забезпечена заінтересованим особам можливість звернутися до суду з вимогою про розгляд і вирішення цивільно-правового спору з метою захисту порушеного права [4, с. 331].

Також ми повинні зазначити, що одним з основних аспектів розгляду справи в спрощеному провадженні виступає подання позову у відповідній формі та з відповідним змістом. Відтак вивчаючи даний аспект ми не можемо не наголосити на тому, що у законодавстві нашої держави не розмежовуються наведенні категорії для певного виду позовного провадження. Також ми повинні наголосити, що певною особливістю виступає, той факт, що до змісту позовної заяви повинно додаватися клопотання про розгляд за правилами спрощеного провадження.

Відтак ми можемо дійти висновку, що розгляд справи у спрощеному позовному провадженні відбувається виключно за дотриманням певних умов, що встановлені законодавцем. Також важливо розуміти, що певною передумовою розгляду позовної заяви у спрощеному провадженні виступає правильно оформлена документація, по даній справі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР, поточна редакція 01.01.2021, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 21.11.2021).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : 18.03.2004, № 1618-IV, поточна редакція 05.08.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 21.11.2021)
3. Васильєв С.В. Гражданский процесс : курс лекцій. Харьков : Эспада, 2010. 688 с.
4. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс : підручник. Київ : Ін Юре, 2005. 624 с.

Сташейко Р.В.

*курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування,
ДР - 943*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Резворович К. Р.
*кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права
та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

ВСТАНОВЛЕННЯ МАТЕРИНСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

За законодавством України реєстрація народження дитини та її походження встановлюється двома способами: реєстрацією в органах державної реєстрації актів цивільного стану або в судовому порядку.

Саме вирішення вказаних питань та процедура регулюються Сімейним кодексом України, Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», який набув чинності 27 липня 2010 р. та Правилами державної реєстрації актів цивільного стану в Україні», затверджених Наказом Міністерства юстиції України № 52/5 від 18.10.2000 року, зареєстрованих Міністерством юстиції України №719/4940 від 18.10.2000 року (надалі за текстом – Правила).

Чітко врегульовані питання походження дитини та визнання батьківства. Натомість питанню щодо визнання материнства відносно новонародженої дитини присвячено обмаль статей.

Врегульований законодавством, більш розповсюджений спосіб встановлення материнства це звернення до відділів ДРАЦС з паспортом або паспортним документом матері та медичним документом про народження нею дитини.

Так відповідно до Правил, при державній реєстрації народження дитини, до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, подається медичне свідоцтво про народження форми № 103-1/о, затвердженою МОЗ. [1] На даний час, видається медичний висновок в електронному форматі, який надається матері дитини у вигляді смс повідомлення або в роздрукованому вигляді зі штрих кодом. Таким чином факт материнства доводиться відповідно до поданих на реєстрацію документів, які містять деталізовану інформацію щодо породіллі . [8]

Але зустрічаються випадки, коли факт материнства підлягає доказуванню. Розглянемо де-які випадки:

1. Дитина народжена матір'ю поза закладом охорони здоров'я. Якщо мати дитини свідомо ігнорувала процес народження дитини в медичному закладі, або так сталося що процес народження дитини був стрімкий і дитина

народилася без допомоги медичних працівників, діє наступний алгоритм визнання народження дитини саме тією жінкою, яка про це заявляє.

В цьому випадку застосовується Порядок, підтвердження медичною консультаційною комісією факту народження, саме цією жінкою, новонародженої дитини поза закладом охорони здоров'я. [2]

В Комісію подається письмова заява жінкою яка народила дитину, її родичами або іншими уповноваженими особами (представники служби у справах дітей). Письмова заява розглядається та вирішується питання щодо підтвердження факту народження дитини. За результатами розгляду приймається рішення, яке видається в формі Висновку про підтвердження факту народження поза закладом охорони здоров'я. Один примірник якого видається заявнику для пред'явлення до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, а другий - залишається у комісії.

2. Дитина народжена матір'ю поза закладом охорони здоров'я. Якщо мати дитини народила в медичній установі на території, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження, тоб-то на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей або на анексованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

В цьому випадку огляд жінки та дитини не проводиться. На підставі медичних документів, виданих на території, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження, відділами державної реєстрації актів цивільного стану видається Висновок про відмову в державній реєстрації народження дитини. З усіма наявними документами, жінка-породілля звертається до суду в порядку ст. 317 ЦПК України за постановленим рішенням. Надалі рішення виконується органами ДРАЦС.

3. Інший випадок, - це якщо документ про факт народження медичної установи також відсутній, але причини за якими материнство не було встановлено у позасудовому порядку можуть бути різними: матір покинула дитину в пологовому будинку, дитина підкинута або знайдена, а саме факти при яких відомості про матір дитини не відомі. [5] Питання також вирішується виключно в судовому порядку.

4. Дуже рідко, на практиці, зустрічається випадок, - це оспорювання материнства жінкою відносно дитини, яка могла бути викрадена. В цьому випадку біологічна мати оспорує материнство матері, яка записана в свідоцтві про народження дитини при реєстрації. [5] Можливе і питання, яке виходить за рамки правового врегулювання сурогатного материнства. Коли сурогатна мати відмовляється від передачі дитини біологічним батькам (матері).

Даний випадок красномовно підкреслює розмежування компетенцій судової та виконавчої влади в питаннях походження дитини та встановлення материнства даби запобігти шахрайству та торгівлі дітьми.

Слід зазначити, що з метою з'ясування обставин справи судом здійснюються заходи щодо витребування необхідних доказів: пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників та призначення експертизи із

застуванням методики генотипоскопії (аналізу ДНК), яка визначає можливість та здатність жінки завагітніти. [6]

Аналогічні норми встановлені сімейним законодавством Республіки Білорусь, Грузії, Естонії.

Завдяки експертизи ДНК, на теперішній час, можливо майже сто відсотково підтвердити наявність чи відсутність батьківства (материнства) особи щодо новонародженої дитини.

Який би шлях не був обраний матір'ю дитини при встановленні материнства, за наявності відповідних обставин, її права гарантовано реалізуються та захищаються через органи виконавчої влади або через судові органи.

Слід звернути увагу на моменті відповідальності за несвоєчасну державну реєстрацію народження дитини. Якщо місячний термін державної реєстрації народження дитини не дотримано, настає адміністративна відповідальність батьків. Але вказана відповідальність настає у разі відсутності поважних причин. Це питання вирішується органом державної реєстрації актів цивільного стану в кожному окремому випадку. [7]

Список використаних джерел

1. Правилами державної реєстрації актів цивільного стану в Україні», затверджених Наказом Міністерства юстиції України № 52/5 від 18.10.2000 року, зареєстрованих Міністерством юстиції України №719/4940 від 18.10.2000 року
2. Адміністративний Кодекс ст. 212-1
3. Наказ МОЗ № 545 від 08.08.2006 «Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2006 р. за N 1150/13024»4.
5. Сімейний кодекс України
6. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року N 3 “Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів”
7. Адміністративний Кодекс ст. 212-1
8. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», який набув чинності 27 липня 2010 р

Каргапольцев І. В.

*курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування*

Науковий керівник:
Резворович К.Р.
*кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ЗНАЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Фізичні та юридичні особи, що є суб'єктами цивільних правовідносин, які набувають певних прав та обов'язків. У зв'язку з метою відновлення цих прав, важливо щоб відповідні дії були ефективними та відповідали формі законодавства. Загалом, захист цивільних прав можна розглядати, як основне конституційне право особи. Звертаємо увагу на те, що цей процес виражається саме в певних способах та формах, з метою припинення протиправних діянь, що порушують права. У контексті конституційних положень, захист цивільних прав є багатоплановою проблемою, яку можна розглядати в різних напрямках, також це стосується його форм та способів. Умови захисту весь час змінюються, відповідно через те, що відбуваються зміни у законодавстві, тому пов'язані питання з цим напрямом потрібно неодноразово досліджувати, також звертаючи увагу і на прийняття обґрунтованих рішень у справах, що пов'язані з відновленням порушених цивільних прав. Проблемами у цій сфері зацікавлено більшість науковців, практичних працівників відповідних органів, юристів. Виходячи з цього, дана тема має актуальне значення для вивчення.

Юридична література вирізняє декілька понять щодо захисту цивільних прав.

З об'єктивної точки зору, захист цивільних прав – це сукупність цивільно-процесуальних норм, які регулюють відносини, шляхом захисту цивільних прав та інтересів [1, с. 12].

У суб'єктивному значенні, наука цивільного права висуває декілька ознак щодо цієї правової категорії: правомочність суб'єктивного цивільного права; самостійне захисне право суб'єктів; елемент охорони правовідносин; право на захист (у вузькому сенсі) [1, с. 12].

Отже, захист права полягає саме в застосуванні певних норм, що здатні регулювати дані відносини. Структурними елементами захисту цивільних прав прийнято вважати: об'єкт, форми та зміст. Аналізуючи плюралізм підходів щодо цього поняття, можна сказати, що головною його метою є відновлення порушених прав та протистояння можливим правопорушенням.

Перш за все, захист цивільних прав здійснює саме суд. Особливість полягає у тому, що захист судами сприяє не тільки відновленню порушених прав, а й ефективному результату ліквідації шкідливих наслідків.

Проте, за статистичними даними відомо, що за 2020 рік надійшло понад 753 повідомлення стосовно порушення цивільних прав у судочинстві [2]. Але

зазначимо, що в такому випадку на захист прав громадян (також і цивільних) стає – Європейський суд з прав людини.

Також в даній роботі вважаємо необхідним вказати і про способи захисту цивільних прав, про які було згадано вище. Що стосується способів захисту, то під ними розуміють встановленні цивільним законодавством правові заходи, які повинні забезпечити відновлення порушених прав та впливати на правопорушника. Відповідно до ч. 2 статті 16 Цивільного кодексу України, способами захисту цивільних прав є: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дій, що порушують права; відновлення становища, яке існувало до його порушення; примусове виконання обов'язку; розірвання договору; відшкодування збитків та моральної шкоди; визнання рішення незаконними [3, с. 8].

Від себе зазначимо, що застосування необхідного способу залежить від значення порушеного права, за захистом якого звернулася особа та від характеру вчинення відповідного правопорушення.

Отже, захист цивільних прав має за мету відновити правове становище, що існувало до його порушення. Способи захисту цивільних прав пов'язані з вимогами цивільних норм, також їх можна визначити, як процесуальні дії, що забезпечують право на захист відповідно до характеру порушеного права. Захистити свої права особа може, як самостійно, так і звернувшись із заявою до відповідного юрисдикційного органу.

Список використаної літератури

1. Бондар Н. П. Превентивний захист цивільних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
2. Щорічна доповідь Уповноваженого ВРУ прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. URL: https://ombudsman.gov.ua/files/2021/zvit_2020_rik_.pdf (дата звернення: 10.11.2021).
3. Цивільний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. на 04 жовт. 2018 року : Офіц. текст. Київ: Алерта. 2018. 312 с.

Нескаромних Н.А.

*здобувач вищої освіти, група № ДР-945
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

*кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРАВОЗАХИСНІ ЗАХОДИ ВПЛИВУ, СПРЯМОВАНІ НА ДОБРОВІЛЬНЕ ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ БОРЖНИКОМ

Заходи оперативного впливу як самостійне наукове поняття виникло в радянській цивілістиці у зв'язку із запереченням широкого явища неюрисдикційного захисту прав (самозахисту), оскільки всіляко підкреслювався їхній особливий юридичний характер на противагу одностороннім заходам захисту фактичного характеру, що реалізуються в позадоговірних правовідносинах, які у наукових джерелах часто й визначають у категорію цивільно-правового самозахисту. У науці радянського громадянського права дискусія про самозахист здебільшого велася в рамках розроблених наукою кримінального права понять заходів захисту, що допускають заподіяння шкоди у стані необхідної оборони та крайньої необхідності; самостійного галузевого поняття самозахисту цивільних прав не існувало.

В умовах сучасного розвитку приватного права наукове поняття «заходи оперативного впливу» отримало подальше обґрунтування в українській цивілістиці і зараховується до самостійних способам захисту цивільних прав.

Не вдаючись у дискусію, відзначимо, що основне питання, яке постає перед ученими, зводиться до того, чи є добровільне виконання боржником вимог виконавчого документа під час порушеного виконавчого провадження правом або обов'язком боржника. Погляди на вирішення цієї проблеми також суттєво різні [2].

Звісно ж, що з відповіді зазначене питання необхідно звернутися до суті існуючих на момент примусового виконання правовідносин, суб'єктом яких є боржник.

Насамперед боржник є суб'єктом матеріальних правовідносин між боржником та стягувачем, у межах якого наявність матеріально-правового обов'язку боржника підтверджено обов'язковим для сторін матеріальних правовідносин актом юрисдикційного органу, наприклад судовим рішенням, що набрало законної сили [3].

Отже, у боржника перед кредитором в силу норм матеріального права, що регулюють спірні матеріальні правовідносини, до моменту набрання рішенням законної чинності, і навіть до моменту звернення кредитора до суду,

є обов'язок виконати прийняті на себе матеріально-правові зобов'язання, причому виконати саме добровільно.

Цей обов'язок існує в рамках цивільного правовідносини до процесу, під час процесу та після процесу. Після порушення виконавчого провадження виникає правовідносини у виконавчому провадженні між судовим приставом-виконавцем та боржником. Оскільки виконавче провадження порушується з метою примусового виконання актів юрисдикційних органів, саме на органи примусового виконання покладено обов'язок вчинення всіх необхідних та достатніх дій, спрямованих на примусове виконання вимог виконавчого документа [4].

Іншими словами, на службу судових приставів-виконавців покладено обов'язок примусового виконання. Знаменно, що виникають у виконавчому провадженні правовідносини між судовим приставом-виконавцем та сторонами виконавчого провадження мають процесуально-правову природу.

Зазначимо, що чинне законодавство про виконавче провадження закріплює обов'язок судового пристава-виконавця надати боржнику строк на добровільне виконання. Цей термін надається для забезпечення гарантії реалізації прав боржника як суб'єкта процесуальних правовідносин. При цьому нам видається, що саме добровільне виконання на даному етапі у встановлений законом термін є саме правом боржника, як учасника правовідносини у виконавчому провадженні. По-перше, це право боржника прямо закріплено законом, по-друге, воно виявляється у обов'язки представника надати термін добровільного виконання [3]. Реалізація боржником даного права дозволяє йому, незважаючи на порушення виконавчого провадження та початок процедури примусового виконання, уникнути такого негативного наслідку, як стягнення виконавчого збору.

У контексті вищевикладеного суть добровільного виконання полягає у наданні боржнику гарантій дотримання його процесуальних прав. Щодо немайнових вимог це такі права, як право організувати вчинення дій, не пов'язаних із передачею коштів або майна, наприклад, залучення третіх осіб для виконання рішення, вимоги якого не пов'язані з передачею майна або коштів.

Під час розгляду питання про особливості примусового виконання вимог виконавчих документів, які зобов'язують боржника вчинити певні дії, не пов'язані з передачею майна чи грошей, необхідно чітко розмежовувати добровільне виконання як право та виконання як міру примусової реалізації. Особливо це стосується виконання вимог документів, які зобов'язують боржника вчинити певні дії, які за своєю природою можуть бути здійснені тільки боржником, оскільки немає жодного іншого способу виконати вимогу виконавчого документа [1].

Коли йдеться про виконання немайнової вимоги у строк для добровільного виконання та, як наслідок, про відсутність необхідності сплати боржником виконавчого збору, ми говоримо про реалізацію боржником свого права та уникнення їм негативних наслідків. Якщо ж мова йдеться про необхідність вчинення дій, за невиконання яких на боржника накладається

штраф, це не право, а обов'язок боржника виконувати вказівки пристава, зроблені у межах конкретної міри примусового виконання. У цьому виявляється особливість виконавчих правовідносин, що виникають під час реалізації вимог немайнового характеру.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про виконавче провадження» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. №45. Ст. 476.
2. Козлов С. Аліменти по-новому: майнові відносини батьків та дітей/ С.Козлов// Юридична газета, 2015. №6. С. 14.
3. Сапейко Л.В. Визначення розміру аліментів на неповнолітніх дітей за новим Сімейним кодексом України // Проблеми законності. 2017. №63. С. 92 – 95.
4. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Щербак СВ. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Науково – практичний коментар. К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2018. 1172 с. (Серія «Процесуальні науки»).

Карпенко Р. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Бондар Е. Р.

приватний адвокат

ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА: ОБЛІКОВИЙ, ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

В умовах ринкової економіки й інформаційного суспільства зростає роль нематеріальних активів та інтелектуальної власності, яка є результатом творчої інтелектуальної діяльності людини у будь-якій галузі. Конкурентна боротьба між підприємствами обумовлює широке застосування такого об'єкта права інтелектуальної власності як торговельна марка або знак для товарів і послуг.

Торговельною маркою називають словесне, графічне або інше позначення, за допомогою якого відрізняють товари і послуги одних виробників від інших. Торговельна марка виконує ряд функцій, зокрема:

розрізнявальну (відокремлює товари і послуги одних виробників від аналогічних товарів і послуг інших виробників), рекламну(слугує об'єктом реклами), охоронну(становить засіб правової охорони маркованих товарів), гарантійну(гарантує високу якість товарів та послуг) та інші.

Торговельна марка є важливим фактором конкуренції, оскільки забезпечує захищеність товару від атак конкурентів і зміцнює позиції щодо товарів-замінників [1]. В Україні права на торговельну марку засвідчує свідоцтво терміном дії 10 років від дати подання заявки до патентного відомства – Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатенту). Відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-ХІІ власник зареєстрованої торговельної марки отримує виключне право на її використання, зокрема, нанесення знака на товар з метою продажу, застосування в рекламі і мережі Інтернет та інші, а також право забороняти іншим особам таке використання [2].

Іноді правової охорони торговельної марки в межах однієї країни недостатньо. Коли у суб'єкта господарювання виникає потреба реєстрації знака у декількох країнах, він може скористатися двома шляхами набуття прав. По-перше, можна подати заявку до відомства держави, у якій заявник бажає одержати охорону згідно із законом і правилами, які регламентують реєстрацію знака в країні подання. По-друге, можна зареєструвати знак в іноземних державах згідно з Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків або Протоколом до цієї угоди. У цьому випадку заявка із зазначенням переліку країн, у яких заявник бажає одержати охорону, подається через Укрпатент [3]. Скориставшись такою процедурою, заявник заощаджує витрати на реєстрацію знака в кожній країні окремо та економить час на оформлення декількох заявок.

Розширення території розповсюдження торговельної марки є передумовою набуття нею статусу бренда(добре відомої торговельної марки). Для визнання знака добре відомим підприємство має подати до Апеляційної палати заяву та додатки до неї. До факторів, які можуть братись до уваги при визнанні знака добре відомим в Україні, належать: ступінь відомості чи визнання знака у відповідному секторі суспільства; тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання знака; тривалість, обсяг та географічний район будь-якого просування знака, включно з рекламуванням чи оприлюдненням та представленням на ярмарках чи виставках товарів та/або послуг, щодо яких знак застосовується; тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій та/або заявок на реєстрацію знака за умови, що знак використовується чи є визнаним; свідчення успішного відстоювання прав на знак, зокрема територія, на якій знак визнано добре відомим компетентними органами; цінність, що асоціюється зі знаком [4].

Визнання знака добре відомим надає його власнику ряд переваг, зокрема, на відміну від звичайних торговельних марок охорона добре відомого знака поширюється і на неоднорідні товари і послуги, а термін

охорони є безстроковим. Окрім зазначених вище прав власник зареєстрованої торговельної марки має право дати будь-якій особі дозвіл(видати ліцензію) на використання знака на підставі ліцензійного договору. Торговельні марки, які виступають в ролі складового компонента в оцінці вартості фінансових угод під час придбання чи злиття компаній, можуть бути предметом ліцензійних угод на передавання прав користування ними.

Надання ліцензій на використання своєї торгової марки може бути дуже прибутковою операцією, особливо якщо така торгова марка має гарну репутацію [5]. Таким чином, торговельна марка, виконуючи низку функцій, забезпечує конкурентоздатність товару і, як наслідок, підприємства загалом. Важливими заходами при її використанні є: здійснення міжнародної реєстрації знака, набуття статусу добре відомого знака, укладання ліцензійного договору про передачу права користування знаком. Зазначені дії сприятимуть зростанню конкурентних переваг підприємства, зокрема, отриманню додаткового прибутку, збільшенню обсягу продажів та покращенню іміджу компанії.

Список використаних джерел

1. Гриценко О.І. Торгова марка та торгові знаки як особливий вид нематеріальних активів. Сучасні тенденції обліку, контролю й аналізу нематеріальних активів : колективна монографія / за заг. ред. Ф.О. Журавки. Суми: Ярославна, 2015. С. 87-100.
2. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-XII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>. –
3. Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. URL : <http://sips.gov.ua/ua/>
4. Деякі практичні питання щодо визначення знака добре відомим в Україні. Патентне агентство Кожарський і партнери. URL : http://kojarskiy.com.ua/konsultacii_stati_6.html. – Назва з екрана.
5. П'ятак Т.В. Оцінка вартості товарного знаку(бренду) компанії. Вісник НТУ«ХП». 2013. № 24 (997). С.114-121.

Карпенко Р. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін*

Дегтяренко О. В.
страховий агент «Страхової групи ТАС»

ТЕОРЕТИКО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ

Історичний досвід розвитку інституту страхування засвідчує той факт, що людство завжди намагалося захистити себе від несприятливих подій та негараздів. Сьогодні страхування є невід'ємним атрибутом розвитку цивілізованого суспільства, не винятком є й Україна, де рівень страхових відносин перебуває на стадії розвитку. Необхідність підвищення ролі страховиків в економіці, як надавачів послуг страхового захисту, неможливе без належної правової регламентації та розуміння економічної сутності самої інституції страхової організації.

Відповідно до Закону України «Про страхування» Розділ I ст. 2, «страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» [1]. Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. В той же час наголошується, що страховики, які здійснюють страхування життя, можуть надавати кредити страхувальникам, які уклали договори страхування життя. Порядок, умови видачі та розміри кредитів і порядок формування резерву для покриття можливих втрат встановлюються Уповноваженим органом за погодженням з НБУ Закон України «Про страхування» Розділ I ст. 2. [1]. У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» Розділ I ст. 1 подано тлумачення терміну «фінансова установа» – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку». Варто зауважити, що серед переліку фінансових установ зазначено страхові компанії [2]. В окремих випадках страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до Закону України «Про страхування». У цьому разі використання слів «державна», «національна» або похідних від них у назві страховика дозволяється лише за умови, що єдиним власником такого страховика є держава [1]. Термін «страховик» зустрічаємо у Законі України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], у Повітряному кодексі України [4], у Кодексі торговельного мореплавства України [5] тощо. У Податковому кодексі України використовується зазвичай термін «страховик», проте саме у Розділі I ст. 14.1.116 з'являється термін «страхова організація». «Недержавне пенсійне забезпечення – пенсійне забезпечення, яке здійснюється недержавними пенсійними фондами, страховими організаціями та банками відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та/або страховими організаціями за договорами страхування довічної пенсії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та/або страховиками за договорами страхування додаткової пенсії відповідно до підпункту. У Розділі I ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» визначається, що страхова організація – страховик, який отримав ліцензію на страхування життя. Визначення, яке міститься у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» Розділ I ст. 1, розширює продуктову лінійку страховика, окрім страхування життя, ще й пенсійним страхуванням: «Страхова організація – страховик, який має ліцензію на здійснення страхування життя, а також ліцензію на здійснення страхування довічних пенсій та здійснює страхування і виплату довічних пенсій за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування» . Деякі науковці зауважують, що необґрунтовано замінюється термін «страховик» на «страхова організація». Вчені наполягають на тому, що термін «страхова організація» можливо використовувати лише відносно лайфових страховиків. Такі твердження вважаємо дискусійними, адже Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» на відміну від Закону України «Про страхування» не є базовими нормативно-правовими актами щодо регулювання діяльності страховиків. Вони містять нормативно-правові засади щодо регулювання у сфері пенсійного страхування, тому цілком логічним є визначення терміну «страхова організація» у контексті саме цього виду діяльності страховиків. В наведених законах відсутнє згадування про страховика, що займається іншими видами страховиння ніж страхування життя, адже в Україні, як й у країнах ЄС, заборонено ризиковим страховим компаніям займатися страхуванням життя, а тому їх згадування щодо пенсійного страхування не має ніякого сенсу. До того ж, відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» Розділ I ст. 1, «страховики – страхові організації, що мають право на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів...». Узагальнюючи наведене, робимо висновок про те, що законодавець використовує терміни «страховик» та «страхова організація» як синонімічні, адже страховиком називає страхову організацію зі страхування життя й страхову організацію з ризикових видів страхування. Проте можемо зустріти й варіанти, коли інститути, які стосуються механізму формування страхового фонду на рівні держави, теж носять назву «страховик». Зокрема, мова йде про Закон України «Про

загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» у Розділі I, ст. 1 страховиком іменують Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування України відповідно. З 01.01.2015 р. втратив чинність Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», який теж містив норму «страховик – Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності». Доречно зауважити, що для фондів соціального страхування, які згідно з законами йменуються страховиками, чинним законодавством не передбачено отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності й Нацкомфінпослуг України не має повноважень щодо їх державного регулювання. Терміни «страховик», «страхова організація», на наш погляд, в науковому й практичному обігу прийнято використовувати як терміни-синоніми, хоча не заперечуємо, що вони можуть носити різне лексичне значення. Доказом цього є Розділ I ст. 2. Закону України «Про страхування», якою визначається, що слова «страховик», «страхова компанія», «страхова організація» та похідні від них дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності [1]. Можливість одночасного застосування синонімічних термінів «страховик» та «страхова організація» підтверджено також назвою найстарішого та найбільшого професійного об'єднання страховиків України – Ліги страхових організацій України. Провівши аналіз законодавчих актів щодо страхування Російської Федерації та Республіки Білорусь, встановлено, що терміни «страховик» та «страхова організація» використовується як тотожні. Так, у Законі «Про організацію страхової справи в Російській Федерації» Глава I. ст. 6, зазначено, що страховики – страхові організації та товариства взаємного страхування, які створені згідно з законодавством Російської Федерації для здійснення страхової діяльності, перестрахування, взаємного страхування, і які отримали ліцензії на здійснення відповідного виду страхової діяльності у встановленому законом порядку. Згідно з Законом Республіки Білорусь «Про страхування» Глава I. ст. 6 страховиками (страховими організаціями) можуть бути державні страхові організації, акціонерні страхові товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, які створені з метою здійснення страхової, а також іншої діяльності, визначеної даним законом. Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про страхову діяльність» Глава I. ст. 3, використовується виключно термін «страхова організація» як юридична особа, яка провадить діяльність щодо укладання та виконання договорів страхування згідно з ліцензією уповноваженого органу. Немає єдності у визначенні сутності термінів «страховик» і «страхова організація» і серед науковців та практиків страхового ринку. Одним з головних суб'єктів страхового ринку, який за певну ціну (страхові внески, премії) продає клієнтам страховий товар для захисту їх непротиправних майнових інтересів від випадкових небезпек, – характеризує страховика В. Гомелля. Страховик

(insurer, underwriter) – юридична особа, яка створена відповідно до законодавства для здійснення страхування, перестрахування, взаємного страхування й отримала ліцензію у встановленому порядку, – вважає Р. Юлдашев. Страховиком може виступати лише юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що має ліцензію на право надання страхових послуг. В. Базилович та К. Базилович визначають страховика як «юридичну особу (акціонерні, повні, командитні товариства або товариства з додатковою відповідальністю), що одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» та як «суб'єкта, що бере на себе зобов'язання формувати фонди страхового захисту та використовувати їх для компенсації збитків застрахованим потерпілим».

Страховик – це юридична особа тієї чи іншої організаційно-правової форми, що створюється для здійснення страхової діяльності та яка отримала у встановленому порядку ліцензію на її проведення, наголошує В. Шахов. «Для проведення перестрахування та взаємного страхування», – доповнює Н. Кабанцева. Як узагальнює С. Мочерний, «страховик (страхувач) – юридична особа або страхова організація, яка здійснює страхування на підставі відповідної ліцензії і бере на себе зобов'язання відшкодувати страхувальнику або іншим особам, які беруть участь у страхуванні, збитки або виплатити страхову суму зі створеного ними страхового фонду». Страховик – це господарюючий суб'єкт, створений для здійснення страхової діяльності, який проводить страхування й відповідає за створення та витрачання страхового фонду. Страховиком визнається господарюючий суб'єкт будь-якої організаційно-правової форми, створений для здійснення страхової діяльності (страхова організація і товариство взаємного страхування), які отримали ліцензію на страхову діяльність.

Еволюція знань про інститут страхування сформувала в Україні та світі багатозначне трактування поняття «страховик», формування якого відбувалось протягом тисячоліть. Доведено, що термін «страховик» варто розглядати у вузькому та широкому значеннях. У вузькому – як комерційну страхову інституцію – «страхову компанію», «страхову організацію», «страхове товариство», а у широкому – окрім вищезазначених, ще й як «страховий кооператив», «товариство взаємного страхування», «фонд соціального страхування», «страхову установу». Уникнення тавтології обумовлює необхідність одночасного застосування в українській мові синонімічного ряду «страховик», «страхова організація», «страхова компанія», «страхове товариство».

Список використаних джерел

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96- ВР, зі змін. і допов. URL : <http://zakon4.rada>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-111, зі змін. і допов. URL : <http://zakon4.ra>

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XV ВР, зі змін. і допов. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

Карпенко Р. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Іванова М.А.

*здобувач вищої освіти,
група ЮД-841
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ ЯК ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Наше дослідження варто розпочати з визначення юридичних фактів. Юридичні факти у цивільному праві - це сукупність певних обставин, підстав, наявності яких тягне встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Відповідно до цього, дослідження поняття юридичних фактів та їх класифікації в цивільному праві має важливе значення, оскільки точне визначення позиції з цих питань дозволить з'ясувати правову природу тих чи інших підстав виникнення цивільних прав та обов'язків, дасть змогу визначити перспективу розвитку законодавства в цій галузі [4, с. 7].

Слід наголосити, що юридичні факти, як підстави виникнення цивільних прав і обов'язків, неодноразово були предметом досліджень правознавців, починаючи з часів римського права. На сьогодні, ми маємо добре підґрунтя для опрацювання даної теми. Проблематика дослідження підстав виникнення цивільно-правових зобов'язань була предметом дослідження таких видатних науковців, як: Абашина Є., Коструби А., Красавчикова О., Музики Т., Ромащенко І., Іванова З., Ісакова В., Копейчикова В., Рабіновича М., Скакун О., Єрмоменко В., Лазора В., Лещух Д., Пилипенка П., Іоффе О., Ісаков В. та інших.

У цивільному права категорія «юридичний факт» виникла і розвивалася з практичної потреби, тому в основу цього визначення стало намагання охопити єдиним юридичним поняттям різноманітні передумови процесу конкретних правових відносин. Саме такою правовою ідеєю були надхненні й праці вчених, зокрема, Е. В. Васьковського, Д. Д. Гримма, Н. М. Коркунова, В. И. Синайського, Г. Ф. Шершеневича та інших. Проте були й інші думки, зокрема, Л. І. Петражицький, відзначаючи односторонність формально-догматичної юриспруденції, її схильність до «юридичної містики», надавав юридичним фактам своє суб'єктивно-психологічне трактування. Дефініцію «юридичних фактів» він розумів не як зовнішні події, а як суб'єктивні, винятково уявні події, що мають вирішальне значення у правовому житті. При цьому науковець наголошував, що під юридичним фактом з точки зору права слід розуміти не факт укладення договору як такого, а саму віру в існування такого факту [3, с. 458].

Також, характеризуючи дану правову категорію, варто не забувати про доцільність розрізнення «юридичних фактів» і «юридичних умов», тобто обставин, що мають юридичне значення для настання правових наслідків, але пов'язаних через проміжні ланки.

Як зазначають деякі автори, юридичний факт поєднує в собі два нерозривно пов'язаних моменти: матеріальний і юридичний. За своєю сутністю це реальні життєві факти, явища дійсності – дії або події. Це матеріальний факт. А іншого боку, цей факт породжує відповідні правові наслідки, а тому виступає як факт юридичний.

Юридичні факти є явищами реальної дійсності, які існують об'єктивно, незалежно від ставлення до них людини, тому важко припустити існування юридичних фактів у майбутньому. Відтак стає зрозумілим, що юридичні факти на момент їх аналізу уже мають існувати або вони існували в минулому. Більше того, як зауважує О. О. Отрадна, кожному юридичному факту має бути надана конкретна характеристика [2, с. 96].

Такі науковці, як: Цвік М. В. ТА Петришин О. В., зазначають, що юридичні факти – це життєві обставини, які: 1) полягають у наявності або відсутності явищ матеріального світу; 2) мають конкретний зміст, існують у певному місці й часі; 3) несуть інформацію про стан суспільних відносин, що входять до предмета правового регулювання; 4) мають зовнішній вираз; 5) прямо або опосередковано передбачені нормами права; 6) зафіксовані в установленій законодавством процесуальній формі; 7) викликають юридичні наслідки, передбачені нормами права [1, с. 346].

Щодо особливостей даної категорії, можна виокремити наступні:

- мають конкретний характер - це виявляється у тому, що ними не можуть бути будь-які думки;
- мають індивідуальний характер – юридичні факти складаються із дій конкретних суб'єктів правовідносин;
- мають об'єктивний характер;
- мають нормативний характер – означає що правового значення набувають не усі дії або події, а тільки ті, з якими пов'язуються певні

правові наслідки, тільки ті життєві обставини, котрі передбачені нормами права;

- мають інформативний характер;
- має формально визначений характер.

Отже, проаналізувавши усі визначення та ознаки, ми можемо констатувати, що юридичні факти це явища реальної дійсності, які існують незалежно від ставлення до них людини, а також, це сукупність певних обставин, підстав, наявність яких тягне встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. ВНЗ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
2. Отрадна О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
3. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. Санкт-Петербург: Лань, 2-е изд. Т. 2. 2000. 608 с.
4. Харитонов Є. О., Нагорняк В. А. Деякі проблемні питання визначення поняття та видів юридичних фактів у цивільному праві. Актуальні проблеми держави та права. 2007. Вип. 33. С. 7–18.

Карпенко Р. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Тукіна С. В.

*здобувач вищої освіти,
група ЮЗ-932 ВНО
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ

Актуальною темою сьогодення є право здійснення спільної сумісної власності подружжя. Вступ до шлюбу призводить до певного матеріального наслідку, тобто виникнення режиму право власності подружжя. Дана проблема акцентується на необхідності оцінки ефективності існуючого механізму, що використовується для регулювання відносин, учасником яких є подружжя відповідно до положень СК України. Не зважаючи на проведення кодифікації цивільного законодавства України, деякі проблемні питання виникнення права спільної сумісної власності подружжя потребують додаткового регулювання, у зв'язку з чим питання практичного застосування та вирішення спірних питань.

Дослідженням даного питання займалися чимало науковців серед яких М.В. Антокольська В.О. Бажанова, , А.В. Венедиктова, В.С. Гопанчук, Д.І. Фолошня, О.В. Дзера, І.В. Жилінкова, О.М. Калітенко, Н.С. Кузнєцова, О.В. Тичковська та інші вчені.

Згідно Сімейного кодексу України (далі -СК) визначено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, на лежить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, тощо) [1]. Подружжя не можуть змінювати встановлений законом правовий режим на власний розсуд, але вони можуть вчиняти дії стосовно придбаного майна в період шлюбу.

Шлюбні відносини змінюють правовий статус чоловіка та дружини, призводять до утворення сім'ї, в якій виникають особливі стосунки особистого характеру, що мають враховуватися також у сфері майнових відносин. Законодавством, зокрема шлюбно-сімейним, встановлюється для подружжя спеціальний правовий режим щодо набутого в шлюбі майна. Оформлення шлюбних відносин зумовлює виникнення в подружжя не лише особистих майнових, але і немайнових прав та обов'язків [2].

Визначальним у праві спільної сумісної власності подружжя є принцип спільності нажитого у період шлюбу майна, який означає об'єднання майна чоловіка і жінки (повністю або в певній частині) в єдину майнову масу та встановлення низки спеціальних правил щодо його володіння, користування та розпорядження. Режим спільності майна подружжя означає, що: майно, набуте подружжям за час шлюбу, вважається спільним, якщо інше не встановлено домовленістю сторін; подружжя має рівні права щодо майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності; майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності [3].

С.М. Лепех зазначає, що саме з моменту реєстрації шлюбу починає діяти презумпція спільності щодо всього майна, яке набувається подружжям, окрім винятків встановлених законом [4].

Важливо зазначити, що право спільної сумісної власності не поділене на частки, тому усі співвласники мають однакове, рівне право володіти, користуватися та розпоряджатися певним майном.

Проте, важливо зазначити, що існує чимало проблемних питань навколо даного інституту, наприклад, потрібно також звернути увагу, що може виникнути така проблемна ситуація: під час недійсного шлюбу особи могли скористатися певними перевагами, які надаються для жінки та чоловіка, що перебувають у зареєстрованому шлюбі. Наприклад, особи могли отримати від держави кредит на пільгових умовах, що передбачені для молодих сімей [5]. Також, ні СК України, а ні інші законодавчі акти не дають підстави для висновку про загальність правила щодо включення до складу спільного майна подружжя, боргів. Не менш важливим є питання щодо визначення режиму майна, коли його створення розпочинається у шлюбі, а при поділі спільного майна, воно не завершене, наприклад: починається будівництво житлового будинку, але в експлуатацію він ще не зданий.

Отже, даний інститут є важливим у правовому регулюванні відносин власності, адже забезпечує правильний розподіл майна та правомірне користування ним. До спільної сумісної власності подружжя відносяться також і будь-які доходи, отримані чоловіком чи дружиною за час шлюбу, сюди належать зарплати, пенсії, стипендії та інших доходи, зокрема, якщо член подружжя уклав договір, то гроші і будь-яке інше майно, які були одержані за цим договором. Потрібно удосконалювати правову регламентацію даного питання, адже суспільство розвивається та виникає чимало проблемних питань, які потребують дослідження та вирішення.

Список використаних джерел

- 1 Сімйений кодекс України. Редакція від 03.07.2020, підстава - 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя. 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/34.pdf>.
3. Сімейне право України : підручник .Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін. за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Юрінком Інтер, 2006. 264 с.
4. Лепех С.М. Правовий режим грошей як спільного майна подружжя . Право України. No 10. С.85-96.
- 5 .Бажанова В.О. Право власності подружжя як різновид права спільної сумісної власності. Наше право.2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJR

Гелашвілі А. Г.

аспірантка 3 курсу

ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

Науковий керівник:

Пономаренко О. М.

кандидат юридичних наук, доцент

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін і трудового права*

ім. О. І. Процевського

ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

ВИДИ СІМЕЙНИХ ДОГОВОРІВ, ЯКІ СПРЯМОВАНІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТИНИ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ

Право дитини на достатній рівень життя гарантовано у міжнародному та національному законодавстві. Але у зв'язку з тим, що дитина у силу віку не може самостійно матеріально забезпечити себе, цей обов'язок покладений на інших суб'єктів. Перш за все, у силу природних зв'язків обов'язок матеріально утримувати дитину лежить на найближчих родичах дитини. Сімейне законодавство поділяє коло осіб, які зобов'язані матеріально підтримувати дитину на дві категорії. До першої відносяться батьки дитини. Батьками дитини є особи (чоловік та жінка) від яких походить дитина та які зареєстровані як мати та батько дитини органом державної реєстрації актів цивільного стану. Таким чином, при визначенні походження дитини беруться до уваги біологічний та юридичний критерії. Походження дитини від чоловіка жінки відноситься до біологічного критерію, державна реєстрація материнства та батьківства – до юридичного. При цьому необхідно звернути увагу, що юридичний критерій є пріоритетним, оскільки саме з моменту реєстрації материнства та батьківства виникає батьківські правовідношення між жінкою, чоловіком та дитиною, саме він є юридичним фактом, який породжує аліментні правовідносини. Іншими словами, обов'язок утримувати дитину лежить на чоловікові та жінці, які зареєстровані як батько та матір дитини. Саме за юридичним критерієм визначається суб'єктний склад батьківських правовідносин та аліментних правовідносин, зокрема. За цим же критерієм визначається і суб'єктний склад договорів, які спрямовані на регулювання аліментних відносин у межах батьківських правовідносинах. Тобто аліментні договори укладаються лише між чоловіком та жінкою, які зареєстровані як батько та матір дитини.

У зв'язку з тим, що обов'язок батьків утримувати дитину виникає незалежно від волі батьків, на підставах, вказаних у законі, нормативне регулювання таких відносин є достатньо детальним. Враховуючі той факт, що матеріальне утримання дитини є життєво необхідним і стосується «слабкого» суб'єкта, який не може самостійно усвідомити та захистити свої права та інтереси, держава значно обмежує договірну свободу суб'єктів цих відносин і передбачає серйозний зовнішній контроль.

Але, не дивлячись на посилене втручання держави у сферу аліментних відносин за участю дитини, сімейним законодавством передбачається можливість укладення декількох аліментних договорів. До таких договорів необхідно віднести – договір між батьками про сплату аліментів на дитину (ст. 189 СК) та договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно. Ці договори мають істотні відмінності. У зв'язку з тим, що вони спрямовані на регулювання аліментних відносин, їх об'єднує загальна мета – забезпечити дитині реалізацію права на достатній рівень життя, однак, способи досягнення цієї мети у цих договорах відрізняються.

Договір між батьками про сплату аліментів на дитину укладається між батьками дитини і спрямований на визначення порядку виконання аліментного обов'язку тим з батьків, який проживає окремо від дитини. Варто відмітити, що цей договір не спрямований на виникнення аліментного правовідношення, він спрямований на визначення порядку здійснення прав та виконання обов'язків у межах правовідношення, яке виникло об'єктивно, на підставах, зазначених законом [1]. Істотними умовами цього договору є розмір та строки виплати аліментів. Досягнення мети – забезпечення дитині реалізації права на достатній рівень життя, здійснюється через імперативні приписи сімейного законодавства. Так, відповідно до ч. 1 ст. 189 СК умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені у СК. Зокрема, умови договору між батьками про сплату аліментів на дитину не можуть порушувати вимоги закону щодо мінімального розміру аліментів на дитину. Згідно з ч. 2 ст. 182 СК мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно спрямований на дострокове припинення аліментного правовідношення. За загальним правилом, обов'язок батьків матеріально утримувати дитину припиняється з досягненням дитиною повноліття. Відповідно до ст. 180 СК батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Таким чином, аліментні правовідносини характеризуються тривалим, строковим характером. Протягом всього строку існування аліментного правовідношення, батьки повинні утримувати дитину, в тому числі і шляхом сплати аліментів. При цьому, підстав для дострокового припинення аліментного правовідношення не багато. Аліментний обов'язок припиняється на підставі закону (досягнення дитиною повноліття, смерть або платника, або отримувача аліментів) або на підставі договору. Таким чином, договір про припинення права на аліменти є однією з небагатьох підстав для припинення аліментного правовідношення. Важливим є те, що цей договір спрямований на дострокове припинення лише правовідношення у межах якого батьки зобов'язуються щомісячно надавати утримання дитині до досягнення дитиною повноліття. Цим договором не може бути припинені інші майнові зобов'язання у межах батьківських правовідносин, наприклад, обов'язок брати участь у додаткових витратах на дитину (ч. 3 ст. 189 СК). І це зрозуміло.

Участь батьків у додаткових витратах на дитину, існує як самостійне правовідношення, яке виникає лише у разі настання особливих обставин (розвиток здібностей дитини, її каліцтвом, хворобою тощо)[2, с. 437-440].

Не дивлячись на те, що цей договір спрямований на дострокове припинення аліментного зобов'язання щодо того з батьків, який проживає окремо від дитини, він також, як було вище зазначене, спрямований на забезпечення реалізації права дитини на достатній рівень життя. Саме цієї метою обумовлені підвищенні охоронні механізми, які використовуються при регулюванні цього договору. Перш за все, договір про припинення права на аліменти є виключно оплатним, оскільки має на меті припинення майнового права, яким є право на аліменти, замість набуття права власності на нерухоме майно. Наслідком такого договору є набуття дитиною права власності на нерухоме майно або набуття дитиною та тим з батьків, з яким залишається проживати дитина права спільної власності на нерухоме майно.

Предмет такого договору імперативно зазначений у СК, ним може бути лише право власності на нерухоме майно. Висока вартість, економічна та соціальна значність, висока доходність, низька ступень підданості інфляції обумовлюють законодавчі обмеження договірної свободи щодо вибору предмета цього договору. Набуття права власності саме на нерухомість, замість дострокової відмови від права отримання аліментів здатне найкращим чином забезпечити реалізацію права дитини на достатній рівень життя. Крім того, у СК передбачений ще ряд гарантій щодо охорони майнових прав дитини. По-перше, договір про припинення права на аліменти для дитини нотаріально посвідчується. При цьому, право власності на нерухомість виникає з моменту державної реєстрації (ч. 1 ст. 190 СК). По-друге, такий договір укладається лише з дозволу органу опіки та піклування (ч. 1 ст. 190 СК). По-третє, на майно, одержане за договором, не може бути звернення стягнення (ч. 4 ст. 190 СК). По-четверте, майно, одержане дитиною за договором, може бути відчужене до досягнення нею повноліття лише з дозволу органу опіки та піклування (ч. 5 ст. 190 СК). Представляється за необхідним передбачити ще одну гарантію на випадок знищення або пошкодження нерухомого майна. Доцільно, зобов'язати сторони такого договору застрахувати нерухоме майно до досягнення дитиною повноліття.

Таким чином, і договір між батьками про сплату аліментів на дитину, і договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно, не дивлячись на істотні відмінності, мають загальну мету – забезпечити дитині реалізацію права на достатній рівень життя, яке гарантується на міжнародному та національному рівнях.

Список використаних джерел

1. Пономаренко О. М. Аліментний договір як підстава виникнення аліментних зобов'язань. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 27. 2017.

URL : <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/445>

2. Соловйов О. М. Участь батьків у додаткових витратах на дитину. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. – Т. 12: Сімейне право/ ред. кол. : В. І. Борисова (голова) та ін. 2021. С. 437-440.

Дегтярьова О.П.

Науковий керівник

Киян В.Я.

к. ю. н., доцент

*завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У сучасних умовах розвитку євроінтеграційних процесів регулювання цивільних правовідносин здійснюється за допомогою різних правових інститутів. Одним із таких інститутів, є цивільно-правовий договір, що відомий ще з римських часів, та не втратив свого значення до цього часу. Різновидом цивільно-правового договору є договір купівлі-продажу нерухомості.

Дослідження правових форм укладання договору купівлі-продажу нерухомості в Україні та зарубіжних країнах на основі законодавств цих країн в умовах адаптації до євроінтеграційних процесів є досить актуальним. Порівняльно-правовий аналіз різних форм укладання договору купівлі-продажу нерухомості забезпечить можливість вивчення інституту договору купівлі-продажу та приведення його міжнародних стандартів.

Законодавство багатьох країн містить норми, які передбачають обов'язок дотримуватися певної форми (проста письмова, нотаріальна, «за печаткою» і т. п.) при укладенні договорів. Найчастіше це має місце, коли предметом купівлі-продажу є нерухоме майно або речі, юридично прирівняні до нерухомості, наприклад морські судна, літаки та інше майно, що має значну цінність, угоди які потребуються в певному юридичному контролі для забезпечення стабільності цивільного обороту .

В Україні договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі (ст. 657 ЦКУ). Державна реєстрація попереднього договору купівлі-продажу нерухомості була відмінена у зв'язку з прийняттям закону України від 11 лютого 2010 року № 1878-VI Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України.

У Великобританії продаж нерухомості оформляється «договором за печаткою». А в США згідно ЄТК – «документом за печаткою про формальну відмову від права».

У ФРН продаж нерухомості здійснюється у письмовій формі з нотаріальним або судовим посвідченням, супроводжується обов'язковим занесенням до поземельних книг і підлягає державній реєстрації.

Враховуючи викладене вище доцільно зазначити, що спільним є те, що договір купівлі-продажу нерухомості у ряді досліджуваних країн, у тому числі і в Україні укладається у письмовій формі, але із своїми особливостями, що істотно відрізняються одна від одної.

Окрім того, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» встановлена обов'язкова проста письмова форма договору (якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом). При цьому ст. 31 Закону України «Про міжнародне приватне право» містить більш конкретизовані вимоги стосовно форми зовнішньоекономічного договору. Також ряд зарубіжних країн мають подібні нормативно-правові акти, що в першу чергу спрямовані на захист своїх юридичних та фізичних осіб.

З огляду на доступні джерела, можна зробити висновок, що у зарубіжній юридичній практиці відсутня єдина система правового регулювання договорів купівлі-продажу нерухомості.

З метою адаптації укладання договору купівлі-продажу нерухомості до міжнародних норм у ряді країн були прийняті закони, що регулюють такі відносини. В Україні це закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» або закон України «Про міжнародне приватне право», у Польщі - Закон Польщі «Про міжнародне приватне право» від 1965 р., в Австрії - Федеральний закон Австрії 1978 р. «Про міжнародне приватне право», у Бельгії - Закон Бельгії від 16 липня 2004 р. «Про кодекс міжнародного приватного права», у Великобританії та США - збірники прецедентів у сфері міжнародного приватного права. Існування у країнах таких нормативно-правових актів дає можливість регулювати правовідносини між окремо обраними країнами, що суттєво знижує необхідність єдиної системи правового регулювання.

Дяченко Є.Р.

*здобувачка вищої освіти III курсу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, СПРИЧИНЕНОЇ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Відшкодування моральної шкоди виступає новим, проте ефективним способом захисту цивільних прав. Розпочнемо дослідження теми з визначення поняття моральної шкоди. Тож, моральна шкода - це втрати немайнового характеру, спричинені моральними чи фізичними стражданнями, іншими негативними явищами, що спричинені щодо фізичної чи юридичної особи внаслідок незаконних дій чи бездіяльності інших осіб. Сьогодні ми розглянемо кілька питань, пов'язаних із реалізацією права на компенсацію моральної шкоди, заподіяної порушенням авторських прав.

Моральна шкода нерідко супроводжується порушенням немайнових авторських прав. Під таку категорію порушень підпадають такі порушення [1, с. 31]:

- плагіат;
- невизнання чи заперечення справжнього авторства;
- використання твору без вказівки імені автора;
- розкриття імені автора, при умові, що він побажав залишитися невідомим;
- поширення проти волі автора його псевдоніма, будь-які зміни твору чи його спотворення, які можуть завдати шкоди честі, гідності автора чи його репутації.

Зазначимо, що найпоширенішим видом порушення виступає плагіат, котрий являє собою присвоєння чужого авторства, що, як правило, викликає душевні хвилювання автора, виводить його зі стану рівноваги та потребує додаткових зусиль для доказу його авторства. Також, часто плагіат поєднується з порушенням і інших нематеріальних прав (спотворення змісту праці з метою привласнення авторства, порушуючи даними діями право на цілісність та недоторканість твору.

Ст. 23 ЦКУ передбачає, що особа має право на компенсацію моральної шкоди, заподіяної порушенням її прав. Окремі норми ЗУ «Про авторське право і суміжні права» дають суб'єктам авторського права право вимагати компенсації моральної шкоди у разі порушення авторських та/або суміжних прав будь-якою особою. Обсяг таких порушень зазначено у ст. 50 вищезазначеного закону та охоплює як порушення особистих немайнових прав, так і порушення майнових прав суб'єктів авторських та суміжних прав.

Компенсація моральної шкоди, як спосіб захисту порушених авторських прав, може призвести до порушення майнових прав автора або суб'єкта

авторського права. Їх види зазначені у ст. 50 вищенаведеного закону, а загальною ознакою більшості таких порушень виступає використання твору без згоди автора чи правовласника у випадках, коли такий дозвіл потрібен.

Під час вирішенні спорів щодо відшкодування моральної шкоди суд повинен визначити факт протиправної поведінки відповідача, як одну з передумов цивільної відповідальності та з'ясувати чим підтверджується факт заподіяння втрат, а також визначити обставини чи дії нанесення моральної шкоди. Виходячи з норм законодавства, варто наголосити, що при застосуванні терміну давності за позовами про відшкодування моральної шкоди внаслідок порушення авторських прав, важливе місце займає правильне визначення характеру порушених прав. При умові, що моральна шкода виникла внаслідок порушення немайнових авторських прав, термін позовної давності не застосовується, якщо вона являється результатом порушення майнових прав - застосовується загальний строк позовної давності [1, с.32].

Зауважимо, що дослідюючи літературу та розглядаючи судові справи було виявлено тенденцію неоднакового вирішення судами питання щодо застосування строку давності за позовами про відшкодування моральної шкоди у зв'язку з порушенням авторських прав, що вказує на необхідність офіційних роз'яснень даного питання вищими судами, враховуючи залежність меж застосування позовної давності від характеру авторських прав, які порушені [2].

Підсумовуючи наголосимо, що моральна шкода - це втрати немайнового характеру, спричинені моральними чи фізичними стражданнями, іншими негативними явищами, що спричинені щодо фізичної чи юридичної особи внаслідок незаконних дій чи бездіяльності інших осіб. Компенсація моральної шкоди у сфері авторського права застосовується як у результаті порушення нематеріальних прав, і у результаті порушення майнових авторських прав. Найпоширенішим видом порушення авторських прав виступає плагіат. Також зауважимо, що існує необхідність офіційних роз'яснень питання застосування строків давності морально шкоди вищими судами.

Література

1. Актуальні проблеми спадкового права : навч. посіб. за заг. ред. проф. Ю.О. Заїки, ст. наук. спів. О.О. Лов'яка. Київ : КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с. С. 31, 32
2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму ВСУ № 4 від 31.03.1995р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Дяченко Є.Р.
*здобувачка вищої освіти III курсу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКА ЖИТЛА ТА ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У НЬОМУ, ПРИ ЗВЕРНЕННІ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ

Домовласнику, котрий склав договір про іпотеку, необхідно знати, які негативні наслідки йому підлягають, якщо не виконає своїх боргових зобов'язань у строк. Зауважимо, що наслідки будуть стосуватися не лише його, а всіх членів його родини та інших мешканців, котрі мешкають у будинку - заявка стягнення на будинок негативно вплине на їхнє право на цей будинок. Саме через це при укладенні іпотечного договору варто бути підготованими до таких наслідків.

Необхідно також звернути увагу на те, які конкретні люди проживають у приміщенні, що виступає предметом іпотеки, та якими правами на це приміщення вони володіють. Насамперед, друге з подружжя, котрий може виступати (або ні) співвласником приміщення. Спільне володіння подружжя виникає у разі придбання права на приміщення завдяки приватизації, а також внаслідок її перебудови, здійсненої у шлюбі, що стало базисом виникнення права спільного володіння [1]. Якщо подружжя має право на спільне володіння приміщенням, вони мають негативні наслідки у разі недодержання основного договору, гарантованого іпотекою, що проявляється у позбавленні права власності на приміщення. Таке можливо при поданні заявки на стягнення на предмет іпотеки.

Інша категорія мешканців – це діти, котрі можуть виступати (або ні) власником житла (приміром під час приватизації). Спираючись на положення ЦКУ, право дітей на житло таке право може бути поійменованим правом на чуже майно, непоійменованим правом, або може вважатися не речовим правом, а зобов'язальним. Зауважимо, що в обох випадках (і якщо дитина виступає власником, і якщо ні) права дітей під охороною законодавством [2, с. 46].

Щодо інших членів сім'ї власника, котрі використовували житло, що виступало предметом іпотеки, наділені майновим правом на це приміщення – особистим сервітутом (відповідно до ст. 405 ЦКУ). Це право є тимчасовим і залежить від права власності, а з припиненням дії обставин, що стали підставою для встановлення сервітуту - воно припиняє свою дію. Проте слід зазначити, що ст. 406 ЦКУ зазначає не повне перерахування підстав для закінчення терміну дії сервітуту, оскільки зазначено, що дія сервітуту може бути закінченою і в інших випадках, передбачених законодавством [1]. Проте виселення жителів повинно проводитися відповідно до законодавства, котре визначає такі два різновиди виселення: з забезпеченням іншої квартири та без такого забезпечення.

Зрештою, остання категорія людей, чийх житлових прав так чи інакше торкається звернення стягнення на нього – це наймачі та їхні сім'ї. Їх володіння правом на житло пояснюється тим, що з переходом права власності не припиняються зобов'язальні відносини, які виникли з договору оренди.

Варто зазначити, що право наймача захищено більше, ніж право власності суб'єктів речових прав, що викликає резонанс. Більше того, орендар наділен переважним правом на продовження терміну користування квартирою. Договір оренди може бути розірваний тільки у разі потреби (з метою задоволення потреб орендодавця та його сім'ї). Це означає, що права наймача та його сім'ї досить добре захищені законодавством, зберігаючи довготривалий час право користування приміщенням, на котре порушено стягнення. Як суб'єкт прав сервітута, ці особи мають довічне право користування приміщенням, через що їх виселення з нього є безсумнівним порушенням принципу справедливого володіння [2, с. 52].

Для реалізації цього принципу необхідно внести відповідні зміни до ЦКУ та ЗУ «Про іпотеку», які надали б цим особам не менші права, ніж права наймачів. Введення протилежного правового механізму, що міститься у ст. 40 ЗУ «Про іпотеку», було на користь кредиторів, зацікавлених в обігу житла, що, безперечно, порушує право проживання членів сім'ї власника [3]. Однак, позиція ВСУ про виселення людей з наданням іншої квартири суттєво редагує цей принцип і часто заперечує важливість такої іпотеки, де проживають інші особи. Таким чином, необхідно визнати особистий сервітут для тих, хто проживає у приміщенні та є членами або колишніми членами сім'ї власника, незалежно від зміни власника приміщення.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Братель О. Г. Цивільне право України. О. Г. Братель, С. А. Пилипенко. К. : Вид. О. С. Ліпкан, 2010. 256 с.
3. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-15>.

Мережко Б.І.

*здобувач вищої освіти, група ЮД-946,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошевська Т.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри цивільно-
правових дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

Відносини між родичами складаються по різному. Якщо спадкодавець бажає попіклуватися про своїх близьких у майбутньому, є сенс скласти заповіт. Свобода заповіту включає можливість заповідача у будь-який час скасувати заповіт або скласти новий заповіт. При цьому заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним.

Актуальність теми дослідження обумовлена важливістю теоретичного осмислення особливостей реалізації права на заповіт, а також питань, що виникають під час його укладення, зміни та скасування. Окремим питанням щодо зміни та скасування заповіту, особливостям укладання певних видів заповітів присвячені роботи Ю.О. Заїки, Н.М. Оксамюк, З.В. Ромовської, С.Я. Фурси, М.В. Гордона та інших вчених. Однак варто зазначити, що наукових праць, безпосередньо присвячених даній проблемі, наразі явно недостатньо.

Заповіт у цивільному праві вважається особистим розпорядженням людини у разі смерті (ст. 1233 ЦК України). Це одностороння угода, яка вчиняється в письмовій формі, зазначаючи місце та час її оформлення, що засвідчена нотаріусом. Принцип свободи заповіту у своєму змісті містить здатність заповідача відкликати заповіт або скласти новий у будь-який час. Наголосимо, спадкодавець має право в будь-який час змінити заповіт. Відкликання заповіту та його редагування провадиться спадкодавцем особисто.

Поняття «скасування» та «зміна» заповіту засновані на діях спадкодавця, які мають різні правові наслідки. Слід зазначити, що цивільне законодавство не зазначає різницю між вищевказаними діями. Метою цієї роботи є більш детальне та всебічне дослідження даних понять в контексті цивільного права.

Скасування заповіту та можливість його редагування – це особливість заповіту, яка, перш за все, впливає з характеру розпорядження цієї угоди у разі смерті. Заповіт набирає чинності тільки після відкриття спадщини, тому спадкодавець має право змінити або скасувати правочин у будь-який час.

Під скасуванням заповіту розуміють розпорядження спадкодавця щодо втрати чинності усіх положень, котрі внесені до раніше складеного заповіту. Зміна заповіту – це наказ спадкодавця змінити певні положення заповіту при збереженні дійсності попереднього заповіту загалом. Внесення змін відрізняється від скасування характерною особливістю – внесення змін посиляється на попередній заповіт як на основу, де спадкодавець бажає відредагувати заповіт. Предметом редагування заповіту може виступати зміна розміру частки спадкоємців у спадщині, місце проживання, місце народження, індивідуалізація, уточнення чи зміна даних про спадкове майно тощо.

Правова природа дій заповідача щодо скасування та зміни заповіту різниться. Скасування заповіту, на відміну від його зміни, немає юридичної сили. Понад те, скасування заповіту не відповідає поняттю правочину, що міститься у ч. 1 ст. 202 ЦКУ. Відповідно до зазначеної статті під правочином розуміють дію, спрямовану на створення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Мета заповіту – лише створити право. Скасування дії заповіту не спричиняє закінчення дії наявного права, а лише можливість його отримання. Натомість, зміна заповіту відбувається лише через складання нового заповіту.

Зауважимо, що скасування заповіту не може вважатися заповідальним наказом. Це пояснюється тим, що воля спадкодавця в цьому випадку має на меті усунення волі особи посмертно.

Спираючись на текст ст. 1254 ЦКУ з'являється можливість зробити висновок, що спадкодавець може відкликати заповіт двома способами:

1. Складання нового заповіту, котрий скасує попередній. При цьому способі відкликання заповіту виступає елементом нового заповіту. Зауважимо, якщо новий заповіт не має в своєму змісті прямого посилання на скасування попереднього заповіту, відповідно до положень ч. 2 ст. 1254 ЦКУ заповіт, складений пізніше, скасовує повністю або частково попередній заповіт, якому він суперечить.

2. Подання окремої заяви про відкликання заповіту. У цьому випадку спадкодавець анулює заповіт, подавши заяву.

Отже, можна стверджувати, що незважаючи на те, що питання, пов'язані зі спадкуванням та спадковими правовідносинами, вже достатньо досліджені, громадяни постійно зіштовхуються з тими чи іншими практичними проблемами. Більшість з них вирішуються типовими, усталеними методами, що чітко прописані в законодавстві. Однак іноді виникають складні ситуації, що потребують детального аналізу та нових креативних юридичних шляхів їх вирішення. Як показує практика, пересічні громадяни постійно зіштовхуються з тими чи іншими різноманітними проблемами, пов'язаними з укладенням заповітів, їх подальшим оскарженням, прийняттям спадщини, зокрема пропуском строку на прийняття спадщини. Також існує чимало випадків, коли

спадкоємець, поза волею спадкодавця, залишається без права на спадщину, внаслідок неправильного оформлення спадщини, відсутності всіх необхідних для отримання спадщини документів, а найчастіше – через необізнаність щодо основних вимог законодавства. Звісно ці проблемні питання потрібно вирішувати на законодавчому рівні.

Маковей Є.

*курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

*завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук*

СУДОВІ ВИТРАТИ

Звернення до суду супроводжується поданням позовної заяви, заяви, апеляційної, касаційної скарг. Однією з необхідних умов прийняття зазначених звернень до суду є сплата державного мита або отримання відстрочки його сплати.

Судовий розгляд, як правило, залучає й інші судові витрати: оплату послуг представника, проведення експертизи тощо. Іншими словами, будь-яка справа (незалежно від її складності та тривалості розгляду) тягне за собою певні судові витрати.

Судові витрати - це процесуальний правовий інститут загальної частини арбітражного процесуального права.

Знання правових розпоряджень та практики їх реалізації щодо судових витрат однаково важливо як для суддів, так і для осіб, які беруть участь у справі, експертів, свідків, перекладачів. Значимість процесуально-правового

інституту "судові витрати", наявність помилок у його застосуванні викликала необхідність для зручності правозастосування звести до купи весь нормативний та судово-арбітражний матеріал про судові витрати.

На сайтах деяких арбітражних судів розміщені програми, що дозволяють розрахувати державне мито, що підлягає сплаті, і роздрукувати платіжне доручення. Але інститут судових витрат не обмежується розрахунком державного мита, він значно ширший і складніший. Саме складнощі у правозастосуванні нерідко призводять до скасування судових актів.

Судові витрати - це витрати, пов'язані з розглядом та вирішенням справ у порядку судочинства в арбітражному суді, що покладаються на сторони, третіх осіб з самостійними вимогами, з метою їх відшкодування державі та спонукання зацікавлених осіб до врегулювання спорів відповідно до законодавства без втручання суду. [1]

Відповідно до ч. 1 ст. 133 Цивільного процесуального кодексу України, судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

Судові витрати складаються з державного мита та витрат, пов'язаних із розглядом справи арбітражним судом. Під витратами розуміються суми, що підлягають виплаті експертам, свідкам, перекладачам, витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці, витрати на оплату послуг адвокатів та інших осіб, які надають юридичну допомогу (представників) та інші витрати, понесені особами, які беруть участь у справі, у зв'язку з розглядом справи в арбітражному суді.

Сплата судових витрат є обов'язковою умовою для зацікавлених осіб для порушення та ведення справи в арбітражному процесі. Необхідність їх відшкодування учасниками процесу впливає як із принципу диспозитивності, так і процесуальної рівноправності сторін, і відображає необхідність самостійного ведення своїх справ у суді. [2]

Відмінність між державним митом та витратами, пов'язаними з розглядом справи арбітражним судом, полягає в наступному. Державне мито є фіксований у ПК збір, що сплачується у дохід держави під час здійснення певних процесуальних дій у арбітражному суді.

Судові витрати носять більше компенсаційний характер і сплачуються у зв'язку з необхідністю несення сторонами різних витрат у процесі ведення дела. При цьому і державне мито, і судові витрати, зрештою, розподіляються між особами, що беруть участь у справі, залежно від результатів розгляду справи.

Судовий збір - збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом (ст. 1 Закону України "Про судовий збір"). [3]

Отже, наведений перелік судових витрат перестав бути вичерпним. Особи, що беруть участь у справі, мають право клопотати перед судом про

відшкодування понесених ними витрат у зв'язку з розглядом справи в арбітражному суді.

Сторони заздалегідь повинні внести грошові суми, необхідних сплати судових витрат. Правило про внесення сторонами грошових сум, необхідні оплати судових витрат, полягає в обов'язки доказування. Сторони, посиляючись на різні факти, як підстави своїх вимог чи заперечень, повинні їх довести.

З цієї причини сторони, щоб довести ті чи інші обставини справи, повинні клопотати перед судом про проведення експертизи, виклик свідків, огляд речових та письмових доказів на місці. Оскільки всі ці дії передбачені як судові витрати, то особа, яка клопочеться про їх проведення, має забезпечити майбутню оплату. [4]

Грошові суми, що належать експертам, свідкам та перекладачам, виплачуються по виконанню ними своїх обов'язків. При цьому експертам та свідкам кошти виплачуються з депозитного рахунку арбітражного суду. Оплата послуг перекладача, залученого арбітражним судом до участі в арбітражному процесі, виплата цьому перекладачеві добових та відшкодування понесених ним витрат у зв'язку з явкою до арбітражного суду, а також виплата грошових сум експертам, свідкам у разі, якщо призначення експертизи, виклик на свідоцтво арбітражного суду, виробляються рахунок коштів федерального бюджету.

Список використаних джерел

1. . Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI (станом на 12 травня 2019 р.) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 14. Ст. 87.
2. <http://tarinsky.ho.ua/index.files/Page2401.htm>
3. Черемнов Д.В. Функції інституту судових витрат у цивільному процесі України з огляду на практику Європейського суду з прав людини. Практика ЄСПЛ з питань цивільного процесуального права: матеріали круглого столу, м. Одеса, 5 квітня 2016 р. Одеса : Юридична література. С. 59–62
4. Сакара Н.Ю. Про правову природу судового збору. Проблеми законності. 2016. № 132. С. 135–146.

Артем'єва К.Д., Куц І.І.
*здобувачі вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник :
Поліщук М.Г.
*доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін,
доцент, кандидат юридичних наук
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Аналіз чинного Цивільного процесуального кодексу України та Конституції України показує, що касаційне провадження є самостійним етапом цивільного судочинства з притаманними йому цілями, завданнями, предметним складом та конкретними повноваженнями. Суд касаційної інстанції перевіряє законність дій, прийнятих судами першої та апеляційної інстанцій. Така перевірка часто розглядається як єдина мета касаційного провадження, що, на наш погляд, справедливо лише частково [1].

Слід зазначити, що українське законодавство, відповідно до організації судового та цивільного судочинства, встановлює принцип тричастинності. Вона полягає в тому, що цивільний процес ділиться на провадження з розгляду справ трьома судовими інстанціями. При класичній системі трьох інстанцій система розгляду справ в інстанціях заснована на фундаментальному положенні, згідно з яким розгляд справи по суті має здійснюватися двома інстанціями. Ці інстанції вирішують як питання факту, так і питання права, а третя інстанція є контрольною (ревізійною або касаційною, рідше наглядовою). Trihinstance повинен забезпечувати ефективність цивільного судочинства і остаточність судових рішень, їх обов'язковий характер за допомогою механізму і процедур їх перегляду. Незважаючи на наявність ревізії або касації, ревізія і касаційний розгляд проводяться третьою інстанцією. В рамках інстанційної системи судового розгляду Розгляд справи судами першої та другої інстанцій направлено на розгляд справи по суті, усунення можливих помилок при розгляді справи судом першої інстанції, а також забезпечення остаточності судових рішень відповідно до принципу правової визначеності. Суд касаційної інстанції розглядає справи тільки в особливих випадках, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини і єдності судової практики. Створення судової системи і судових процедур в цьому сенсі є ефективним і відображає роль і функції Касаційного суду як вищого судового органу в судовій системі і єдність судової системи в цілому [2].

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, суть інституту оскарження судових рішень в касаційному порядку повинна полягати в перевірці законності судових рішень, винесених нижчестоящими судами, і в гарантуванні сторонам захисту їх прав і законних інтересів, а при необхідності — у створенні єдності судової практики. Цей інститут також є особливим, оскільки Касаційної інстанції не надано

право встановлювати нові фактичні обставини, і, отже, ця інстанція не наділена процесуальними інструментами, які встановлюють фактичні обставини цивільної справи — допит свідків, проведення експертиз, процесуальне реагування на зміни в позовних вимогах і так далі. Не будучи обов'язковою стадією в конкретній справі, стадія касаційного провадження виконує важливу функцію забезпечення законності рішень, постанов і постанов, прийнятих в суді першої та апеляційної інстанції. Сам факт потенційної можливості перегляду прийнятих судових актів носить превентивний характер, що стабілізує судовий процес в судах першої та апеляційної інстанцій.

У зв'язку з вивченням сутності касації, в контексті статті 129 Конституції України та статті 6 Європейської конвенції Про захист прав людини та основних свобод і практики Європейського суду з прав людини, перш за все, необхідно враховувати, що зміст законності та верховенства права має бути чітко розмежовано. Верховенство закону слід розглядати як сукупність ряду критеріїв (вимог), які, хоча і розрізняються за формою нормативно-правового посередництва у національному законодавстві, покликані забезпечити примат прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина в суспільстві, в тому числі у відносинах з органами державної влади всіх рівнів, забезпечення рівності всіх суб'єктів права перед законом, верховенство закону в системі законодавчих актів країни, передбачуваність законів і дій державних органів.

Виходячи з підстав для скасування, касаційна інстанція також володіє особливими повноваженнями, які в цілому можна охарактеризувати як контрольні. Відповідно до статті 335 Цивільного процесуального кодексу України об'єкт касаційного оскарження, тобто рішення (Постанова), що набрало законної сили, перевіряється в контексті доводів осіб, які беруть участь у справі, на відповідність нормам матеріального та процесуального права. Водночас касаційна інстанція не може самостійно встановити фактичні обставини або усунути недоліки в обґрунтуванні перевіреного рішення.

Список використаних джерел

1. : Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух / К. В. Гусаров. - Х. : Право, 2010. - С. 77-83;
2. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства / за ред. В. В. Комарова. -Х., 2008. - С. 592-609.

Артем'єва К.Д., Куц І.І.
*здобувачі вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник :
Поліщук М.Г.
*доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін,
доцент, кандидат юридичних наук
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАХОДИ СУДУ ЩОДО ПРИМИРЕННЯ ПОДРУЖЖЯ ЧИ НЕ СУПЕРЕЧИТЬ ДАНА СТАТТЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ ПРИНЦИПУ НЕ ВТРУЧАННЯ ДЕРЖАВИ У СІМ'Ю

Суд вживає заходів до примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства.

При розгляді справ про розлучення суддя повинен вжити всіх заходів для примирення сторін. До вирішення справ про розлучення як найбільш поширеною категорії цивільних справ він не повинен підходити формально, а навпаки повинен повністю, всебічно прояснити всі обставини справи, відносини між подружжям, причини розірвання шлюбу, наявність малолітніх дітей, дитини-інваліда.

Якщо буде встановлено, що розлад в сім'ї носить короткостроковий характер і враховує інтереси маленьких дітей, суддя повинен надати сторонам термін для примирення і відкласти розгляд справи.

В цілому примирення важливо при розгляді справ про розлучення в порядку позовного провадження і в тому випадку, коли другий чоловік заперечує проти розірвання шлюбу, тобто не дає згоди на розлучення.

Суд, за змістом статті 111 СК України, вживає заходів до примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства [1]. Такий законодавчий прийом, який використовується в цій нормі, викликає багато питань, подвійних тлумачень і підходів до оцінки на практиці.

Важко відповісти, чи слід вживати заходів для примирення і в яких випадках ці заходи не будуть суперечити моральним засадам суспільства. Адже законодавство не визначає це як обов'язок суду, а тільки його право, не містить переліку цих заходів примирення і не уточнює, в яких випадках вжиття цих заходів буде суперечити моральним засадам суспільства.

Якщо в ході розгляду справи суд встановить, що відповідач поводить себе зневажливо, цинічно, аморально в сім'ї, або подальше збереження шлюбу загрожуватиме життю, здоров'ю, душевному спокою позивача та/або дітей та інших членів сім'ї, то термін для примирення не встановлюється.

Суд не зобов'язаний встановлювати термін для примирення. Перш за все, розірвання шлюбу, як і його укладення, – це вольове рішення рівноправних партнерів:

чоловіки і жінки. Не відомо випадків, коли суд відмовляв подружжю в розірванні шлюбу. Адже збереження шлюбу як і раніше відноситься до взаємного бажання зберегти сім'ю, шлюб і приймається на паритетній основі, на почутті взаємної любові і поваги, взаємної допомоги і підтримки, тобто на тому, що є моральною і правовою основою шлюбу. Ти нікого не можеш змусити одружитися. Згідно з пунктом 10 постанови Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11, питання про визначення строку для примирення має вирішуватися судом після заслуховування думки сторін та з урахуванням конкретних обставин справи [2]

Слід зазначити, що новий Цивільний процесуальний кодекс, на відміну від ЦПК України 1963 року, не передбачає строку, на який справу про розлучення може бути відкладено у зв'язку з примиренням сторін у статті 169, яка стосується відстрочки розгляду справи.

У частині 4 статті 176 Цивільного процесуального кодексу 1963 року було передбачено, що в разі розлучення суд може відкласти розгляд справи і встановити термін для примирення подружжя, який не повинен перевищувати шести місяців [4].

Оскільки в даний час в Цивільному процесуальному кодексі такого положення немає, термін примирення повинен відповідати загальному терміну розгляду цивільних справ, передбаченому статтею 157 Цивільного процесуального кодексу.

Тобто суд розглядає справи в розумні терміни, але не більше двох місяців з дати відкриття провадження у справі.

У частині 2 статті 157 Цивільного процесуального кодексу зазначається, що у виняткових випадках за клопотанням сторін з урахуванням специфіки розгляду справи суд може продовжити розгляд справи ухвалою, але не більше ніж на один місяць [3].

Отже, ґрунтуючись на аналізі статті 157 Цивільного процесуального кодексу, можна зробити висновок, що в цілому термін для примирення може становити три місяці, якщо відповідач клопотати про це, наприклад, якщо він заперечує проти розірвання шлюбу і з урахуванням обставин справи.

Крім того, слід зазначити, що цей термін може бути скорочений судом за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, якщо для цього є підстави, які, на наш погляд, повинні бути підкріплені доказами.

Але якщо встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечить інтересам одного з подружжя, інтересам їхніх дітей, сім'я розпалася і врятувати її неможливо, сторони тривалий час не підтримують інтимних відносин, у них різний бюджет, ведуть окреме домашнє господарство, один з подружжя або обидва можуть складатися у фактичних шлюбних відносинах з іншими особами і створювати нову сім'ю, у них можуть бути діти, суддя повинен розірвати такий шлюб.

Коли суд вживає заходів щодо примирення подружжя, слід виходити з того, що таке примирення не суперечить моральним засадам суспільства.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>;
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>;

3.Цивільно-процесуальний кодекс України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>;
4. Цивільно-процесуальний кодекс України 1963р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1501-06#Text>.

Давидова Є.О.

*студентка 3 курсу ННІП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Аксютіна А.В.

*кандидат юридичних наук
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Важливий правовий інститут Української системи є інститут зобов'язального права. Належне виконання зобов'язань означає, що сторони виконують свої зобов'язання відповідно до законів, договорів абозвичайділового обороту, встановлених у комерційній діяльності. Для того, щоб зобов'язання було виконано, необхідно вибрати правильні засоби його забезпечення. Значення цієї роботи полягає у відсутності комплексного аналізу та дослідження питань, пов'язаних з методами забезпечення виконання договорних зобов'язань, особливо в економічній сфері, оскільки законодавство не повністю розкриває та аналізує сучасні суспільні відносини, що розвиваються під впливом соціальної динаміки.

Дана тема є складною та багатогранною, її досліджували такі вчені, як : М.Р.Андріанова, І.А. Безклубого, О.Є.Блажівську, О.І.Галевей, С.В.Глібко, Д.М.Гриджук, О.І.Дзеру, О.Л.Іваненко, О.С.Кіалову, У.М.Кубару, Г.В.Макаренка, О.В.Михальнюка, І.Д.Лавріненка, І.О.Проценка, І.Й.Пучковську, В.М.Слому, Л.К.Шилюка та інших.

Дослідники відрізняють такі види (способи) забезпечення виконання договірних зобов'язань:

- За кількістю учасників забезпечувальних правовідносин: двосторонні та багатосторонні;

- За підставою встановлення : за законом та договором;

- За формою встановлення : письмова та нотаріальна [1];

Також потрібно зазначити, про процедуру задоволення інтересів кредитора, тобто існує три види: застава , неустойка та порука, гарантія.

Отже потрібно визначити основне поняття такого способу забезпечення виконання зобов'язання як застава. Застава має дві сторони: з одного боку, вона потрібна для забезпечення виконання боржником зобов'язання в натурі, а з другого - гарантує кредитору задоволення його інтересів у тому випадку, коли боржник не виконає основного зобов'язання [2]. Ми вважаємо, що відповідаснайважливішим потребам сучасності є питання регулювання такого виду застави, як іпотека.

Договір іпотеки встановлює певні права та обов'язки сторін, які характерні саме для цього виду застави. Однією із змін може бути положення щодо відсудження з нотаріально посвідченою згодою заставодержателя предмета іпотеки з переведенням на нового власника основного зобов'язання, а не, як у чинному законі, реалізації предмета іпотеки за письмовою згодою заставодержателя та нотаріально посвідчена, а не письмовою згодою заставодержателя щодо передачі предмета іпотеки в оренду.

Очевидно, наведені відповідні зміни пов'язані з необхідністю підвищення захисту прав вказаних суб'єктів, можливо, їх введення є доцільним для досягнення цієї мети. На практиці існує багато проблем стосовно іпотеки, які потребують свого вирішення. Щодо такого виду іпотеки, як іпотека житлових будинків і квартир, то, на нашу думку, тут потрібно присвятити увагу зверненню стягнення на квартиру чи житловий будинок або, інакше кажучи, можливість самої іпотеки використання заставодержателем житлового приміщення після звернення на нього стягнення і наступного виселення з такого приміщення заставодавця, членів його сім'ї, інших осіб, що мають право користуватися відповідним приміщенням [3].

Також важомим питаннями є іпотека землі та підприємства як цілісного майнового комплексу. Такі питання зовсім нещодавно були порушені , як вченими так і практиками. На заставу цінних паперів поширюються положення статей 3 і 6 Закону «про заставу». Згідно зі статтею 53 визначено, що застава векселів або інших цінних паперів, які можуть бути індосовані (передані), здійснюється таким чином: здійснюється індосамент і індосовані цінні папери передаються іпотекодержателю. Цінні папери, які не можуть бути передані шляхом індосаменту, ґрунтуються на договорі між заставодержателем та емітентом на його ім'я, а передача передається в заставу.

Перш за все, зверніть увагу на зміст договору застави, який є умовою підписання цього договору. Договір застави може містити й інші умови, і відповідно до вимог однієї сторони повинні бути досягнуті узгоджені умови. Підставами для застави можуть бути: договори, положення законодавства, рішення суду. До застав, що виникають відповідно до закону, застосовуються положення Цивільного кодексу про заставу, що впливає з договорів, якщо інше не встановлено законом.

Договір застави може бути самостійним, тобто незалежним від договору, що створює зобов'язання застави. Однак умови застави можуть бути включені в основний договір. Договір застави має бути укладений у письмовій формі, яка проста за формою та може бути нотаріально посвідчена. У договорі має бути роз'яснено суть гарантованого заставою зобов'язання та опис заставленого майна. Опис майна в договорі може мати загальну форму (вказати вид іпотечного майна тощо) [4, с. 121].

Отже, ми можемо дійти до висновку, що законодавець бере до уваги потребність щодо врегулювання та вирішення безпосередніх проблем тісно пов'язаних з заставою, та поступово вносить деякі зміни до законодавства. Хоча, незважаючи на постійні правки та зміни, до сих пір присутні прогалини в тій частині національного законодавства, що в порядку є заставні правовідносини. Слід зазначити, що саме від доцільно аргументованих та грамотних вирішень прогалин в суті природи заставного права та ключових напрямків розвитку інших підвидів застави залежить сама продуктивність та результативність «застави».

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] Відомості Верховної Ради України (дата звернення 28.10.2021). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про заставу: Закон України від 02.10. 1992 р. № 2654-XII. [Електронний ресурс] (дата звернення 06.10.2021). – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>
3. Про затвердження Тимчасового положення про порядок державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно : Наказ Міністерства юстиції України від 07.02.2002 р. [Електронний ресурс] (дата звернення 07.02.2002) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0157-02/ed20020207#Text>
4. Кіалова О.С. Застава в цивільному праві (питання теорії) : монографія. О.: Фенікс, 2013. 121 с

Левадна В.С.

Здобувач вищої освіти

ННІПІ

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Аксютіна А.В.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МОМЕНТУ УКЛАДАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ НА ПРИКЛАДІ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

В цивільному праві на сьогодні одним найпоширенішим договірним інститутом є договір купівлі-продажу. Актуальність даної теми обумовлена тим, що у сучасній ринковій економіці даний договір являється основним регулятором відносин між виробником та споживачем, а також відносин у сфері розподілу та перерозподілу матеріальних благ.

Даній проблематиці постійно приділяється увага в цивільному праві. Зазначену тему досліджували такі науковці, як Горбунова Л.М., Богачов С.В., Іванчук І.Ф., Траго Ю.В., Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Кот О.О., Луць В.В., Майданчик Р.А., Шевченко Я.М.

Необхідно зазначити, що громадяни дуже часто зіткаються з договором купівлі-продажу, адже будь-яка передача або отримання речі у власність потребує юридичного оформлення, яке дозволить бути впевненим в товарі, який було придбано та захистити свої права, якщо вони будуть порушенні. Тому для повного розуміння цієї теми необхідно дослідити поняття договору купівлі-продажу. Опираючись на Цивільний Кодекс України, даному договору присвячується стаття 655. В даній статті трактується, що за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму [1].

Як зазначається в науковій роботі Пленюк М.Д., то договір купівлі-продажу є відплатним, консенсуальним та має двосторонній характер [2]. У праці Гловацької Ю.О. поняття договору купівлі-продажу трактується, як те, що даний договір може бути спрямованим на безповоротне відчуження продавцем майна та перехід його у власність покупця, тим самим настає юридична підстава виникнення зобов'язальних правовідносин, котрі замовляють появу у покупця абсолютного речового права [3, с.279].

Наступним актуальним питанням в даній проблематиці постає: що саме є предметом договору купівлі-продажу? На сьогодні в науковій літературі існує декілька точок зору стосовно даного питання. На думку багатьох вчених-

юристів предметом договору купівлі-продажу є товар, котрий підлягає передачі покупцеві. Вітрянський В.В. визначає, що предметом договору купівлі-продажу є не товар, а саме дії продавця щодо передачі товару у власність покупця [3,с. 279].Відповідно до статті 656 Цивільного Кодексу України предметом договору купівлі-продажу є:

- 1) товар, який є у продавця на момент укладання договору або буде створений продавцем у майбутньому.
- 2) майнові права.
- 3) право вимоги, якщо вимога не має особистого характеру [1].

Дослідивши поняття договору купівлі-продажу та визначивши предмет даного договору, постає питання щодо проблематики моменту укладання договору. Насамперед, треба виокремити проблеми його укладеності і неукладеності. Опираючись на Цивільний кодекс України, то неукладений договір не має визначення.

Хотілось би звернути увагу щодо проблем, які виникають при трактуванні договору купівлі-продажу як неукладеного, якщо ж одна із його сторін заперечує факт підписання. Як зауважує науковець Мілаш В.С., відсутність підписів сторін (сторони) на договорі свідчить про недотримання письмової форми договору. До відсутності підпису в договоріприрівнюються випадки його підписання хоча б однією зі сторін, особою, яка не мала на це повноважень. Відповідно до ч.3 ст.207 Цивільного Кодексу України використання під час вчинення правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного чи іншого копіювання або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства; за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів. Чинні нормативно-правові акти містять заборону щодо використання факсиміле під час оформлення карток зі зразками підписів для відкриття банківських рахунків, під час підписання розрахункових документів, векселів тощо. За змістом положень ЦК України, необхідно досягнути між договірними контрагентами окремої угоди щодо використання факсиміле, відсутність його, випадок укладення договору, де замість власноручного підпису поставлене факсиміле, фактично прирівнюється до відсутності у договорі підписів його сторін[2,с.42].

Також є одна проблема, котру виокремлюють вчені-юристи, це ототожнення понять предмету договору купівлі-продажу та предмету зобов'язань із договору. На практиці предметом договору через певні дії сторін у вигляді передачі товару продавцем та сплати за його придбання покупцем. Як зазначалося раніше, на думку Вітрянського В.В. предметом договору купівлі-продажу є не товар, а саме дії продавця щодо передачі товару у власність покупця [4,с. 301 -303]. Отже, є дві різні правові категорії, які являються однією з істотних умов договору купівлі-продажу, це предмет договору, котрий має вираження у товарі через якого виникають зобов'язальні відносини між сторонами. Так же предмет зобов'язання який виникає із

предмету договору, у вигляді передачі товару, або переходу права власності від продавця до покупця та оплата даного предмету.

Отже, можна зробити висновок, що договір купівлі-продажу є найрозповсюдженішим договором цивільного обігу. Однією із найважливіших характеристикою договору є предмет договору купівлі-продажу. Також предметом договору може бути не тільки товар, але й дії продавця щодо передачі товару у власність покупця. Саме через ототожнення предмету договору купівлі-продажу та предмету зобов'язань із договору виникають проблеми при укладанні. Ще проблеми виникають при трактуванні договору купівлі-продажу як неукладеного, якщо ж одна із його сторін заперечує факт підписання. Все одно існує доцільність більш вдалого вирішення відповідних проблем. Дана проблематика має ще більше актуальних проблем щодо укладання договору, але це потребує більш поглиблених досліджень.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. (дата звернення 18.11.21)
2. Пленюк М.Д.. Договір купівлі продажу в умовах реформування цивільного законодавства [Електронний ресурс] М.Д. Пленюк Нове українське право 2021. № 1. С. 41-48. Режим доступу: <https://krc.academy/wp-content/uploads/1-5-PB.pdf>
3. Главацька Ю.О. Договір купівлі-продажу: загальна характеристика. Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м.Київ, 12 берез. 2015 р. Київ, 2015. С. 279-280.
4. Витрянский В.В. Договорное право: книга2: Договоры о передаче имущества М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. Москва: Статут, 2000. 785 с.
5. Мілаш В.С.. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія/ Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 227 с.

Федченко Т.К.,
*курсант III курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Резворович К.Р.,
*завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розглядаючи даний аспект, хотілось би акцентувати увагу на тому, що обрана нами проблематика є доволі ваговою та актуальною як у теоретичному, так і у практичному сенсі, адже докази та процес доказування безумовно виступають найважливішими інститутами у цивільному судочинстві. Зазначимо, що протягом останніх років дослідженням даного питання займалися такі правники як: Андрійцьо В.Д., Бутрин-Бока, Н., Васильєв С.В., Волкова Н. В., Гетманцев М., Грабовська О., Гулик А., Кучер Т.М., Самілик Л.О., Супрун Т.С. тощо.

У роботах названих вчених проблематика доказування в цивільному процесі піддана глибокому і ґрунтовному аналізу, проте багато аспектів цієї великомасштабної проблематики все ще залишаються неопрацьованими або дискусійними.

Взагалі цивільне процесуальне доказування – це розумова та процесуальна діяльність суду й інших учасників цивільного процесу, що спрямована на встановлення істини у конкретній справі і вирішення спору між сторонами. [1, с. 133]. У свою чергу, ця процесуальна діяльність має складну структуру, яка обумовлює поділ процесу доказування на три основні стадії, а саме: збирання доказів, дослідження доказів, оцінку доказів.

Визначення предмета доказування - це початкова діяльність, із якої починається процес доказування в конкретній справі, відкритій за зверненням особи (чи осіб) до суду за захистом прав, свобод чи інтересів. Таке звернення здійснюється за допомогою позовної заяви, яка, відповідно до вимог п. 5 ч. 3 ст. 175 ЦПК, обов'язково повинна змісті містити обставини (факти), якими позивач обґрунтовує свої вимоги, докази, що підтверджують або спростовують указані обставини (юридичні факти). [2, с.17].

Етап збирання доказів принципово відрізняється від попереднього етапу процесу судового доказування, де діяльність суб'єктів доказування була побудована навколо такого об'єкту як предмет доказування. Так, на етапі збирання доказів потрібно буде проводити попереднє дослідження та оцінку

доказів, що не можливо здійснити без розуміння того, на підтвердження якого факту потрібно доказ зібрати. [3, с.34].

Щодо третьої стадії доказування в цивільному процесі можемо відмітити, що дослідження доказів проводиться різними способами, які неопосередковано обираються в залежності від виду відповідного засобу доказування. Так, наприклад, пояснення сторін і третіх осіб заслуховуються судом, а речові докази оглядаються судом та пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а у необхідних випадках експертам та свідкам.

Доволі важливого значення в системі доказування набуває оцінка доказів, що виступає завершальним етапом процесу доказування, який нерозривно пов'язаний із двома вищезазначеними. Адже, вже при порушенні цивільної справи, а потім і в ході її підготовки до судового розгляду, суддя попередньо оцінює докази, що подаються, з урахуванням правил належності та відповідності доказів. Оцінювальне судження судді чи суду про недостатність чи недостовірність доказів, що є у справі, тягне за собою ухвалу суду про витребування додаткових доказів, а також вжиття заходів щодо перевірки вже поданих доказів. Необхідно відмітити, що в залежності від певної цивільної справи достатність доказів оцінюється по різному, оскільки неможливо визначити певну кількість доказів, які будуть достатніми для всіх без обмежень цивільних справ. [4, с. 331].

Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що незважаючи на прийняття та запровадження ефективних інститутів цивільного судочинства, все ж залишаються проблеми, які потребують законодавчого вирішення. Однією з таких проблем є проблема стандарту доказування у цивільних справах. Ця проблема прямо пов'язана із оцінюванням доказів. Хоч законодавець встановлює критерії належності, допустимості, достатності й достовірності доказів, які встановлює безпосередньо суд, проте це не дає змоги встановити чіткі критерії їхнього оцінювання, оскільки на сьогодні аналогом стандарту доказування у цивільному судочинстві є внутрішнє переконання судді. [5, с. 87-88].

Отже, проаналізувавши все вищезазначене, доходимо висновку, що інститут доказів та доказування у цивільному процесі є доволі значимим та дієвим засобом реалізації завдань цивільного судочинства. З огляду на це, перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі та висвітленні актуальних питань пов'язаних з доказами та доказуванням в цивільному процесі.

Список використаних джерел

1. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2019. – 506 с.
2. Гетманцев О., Гетманцев М., Осіпова І. Процесуальні особливості доказування в масових (групових) позовах у цивільному судочинстві. Підприємництво, господарство і право. – 2020. – № 11. – С. 13– 23. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.02>.

3. Андрійцьо В. Д. Докази як об'єкт збору на етапі збирання доказів у цивільному процесі // Право і суспільство. 2013. № 4. С. 33-38.
4. Волкова Н. В. Щодо ознак достовірності та достатності доказів у цивільному судочинстві / Н. В. Волкова // Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса : Гельветика, 2020. – Т. 2. – С. 330-332.
5. Бутрин-Бока, Н. Доказування у цивільному процесі [Текст] / Наталія Бутрин-Бока, Вікторія Ботвинник // Актуальні проблеми правознавства. – 2020. – Вип. 2. – С. 85-88.

Іванова М.А.

студентка ННІПІ

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Поліщук М.Г.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

кандидат юридичних наук, доцент

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Актуальність теми досліджень зумовлена, передусім, тим, що проблема дітей, позбавлених батьківського піклування є досить нагальною проблемою на території нашої держави, оскільки кількість таких дітей, на жаль, на початок 2021 року перевищує за 30 тисяч. Це є жахливим явищем, а тому вимагає теоретичного дослідження підстав та умов позбавлення батьків їх батьківських прав задля застосування даних теоретичних аспектів на практиці – попередженню позбавлення батьків батьківських прав і можливість росту дитини у щасливій, повній родині, адже добровільно від дитини відмовитись неможливо.

Дане питання досліджували ряд науковців, серед яких можна виокремити таких як: В. Візир, Г. Войтенкова, М. Кашуба, В. Кузьмін, О. Новікова, О. Панькова, О. Сидорчук, І. Сирота, С. Чернета тощо.

Розпочинаючи висвітлення та всебічний аналіз даного питання необхідно зазначити, що процесуальний порядок позбавлення матері чи батька батьківських прав регулюється Сімейним кодексом України (далі – СК України) та деякими іншими законодавчими актами, а саме: Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), Закон України «Про охорону дитинства», а також деякими міжнародними документами, ратифікованими Україною, серед яких є Конвенція ООН про права дитини, Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над людьми, а також Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом.

Переходячи до визначення термінології позбавлення батьківських прав, то в жодному нормативно-правовому акті не зазначено саме поняття даного явища.

У науковій літературі під «позбавленням батьківських прав» розуміється санкція у сімейному праві, яка застосовується до батьків у разі невиконання ними своїх обов'язків щодо дітей [3]

В Україні є чітка процедура позбавлення батька чи матері батьківських прав і даний процес відбувається виключно в судовому порядку.

СК України, зокрема, закріплює передумови позбавлення мати чи батька батьківських прав. Це може бути:

- якщо батьки без поважної причини протягом шести місяців не забрали дитину з пологового будинку або будь-якого іншого закладу охорони здоров'я, а також, якщо дані особи не виявляли до своєї дитини батьківського піклування;

- якщо батьки будь-яким чином ухиляються від своїх безпосередніх обов'язків щодо виховання своєї дитини та/або перешкоджають їй у здобутті дитиною повної загальної середньої освіти;

- якщо батьки жорстко поведуться зі своєю дитиною;

- якщо вони є хронічно алкогольнозалежними чи наркозалежними;

- якщо батьки будь-яким способом експлуатують свою дитину, примушують її жебракувати;

- якщо батьки є засудженими за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо своєї дитини. [1, ст.164]

За чинним законодавством даний перелік є вичерпним та розширенню не підлягає.

Досить важливим для розуміння є питання суб'єктів, які можуть мати право подачі позовної заяви до суду. Один випадок – коли один із батьків подає таку позовну заяву на позбавлення батьківських прав іншого з батьків (наприклад, мати подає позовну заяву на позбавлення батьківських прав батька або навпаки). Інший же випадок – коли необхідно позбавити обох з батьків їх батьківських прав внаслідок порушення підстав, визначених статтею 164 СК України. У таких випадках суб'єктами подачі відповідної позовної заяви можуть виступати особа, в сім'ї якої проживає дана дитина (бабуся, дідусь, тітка, дядько тощо), заклад охорони здоров'я (у якому дитина

проходить планову перевірку тощо), навчальний або будь-який інший заклад у якому дитина навчається або відвідує гуртки, а також орган опіки чи піклування або прокурор, або сама дитина у випадку, якщо вона досягла 14 років. Останнє, безпосередньо, пов'язано з тим, що за загальним правилом у 14 років особа вже набуває неповну цивільну дієздатність, внаслідок чого вона може укладати правочини за згодою своїх батьків або, у разі заперечення батьками на вчинення даного правочину – органом опіки та піклування.

Для того, щоб звернутися до суду з необхідною позовною заявою, перш за все, необхідно підготувати якомога більше доказів на підтвердження даного факту, оскільки це є необхідним для повного та всебічного розгляду відповідної справи. Такими доказами можуть бути характеристики з будь-яких місць відвідування дитиною, акти обстеження умов проживання, висновки про лікування алкогольної чи наркотичної залежності, відео чи аудіо матеріали тощо.

Під час безпосереднього звернення до суду особа зобов'язана скласти відповідний позов, у якому детально зазначить усі обставини, ситуації, а також підстави, завдяки яким особа має бути позбавлена батьківських прав.

Якщо розглядати судову практику з даного питання, то найбільш поширеною підставою для позбавлення особи батьківських прав є ухилення одним із батьків/обома батьками від виконання своїх безпосередніх обов'язків з виховання дитини. Дана підстава може проявлятися, передусім, коли батьки не піклуються про розвиток дитини, причому як фізичний, так і психологічний, духовний, не приділяють достатньої уваги її навчанню, а також не роблять базових речей, наприклад, не годують, не лікують, не виховують, не спілкуються з дитиною в достатньому обсязі для її усвідомлення, не дають їй можливості соціалізуватись, не дозволяють відвідувати розвиваючі гуртки та секції задля підтримання фізичного, творчого розвитку тощо. Цей перелік, звісно, не є вичерпним і кожна така підстава як в сукупності, так і окремо проявляється в безпосередньому ухиленні батьків від виконання своїх обов'язків.

Проте далеко не в кожному випадку суд позбавляє батьків їх батьківських прав. Під час розгляду даної справи у судовому засіданні суд дає можливість одному з батьків/батькам виправити ситуацію, яка склалася. Виключно у випадку, якщо змінити поведінку одного або обох з батьків на краще не є можливим, і за наявності доведеної вини у діях батьків, суд може позбавити таку особу батьківських прав.

Необхідно також зазначити, що під час судового засідання обов'язково має бути вислухана думка дитини з цього приводу, проте суддя має право прийняти рішення всупереч думкам дитини, якщо її рішення буде порушувати її власні інтереси.

У випадку позбавлення батьків батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав одночасно накладає заборону на відчуження майна та житла дітей, про що повідомляє нотаріуса за місцем знаходження майна та житла [2, ст.17]

Рішення суду про позбавлення особи батьківських прав після набрання ним законної сили надсилається до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини.

Підводячи підсумок з даного питання необхідно зауважити, що під час вирішення будь-яких питань, які пов'язані з дитиною – головним пріоритетом є врахування та підтримання інтересів такої дитини. Безперечно, процедура позбавлення осіб батьківських прав є досить емоційним потрясінням для дитини, навіть якщо до неї було погане ставлення – адже це все одно її батьки. Саме тому суд під час розгляду справи позбавляє особу її батьківських прав уже в останню чергу і до останнього надає особі можливість виправити свою поведінку на краще. Це, безумовно, зроблено для захисту дитини від негативних емоцій та досить важких потрясінь. Проте якщо вже так сталося, що одного або обох з батьків позбавляють батьківських прав – дане рішення має досить серйозні правові наслідки як для батьків, так і для дитини.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947–III // Відом. Верхов. Ради України. 2002. №21–22. Ст. 135.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2004 р. №2402–III // Відом. Верхов. Ради України. 2001. №30. Ст. 142.
3. Юридична енциклопедія : у 6-ти томах / гол. ред. : Ю. С. Шемшук. Київ : Укр. енцикл., 2003.

Рогознікова Д.І.

*здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Поліщук М.Г.

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

ІСТОРІЯ УТВОРЕННЯ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Законодавство сучасної України, що регулює майнові відносини подружжя, являє собою результат багаторічного досвіду правового регулювання майнових відносин у сім'ї. Протягом багатьох століть склалися певні поняття про справедливість, істину та мораль і на їх основі формувалися своєрідні правила поведінки — звичаї, що розвилися згодом у звичаєве право. Тривалий період часу порядок і умови укладення й розірвання шлюбу, а також відносини, що випливають зі шлюбу, в тому 152 числі майнові відносини подружжя, регулювалися нормами звичаєвого права, чинним князівським законодавством, а після введення християнства на Русі — і церковними статутами.[1, с. 336].

Аналізом цього питання займалися чимало науковців таких, як Є. М. Ворожейкін, К. О. Граве, Н. М. Єршова, Г. К. Матвеев, В. Ф. Маслов, В. О. Рясенцев та ін.

Пізніше з'явилися писані закони щодо шлюбу і сім'ї. Вони були закріплені в законодавстві тих держав, які поневолювали Україну (наприклад, у Литовському статуті, Магдебурзькому праві в містах, законодавствах Речі Посполитої, Угорського королівства, Російської держави, Австрійської імперії тощо). Однак основним регулятором сімейних відносин залишилося колишнє звичаєве право — неписані народні традиційні норми, з якими в багатьох випадках змушені були рахуватися і церква, і державні правові установи. В народному середовищі весь комплекс сімейних відносин регулювався звичаєвими правовими нормами.

Згідно з прийнятими у княжі часи візантійськими законами, договірний елемент шлюбного акту переважав над розумінням шлюбу як церковним таїнством. «Руська Правда» містить низку постанов про інститут опіки. Сімейне право розроблене значно ширше у Литовському Статуті. Принцип одноженства закріпився, шлюб став одночасно і договором і таїнством. Вільне волевиявлення сторін стало умовою дійсності шлюбу. Встановлено мінімальний вік подружжя. Духовний суд вирішував справи розлучення. [2, с. 267].

Для радянського періоду було характерним таке: - повне заперечення правових форм регулювання майнових відносин подружжя, що склалися в дореволюційній Росії, оскільки, як підкреслювали ідейні керівники революції,

радянська влада перша і єдина у світі знищила цілком усі старі буржуазні лицемірні закони у сфері шлюбного права; - формування жорсткої однакової системи правового регулювання сімейних відносин і в першу чергу майнових відносин подружжя; - суворо імперативне регулювання майнових відносин подружжя, заперечення якої б то ні було договірної ініціативи з їх боку у визначенні правового режиму свого майна.

У радянській державі в аспекті регулювання подружніх відносин було поставлено такі цілі: звільнити жінку з-під влади чоловіка в сім'ї і від якої б то ні було економічної залежності від нього. Тому відносини між чоловіком і дружиною будуються на якісно новій основі, а саме принципі рівності подружжя.

В Кодексі законів про акти громадянського стану, про сім'ю та опіку УСРР 1919 р. зберігається принцип роздільності майна подружжя, хоча і для створення кардинально іншої моделі подружніх відносин. Однак через якийсь час він відкидається як далекий новому економічному ладу і нездатний захистити майнові права заміжніх жінок. На зміну йому в Кодексі законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УРСР 1926 р. уводиться принцип спільності подружнього майна, нажитого за час шлюбу, як більш придатний для досягнення зазначених цілей. [3, с. 345].

Отже, незважаючи на те, що Україна за останні десятиліття пройшла різні етапи розвитку, можна вважати, що введений в Кодексі законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УРСР 1926 р. режим спільності подружнього майна став визначальним і не піддався яким-небудь істотним змінам. Принцип спільності подружнього майна як основоположний одержав своє закріплення й у Сімейному Кодексі України 2002 р.

Список використаної літератури

1. Антокольський М.В.. Сімейне право: Підручник. - Вид. 2-е, перераб. і доп. - К.: МАУП. - 336 с.
2. Бошко В.И. Очерки советского семейного права. Перераб. и доп. В.А.Рясенцевым. — К.: Наукова думка, 1952. — 267 с.
3. Ворожейкин Е.М. Семейные правоотношения в СССР. — М.: Высшая школа, 1972. — 345 с.

Бабич К.С.

курсант 3 курсу ФПФОДР

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

15 грудня набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», основною метою якого є нормативне врегулювання процесуальних механізмів ефективної реалізації права на справедливий суд в Україні.

Однією з новацій Закону є запровадження нового виду доказів — електронного доказу [4]. В умовах використання сучасних інформаційних технологій та джерел інформації потреба такого нормативного врегулювання існувала вже досить значний період часу. На практиці виникає велика кількість проблемних питань та нюансів щодо можливості використання в якості доказів інформації з Інтернету або інформації, оформленої на електронних носіях.

Стрімкий розвиток передових інформаційних та комунікаційних технологій, їх широке застосування не тільки в комерційній сфері, а й у повсякденному житті зрештою не могли не позначитися на нормах російського громадянського та адміністративного судочинства.

Слід зазначити, що майже сорок років тому у цивільному судочинстві стали долучатися до матеріалів справи документи, підготовлені за допомогою електронно-обчислювальної техніки. Додатковою умовою використання електронних документів як докази у справі була вимога про їх перетворення на придатну для звичайного сприйняття та зберігання форму [3].

До позитивних моментів розвитку електронного правосуддя можна віднести використання електронної документації, що дозволяє заощадити величезну кількість часу, сил та матеріальних коштів. Використовуючи електронні документи як докази, суду набагато простіше буде розглянути та винести рішення у справі, не виникатимуть складнощі у наданні документів, навіть якщо сторони та зацікавлені особи перебувають територіально далеко друг від друга.

Важливим є і матеріальний бік питання — з появою електронної документації відсутня необхідність у спеціальних місцях зберігання матеріалів справи та обов'язок наймати кваліфікованих архіваріусів.

Буде спрощено роботу з кореспонденцією, а також полегшено пошук необхідних відомостей у справі, суди зможуть не лише отримувати документи в електронному вигляді, а й надсилати їх сторонам та третім особам [1].

Безумовно, із запровадженням нових технологій виникає специфічна термінологія, з якою спочатку складно розібратися [2]. Безперечно, виникають і проблеми технічного характеру: перехід на електронну систему правосуддя, широке застосування електронних документів як засобів доведення зобов'язує суди здійснювати технологічне реформування, у тому числі покупку нового сучасного обладнання, залучення технічних фахівців для організації коректної роботи.

Однак це проблеми тимчасового характеру: щороку суди оновлюють комп'ютеризовану базу, підвищують рівень своїх працівників. шляхом проведення спеціальних курсів [4].

В Україні її стрімко створюється цілісна правова система для використання електронних документів як доказів у судочинстві. Враховуються міжнародні тенденції, приймається значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу.

Водночас законодавець має звернути увагу на певні упущення як теоретичного, так і практичного значення і спробувати усунути існуючі прогалини та колізії у законодавстві [3].

З метою уніфікації норм цивілістичного процесу відкритими слід зробити переліки засобів доведення. У них має бути вказівка на можливість використання, поряд з вже закріпленими засобами доказування, а також інших носіїв інформації. Серед них такі як електронне листування, електронні образи документів, інформація на жорстких дисках, показання різних приладів обліку, смарт-годинник, еквайрингові термінали для оплати банківськими картками та ін., якщо з їх допомогою можна отримати відомості про факти, що мають значення для правильного вирішення справи.

Головною умовою при цьому має бути отримання доказів у законний спосіб. А список засобів доведення у зазначених нормах має бути відкритим.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 року. № 851– 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851–15#Text>. (Дата звернення 14.11.2021)
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618–15#Text>. (Дата звернення 14.11.2021)
3. Марчак А. Т., Дяченко С.В. Електронні докази в цивільному процесі: проблеми застосування на практиці. Актуальні проблеми приватного права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції (м. Ірпінь, 11 жовтня 2019 р.). Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2019. С. 59–60.

4. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2013. № 5. С. 256–260.

Бабич К.С.

курсант 3 курсу ФПФОДР

Науковий керівник:

Резворович К.Р.

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС ВІДПРАВЛЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

У частині 1 статті 41 Конституції закріплено право кожної людини на охорону та захист здоров'я та медичну допомогу. При цьому спеціально обговорюється, що медична допомога в державні та муніципальні установи охорони здоров'я можуть бути надані громадянам безкоштовно за рахунок коштів державного бюджету, страхових внесків та інших надходжень. Конституція говорить, що у державних та муніципальних закладах охорони здоров'я медична допомога повинна надаватися безкоштовно, тобто без стягнення будь-якої плати з громадянина за надані йому медичні послуги [3].

Надалі розвиток положень, які закріплені Конституцією, закон «Про основи охорони здоров'я громадян» відповідно закріплює право всіх громадян на безоплатну медичну допомогу відповідно до програми державних гарантій (зазначені у ст. 10). Також відповідно до певної вимоги законодавства Урядом щороку затверджується «Програма державних гарантій надання громадянам безкоштовної медичної допомоги». Наведена програма містить у собі список видів захворювань, у яких гарантовано може бути надано безоплатну медичну допомогу.

Цей перелік захворювань було складено на основі «Міжнародної статистичної класифікації хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям. Десятий перегляд. – Женева, 2005» і відповідно містить у собі всі види захворювань, які відомі сучасній медицині, за якими громадянам має бути надано безоплатну медичну допомогу [2]. Ця програма відповідно визначає види, нормативи обсягу медичної допомоги, грошових витрат на одну одиницю

обсягу медичної допомоги, поголовні нормативи фінансування та порядок формування тарифів на безкоштовну мед. допомога.

На сьогоднішній день в Україні дуже важливими залишаються проблеми захисту конституційних права і свободи громадян. Особливості це стосується судового захисту. Для народу судова охорона власних конституційних права і свободи у більшості ситуацій пов'язана з великою кількістю проблем і в цій статті проводиться

Вивчення найбільш значних проблем такого роду. Так само розглядається і вплив Європейського суду з прав людини на покращення вітчизняного законодавства.

Проблеми судової охорони конституційних прав та свобод людини та громадянина займають ключову роль з-поміж усіх правових проблем, пов'язаних із охороною цих прав. Безпосередньо у судовому порядку вирішується більшість питань, пов'язаних з порушенням і охороною конституційних прав громадян [1].

При цьому необхідно виділити, те що можливість громадян на судову охорону та захист вважається конституційно закріпленою.

Але на жаль, спільно з цим, проблеми судової охорони конституційні права і свободи людини і громадянина вважаються дослідженими недостатньо. Не дивлячись на те, що цій темі віддано велика кількість наукових досліджень та досліджень різних авторів, майже всі ці проблеми продовжують залишатися дискусійними та неоднозначними і за ними так само продовжуються незліченні суперечки [4].

Виходячи з описаного, цю проблематику можна назвати саме як актуальну, мало досліджену та закликаючи до подальшого розгляду.

Принцип рівноправності у цивільному процесі, на нашу думку, дотримується над повному обсязі. Досить яскраво це проявляється в інституті представництва, у тому числі при отриманні громадянами безоплатною юридичну допомогу [3].

Першою проблемою є термінологічна неповноцінність нормативних правових актів, що регулюють цей інститут. Так, у законодавстві відсутні поняття «родина», «екстрен випадок» та «важка життєва ситуація». Подібний пробіл призводить до неоднорідності правозастосовної практики та затягування розгляду відносини сутнісно [4]. Більше того, у законі немає порядку розрахунку середньодушового доходу населення, що також не дозволяє громадянам реалізувати своє право на безоплатну юридичну допомогу.

Список використаних джерел

1. Бреус С.М. Зміст права на гарантовану державою безоплатну професійну правничу допомогу та перспективи законодавчого врегулювання механізмів його реалізації / С.М. Бреус // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 1. – С. 19–23.
2. Бежевець А.М. Безоплатна правова допомога: проблеми розвитку / А.М. Бежевець, К.І. Морєва // Вісник Національного технічного університету

України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – № 1. – С. 125–127.

3. Личко В.С. Поняття та види правової допомоги в Україні: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Личко Валерія Сергіївна; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2013. – 24 с.

4. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльноправовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Вільчик Тетяна Борисівна; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2016. – 40 с.

Іванчук О.С.

курсант IV-курсу факультету підготовки фахівців

*для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та
процесу*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Глобальна проблема ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів як фізичними, так і юридичними особами вже давно обговорюється багатьма вченими-юристами, економістами та науковцями.

Податкова система – один із найважливіших елементів української економіки. Як відомо, не всі компанії вчасно сплачують податки та збори в повному обсязі. Сьогодні ухилення від сплати податків стало практично нормою для багатьох підприємств. Вирішення цієї проблеми дуже важливе,

враховуючи боротьбу з фінансовою злочинністю та необхідність мобілізації достатніх коштів до державного бюджету України.

Варто зазначити, що низькі податкові надходження зумовлені низкою причин, насамперед зниженням рівня реальної заробітної плати, у деяких випадках номінальним зниженням доходу, оскільки прибутковий податок становить більшу частину податкових надходжень. По-друге, причиною зниження доходів бюджету від оподаткування є високий рівень ухилення від сплати податків, пов'язаний із бажанням фізичних та юридичних осіб зберегти більше грошей, незважаючи на незаконність цього методу. Таким чином, в економіці України подібні явища істотно впливають на формування державного бюджету та можливість реалізації соціально-економічної політики в країні [1].

До основних причин зниження доходу від оподаткування належать:

- погана організація бухгалтерського обліку та звітності у компаніях, установах, організаціях;
- некомпетентність органів та посадових осіб, які виконують організаційні та управлінські функції в економічній сфері на всіх рівнях державної влади;
- можливість створювати фіктивні підприємства за допомогою недосконалого процесу реєстрації та перевірки бізнесу.

До нормативних і правових причин варто віднести:

- численні зміни у законодавстві, які викликають труднощі для платників податків;
- невирішені юридичні питання з багатьох видів комерційної діяльності;
- відсутність чіткого визначення відповідальності за податкові правопорушення.

Використання офшорів вважається одним з найбільш масштабних схем ухилення від сплати податків.

Істотні за своїми розмірами є схеми, які відбуваються на митному контролі. У період 2007-2020 років такі махінації, як контрабанда та заниження вартості товарів, коштували бюджету майже 15 мільярдів доларів щороку. Загалом, за оцінками дослідників, до держбюджету щорічно не надходить 100–160 млрд грн.

Отже, офшори, шахрайство з ПДВ та заниження прибутку – схеми, які вже закріпилися у свідомості населення та не викликають подиву.

Вартим уваги є те, що для успішного реформування податкової системи та боротьби з ухиленням від сплати податків необхідно ретельно вивчити та проаналізувати механізми та схеми, які використовує тіньовий капітал при податковому плануванні своєї діяльності [2].

Також зазначимо, що податкове навантаження має бути більш оптимальним, тобто, має не лише мобілізувати достатні кошти до бюджету, а й інвестувати кошти, що вивільнилися, у розширення виробництва та стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

Для зниження рівня ухилення від сплати податків є доцільним удосконалити податкове законодавство; підвищити рівень податкової

культури та податкової дисципліни; ефективно використовувати податкові надходження.

На практиці необхідно не збільшувати кількість перевірок та штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, посилювати боротьбу з корупцією та організованою злочинністю. На законодавчому рівні відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів необхідно посилити шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України.

Таким чином, створення раціональної податкової системи забезпечить баланс національних та приватних інтересів, сприятиме розвитку підприємництва та збільшенню національного багатства України.

Список використаних джерел

1. Матвійчук К. А. Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків. Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (20–21 вересня 2012 р.) URL::http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm (дата звернення 16.11.2021 р.)
2. Горобінська І. В. Тіньова економіка – як результат ухилення від сплати податків. Зб. наук. пр.. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/52.pdf. (дата звернення 16.11.2021 р.)

Домантович В.В.

студент групи ЮД-131МСН

Дніпровський державний

університет внутрішніх справ

м.Дніпро, Україна.

Науковий керівник

Поклонська О.Ю.

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Законодавство нашої держави встановлює два види розподілу майна між спадкоємцями - за заповітом та за законом.

Слід зазначити, що проблематиці спадкування за заповітом приділяли увагу як українські та іноземні дослідники і далеко не всі дослідники погоджуються із визначенням поняття заповіту яке міститься у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України). Наприклад Ю. О. Заїка висвітлює поняття «заповіт» як особисте розпорядження фізичної особи стосовно її майна і зобов'язань, яке набуває чинності після смерті, складене в передбаченій законом формі і посвідчене особами, зазначеними у законі [3]. А от Л. К. Буркацький стверджує, що заповіт є вольовим і одностороннім актом фізичної особи або подружжя з приводу щодо розпорядження своїми майновими правами власника на випадок смерті, вчиненим на користь однієї або кількох осіб у формі і порядку, встановлених законом [1].

Заповіт є формою розпорядження власним майном у випадку смерті, якщо заповіт не був анульований заповідачем, то відповідно це є останньою волею заповідача тому у разі його смерті поділ майна відбувається відповідно за заповітом. Держава дає громадянину право визначити спадкоємців самостійно шляхом написання заповіту [1]. Поміж всіх форм успадкування саме за заповітом займає чільне місце у виборі фізичними особами форм спадкування. Про це свідчить стаття 1223 ЦК України, яка залишає право на успадкування спадкоємцями за законом лише у тому випадку якщо заповіт відсутній, а також коли заповіт визнається частково чи повністю недійсним [2].

Спадкодавець складає заповіт у письмовому вигляді та під час складання заповідач має зазначити місце й час складення. Заповідач має особисто підписати заповіт у випадку коли фізична особа не може це зробити, підпис здійснюється іншою особою на тексті заповіту, який посвідчує нотаріус чи посадова особа, яка має право подібні нотаріальної дії, із вказанням причин з яких заповіт не може бути підписаний спадкодавцем. Дана форма підписання заповіту закріплена в частині четвертій статті 207 ЦК України [5]. Нотаріус повинен посвідчити заповіт та внести його до спадкового реєстру в електронну базу даних, в якій містяться всі необхідні відомості про заповіти та відкриті спадкові справи. У ході написання заповіту документи, які посвідчують право власності на майно не потрібні, але якщо фізична особа конкретизує, майно то для уникнення непорозумінь особа має надати відповідні документи [4].

Спадкодавець має право призначити своїми спадкоємцями одну або кількох осіб, не дивлячись у яких відносинах з цими фізичними особами заповідач перебуває. Слід зазначити, що спадкодавець має право не зазначати причин позбавлення права на успадкування будь-яку особу з кола спадкоємців за законом. Тому, відповідно до вище зазначеного, дана фізична особа не має право на спадок. Законодавець встановив коло осіб, які мають право отримати частину спадщини. До цього кола осіб які мають обов'язкову частину спадщини входять: малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти заповідача, непрацездатна вдова або вдівець та непрацездатні батьки успадковують половину частки, яка вразі успадкування за законом належала б кожному з них. Суд враховуючи відносини заповідача і спадкоємця, ті інші

обставини які мають вагоме значення має право змінити розмір обов'язкової частки.

Спадкоємцями мають право бути як фізичні й юридичні особи, а ще держава та інші суб'єкти публічного права. На відміну від інших суб'єктів у фізичних осіб є певна перевага, адже вони мають право спадкувати за законом і за заповітом. Інші ж суб'єкти публічного права можуть спадкувати тільки за наявності прямої вказівки про це у заповіті [2]. Право на спадок мають всі фізичні особи не залежно від їх громадянства та стану дієздатності. Так можливість отримати спадок мають також й ті особи, яких суд визнав недієздатними внаслідок душевної хвороби чи слабоумства, а також фізичні особи з обмеженою цивільною дієздатністю та особи, які перебувають під вартою. Проте важливою умовою отримання спадку для фізичної особи є те, що особа має бути живою на момент відкриття спадщини.

Слід зазначити, що до спадщини не належить: право на аліменти, пенсію, допомогу та інші соціальні виплати, а також немайнові права заповідача такі як: участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, коли таке не встановлено законом чи їх установчими документами. Право на спадок у спадкоємця виникає в день смерті фізичної особи чи в день коли вона визнається померлою [3].

Тому підсумовуючи вище сказане можна дійти висновку, що отримання спадку за заповітом - це процес переходу майнового права від спадкодавця до спадкоємця. Заповіт як юридичний акт спрощує процес передачі спадку і дозволяє зареєструвати спадок в короткий часовий.

Список використаних джерел

1. Буркацький Л. К. Спадкове право України: теорія, коментарі, практика, зразки заяв : навчальний посібник. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. 384с
2. Білоусов Ю. В. Цивільне право України: Навч. посіб. Ю. В. Білоусов, С. В. Лозінська, С. Д. Русу та ін. За ред. Р. О. Стефанчука. К.. Наукова думка; Прецедент, 2004. —448 с.
3. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток. монографія. 2-е вид. Київ: КНТ, 2007. 288с
4. Васильченко В. В.Павлова Л. М. Спадкування за новим Цивільним кодексом України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4626. (дата звернення: 26.10.2021).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 26.10.2021).

Притуляк В. В.

*курсант групи ФЕБ-941, факультету
підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних
розслідувань*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Круглова О.О.

*доцент кафедри цивільного права та
процесу,*

*кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ СВОГО ПОРУШЕНОГО, НЕВИЗНАНОГО АБО ОСПОРЮВАНОГО ПРАВА

Сучасне суспільство перебуває на такому етапі розвитку, коли будь-яка особа може звернутися з позовом з метою захисту порушеного права. Саме тому важливим аспектом для кожного члена соціуму виступає процедура відкриття провадження у цивільному судочинстві.

Відтак вивчаючи дану тематику ми повинні наголосити на тому, що відкриття провадження у цивільному судочинстві безперервно пов'язано з одним з основоположних прав людини, а саме права на справедливий суд, котре знайшло своє відображення у статті 6 Ковенції «Про захист прав та основоположних свобод людини» [1].

Також ми повинні зазначити, що законодавець нам зазначає у статті 4 Цивільно процесуального кодексу України про неможливість позбавлення права на звернення до суду будь-якої особи [2]. Тобто ми розуміємо, що нашим законодавцем передбачено, що кожен має право на звернення до суду з цивільним позовом, й відмова від розгляду справи вважається недійсною.

Проте ми маємо наголосити, що у відповідності до статті 16 ЦПК України підставою для відмови у відкритті провадження з мотивів недотримання досудового врегулювання спору є можливою лише за прямої вказівки закону на його обов'язковість, хоча, з іншого боку, відсутність інформації про вжиття досудових заходів врегулювання спору як таких може бути підставою для залишення позовної заяви без руху[2].

Також важливим зауваженням виступає неможливість відмови у судовому провадженні, за умови неналежного відповідача. Насамперед ми можемо пов'язати даний аспект з тим, що пересічна особа не завжди в змозі самотійно визначити відповідача у справі, а можливість його заміни у разі неналежності у судовому провадженні є досить доцільним аспектом в цивільному судочинстві.

Дії суду щодо відкриття провадження у справі мають надзвичайно важливу роль, оскільки саме з цього моменту настають певні правові наслідки. Дії судді полягають у прийманні заяви та порушенні цивільної справи (відкритті провадження) за умов, якщо в зацікавленій особи є право на звернення до суду (право на позов) та здійснюється воно в передбаченому законом порядку.

Законодавством України, а саме ч. 2 ст. 187 ЦПК, передбачено, що про відкриття провадження у справі суддя постановляє ухвалу. В ухвалі про відкриття провадження у справі вказуються дані, передбачені чинними нормами ЦПК України [2].

Слід зазначити, що ухвала про відкриття провадження у справі, як правило, не може бути об'єктом апеляційного оскарження. Станом на 2021 рік ЦПК України передбачає лише один випадок оскарження ухвали, пов'язаної з відкриттям провадження, зокрема, відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 353 ЦПК України окремо від рішення суду до суду апеляційної інстанції може буде оскаржено лише ухвала про відмову у відкритті провадження у справі до набрання чинності змін до ЦПК України від 15.01.2020 р., також учасники справи мали право оскаржувати ухвали, якщо провадження у справі відкрито з порушенням правил підсудності, на цей момент законодавцем така норма вилучена [2].

Також наголосити необхідно на тому, що в законодавстві нашої держави чітко врегульовано право кожного на захист свого порушеного, невизнаного або оспорюваного права.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 05.11.2021 року)
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV, поточна редакція 05.08.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 05.11.2021 року)

Григорян А.М.

*здобувачка вищої освіти, група ЮД-845
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Поліщук М.Г.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, к.ю.н., доцент;*

ОСОБЛИВОСТІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

Сім'я - це невід'ємна частина суспільства та один із найстаріших соціальних інститутів, який, змінюючи свої форми, зберігся у всіх відомих цивілізаціях та культурах. У сучасних умовах шлюбний договір набуває все більшого значення, оскільки він дозволяє встановити ряд особистих майнових відносин між особами, які перебувають у шлюбі. Тому вдосконалення його правового регулювання є необхідною умовою розвитку шлюбно-сімейних відносин в Україні.

У зв'язку з цим, актуальністю даного дослідження є визначення особливостей укладання шлюбного договору між чоловіком та дружиною, з'ясування історичного аспекту виникнення та розвитку цього виду цивільного договору, а також визначення поширеності шлюбу в Україні.

Вагомий внесок у розробку даної тематики присвятили свої праці такі науковці як: М.В. Антокольська, Т.О. Ариванюк, Є.М. Ворожейкін, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера, І.В. Жилінкова, В.Я. Калакура, В.І. Кисіль, Л.В. Липець, О.В. Михальнюк, О.С. Олійник, З.В. Романовська, О.О. Ульяненко, Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк, С.Я. Фурса, Г.П. Циверенко, О.А. Явор тощо.

Можливість укладання шлюбного договору в Україні існує з 1992 року (у Кодексі України про шлюб та сім'ю, який втратив чинність у 2010 році), що згодом було закріплено у Сімейному кодексі України у розділі 10 «Шлюбний договір» [1].

Шлюбний договір - це цивільна угода, заснована на домовленості між нареченими або подружжям про встановлення майнових прав та обов'язків подружжя на період існування та припинення шлюбу.

Поняття шлюбного договору викликала живий спір серед фахівців із шлюбно-сімейних відносин в Україні. Відомий фахівець Жилінкова І.В., присвятивши цій проблемі кілька наукових праць, розглядає шлюбний договір так: «Шлюбний договір – це угода осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, або подружжя про встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існування або припинення» [2, с. 40]. Гопанчук В.С. теж у декількох роботах розглядає питання шлюбного договору, вважаючи, «що це угода осіб (подружжя) про вирішення спірних (зазвичай, майнових), питань життя сім'ї» [3, с. 61].

Г.П. Циверенко зазначає шлюбний договір як документ, який укладається у письмовій формі та нотаріально засвідчується між подружжям, а також особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, регулює майнові відносини між подружжям (наприклад, визначає розмір спільної власності кожного з подружжя), у тому числі кількість визначає їх майнові права та обов'язки як батьків [6, с. 64].

Відповідно до визначень різних українських науковців, можна зробити висновок, що найважливішою особливістю шлюбного договору є те, що відповідно до нього майнові права й обов'язки подружжя можуть бути визначені інакше, ніж це може бути передбачено загальними правилами згідно з Сімейним кодексом України.

Зокрема, може бути встановлено, що певне майно, яке належало одному з подружжя до шлюбу або отримане в дарунок під час шлюбу, стане їхньою спільною сумісною власністю. Можливо окремо на розсуд подружжя визначити розмір часток у власності на майно, придбане під час шлюбу [4]. І можуть бути умови поділу спільного майна при розірванні шлюбу, а також порядок погашення боргів кожного з подружжя через спільне чи роздільне майно.

І навпаки, шлюбний договір може містити таку умову, як непоширення майна, нажитого під час шлюбу, положення про спільну власність, а також умову вважати це майно спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них [5, 127].

Таким чином, виходячи з положень закону та наукових підходів, можна виділити такі специфічні особливості шлюбного договору:

- 1) укладається особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, і навіть може укластись подружжям, тобто має особливий суб'єктивний склад;
- 2) даний договір регулює майнові відносини між подружжям, визначає їх майнові права та обов'язки, тобто має особливий предмет правового регулювання;
- 3) укладається лише за згодою сторін, тобто є правом, а не обов'язком;
- 4) має складну юридичну природу, оскільки не може розглядатися лише як угода, правочин, юридичний факт, документ чи зобов'язання.

Слід зазначити, що інститут шлюбного договору дуже молодий. Насамперед це пов'язано з рівнем життя населення, його менталітетом, бо такий договір можна порівняти, так би мовити, із «розірванням шлюбу». Отже, причина укладання такого цивільного договору зрозуміла. У той самий час така дія може бути образливим, оскільки зачіпає внутрішні переживання одного з нареченого або подружжя. Однак поки що укладення таких угод не таке значне. Це пов'язано з любов'ю, ейфорією та небажанням образити другу половину.

Також треба зазначити, що укладання шлюбного договору можливе не лише до укладення шлюбу або під час його реєстрації. Проте, якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він діє лише з реєстрації. Навіть після кількох років спільного життя подружжя має право укласти такий договір. Шлюбний договір також може бути розірваний або змінений у процесі подружнього життя.

Шлюбний договір не укладається на певний термін. Він набирає чинності з офіційної реєстрації шлюбу і припиняється у разі його розірвання. Суд може встановити недійсність такої угоди повністю або частково. Крім того, особи можуть припинити його достроково за взаємною згодою та у порядку, встановленому законодавством України.

Узагальнюючи вищесказане, можна зазначити, що шлюбний договір - це особливий спосіб врегулювання існуючих майнових відносин між подружжям або майновими відносинами, які можуть виникнути в майбутньому, слугує як засіб захисту майнових прав подружжя, а також засіб реалізації майнових зобов'язань. Поняття шлюбного договору слід визначити як: «добровільна угода подружжя (або осіб, які мають намір одружитися) спрямоване на встановлення, зміну або припинення майнових прав та обов'язків подружжя як у шлюбі, так і в розлученні.

Список використаних джерел

1. Кодекс про шлюб та сім'ю України: затв. Законом від 20 червня 1969 р. № 2006-VII (2006а-07)). Відомості Верховної Ради Української РСР. 1969. № 26. Ст. 204 (втрата чинності від 27.07.2010).
2. Жилинкова И.В. Брачный договор: моногр. Харков: Ксилон, 2005. 173 с.
3. Гопанчук В.С. Законодавство України Про шлюб та сім'ю: моногр. Київ. Видавництво "Наукова думка». 1998. 237 с.
4. Ромовська З.В. Закон і сімейні відносини. Юридична газета. 2005. No 6 (42).
5. Шевченко Я.М. Проблеми правового регулювання сімейних відносин. Українське право. 1998. No 1 (9). С. 121-130.
6. Циверенко Г. П. Шлюбний договір: українська сучасність. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер: Юридичні науки. 2013. № 1. С. 63-67.

Дяченко Є.Р.

Здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Аксютіна А.В.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

кандидат юридичних наук

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧА

Кожна людина задовольняючи власні потреби вступає у відносини з різноманітними підприємствами, установами або організаціями. Майже щодня ми купуємо побутові або продуктові товари, користуємося різноманітними послугами.

Знання своїх прав при виборі товару (послуги) допоможе уникати непорозуміння, врегульовуючи їх в межах, котрі виявлені в чинному законодавстві. Першочерговим нормативним актом, котрий займається регулюванням стосунків між споживачами і виробниками, та встановленням прав покупців, визначаючи систему функціонування державного захисту їх прав являється ЗУ «Про захист прав споживачів». Спираючись на котрий з'являється можливість дати визначення поняттю «споживач». Ним являється громадянин, котрий купує, замовляє або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб [1].

Наголосимо на тому, що споживачі наділені правом на отримання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації стосовно товару [1]. Вищезгадана інформація має доступною споживачеві до моменту придбання ним товару чи послуги, налічуючи в собі наступні відомості: назва товару; дані про властивості/ склад/ кількість/ за необхідністю харчову та енергетичну цінність/ умови використання та застереження щодо вживання, а також іншу інформацію, котра відноситься до конкретного продукту; інформація стосовно вмісту шкідливих речовин; зазначення ціни, дати виготовлення, умови зберігання та термін придатності; гарантійні зобов'язання; найменування та адреса [2, с. 67].

Також, товари, котрі підпадають під обов'язкову сертифікацію, мають надавати споживачеві, при проханні, інформацію щодо наявності сертифікату.

Запит стосовно надання правдивої вищенаведеної інформації стосується всіх суб'єктів господарювання, включаючи суб'єктів підприємницької діяльності, котрі являються фізичними особами.

Купуючи товар покупець має загострити увагу на підтверджуючий документ, котрий прикажчик має видати, з зазначенням дати продажу. Цим документом виступає договір (усна або письмова угода між покупцем і продавцем стосовно якості, терміну, ціни або інших умов, за яких можлива купівля-продаж роботи або послуги). Вона може буди оформлена у вигляді квитанції, чека, квитка, путівки, талона або іншим документом [2, с. 70].

Якщо покупцем була здійсненна покупка товару непридатної якості або були виявленні недоліки чи фальсифікація то впродовж гарантії він наділен можливістю вимагати від продавця наступне [3, с. 55]:

- безкоштовне усунення дефекту або відшкодування втрат (впродовж 14 днів);
- заміна на аналогічний відповідної якості (впродовж 14 днів);
- зниження купівельної ціни;

– припинення угоди та компенсація втрат покупця.

Якщо були порушені умови угоди щодо виконання робіт і надання послуг покупець наділен можливістю відмовитися від даного договору, вимагаючи компенсації втрат. Якщо за час виконання роботи стане зрозуміло, що її не буде виконано покупець наділен правом визначити відповідний термін з метою усунення дефектів, а у разі невиконання у зазначений термін - розірвати угоду, вимагаючи компенсувати завдані йому втрати (за кожний день прострочення виконавець буде сплачувати пеню, котра дорівнює 3% від вартості послуги) [3, с. 56].

Якщо роботу або послугу було виконано, але споживач виявив дефекти, то останній має вимагати: їх безкоштовного усунення; зменшення ціни; виготовлення аналогічної речі чи надання аналогічної послуги; відшкодування завданих збитків. Якщо споживач не наділен можливістю виявити помилки під час приймання виконаної роботи, то він може висунути свої вимоги протягом 6 місяців з дня прийняття роботи [4, с. 52].

Також покупцю варто звертати увагу на гарантійні зобов'язання, котрі мають знаходитись в документації на товар або на його етикетці. Якщо щодо товару не закріплен гарантійний термін, то покупець наділен правом висунути свої вимоги впродовж 6 місяців, а говорячи про нерухоме майно - не пізніше 3 років від дня передачі їх споживачеві [5, с. 122].

Література:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 15.12.1993 р. №3682-ХІІ.
2. Іваненко Л. М., Язвінська О. М. Захист прав споживачів: підручник. Київ.: Юрінком Інтер, 2014. 496 с.
3. Цивільне право України: підручник: в 2 т. кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. Т. 1. 444 с.
4. Цивільне право України: підручник: в 2 т. кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. Т. 2. 428с.
5. Яновицька Г.Б. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів в Україні: Монографія. Львів: Видавництво «Райстр -7», 2018. 400 с.

Полішко О.Д.

студентка

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сфера інтелектуальної власності стрімко розвивається на даний момент. Це зумовлюється тим, що запит великий серед громадян нашої країни і інших країн, де це все зароджується та стрімко зростає. В умовах євроінтеграції та інформаційного суспільства, з'являється потреба у визнанні та охорони, ліцензування та відчуження прав на інновації інтелектуальної власності, що притягує увагу вчених та політиків. Також це потенціал країни на міжнародному економічному ринку і її конкурентна спроможність, розвиненість законодавства у охороні об'єктів інтелектуальної власності.

Щодо співвідношення термінів «інтелектуальна власність» і «право інтелектуальної власності». Інтелектуальна власність – це результат інтелектуальної, творчої діяльності будь-якої людини або кількох людей, а право інтелектуальної власності – це закріплені нормативно-правові акти, що регулюють і охороняють результат інтелектуальної діяльності в фінансовій, виробничій, господарській і т.д.. Тобто, «право інтелектуальної власності» впливає з терміну «інтелектуальна власність» так, як без суб'єкту і об'єкту право інтелектуальної власності не зможе існувати.

Багато науковців розкривали сутність інтелектуальної власності та серед них був С. І. Архіпова яка стверджувала, що інтелектуальна власність є надбанням конкретного суспільства, відображає рівень його розвитку, зумовлене у функціонуванні державно-правових механізмів для забезпечення інтелектуальної власності.

Але є й ті вчені, які не згодні зі визначенням і самою назвою «інтелектуальна власті».

Як зазначає О. Кохановська, основна дискусія виникла практично одночасно з появою самого поняття «інтелектуальна власність» і ведеться представниками різних напрямів правової науки протягом багатьох десятиріч років з палким ентузіазмом. Основне питання, яке обговорюється: чи доречний термін «інтелектуальна власність», і чи несе він у собі тотожність, схожість, чи/або взагалі будь-який зв'язок з поняттям «власність», а тому — чи можна вивести поняття «право інтелектуальної власності» через поняття «права власності»[1, ст. 74]

Ще можемо зауважити ціннісне наповнення інтелектуальної власності та яку має підтримку. Інтелектуальне право має своє соціокультурне значення, під яким розуміється цінність не тільки як творчої, наукової, художньої, а й в духовному аспекті. Також має свою цінність з боку права, бо потребу в регламентації та забезпечення її основних прав і в суміжних правових кодифікацій.

Щодо суб'єкта інтелектуального права. Суб'єкт інтелектуального права це зазвичай фізична особа та інші особи, яка своєю діяльністю створює об'єкт цивільного відношення, який є особисто немайновим (художньому, творчому, науковому аспекті зазвичай) і майновим правом інтелектуальної власності відповідні з чинним законодавством або договором. А також є співавторство, що свідчить про групу фізичних осіб інтелектуальної діяльності.

Суб'єктом інтелектуальної власності є автор, якого права виникають з моменту створення наукової тези, об'єкти мистецтва і ці права автора ще регулюються авторським правом та суміжними видами прав, які регулюються відносно поля створення об'єкту.

Відповідно до ст. 420 Цивільного Кодексу України, до об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, є: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці. Цей список є приблизним для визначення всіх можливих в світі штучних об'єктів, що створила людина. [2]

Весь перелік правових об'єктів можна розділили на чотири групи:

Перша група – об'єкти авторського права та суміжних прав (віднести літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення).

Друга група – об'єкти патентного (винаходи; корисні моделі; промислові зразки; сорти рослин; породи тварин).

Третя група – об'єкти індивідуалізації продуктів цивільного відношення, яка виробляється суб'єктами (комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці).

Місце українського інтелектуального права набуває все більших оборотів нарівні з такими ж розвиненими країнами, де зароджуються нові економічні індустрії. Однією з затребуваних сфер є світ цифрових технологій (ІТ).

Галузь ІТ є місцем реалізації нових проектів, упровадження інновацій, пошуку нестандартних рішень. Програмне забезпечення, бази даних, доменні імена, цифрові твори, інтерфейси, сайти та комп'ютерні ігри є новими об'єктами права інтелектуальної власності, що створюються в межах концепції відкритих інновацій у партнерстві інноваційних підприємств. Також постає проблема правової охорони штучного інтелекту в межах права інтелектуальної власності та контенту на інтернет-агрегаторах. [3, ст. 106]

Стратегії та програми розвитку у галузі інтелектуальної власності в інтересах технологічного ринку України визначають цілі та пріоритети державної політики у сфері інтелектуальної власності, встановлює довгострокові орієнтири розвитку національної системи інтелектуальної власності. Цілями зазначених стратегічних планів заявлені розробка комплексу правових, організаційно-економічних та інституційних механізмів у галузі інтелектуальної власності, розвиток промислового наукоємного виробництва, примноження науково-технічного потенціалу країни, створення та введення в цивільний обіг конкурентоспроможної інноваційної і

високотехнологічної продукції, формування сприятливого економічного клімату, розвиток інноваційних підходів. [4, ст.203]

Що ми можемо побачити на сьогодні. Верховна Рада ухвалила у другому читанні Закон України "Про обіг криптовалюти в Україні" (реєстр. N 7183 від 06.10.2017 р. , який встановлює в Україні механізм правового регулювання сфери віртуальних активів, що легалізує ринок криптовалюти. Згідно з преамбулою законопроекту він приймається "з метою регулювання правовідносин щодо обігу, зберігання, володіння, використання та проведення операцій за допомогою криптовалюти в Україні". Для цього у проекті, зокрема, визначаються основні поняття, які використовуються у цій сфері ("криптовалюта", "система блокчейн", "майнінг" тощо), орган, який здійснює відповідне державне управління (Національний банк України), засади проведення операцій з криптовалютами тощо. Як зазначається в Пояснювальній записці до проекту, його прийняття "дозволить залучати міжнародні інвестиції в Україну для розвитку малого, середнього та великого бізнесу, що у свою чергу позитивно вплине на економічний клімат всередині держави, дозволить зміцнити національну валюту та збільшити ВВП".

Отже, наша країна не стоїть в стороні від законодавчих ціннісних, економічних прогресів та веде велику роботу з набранням конкурентоспроможності у світовому ринку і політики в цілому. Цьому зумовлює така цікава частина Цивільного права, що допомагає вирішувати делікти цивільно-правових відносин у інтелектуальному праві.

Список використаної літератури

1. Анна Дмитрук. Право інтелектуальної власності як система охорони результатів творчої діяльності. Захист прав інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності &6/2020.
2. Відомості Верховної Ради України. Цивільний Кодекс України. Документ 435-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 14.08.2021, підстава - 1667-IX.
3. Анастасія Ярмолук. Відкриті інновації з точки зору правової охорони інтелектуальної власності. Право та інновації. Теорія і практика інтелектуальної власності _ 5/2020.
4. Марта Малець. Особливості правової політики у сфері інновацій та інтелектуальної власності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». № 4(28). 2020.

Прокопенко Д.В.

здобувачка вищої освіти, група ЮД-941,

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошевська Т.В.,

кандидат юридичних наук,

*доцент, професор кафедри цивільно-
правових дисциплін,*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ З УМОВОЮ

Можливість складання заповіту з умовою та дійсності встановлених умов у межах їх виконання досліджувалися ще з давніх часів. Так, одним з головних принципів спадкового права є принцип свободи заповіту. При спадкуванні за заповітом підставою виникнення права на спадкування є воля спадкодавця. Воля заповідача повинна відповідати закону за формою свого вираження і не суперечити вимогам закону. Заповідач у заповіті може вказати умову, з настанням якої спадкоємець набуває спадщину.

Заповіту з умовою присвячується ст. 1242 ЦК України. Згідно з частиною першою цієї статті заповідач може зумовити виникнення права на спадкування в особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови.

Головною метою цих тез є визначення основних проблем, які виникають при складанні та виконання заповіту з умовою.

Питання, що пов'язані з дослідженням заповіту з умовою та дійсності визначених умов, досліджували такі вчені як: Б.О. Антипов, О.О. Бичківський, В.М. Гордон, О.В. Дзера, С.Р. Самарський, В.К. Дронніков, З.В. Ромовська, С.Я. Фурса, Є.О. Рябоконь, Ю.О. Заїка, О.Є. Кухарєв, Є.О. Харитонов, В.І. Серебровський, Г.Ф. Шершеневич та інші.

В.М. Гордон допускав складання заповіту з умовою, наприклад, у випадку, якщо син перестане бути «дармоїдом» і почне працювати [1, с. 73]. С.Н. Самарський відзначав складання заповіту як із відкладальною, так і скасувальною умовою. На думку вченого, можна заповідати майно і під умовою настання якої припиняє для спадкоємця право власності на заповідане майно [2, с. 18]. Також підтримував складання заповідальних розпоряджень з умовою чи з призначенням і Г.Ф. Шершеневич [3, с. 644]. О.О. Бичківський підкреслював, що використання заповіту як способу розпорядження на випадок смерті зростає у зв'язку з усуненням обмежень щодо видів майна, що знаходиться у власності громадян та розширенням свободи заповіту [4, с. 85].

Умова може бути пов'язана з поведінкою спадкоємців, або не мати до цього ніякого відношення (наявність інших спадкоємців, проживання в певному місці, народження дитини, освіта тощо). Тому можна стверджувати, що спадкування спадкоємця залежить від певної події, яка відбудеться або може неминуче відбутися, або від певних заходів, які може вжити спадкоємець або інша особа. Такі умови волі повинні бути на користь спадкоємців, а не всупереч їхнім інтересам. Виконання або невиконання умов заповіту не завжди залежить від волі спадкоємця за заповітом. Іноді виконання може залежати від суб'єктивних та об'єктивних навичок спадкоємця.

Умова, зазначена у заповіті, залишається чинною і надалі визначатиме виникнення права на спадщину, якщо лише в день смерті спадкодавця воно не було виконане, не досягло, не втратило значення, тобто на момент відкриття спадщини теоретична можливість цієї умови повинні залишитися. В іншому випадку умова у заповіті втрачає значення, а спадщина відкривається безумовно на користь спадкоємця за заповітом. Умова, визначена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства. Нікчемність умови, тобто її абсолютна недійсність з моменту складання заповіту, присутня, якщо умова порушує закон (наприклад, вказівка на необхідність вчинення протиправних дій зі спадкоємцем) або проти моральних принципів суспільства (наприклад, обов'язок спадкоємця одружитися з чітко визначеною особою).

Відповідно до закону, спадкоємець не має права вимагати визнання умови недійсною, оскільки виконання умови не залежить від нього. Навіть якщо спадкоємець спрямовує всі свої зусилля на виконання умови, але не може досягти бажаних результатів, він не має права на спадкування.

Умову у заповіті можна розглядати як різновид заповідального розпорядження і одночасно як одну з основ виникнення відповідних правовідносин (юридичного факту). Умова може бути встановлена у секретному заповіті, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом (ст. 1249 ЦК України). Крім того, не має законодавчих перешкод встановити умову у заповіті, посвідченому посадовою, службовою особою органу місцевого самоврядування (ст. 1251 ЦК України) або іншою посадовою, службовою особою (ст. 1252 ЦК України), які не мають відповідної кваліфікації.

Якщо стан заповіту невизначений або незрозумілий, може знадобитися його тлумачення після відкриття спадщини. Згідно зі ст. 1256 ЦК України тлумачення заповіту може бути здійснене після відкриття спадщини власне спадкоємцем.

Таким чином, умова визначена в заповіті обов'язково має відповідати сукупності ознак, серед яких:

- 1) змістовна визначеність, під якою розуміється, що умова повинна встановлювати чіткі дії, котрі повинні бути реалізовані спадкоємцем для набуття спадщини, або ж події, настання яких не залежить від поведінки спадкоємця;

2) правомірність, тобто згідно з положеннями ч. 2 ст. 1242 ЦК України, якщо умова, яка визначена в заповіті, суперечить законодавству або моральним законам суспільства, то вона є нікчемною;

3) здійсненність, яка означає, що умову дійсно можливо виконати або яка дійсно повинна або може настати, проте ця ознака – доволі оцінювальне поняття.

Згідно з ч. 3 ст. 1242 ЦК України особа, визначена у заповіті не може звернутися до суду, щоб визнати умову недійсною.

Можна стверджувати, що наведене положення ЦК України обмежує права спадкоємця, а саме право на судовий захист та робить неможливим визнання недійсності умов, які взагалі неможливо здійснити, саме тому суд повинен вирішувати такі питання щодо здійсненності умов заповіту.

Цивільний кодекс України не містить норми, щодо усунення спадкоємця від права на спадщину за заповітом з умовою, у разі неможливості виконання умови заповіту. Доцільно передбачити правовий механізм, коли спадщина не буде прийнята спадкоємцями за заповітом з умовою. Умова яка зазначена у заповіті, може існувати як на час відкриття спадщини, так і може наставати протягом певного часу після відкриття спадщини. Протягом цього часу виконавець заповіту (ч. 1 ст. 1290 ЦК України), а за його відсутності нотаріус повинен вжити заходи щодо зберігання спадкового майна [5, с. 259].

Підсумовуючи, можна сказати, що заповіт з однією умовою існує давно, але проблеми його правового регулювання все ще існують. Тлумачення заповіту є лише інструментом для уточнення волі заповідача після його смерті (оголошення про смерть). Отже, при тлумаченні заповіту спадкоємці або суд не можуть виходити за межі цього процесу і не мають права змінювати (вносити зміни) стан заповіту.

Список використаних джерел

1. Гордон М. В. Наследование по закону и по завещанию. М.: Юрид. лит., 1967. 119 с.
2. Самарський С.Н. Духовные завещания и наследование по закону. К.: Тип. Кульженко, 1908. 68 с.
3. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права. Тула: Автограф, 2001. 720 с.
4. Бичківський О.О. Окремі питання спадкування за заповітом за законодавством України та іноземних держав. Вісник Запорізького національного університету. № 1. 2011. С. 84-91.
5. Фомічова Н.В. Складання заповіту з умовою та дійсність визначених умов у межах їх виконання за законодавством України. Молодий вчений. №9 (36). 2016. С. 257-260.

Моїсєєнко Д.М.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

к.ю.н.

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗПОРЯДЧІ ПРАВА ПОЗИВАЧА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Процесуальний порядок розгляду цивільних справ достатньо докладно врегульований процесуальним законодавством. Якщо не передбачено, то – не передбачено. Але, у багаторічній судовій практиці існують парадоксальні явища, коли певна процесуальна дія не передбачена законодавством, однак, активно здійснюється учасниками процесу.

Розглянемо наступний приклад. Процесуальні права сторін щодо позовних вимог (так звані «розпорядчі права») є одним з найбільш стабільних інститутів цивільного процесуального права. Цивільний процесуальний кодекс УРСР (1963 р.), Цивільний процесуальний кодекс України (2004 р.) і, навіть, оновлена його редакція від 03.10.2017 містять приблизно один й той самий набір розпорядчих прав позивача. Зокрема: 1) змінити предмет позову; 2) змінити підставу позову; 3) збільшити розмір позовних вимог; 4) зменшити розмір позовних вимог; 5) відмовитись від позову.

Поряд з вказаними вище правами, позивачі чи їх представники в цивільному процесі «доповнюють» або «уточнюють» позовні вимоги. Якщо задати питання про законність таких дій практикуючому юристові, скоріш за все, почуєте відповідь про повну відповідність їх законодавству. Разом з тим, жоден з вказаних вище нормативних документів не містить права позивача на доповнення чи уточнення позовних вимог.

Однак, ці способи «модифікації» позовних вимог активно використовуються на практиці. Для того, щоб переконатися в цьому, достатньо звернутися до Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР). Станом на 15 листопада 2021 р. він містить понад 640577 процесуальних документів, де містяться слова «уточнення позовних вимог» та понад 318475 з словами – «доповнення позовних вимог».

І, навіть, збірник «Зразки процесуальних судових документів» за 2020 рік, який підготовлений в межах Національного проекту «Децентралізація» за сприянням Міністерства розвитку громад та територій України та Міністерства цифрової трансформації України та розміщений на державному порталі decentralization.gov.ua, містить «Заяву про уточнення позовних вимог» [1].

Слід також зазначити, що чинний ЦПК України містить певну неузгодженість з цього питання. А саме, п. 3 ч. 2 ст. 197 передбачено, що у підготовчому провадженні суд у разі необхідності заслуховує уточнення позовних вимог та заперечень проти них та розглядає відповідні заяви. Тобто,

право на уточнення позовних вимог не передбачено, але, разом з тим, законодавець допускає наявність відповідних заяв про цю дію.

Можливо, status quo в озвученому питанні продовжував би існувати, однак, Верховний суд «оголосив війну» подібній практиці. У Постанові від 01.11.2021 по справі № 405/3360/17 суд вказав наступне: «...процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про «доповнення» або «уточнення» позовних вимог. Тому в разі надходження до суду однієї із зазначених заяв (клопотань) останній, виходячи з її змісту, а також змісту раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи, повинен розцінювати її як: - подання іншого (ще одного) позову, чи - збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи - об'єднання позовних вимог, чи - зміну предмета або підстав позову. При цьому при поданні вказаних заяв (клопотань) позивач має дотримуватися правил вчинення відповідної процесуальної дії, недодержання яких тягне за собою процесуальні наслідки, передбачені ЦПК України» [2].

Згодом побачимо, які наслідки буде мати це судове рішення для формування подальшої судової практики, однак, на мою особисту думку, такий підхід до реалізації прав позивача є надто заформалізованим. На практиці нерідко трапляються випадки, коли через тривалий час розгляду справи (або інші обставини) позовні вимоги у первісній редакції втрачають свій сенс і їх задоволення не сприяє захисту порушених прав позивача. В такому випадку, наряду з «класичними» способами зміни позову, передбаченими ст. 43 ЦПК України, є доречним передбачити можливість саме «доповнення» або «уточнення» позовних вимог. Тим більше, що заділ для реалізації цієї ініціативи вже існує у вигляді вже згадуваного мною п. 3 ч. 2 ст. 197 ЦПК України.

Список використаних джерел

1. Зразки процесуальних судових документів. 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/618/%D0%97%D0%A0%D0%90%D0%97%D0%9A%D0%98-21.07.20.pdf>
2. Рішення Верховного суду від 01.11.2021 по справі № 405/3360/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/100918809?fbclid=IwAR0pb_2P9gMcDNdQa_h9rdUa2qbMlFi72qjDb-2R96-fQRfpGre3DV7rF-c#

Кутаєв В.Е.

*курсант III курсу факультету
підготовки*

*фахівців до органів досудового
розслідування
Науковий керівник
Резворович К.Р.
кандидат юридичних наук
завідувач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО

Традиційно інструментом вирішення цивільно-правових спорів вважається розгляд його у судовому провадженні, і цей інструмент був та буде провідним у цьому питанні. Проте на практиці інших країн є також і інші механізми вирішення спорів такі як третейський суд, переговори та медіація. І основою метою впровадження додаткових інструментів вирішення конфліктів є розширення право вибору особи на спосіб захисту своїх прав, а також суттєвого розвантаження судової гілки влади.

Медіація – процес вирішення спору між сторонами шляхом залучення третьої, нейтральної сторони, яка надає поради як вирішити спір шляхом компромісу. Слід зауважити що ця третя сторона є медіатором і вона не надає жодних рішень і втручається у конфлікт лише наданням порад, у випадку досягнення згоди медіатор затверджує її документально, медіаційна угода. Тобто з вищесказаного ми можемо зрозуміти, що медіація в перспективі допоможе більш швидше вирішувати спори, а також розвантажити судову систему від малозначних справ.

В Україні дане явище ще перебуває в зародковому стані, але все ж таки рухи у цьому напрямку присутні. Наразі у вітчизняному законодавстві відсутнє таке поняття як медіація, але у 15.07.2020 було прийнято за основу проект Закону «Про медіацію», що дає достатні підстави вважати що вищесказана теза є правдивою. Але недостатньо лише створити даний закон, слід буде внести зміни до низки нормативних актів, зокрема і до цивільного процесуального кодексу, для уникнення колізій та неточностей у законодавстві.[1]

Для дотримання одного з принципу цивільного провадження неприпустимості зловживання процесуальними правами та принципом розумності строків слід врегулювати кількість звернень за вирішенням спору шляхом медіації.[2] Також є доцільним у випадку прийняття закону «Про медіацію» дещо розширити повноваження суддів у Законі України «Про

судоустрій та статус суддів», а саме надати суддям повноваження визнавати медіаційну угоду обов'язковою для виконання, або відхилення цієї угоди.[3]

Одним з вагомим недоліком медіації є те що вирішення спору у судовому порядку є більш ефективний з огляду на те що у судді є більший досвід у вирішенні спорів, а також спеціальні знання, які у медіатора можуть і не бути в наявності.

Підбиваючи висновки до вищесказаного можна сказати що медіація як інструмент вирішення цивільно-правових спорів є ефективним з огляду на те що судова гілка влади буде суттєво розвантажена, але у свою чергу введення медіації в вітчизняне законодавство викличе багато прогалин і шляхів для зловживання правами сторонами провадження, на врегулювання яких потрібен час, що є абсолютно нормальним як для нової норми у законодавстві.

Список використаних джерел

- 1.Офіційний сайт ВРУ «Прийнято за основу проект Закону "Про медіацію"» URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/195902.html>
2. Андрієвська Л. О. Запровадження медіації як альтернативної форми вирішення цивільно-правових спорів / Л. О. Андрієвська // Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2021 р.). - Дніпро: ДДУВС, 2021. – С. 179-181
- 3.Закон України «Про судоустрій та статус суддів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Іванова М.А.

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Моїсєєнко Д.М.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

кандидат юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ

Актуальність теми дослідження, передусім, проявляється у тому, що сторони у цивільному процесі, перш за все, мають бути легітимізованими учасниками даної цивільної справи. На сьогоднішній день участь іноземців у

цивільному процесі не є чимось особливим, адже, згідно Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», основною засадою правового статусу таких осіб виступає те, що іноземці, які перебувають на території нашої країни на законних підставах, користуються тими самими правами і повинні виконувати ті самі обов'язки як і громадяни України. Отже, право звернення до суду належить іноземцям як і громадянам України. Проте необхідно з'ясувати чи однакова процедура розгляду цивільних справ для громадян України та іноземців. Саме тому дослідження особливостей розгляду цивільних справ за участю іноземців, підстави їх участі у цивільному судочинстві, питання їх правоздатності та дієздатності у цивільному процесі постає на передній план і є досить актуальною темою сьогодення, адже інститут участі іноземців у цивільному судочинстві не є цілком дослідженим і вимагає як теоретичного, так і практичного дослідження.

Досить велика кількість теоретиків та практиків досліджували і продовжують розробляти певні концепції стосовно даного питання, серед яких можна виокремити таких як М. Баймуратов, С. Бичкова, В. Кисіль, А. Мельников, С. Фурса, Г. Цірат, Н. Чучкова, М. Штефан тощо.

Розпочинаючи висвітлення даного питання необхідно зауважити, що Цивільний процесуальний кодекс закріплює, що «Сторонами в цивільному процесі можуть бути позивач та відповідач. Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава» [2, ст. 48]

Виходячи з даного положення можна виокремити, що особи, чії права чи інтереси порушено можуть подати позов до суду для захисту своїх порушених прав.

Як зазначає В. Комаров, враховуючи напрацювання у судовій практиці, можна виокремити характерні ознаки сторін у цивільному судочинстві. Зокрема:

- наявний юридичний інтерес, який поділяється на матеріально-правову й процесуальну заінтересованість позивача та відповідача;
- сторони завжди діють на захист власних інтересів;
- вони можуть брати участь у справі через свого представника;
- з приводу розв'язання їх спору судом ухвалюється рішення і поширюються усі правові наслідки законної сили судового рішення;
- на них покладається обов'язок з оплати судових витрат;
- у встановлених законом випадках їх можуть замінювати процесуальні правонаступники;
- сторони – це учасники справ позовного провадження [4, с.295]

Переходячи до безпосереднього дослідження участі іноземців у цивільному судочинстві, то правове регулювання їх участі закріплено на законодавчому рівні.

Перш за все, Конституція України закріплює, що «Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і

громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.» [1, ст.26]

Виходячи з положень Конституції України, іноземці мають право, як і громадяни України, на судовий захист своїх законних прав та інтересів. Безпосередньо у судочинстві іноземці мають такі ж процесуальні права та обов'язки, що й громадяни України.

Одним із головних нормативно-правових актів, що регулює питання участі іноземців у цивільному процесі, окрім Конституції України, цивільного процесуального кодексу є Закон України «Про міжнародне приватне право».

Безпосередньо стаття 73 Закону України «Про міжнародне приватне право» вказує на те, що «Іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їх органи та посадові особи) та міжнародні організації (далі - іноземні особи) мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів» [3, ст.73]

Передумовою для набуття іноземними особами правового статусу учасника цивільного судочинства є цивільна процесуальна правосуб'єктність таких осіб. Дану цивільну правосуб'єктність можуть мати усі фізичні та юридичні особи. Доцільно було б зауважити, що правосуб'єктність іноземців в Україні залежить, передусім, від її безпосередньої ролі в цивільному судочинстві, а також характеру юридичної заінтересованості такої іноземної особи.

Оскільки іноземці, як і громадяни України, користуються тими ж самими процесуальними правами та обов'язками, то вони так само можуть подавати позовну заяву до суду за захистом своїх порушених прав та інтересів, ознайомлюватись з матеріалами справи, робити з них витяги, надавати докази, брати участь у судових засіданнях, брати участь у судових дебатах, ставити питання учасникам справи, оскаржувати судові рішення тощо. Що стосується обов'язків, то іноземці так само як і громадяни України мають з повагою ставитись до суду (судді), сприяти повному та всебічному дослідженню доказів, подавати усі наявні докази, додержуватись процесуальних строків, визначених законом або судом тощо.

Дивлячись на це, можна зробити висновок, що іноземці користуються в повному обсязі тими ж процесуальними правами та обов'язками, що й громадяни України, крім винятків, що передбачені законодавством.

Підводячи підсумок з даного питання можна підкреслити, що Україна створює всі можливості задля ефективного захисту прав та інтересів не тільки українських громадян, а й іноземців, адже українське законодавство не містить обмежень щодо цивільної процесуальної правосуб'єктності іноземців. Це, передусім, регламентується тим, що іноземці користуються тими процесуальними правами та обов'язками сторін цивільного судочинства що й громадяни України, тобто можуть виступати стороною під час розгляду цивільної справи. Дане положення є запорукою дотримання засади цивільного судочинства, а саме, що іноземці, які перебувають на території нашої країни на законних підставах, користуються тими самими правами і повинні виконувати ті самі обов'язки як і громадяни України.

Список використаних джерел:

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. (зі змінами і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 31.10.2021)
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № **1618-IV** (зі змінами і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 31.10.2021)
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 №2709-IV (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, №32, ст.422 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення 31.10.2021)
6. Курс цивільного процесу : підручник. За ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.

Лобанов М.О.

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Моїсеєнко Д.М.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

кандидат юридичних наук

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБІ ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ: УМОВИ ТА ПІДСТАВИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що потреба у нормативному врегулюванні надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі була зумовлена, насамперед, переходом до ринкової економіки, потребою узгодити законодавчі норми щодо обсягу цивільної дієздатності неповнолітньої особи та її можливості бути самостійним учасником цивільних правовідносин. Окремі підстави набуття повної цивільної дієздатності застосовуються на практиці та є об'єктивними закономірними причинами для прирівнювання неповнолітнього за правовим

статусом до повнолітньої особи. Враховуючи це, видається за необхідне проаналізувати підстави та порядок надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі, їхню актуальність для сучасного розвитку суспільних відносин, а також зарубіжний досвід емансипації.

Емансипація як фундаментальний інститут законодавства України наразі не є новим явищем, але є недостатньо дослідженим з точки зору матеріально-правового та процесуально-правового аспектів, оскільки законом визначено тільки вік з якого особа може набути повної цивільної дієздатності. Проте, не передбачено всіх тих випадків, коли особа мала б право набути повної цивільної дієздатності до досягнення нею шістнадцятирічного віку.

Бермічева О. В. зазначає, що до 2003 р. у нормативно-правових актах інститут емансипації не знаходив відображення. Тенденції сьогодення демонструють, що проблема визначення підстав та порядку набуття повної цивільної дієздатності має досить широке розповсюдження. Це пов'язано з багатьма чинниками, серед яких:

- загальними тенденціями автономізації підлітків від батьків та родини у цілому;
- більш раннім їх вступом у самостійне життя;
- прагненням до економічної незалежності від батьків;
- інтенсифікацією трудової діяльності неповнолітніх;
- наявністю більш широких можливостей для отримання прибутку неповнолітніми;
- мобільністю неповнолітніх через можливість працювати за допомогою мережі Інтернет тощо.

Слід також зазначити, що правове регулювання процедури надання повної цивільної дієздатності неповнолітнім є досить невизначеним, а враховуючи також недостатньо повний розгляд цих питань науковцями, нагальною є потреба детального всебічного аналізу проблематики емансипації неповнолітніх в Україні [1].

З іншого боку, питання цивільної дієздатності в цілому та порядок надання повної цивільної дієздатності неповнолітнім завжди привертали до себе увагу різних науковців. Деякі аспекти наведеної проблематики знайшли відгук у наукових працях таких учених: Є. П. Андрєєв, Б. С. Антимонов, С. М. Белова, О. В. Бермічева, С. М. Братусь, С. В. Букшина, Я. Р. Веберс, В. П. Грибанов, Н. А. Д'ячкова, Н. М. Єршова, І. В. Жилінкова, Л. Г. Кузнєцова, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, Ж. Л. Чорна, Я. М. Шевченко. Різні питання правового регулювання емансипації досліджувались такими вченими, як С. В. Букшина, В. В. Комаров, Г. О. Світлична, Н. Н. Тарусина, С. Д. Фурса, Г. Ф. Шершеневич.

Питанню надання повної цивільної дієздатності приділили увагу ряд українських вчених, таких, зокрема, як: Ю. А. Дербакова, Н. А. Д'ячкова, І. В. Жилінкова, М. В. Логвінова, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, Ж. Л. Чорна, однак низка питань у цій сфері залишаються дискусійними та потребують детального аналізу.

Дослідження слід почати з розгляду понятійно-категоріального апарату. Тож, «Емансипація» походить від латинського *emancipatio* – оголошення неповнолітнього повністю дієздатним, а дослівно перекладається як «звільняю від опіки». Наразі частіше виникають проблеми пов'язані з наданням неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, розв'язання яких покладається на органи опіки та піклування або суд.

В. В. Комаров зазначає, що предметом судового розгляду цих справ є вимога щодо зміни правового статусу особи, тобто така вимога, яка не пов'язана із вирішенням спору про право, тому справи даної категорії не розглядаються за правилами позовного провадження. Чинним ЦПК України закріплено процедуру їх розгляду в порядку окремого провадження, що обумовлено їх матеріально-правовою природою. Загально емансипація може розглядатись як набуття особою повного обсягу цивільної дієздатності. При цьому, на відміну від самої дієздатності, емансипація не є здатністю або властивістю, що притаманна самій особі, а є процесом набуття особою цих якостей. Через це поняття емансипації пов'язане з визначенням таких моментів, як процедура, час та умови набуття особами цивільної дієздатності у повному обсязі [2].

Бондаренко-Зелінська Н. Л. слушно зауважує, що неповнолітніх осіб за обсягом цивільної дієздатності варто поділити на дві групи:

- неповнолітні особи, які за загальним правилом володіють неповною цивільною дієздатністю та мають право вчиняти правочини, що виходять за межі обсягу їхньої цивільної дієздатності, за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників;
- неповнолітні особи, які володіють повною цивільною дієздатністю у зв'язку з емансипацією.

Сучасним цивільним та сімейним законодавством передбачено, що до 18 років фізичні особи вважаються або неповнолітніми (у віці від 14 до 18 років), або ж малолітніми. Головний критерій тут – це, звичайно ж, вік особи. Однак є випадки, коли повна дієздатність настає не відповідно до віку, а надається особам, які не досягли повноліття. При цьому в Цивільному кодексі України закріплено модель повної емансипації, за якою неповнолітня особа прирівнюється у своєму правовому статусі до повнолітньої особи, за винятком обмежень, встановлених у законодавстві за віковим критерієм [4].

Фурса С. Я. зазначає, що за відсутності такої згоди надання повної цивільної дієздатності здійснюється за рішенням суду. Підсудність такої категорії справ визначається місцем проживання заявника. Місцем проживання фізичної особи є житло, в якому фізична особа проживає постійно або тимчасово. Водночас підсудність справ про надання неповнолітній особі – громадянину України, що проживає за її межами, повної цивільної дієздатності визначається за клопотанням заявника ухвалою судді ВС України.

Д'ячкова Н. А. звертає увагу на те, що у тому разі, якщо справа буде розглянута без участі органів опіки і піклування, рішення все ж підлягає скасуванню. Суд повинен вжити необхідних заходів щодо явки представників органів опіки та піклування в судові засідання аж до застосування стосовно

них заходів адміністративної відповідальності. Розглянувши заяву про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, суд, залежно від обґрунтованості заяви, може ухвалити рішення про задоволення вимоги заявника або відмову у задоволенні. З іншого боку, моментом надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності є набрання рішенням суду законної сили. Після набрання законної сили рішенням суду про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності надсилається органу опіки та піклування. Наведене рішення є підставою для зняття піклування органами опіки і піклування. Повна цивільна дієздатність, надана неповнолітній фізичній особі, яка досягла шістнадцятирічного віку, поширюється на усі цивільні права і обов'язки (ст. 35 ЦК України) [6].

Враховуючи викладене вище, слід зауважити, що безпосереднє набуття неповнолітнім повної цивільної дієздатності настає на підставах емансипації неповнолітнього, передбачених ст. 35 ЦК України (особа досягла 16 років і працює за трудовим договором, або є підприємцем, або ж записана матір'ю чи батьком дитини) або якщо особа отримує згоду батьків і орган опіки та піклування своїм рішенням надає їй повну цивільну дієздатність. Варто також зауважити, що у разі неотримання згоди батьків або органу опіки та піклування така особа також може набути повної цивільної дієздатності в судовому порядку.

Література

1. Бермічева О. В. Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності – відображення реалій життя. 2013. №6. С. 81–89.
2. Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институция Гая. Дигесты Юстиниана. Москва : Зерцало, 1997. 608 с.
3. Курс цивільного процесу : підручник. В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
4. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Особливості відкриття провадження у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. Часопис Хмельниц. ун-ту упр. та права, Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. 2009. №1(29). С. 61-64.
5. Фурса С. Я. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства. Юриспруденція : теорія і практика. 2008. №10(48). С. 62-64.
6. Д'ячкова Н. А. Емансипація неповнолітніх за цивільним законодавством України. Право і безпека. 2012. №3. С. 297–301.

Бахчева А.К.

здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Наливайко Лариса Романівна,

проректор,
доктор юридичних наук, професор
кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У галузі конституційного права відбуваються постійні дебати що стосується конституційно-правової відповідальності. Данну проблему, вже досить багато часу вивчало багато вчених, а саме: Ю.М. Тодика, Ю.Г., М.М. Колосова, Т.Д. Зражевська, Д.Т. Шон, В.О., Наливайко, В.В. Бойцова та ін.

Треба зазначити те, що у конституційно-правовій відповідальності є види юридичної відповідальності, такі як держава в цілому, органи місцевого самоврядування, вищі органи державної влади, муніципальної влади та посадові особи держави, політичні, партії народні депутати та інше, це так звані суб'єкти. Такі суб'єкти є головними відповідальними особами. В інших видах юридичної відповідальності, важливими відповідальними суб'єктами є фізичні особи або недержавні юридичні особи. А також треба відзначити такі об'єкти конституційно-правової відповідальності як: влада, розподіл повноважень, територіальна цілісність держави, суверенітет, права і свободи індивіда та інше [1].

Треба розпочати з того, що у проблематиці юридичної відповідальності, є такі основні ознаки:

1. відповідальність завжди передбачається нормами права;
2. відповідальність має примусовий характер, тобто її реалізація забезпечується силою держави;
3. вона має чіткий законодавчо встановлений процесуальний характер її реалізації;
4. пов'язана, як правило, з державно-владною діяльністю;
5. є наслідком правопорушення, іншими словами, фактичною підставою настання юридичної відповідальності є завжди вчинення правопорушення;
6. має визначений вид і форму;
7. призначається відповідно до санкції правової норми і, таким чином, наслідки, які відчуває на собі суб'єкт відповідальності є саме правовим.

Конституційно-правова відповідальність реалізовується шляхом прийняття рішення компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування. Зокрема, відставка уряду в результаті прийняття парламентом України резолюції недовіри, розформування або реформування органу державної влади в результаті прийняття такого рішення Президентом України. Окрім вказаних шляхів реалізації конституційно-правової відповідальності є використання форм безпосереднього народовладдя, наприклад, відкликання депутата за умов імперативності його мандата, висловлення недовіри главі держави або парламенту шляхом проведення референдуму та ін.

Отже, як інший вид юридичної відповідальності, конституційно-правову відповідальність характеризує те, що вона забезпечується примусовою силою держави, що призване гарантувати стабільну, стійку, навіть можна сказати сувору, а також передбачувану її реалізацію. У відповідних випадках разом з державною владою додатковою силою її забезпечення є влада громадянського суспільства, народу. В будь-яких інших видах юридичної відповідальності такої особливості не проглядається так виразно, як у процесі реалізації конституційно-правової відповідальності [2]. Також відрізняється конституційно-правова відповідальність від інших видів тим що в юридичній відповідальності є свої власні, особливі санкції. Хочу відмітити деякі з них:

- а) визнання роботи державного, органу, посадової особи незадовільною;
- б) дострокове реформування або розформування підконтрольного органу;
- в) обмеження, позбавлення спеціального статусу;
- г) тимчасова або повна заборона діяльності;
- д) відставка або усунення з поста;
- е) визнання нормативно-правового акту неконституційним та ін.

Узагальнюючи, такі правові наслідки в інших видах юридичної відповідальності не зустрічаються. Конституційно-правову відповідальність також вирізняє від інших видів те, що вона досить часто виступає у політиці. Бо переважна більшість її проявів протікає саме у політико-правовій сфері життя суспільства. Характерною рисою юридичної відповідальності є констатація того факту, що вона може наступати лише при наявності існування відповідних підстав: нормативних (правових) та фактичних. Нормативною підставою юридичної відповідальності завжди буде наявність відповідної правової норми (декількох норм), які передбачають можливість, умови притягнення та санкції юридичної відповідальності.

Об'єктом конституційного правопорушення є цінності яким завдається або може завдатися шкода, так звані матеріальні або нематеріальні. Серед головних об'єктів конституційно-правової відповідальності є такі, як власність, здоров'я, майно тощо, та ціла низка особливих об'єктів територія, суверенітет, влада, розподіл повноважень та ін. Важливим елементом об'єктивної сторони є протиправність діяльності суб'єкта конституційного права. Незаконними є ті дії, які не відповідають вимогам конституційних норм. Але також необхідно відзначити, що у певних випадках об'єктивна

сторона може проявлятися у формі невідповідності діяльності не стільки конституційно-правовим приписам, скільки політико-правовому положенню суб'єкта конституційно-правових відносин.

Суб'єктом конституційно-правової відповідальності є учасники суспільних відносин, які наділені конституційною правосуб'єктністю і, зокрема, нести юридичну відповідальність за свої протиправні вчинки. Такими учасниками є: держава в цілому; органи державної влади (у тому числі і Президент, як одноосібний орган влади); народні депутати України; місцеві ради, депутати місцевих рад, міські, сільські, селищні голови; об'єднання громадян: політичні партії, і громадські організації; фізичні особи: громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, в тому числі й ті громадяни, які мають специфічний правовий статус осіб, що претендують на зайняття виборних посад (кандидати у депутати, кандидати на пост Президента України). Усі учасники конституційного права несуть відповідальність перед державою та суспільством не тільки за пряме порушення конституційноправових приписів, але й за несумлінне ставлення до реалізації свого політико-правового статусу [3].

Отже, соціальнополітичний аспект правопорушень у конституційному праві залежить від характеру суб'єктів правопорушень. Особливість об'єктивної та суб'єктивної сторони конституційного правопорушення, є доречним говорити про конституційно-політичну (парламентську) відповідальність, як певний підвид конституційно-правової відповідальності. Тут необхідно виділити про те, що мова йде у цьому виді відповідальності про висловлення недовіри представницьким органам чи владним суб'єктом, наділеним представницьким мандатом. Найбільш яскраво проявляються особливості об'єктивної сторони правопорушення у формі невідповідності поведінки (діяльності) політико-правовому статусу (положенню) суб'єкта. Якщо ж суб'єктами конституційно-правової відповідальності виступають фізичні особи, то у змісті суб'єктивної сторони важливе місце належить саме психічному ставленню особи до своїх протиправних дій та можливих шкідливих наслідків цих дій. Досить часто характеризують такі факультативні ознаки як мотив та мета. Так, створення й діяльність об'єднань громадян стає конституційним правопорушенням лише за умови, якщо мають заборонені цілі, передбачені статтею 37 Конституції України. Останньою особливістю конституційно-правової відповідальності можна назвати те, що настання наслідків для її суб'єктів має на меті, насамперед, захист конституції, конституційного ладу, основних прав і свобод людини та громадянина. Це також відрізняє конституційно-правову відповідальність від інших видів юридичної відповідальності. У якості висновку можна дати визначення конституційно-правової відповідальності це самостійний вид юридичної відповідальності, що забезпечується примусовою силою держави та українського народу, має законодавчо встановлений порядок реалізації, сутність якої проявляється в необхідності зазнавати суб'єктом, що вчинив конституційно-правове правопорушення, безпосередньо передбачених

конституційним законодавством, з метою захисту Конституції, стабільності конституційного ладу, прав і свобод особи в Україні.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави .Харків : Консум, 2002. 160 с.
2. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
3. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів) / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с

Гулько У.О.

*здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

Рибалкін А.О.,

*к.ю.н., доцент, доц.кафедри
загальправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАХИСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Права людини формують і надають функціонування інституцій громадянського суспільства в цілому. Адже саме людина є носій прав та виступає одночасно як об'єкт впливу відповідних інституцій і як суб'єкт участі у них. Зокрема, права людини створюють систему цінностей особи у громадянському суспільстві. Наприклад, право на свободу об'єднань у громадські організації та політичні партії та інше, це все є дозволом для людини реалізації своїх прав та інтересів. Держава повинна створити належні

умови для захисту прав і свобод людини й громадянина. Будь-яка демократична держава проголошує й забезпечую захист прав людини в громадянському суспільстві. На нашу думку, вважаємо за доцільне й актуальне вивчення даного питання.

Під громадянським суспільством розуміють систему суспільних відносин, які спрямовують свою дію на захист та мобілізацію прав й інтересів всіх сфер суспільного й державного життя.

Дану проблематику вивчали: Б. Бабін, І. Динник, Н. Пархоменко, Т. Подорожня, Ю. Разметаєва та інші.

Н. Пархоменко чітко виокремлює роль суб'єктів громадянського суспільства: громадсько-політичних сил — партій, рухів, об'єднань, неурядових правозахисних організацій тощо у захисті прав і свобод людини та громадянина на сучасному етапі державотворення в Україні [4, с. 119].

Отже, в сучасний період в державі відбуваються зміни й реформування всіх сфер суспільства, які повинні в першу чергу враховувати інтереси суспільства, а саме й захист прав й свобод людини.

Тобто, громадянське суспільство в практичному, майже юридичному сенсі, — це деклароване Конституцією України, — все те загальне, що властиве всім людям, щоб потім дати їм свободу бути різними. У цьому, власне, і полягає один із найбільш важливих обов'язків держави — забезпечити свободу та безпеку цієї плюралістичної системи. Іншою мовою, це суспільство вільних людей, свобода котрих захищена державою через Конституцію [5].

Варто наголосити, що під громадянським суспільством треба розуміти суспільство громадян, де достатній економічний, соціальний, політичний, культурний рівень, саме тоді утворюються відповідні правові відносини з державою рівноправних громадян, не залежних від держави, а навпаки взаємодіючих з нею для розвитку й достатку обох. На жаль, в нашій державі не має ще такого рівня.

Ю. Разметаєва, стверджує, що права людини виступають як фундаментальні принципи, що відображають межі втручання держави у простір громадянського суспільства. При цьому невизначеність розподілу сфер впливу громадянського суспільства і держави ускладнює реалізацію прав індивідів, оскільки породжує спірні ситуації, які можуть бути витлумачені на користь держави, і це безумовно звужує простір свободи власників прав [6, с. 430].

Ні в якому разі не повинні бути порушені й не захищені права й свободи людини й громадянами в громадянському суспільстві, інакше кажучи можна поставити під сумнів чи є це громадянським суспільством.

Б. Бабін, говорить про те, що держава відіграє для своїх громадян консолідуючу роль, в ній панує право як загальна міра свободи рівності і справедливості у суспільстві, що і визначає зміст чинних законів та інших правових актів; на високому рівні врегульований і забезпечений правовий статус людини і громадянина; достатньо розвинута система чинного законодавства; держава, її органи і посадові особи та суспільство, що складається з народу, націй, етнічних груп, окремих громадян, взаємно

відповідальні; провідну роль у вирішенні спірних питань і конфліктних ситуацій між усіма соціальними суб'єктами відіграють судові органи [2, с. 162].

Говорячи про Україну, то можна говорити про високий розвиток системи діючого законодавства, правовий статус людини й громадянина, захист прав присутній, але розвиток громадянського суспільства на середньому рівні.

І. Динник, виділяє такі головні компоненти розвиненого громадянського суспільства: 1) гуманітарний (людський) склад суспільства — вільні індивіди; 2) соціальний (соціальний поділ суспільства на соціальні групи, прошарки, класи); 3) економічний; 4) духовний (наука, освіта, культура, релігія); 5) інформаційний (засоби і форми інформації, громадська думка і т.д.); 6) територіальне-управлінський (місцеве самоврядування); 7) організаційний (різноманітні форми громадських і групових об'єднань) [3, с. 109].

Таким чином, в основі громадянського суспільства включено реалізацію та захист прав людини. Разом з інститутами громадянське суспільство є колективним механізмом захисту та затвердження основних прав та свобод людини й громадянина від будь-яких посягань. Громадянське суспільство — це діюча система правових засобів впливу на державу з метою досягнення суспільного блага, через сформовані у свідомості членів такого суспільства загальнолюдські правові ідеали. Таким чином, якщо громадянське суспільство не розвинене достатньо, то без створення належних умов для забезпечення вільного вираження поглядів і переконань, свободи думки і слова, свободи зборів, свободи об'єднань, участі громадян в управлінні державними справами, не має можливості для забезпечення функціонування різних моделей демократії, що у поєднанні з безпосередньою та представницькою демократією є умовою успішної модернізації, європейської інтеграції та сталого розвитку держави тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 2019, № 38, ст.160.
2. Бабін Б. В. Права людини та громадянське суспільство : навч. посібн. для студ. вищих навч. закладів. Одеса : Фенікс, 2014. 320 с.
3. Динник І. П. Громадянське суспільство як структурна складова взаємовідносин держави та суспільства в умовах глобалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 19. С. 107-110.
4. Пархоменко Н. М. Роль громадянського суспільства у захисті прав і свобод людини та громадянина. Юридичний журнал «Право України». 2014. Випуск 4. С. 116-125.

5. Подорожна Т. С. Конституція України – правова основа становлення громадянського суспільства. Право і громадянське суспільство. 2014. № 6. С. 26–39. URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-6-2014>
6. Разметаєва Ю. Реалізація та захист прав людини через інституції громадянського суспільства. Антропологія права : філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : ст. учасників восьмого Між нар. „круглого столу” (м. Львів, 7-8 груд. 2012 р.). Львів : Галиц. друкар, 2013. С. 427–444.

Довгопол П.Д.,
*здобувач вищої освіти ,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*
Науковий керівник:
Степаненко К.В
*к.ю.н., доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИП НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ТА ПОГРОЗИ СИЛОЮ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ

Історичний світовий досвід дає змогу чітко синтезувати та простежити те як змінювалося воєнне ремесло. Війна, будучи традиційним засобом вирішення конфліктів між націями, державами та іншими соціальними суб'єктами змушує для одержання бажаного результату постійно розвивати збройні сили та розширювати ресурси для перемоги. Отже, прагнення до позитивного, для однієї з сторін конфлікту, вирішення призвело до створення зброї масового знищення (ураження) завдяки якому можна закріпити за суб'єктом право на беззаперечну перемогу або статус могутнього опонента. Таким чином або не вступати у озброєний конфлікт, або поступатися тих вимог який ставить власник ЗМУ. Зброя масового ураження розподіляється на 3 типи: хімічна, біологічна та ядерна зброя.

Потреба правового регулювання зброї масового ураження обумовлена наслідками використання цього озброєння, адже виходячи з назви, можна зрозуміти що результат який досягається є беззаперечно жахливим та руйнівним. Історичними прикладами використання хімічної зброї є битва при Болімові, січень 1915, Німецька Імперія проти Російської, 22 квітня 1915 року, місто Іпр, та достатня кількість інших випадків під час Першої світової війни. Гаазька конвенція від 1899 року, одна з перших, документально закріплювала використання зброї масового ураження, на той час лише хімічної, і передбачала не використання бойових снарядів для розповсюдження отрутих речовин. Згодом конвенція від 1907 року, про закони та звичаї сухопутної війни закріпили загальну засаду на невикористання отрутих речовин. На сьогоднішній день окрім Гаазької конвенції, принципи якої мають і на сьогодні вагоме значення при веденні війни, гуманітарне право на основі доктринальної позиції Статуту ООН приймає міжнародний договір: «Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення».

Кінець другої світової війни став прецедентним випадком створення нового виду зброї масового ураження на основі ядерного синтезу – ядерної зброї. Бомбардування США Хіросіми та Нагасакі показало на що здатен новий вид озброєння. Це дало поштовх на доповнення та змінення гуманітарного права в аспектах ведення війни та закріплення положень щодо використання та розробки ядерної зброї так і до гонки озброєння, яка велася здебільшого між США і СРСР. Першим документом про регулювання ядерної та інших видів зброї була Резолюція 1653 (XVI) від 1961 року, Генеральна асамблея заявила, що застосування ядерної зброї є прямим порушенням Статуту та звичаїв ведення війни та йде в протиріч положенню, що зброя, яка використовується під час бойових дій не повинна приносити додаткових страждань (ядерна зброя викликає пошкодження організму, опіки різних ступенів від теплового випромінювання, пошкодження зору та слуху, інші)[2]. Положення цієї резолюції підтверджувалися в 1978, 1979, 1981 роках на засіданнях Генеральної асамблеї. Наступним важливим договором в правовому регулюванні ядерної зброї був документ від 3 серпня 1963 про заборону випробувань ядерного озброєння в атмосфері, космосі, та під водою. Передумовами для цього є: стрімкий зріст гонки озброєння між США та СРСР, обидві сторони намагалися демонструвати власні досягнення в сфері ядерної зброї та перетягувати «канат» війни на свій бік[1]. Випробування Цар-бомби СРСР у 1961 на півночі країни дали жахливий, але очевидний результат радянських досягнень. Бомба вибухової маси 50 мегатонн (на етапі проекту маса повинна була складати 100 мегатонн, але не була виготовлена через відсутність реальних засобів доставки), радіус на якому можна було чути або спостерігати наслідки детонації дорівнювали приблизно 4000 кілометрів. Також передумовою для заборони на випробування ядерної зброї були природні наслідки, таким чином ООН намагалось зберегти природні умови від радіаційного впливу. У 1981 році Генеральна асамблея прийняла Декларацію про запобігання ядерної катастрофи, визнала, що країна яка перша використовує

ядерну зброю в воєнних цілях буде вважатися такою, що вчинила тяжкий злочин проти людства. Це спроба надавити на деякі країни, які мають ядерну зброю тим чинником, що санкції будуть тяжкіші ніж результат застосування зброї.

Україна, будучи правонаступником СРСР, та відповідно до міжнародних договорів і договору правонаступництва, заволоділа ядерним бойовим запасом, який знаходився на території під час розпаду союзу. У 1994 році, підписала договір про ядерну зброю, її невикористання та роззброєння України та отримавши від країн підписантів (інших володільців ядерної зброї) гарантії на недоторканність суверенітету, кордонів та гарантії на те, що Україна не буде зазнавати військового втручання від цих країн[5]. Проблематика ядерної зброї в правовому сенсі, деяким чином визначається, як її наявність. Мається на увазі, що усі вище вказані та інші договори, лише регулюють використання, розповсюдження, інші аспекти стосовно ядерної зброї, але не заперечують та не забороняють її наявність, хоча очевидним фактом є те, що існування такого виду зброї є вже загрозою миру, та доктрині гуманітарного права. З цього тезису можна дійти висновку, що ціль існування ядерної зброї на сьогодні є використання його як лише інструменту погрози силою, що йде в протиріч Декларації про принципи міжнародного права. В даному випадку, аби дотримуватися правомірності, ядерна зброя використовується як засіб пасивної, або статичної погрози, що прямо не заперечено принципом міжнародного права про погрозу силою, адже він передбачає лише активну погрозу в вирішенні міжнародних конфліктів. Ухвалюючи 28 квітня 2004 року Резолюцію № 1540, члени РБ ООН уперше одностайно визначили розповсюдження ядерної, хімічної та біологічної зброї, а також засобів її доставки як загрозу міжнародному миру та безпеці. Документ передбачає юридичні зобов'язання для всіх держав членів уживати та забезпечувати застосування ефективних заходів, спрямованих проти розповсюдження такої зброї і засобів її доставки недержавним суб'єктам, а також на боротьбу з незаконним використанням пов'язаних матеріалів.

Вищевикладений матеріал дає змогу дійти висновку, що зброя масового ураження є ефективним засобом ведення світової військової політики, лише в конкретно окреслених випадках, де її застосування або погроза є правомірною. Але слід приділити увагу тому, що хоча доктрина гуманітарного права прямо заперечує будь яке використання ЗМУ, на сьогоднішній день здебільшого цей вид зброї має статичний характер та з розвитком діджиталізації поступається інформації як засобу більш ефективного ведення війни. Зброя масового ураження в поточному стані для країн власників цього озброєння є гарантом дотримання їх прав, свобод та інтересів в деяких питаннях, але за світовими тенденціями та подіями чітко простежується, що питання ЗМУ все більше набуває меншого значення ніж економічна спроможність держави.

Список використаних джерел

1. Гонка озброєнь.URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=30777.

2. Декларация о запрещении применения ядерного и термоядерного оружия. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/1653%28XVI%29>.
3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text.
4. Конвенция о законах и обычаях сухопутной войны. URL: <https://web.archive.org/web/20080921120946/http://www.memo.ru/Prawo/hum/haag07-1.htm>
5. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.

Глуховець В. Р.

*здобувач вищої освіти, група ЮД-842
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Основною процесуальною формою судових процесів є позовне провадження, характерне не лише для цивільного, але й для господарського, адміністративного і навіть кримінального судочинства. Одним із напрямків розвитку та удосконалення цивільного процесу є його спрощення, а також розвиток відповідних національних процедур для вирішення окремих категорій справ, які потребують швидкого вирішення. Викладення ЦПК України в новій редакції зумовило впровадження у цивільне судочинство можливості розгляду малозначних цивільних справ та справ незначної складності в порядку спрощеного позовного провадження, що є новелою цивільного процесуального законодавства України. Варто зазначити, що спрощене провадження є виявом диспозитивності та пропорційності цивільного судочинства та за своєю правовою природою є альтернативним

щодо загального позовного провадження, яке має більш універсальний характер, оскільки, на даний час, більшість справ, що виникають з цивільних, трудових, сімейних, трудових та інших правовідносин, розглядаються, порівняно з іншими провадженнями, саме у загальному позовному провадженні.

Сутністю позовних проваджень є завжди спір між сторонами про цивільне, господарське чи адміністративне право. Дослідники різних галузей процесуального права визнають, що для кожного виду позовного провадження, незалежно від виду процесуального права, характерним є, з одного боку, наявність сторін із різноспрямованим інтересом, а з іншого – наявність спірного предмета, що мають місце в межах процесуальної форми судових процесів. Позовне провадження є основним видом цивільного судочинства, оскільки у порядку цього провадження розглядається більшість справ, для яких закріплені правила [2].

Введення спрощеного позовного провадження повинно розглядатися, з одного боку, як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок зменшення судових витрат і більш гнучкою процедури з меншим ступенем формалізації, а з іншого – як спосіб скорочення державних витрат на судову систему і підвищення ефективності судового адміністрування.

Спрощення цивільного судочинства може розумітися у декількох значеннях. Перш за все як загальне спрощення ординарної процедури захисту прав: зміна звичайної, ординарної процесуальної форми шляхом звільнення її від зайвих, ускладнених, неефективних і таких, які не відповідають принципу пропорційності з огляду на мету цивільного судочинства, елементів (процесуальних дій, стадій, процедур, проваджень) або заміни їх новими ефективними елементами цивільної процесуальної форми. Також спрощення можна розуміти як напрям диверсифікації цивільної процесуальної форми, що полягає у введенні самостійних проваджень і порядків для певних категорій справ, які позбавлені зайвих формальностей і не містять окремих елементів процесуальної форми, характерних в звичайному порядку захисту. Таким чином, спрощення може проявлятися на рівні окремих процесуальних дій, коли поряд із загальним порядком розгляду справи на певних етапах передбачаються альтернативні можливості здійснення окремих процесуальних дій [5].

Однак беззаперечним є той факт, що спрощене провадження має похідний характер від загальної процедури – позовної форми захисту невизнаних, порушених і оспорюваних прав, свобод та інтересів та є наслідком диверсифікації цивільної процесуальної форми. Про це свідчить історичний розвиток та еволюційний підхід до диверсифікації цивільної процесуальної форми. Разом із тим, інший підхід уособлює сучасні тенденції функціонування спрощеного провадження на рівні зарубіжних правопорядків. Адже спрощенні провадження в даний час є більш привабливими або (як в окремих країнах) єдино можливими для розгляду більшості справ [4].

Згідно ч. 2 ст. 19 ЦПК, цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2)

позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження. Тобто спрощене провадження є окремим видом позовного провадження [1].

Відповідно до ч. 4 ст. 19, а також п. 1 ч. 1 ст. 274 ЦПК 2017 у спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства можуть розглядатися такі справи: малозначні справи; справи, що виникають з трудових відносин; справи про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд; справи незначної складності та інші справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи[1].

Згідно з цивільним процесуальним кодексом у спрощеному позовному провадженні не можуть бути розглянуті такі категорії справ і вимоги, об'єднані з ними: що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя; щодо спадкування; щодо приватизації державного житлового фонду; щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування; в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Розгляд справи по суті в порядку спрощеного провадження починається з відкриття першого судового засідання або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судові засідання не проводиться. Якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження судові засідання не проводиться, процесуальні дії, строк вчинення яких відповідно обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть вчинятися протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі [4].

Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї зі сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться у судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін [6].

При розгляді справи у порядку спрощеного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи – також заслуховує їх усні пояснення та показання свідків. Судові дебати не проводяться. За результатами розгляду цивільної справи в порядку спрощеного позовного провадження суд першої інстанції постановляє рішення [7].

Очевидно, що спрощене позовне провадження, запроваджене Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р., є спеціальним безальтернативним порядком, процедурою розгляду спорів у межах загального позовного провадження. Його введення стало позитивним кроком, що відповідає загальносвітовим тенденціям.

Запровадження інституту спрощеного позовного провадження є позитивним кроком у розвитку цивільного судочинства України, спрямованим на швидке та якісне вирішення малозначних спорів та справ незначної складності, є проявом принципу процесуальної економії та дозволяє судам дотримуватися розумних строків розгляду справи. Перевагами спрощеного провадження є те, що воно призначене для розгляду найбільш простих справ, пропорційно вимогам, що були заявлені позивачем, за можливості розгляду справ без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами та без обов'язкового представництва адвоката. Спрощене позовне провадження характеризується такими спеціальними ознаками як скорочені строки розгляду; відсутність стадії підготовчого провадження; розгляд справи, за загальним правилом, у порядку письмового провадження, тобто без повідомлення сторін; відсутність судових дебатів, неможливість розгляду зустрічного позову; обмежена можливість касаційного оскарження справ.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний Кодекс України від 13.08.2020 № 1618-IV. Офіційний вісник України від 07.05. 2004 р., № 16, стор. 11. Ст 1088. Код акта 28609/2004.
2. Ізарова І. О. Спрощене позовне провадження цивільного судочинства України: виклики першого року застосування в судовій практиці. Проблеми законності. 2019. Вип. 145. С. 51-67.
3. Кошель Н. М. Спрощене позовне провадження: швидке вирішення справи чи позбавлення права на касаційне оскарження? Юридична Україна. 2019. № 7. С. 39-47.
4. Грабовська Г. М. Новели позовного провадження в цивільному судочинстві. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2019. № 1. С. 114-121.
5. Лаврович Д. С. Сутність та особливості спрощеного позовного провадження у цивільному судочинстві. Молодий вчений. 2018. № 12(1). С. 186-190.
6. Циркуненко О. В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". 2018. Вип. 28. С. 77-84.
7. Курило М. П. Позовне провадження як універсальна форма судових процесів у різних галузях процесуального права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 3. С. 64-67.

Мухай А. А.

*здобувач вищої освіти, група ЮД-841
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ ЯК НОВЕЛА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Стрімкий розвиток ІТ-технологій, використання електронних месенджерів та популяризація мережі інтернет спричинила появу електронної інформації. Досить, часто інформація, яка зберігається на електронних носіях виступає як електронний засіб доказування. Зокрема, електронні докази на законодавчому рівні визнаються окремим засобом доказування у цивільному та господарському процесі.

Вперше, поняття «електронні докази» з'явилося у 70-х роках ХХ століття. В ті часи, електронні докази були ототожнені з доказами письмового характеру, адже за своєю сутністю нічим не відрізнялись від паперових матеріалів [1, с. 55].

Науковці зауважують, що на практиці, під час дослідження електронних носіїв та цифрової інформації через відсутність у процесуальному законодавстві чіткого переліку електронних доказів, в судовому порядку, звукові та відеозаписи визнавалися речовими доказами, а електронне листування належало до письмових доказів. Тому, внесення до цивільно-процесуального законодавства змін стосовно врегулювання поняття електронних доказів є досить доречним.

Доречно наголосити, що поява у чинному ЦПК України такого засобу доказування як електронний доказ – позитивне зрушення, адже воно дає можливість розширити права сторін у аспекті доказування та дозволяє уникнути правових колізій, які раніше виникали під час розгляду справи у судовому порядку через неврегульованість питання щодо електронних доказів. Нині, питання законодавчого регулювання питання електронних доказів деталізоване у ч. 1 ст. 100 ЦПК України: «Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання,

інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет)» [2]. На жаль, наявність нормативно-правового каркаса не покращила ситуацію стосовно визнання електронних доказів у судовому порядку.

Як свідчить аналіз судової практики, ситуація є досить неоднозначною, адже виникають проблеми з визнанням електронних доказів допустимими засобами доказування. Більшість судів першої інстанції не визнають роздруківки діалогів в соціальних мережах у якості засобів доказування. Яскравим прикладом, є постанова Окружного адміністративного суду в м. Києві від 17.03.2016 у справі № 826/16528/15, не визнав роздруківки статті анонімного автора у якості доказів, аргументувавши свої дії тим, що надані матеріали не можна вважати доказами [3, с. 20].

Окрема частина судів, навпаки, вважає, що саме дослідження електронних засобів дозволяє встановити певні моменти, які мають важливе значення для об'єктивного вирішення справи. Так, Новомиколаївський районний суд Запорізької області в рішенні від 01.03.2017 у справі № 322/1141/16 зміг встановити наявність неприязних стосунків між сторонами на підставі дослідження роздруківок спілкування сторін у соціальній мережі. Тому, як бачимо, з аналізу судової практики, в більшості випадків, суд на власний розсуд, вирішує питання щодо належності та допустимості електронних засобів доказування.

Зовсім протилежна думка сформувалася у вчених-цивілістів, які вважають, що враховуючи наявну у цивільному праві концепцію щодо класифікації доказів, слід віднести електронну інформацію до цифрових доказів. Тому, необхідно, ввести в обіг дефініцію «цифровий доказ», під яким слід розуміти певні данні, які представлені у цифровій формі та можуть бути зафіксовані на певному носії, які будуть доступні для людини після певної обробки. Тобто, щоб отримати доступ до цифрового доказу необхідно обробити носії та вилучити необхідну інформацію. На підставі цього, в судовому порядку встановлюється наявність чи відсутності певних обставин, які мають вирішальне значення для вирішення справи та безпосередньо підлягають доказуванню [4, с. 77].

Ми вважаємо, що запропонована науковцями концепція має місце бути, але в свою чергу, ми розділяємо інший підхід. Тобто, ми вважаємо, що стрімкий розвиток сфери інформаційних технологій унеможливорює формулювання чіткого переліку електронних доказів, тому, не можливо чітко встановити у законодавстві, ту чи іншу класифікацію електронних доказів. Тому, доцільно, закріпити у ЦПК України більш широке трактування поняття «електронні докази» та розширити ч. 1 ст. 100 ЦПК України, деталізувавши сутнісні ознаки явища. Розширене трактування дефініції вирішило би декілька практичних проблем: а саме, можливо було б віднести до переліку електронних доказів будь-яких даних, що містяться на будь-якому електронному носії [5, с. 56].

Подібний висновок повністю відповідає рекомендаціям щодо України, які знайшли відображення у Звіті «Про чинне законодавство і проекти законів,

що доповнюють різні питання, пов'язані з кіберзлочинністю та електронними доказами, та вносять зміни до них» від 3 листопада 2016 року № 2016/DGI/JP/3608. Проаналізувавши п. 9 нормативно-правового акту, можна дійти висновку, що хоча законодавець не встановив критеріїв щодо класифікації електронних доказів, та такий поділ ж дуже цінним з таких причин [4] :

- Закріплення цього положення прискорило б розгляд та вирішення конкретних судових справ у декілька разів.
- Можливо, спростити процес розробки інших процесуальних заходів. У зазначеному, наголошується на тому, що це спростило б процес доказування. Оскільки, в цивілістиці відсутні процесуальні правила, які стосуються електронних доказів, адже наявні концепції спираються на докази як фізичні чи матеріальні об'єкти. Тому, зазначені зміни значно б спростили та розширили механізм доказування.
- Наявність у законодавстві чіткого переліку електронних засобів доказування дозволить уникнути правових колізій та підвищить чіткість ЦПК України.

Здійснивши ґрунтовний аналіз точок зору різних учених, ми вважаємо, що оскільки питання електронних доказів у цивілістиці залишається неоднозначним, а саме у аспекті: які конкретно докази можуть вважатися електронними, у якій формі слід подавати докази, чи можна віднести той чи інший предмет до електронних доказів; слід ініціювати внесення відповідних змін до законодавства. Тому ми підтримуємо концепцію науковців, які пропонують ввести в обіг поняття «цифровий доказ» та розвантажити таким чином судову систему.

Отже, у зв'язку з активним розвитком інновацій, електронне доказування може стати основною формою доказування, що призведе до відмови від звичних способів доказування. Через це, необхідно урегулювати питання стосовно дефініції «електронних доказів» та надати сутнісну характеристику цього правового явища, деталізувавши окреслене у ЦПК України. На нашу думку, електронним доказом – є важлива інформація, яка міститься на будь-якому електронному носіїві, містить певні особливості, які дозволяють перевірити та вилучити цю інформацію, яка може використовуватися у судовому порядку у якості доказу. Також, вважаємо за необхідне, вирішити проблему стосовно переліку електронних доказів та усунути цю колізію шляхом прийняття відповідних змін до чинного законодавства.

Список використаних джерел

1. Дрогозюк К. Б. Сучасні джерела доказування в цивільному процесі України та Франції. Право і суспільство. 2016. №1. С. 52–63.
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 10.04.2021).

3. Гетьманцев М. Електронні докази в цивільному процесі: практика застосування новел законодавства. Підприємництво, господарство і право. 2019. №2. С. 19-23.
4. Про чинне законодавство і проекти законів, що доповнюють різні питання, пов'язані з кіберзлочинністю та електронними доказами, та вносять зміни до них : Звіт щодо України від 3 листопада 2016 року № 2016/DGI/JP/3608/// Підготовлено Офісом Програми з кіберзлочинності на основі експертної підтримки незалежних експертів Ради Європи пана Маркко Куннапу і пана Марка Юріча. URL: <https://rm.coe.int/16806f3743> (дата звернення: 14.04.2021).
5. Павлова Ю. С. Особливості збирання і процесуального закріплення електронних доказів в цивільному судочинстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. №4. С.76–80.

Хмеленко К. М.

*здобувач вищої освіти, група ЮД-041
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

СПОСОБИ ТА СУБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Захист цивільних прав - це дії, спрямовані на відновлення порушених прав, на попередження порушення цих прав, якщо існує певний намір посягання на них, або на припинення порушення цивільних прав. Існують інституції, уповноважені здійснювати цей захист. У залежності від того, яка форма захисту є ефективною в конкретній ситуації, особа має право звернутися до суду, до нотаріусу, до органів державної влади чи захистити себе сама. Діяльність цих суб'єктів в Україні регулюється Конституцією України, Цивільним кодексом, Цивільним процесуальним кодексом, міжнародними договорами та іншими галузевими нормативно-правовими актами. Саме тому у рамках цієї статті ми опиратимемось на їх норми та приписи.

На початку дослідження хочеться звернутися до статті 15 Цивільного

кодексу, що закріплює право кожної особи на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування. У контексті цієї статті ми розглянули 3 форми захисту цивільних прав людини: самозахист, судовий захист, захист цивільних прав нотаріусом. Почнемо із самозахисту. Отже, у статті 19 Цивільного кодексу прописано, що самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [1].

Ця форма захисту передбачає, що особа, цивільні права якої були порушені, і виступає суб'єктом захисту, адже вона має право та можливість захиститися, не звертаючись до компетентних органів. Можна сказати, що стаття 19 ЦК відображає диспозитивний метод правового регулювання, адже у законодавстві ми не знаходимо чіткої заборони чи зобов'язання, пов'язаних із цією формою захисту. Науковець Негода А. О. розподілив способи самозахисту на такі групи:

- 1) фактичні дії (необхідна оборона, крайня необхідність);
- 2) фактичні дії та утримання, заходи оперативного впливу;
- 3) фактичні дії та заходи оперативного впливу;
- 4) фактичні заходи, заходи оперативного впливу, включаючи притримання [2].

Що стосується питання передбачення способів самозахисту положеннями законодавства або умовами договору, то слід зазначити, що у законодавстві відсутній такий перелік.

Варто зазначити, що існують певні умови, тільки за яких можливо застосовувати цю форму захисту, до них відносяться: наявний факт порушення цивільного права або небезпека його порушення; є необхідність припинення порушення власними силами; суб'єкт самозахисту діє згідно із законодавством України, не виходячи за його межі; самозахист має відповідати (не перевищувати) ступеню наявної небезпеки порушення цивільного права.

Судовий захист - одна з найпопулярніших форм захисту цивільних прав в Україні, адже у суді можливо захистити свої права стосовно усного чи письмового договору, нотаріально завіреного документу, тощо. Так, згідно із ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. У Цивільному кодексі міститься ст. 16, у якій закріплено право кожної особи на звернення до суду за захистом свого особистого майнового або немайнового права та інтересу. І необхідно уточнити, що за положенням ст. 124 юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Більш детально процедура розгляду судом справи стосовно порушеного права розглядається у Цивільному процесуальному кодексі, наприклад, у ч.1 ст. 13 ЦПК зазначається те, що обов'язковою підставою розгляду справи є наявність доказів (більш детально про це у ст. 95, 97, 100 ЦПК). Особа-позивач, що надсилає позов щодо порушення, попередження порушення або відновлення її порушених прав, може мати адвоката чи законного захисника. Це передбачено Цивільним процесуальним кодексом та іншими нормативно-правовими актами

у контексті судового провадження.

Статтею 18 ЦК передбачений ще один спосіб захисту цивільних прав- нотаріальний захист. Нотаріус - це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема, посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [3].

Захист цивільних прав нотаріусом здійснюється за допомогою нотаріальних написів, наприклад, у таких напрямках, як стягнення заборгованості з виплати дивідендів, повернення об'єктів лізингу, стягнення заборгованості та інше. Нотаріальний напис стосується стягнення певних грошових сум або витребування майна у боржника та вчиняється на документах, що встановлюють заборгованість, або на правочинах, що передбачають звернення стягнення на майно на підставі виконавчих написів [4]. Нотаріальний захист можливий, якщо ці документи були посвідченими у нотаріуса.

Отже, особа має право обрати будь-який, передбачений законодавством України, спосіб захисту своїх цивільних прав, що у конкретній ситуації буде найефективнішим для вирішення конфлікту. Так, для захисту можна звернутися до суду (судовий захист), до нотаріусу (нотаріальний захист), до органів державної влади (адміністративний захист), також можна реалізувати своє право на самозахист. Діяльність уповноважених суб'єктів у цій сфері регулюється Конституцією України, Цивільним кодексом, Цивільним процесуальним кодексом, міжнародними договорами та галузевими нормативно-правовими актами.

1. Цивільний кодекс України від 28.10.2021. Відомості Верховної Ради України. 2004.
2. Негода О.А. Самозахист прав та інтересів дитини за цивільним та сімейним правом. Держава і право. 2009. Вип. 46. С. 388–393.
3. Захист цивільних прав нотаріусом: роз'яснює юрист. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/zahyst-tsyvilnyh-prav-notariusom-roz-yasnyuye-yuryst/>.
4. Рішення суду або напис нотаріуса: що ефективніше для повернення боргу. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/rishennya-sudu-abo-napis-notariusa-shcho-efektivnishe-dlya-povernennya-borgu.html>.

Худієв Р. З.

здобувач вищої освіти,

групи ЮД-042

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗДАТНОСТІ ТА ДІЄЗДАТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

В цивільних правовідносинах, окрім фізичних осіб, можуть брати участь і юридичні особи. Юридичними особами можуть бути колективні утворення (підприємства або організації) та вони існують незалежно від фізичних осіб, які її утворили.

В Цивільному Кодексі окремо ст. 80 зазначено, що юридичною особою є організація, яка створена або зареєстрована у встановленому законом порядку, має цивільну правоздатність та дієздатність та має можливість бути позивачем та відповідачем у суді. Права юридичної особи та фізичної особи ті ж самі, крім прав, які за своєю природою можуть належати лише людині [2, с. 50].

У Цивільному Кодексі закладено концепцію загальної правоздатності, тобто моментом виникнення правоздатності юридичної особи є момент її створення, як зазначено у ст. 91 ЦК України. Були випадки, коли використовувалася концепція спеціальної правоздатності. Вона використовувалася, наприклад, у ЦК УРСР 1963 року, де було зазначено, що юридична особа може мати такі цивільні права та обов'язки, які встановлені у її установчих документах. Є випадки, коли правоздатність виникає окремими законодавчими актами (наприклад, у ч. 2 ст. 13 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" зазначено про виникнення правоздатності з моменту реєстрації статуту).

Правоздатність юридичної особи передбачає можливість мати не лише майнові права (право власності, сервітутні права на майно тощо) та обов'язки. Згідно зі ст. 94 ЦКУ окремо виділяє наявність права на найменування, виробничу марку, знаки для товарів і послуг, право на честь, гідність і ділову репутацію та ін. Вони визначаються та захищаються так само, як і права фізичних осіб.

Коли юридична особа здатна набувати власними діями цивільні права і брати на себе обов'язки, то це означає, що вона дієздатна. [3].

Зміст цивільної дієздатності містить у собі такі елементи: а) набування для себе цивільних прав своїми діями; б) створення цивільних обов'язків для себе своїми діями; в) самостійне виконання цивільних обов'язків; г) нести відповідальність у разі невиконання цивільних обов'язків.

Статтею 92 ЦКУ встановлено, що юридична особа набуває цивільних прав та бере на себе цивільні обов'язки через свої органи, які діють відповідно до закону або установчих документів. [1, с. 74]

Сутність органу юридичної особи полягає у вираженні її волі та волі всього колективу, тому дії органу прирівнюються до дій юридичної особи. Є випадки, коли дії органу не пов'язані з цілями юридичної особи, тому у такому випадку не слід визнавати ці дії діями юридичної особи, а відповідальність за це має нести виключно орган.

До функцій органу юридичної особи входять певні управлінські функції, які закріплені у законі чи в установчих документах. Виконавчі органи юридичної особи є постійно діючими та здійснюють повсякденну господарську діяльність. Це, наприклад, дирекція юридичної особи. Вищий орган юридичної особи є компетентним у вирішенні найбільш суттєвих, стратегічних питань діяльності юридичної особи: приймає рішення про зміну статутного фонду, формування та затвердження складу виконавчого органу, припинення діяльності тощо. [4, с. 81]

Отже, можна зробити висновок, що юридична особа має майнові і немайнові права та може набувати цивільних прав та обов'язків своїми діями. Вона є цілком правосуб'єктною і набуває правоздатності та дієздатності з моменту її створення.

Список використаних джерел

1. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник [Текст]: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000». 2014. 444 с.
2. Мазур О.С. Цивільне право України: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 384 с.
3. Доліненко Л. О. Цивільне право України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП. 2005. 384 с.
4. Цивільне право України (у двох частинах). ч. 1. навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя. 2016. 284 с.

Гордісова О. Д.

здобувач вищої освіти,

група ЮД-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ І ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Юридичні особи та держава як суб'єкти цивільного права посідають важливе місце у цивільному обороті. Сьогодні в Україні оголошено про здійснення глибоких соціально-економічних трансформацій, а зміцнення приватно-правових основ у вітчизняному секторі економіки покликане сприяти залученню до цивільного обороту якомога більшої кількості конкурентоспроможних учасників. Деякі теоретичні положення та критерії для з'ясування юридичної природи юридичних осіб (об'єднань юридичних осіб), їх поділу на юридичних осіб публічного та приватного права були обґрунтовані в юридичній науці радянського періоду і не адаптовані до ринкових відносин та вільного підприємництва. Водночас держава виступає не лише як форма забезпечення суспільного компромісу, а й як активний та рівноправний учасник відповідних правовідносин. Вона є носієм предметно-практичної діяльності та пізнання, джерелом діяльності, яка спрямована на об'єкт за допомогою різних форм власної діяльності. Держава є суб'єктом (носієм) певної предметної діяльності – суб'єктом суспільних відносин та суб'єктом права.

Дієздатність юридичної особи відповідно до ст. 92 Цивільного кодексу України передбачає, що юридична особа може набувати цивільних прав та обов'язків, здійснювати їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Склад та перелік органів юридичної особи, порядок їх утворення, компетенція визначаються для різних видів юридичних осіб та регулюються Цивільним кодексом, відповідними законами щодо цих юридичних осіб та установчими документами юридичної особи. Саме органи юридичної особи формують і виражають її волю, своїми діями юридична особа набуває цивільних прав та бере на себе цивільні зобов'язання. Особливу увагу слід звернути на положення ч. 3 ст. 92, де зазначено, що у відносинах з третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної

сили, за винятком випадків, коли юридична особа доводить, що третя особа знала або за будь-яких обставин не могла ігнорувати такі обмеження [1].

Цивільна правоздатність юридичної особи – це її здатність мати цивільні права і обов'язки, яка виникає з моменту створення юридичної особи і припиняється з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб запису про припинення її діяльності. Згідно зі ст. 91 ЦК України юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, що за своєю природою можуть належати лише людині [1].

Здійснюючи власну правоздатність, юридична особа може укласти будь-які договори. Однак, якщо, наприклад, статут юридичної особи визначає вичерпний перелік можливих видів її діяльності – вона наділена особливою правоздатністю, поза якою вона не має права. Правочини, вчинені такою юридичною особою поза її правоздатністю, є «незаконними» і можуть бути визнані недійсними. Крім того, обмеження правоздатності юридичної особи можна вважати правилом ч. 3 ст. 91 ЦК України, згідно з якою здійснення нею окремих видів діяльності, перелік яких встановлено законом, можливе лише після отримання спеціального дозволу (ліцензії). Це правило поширюється на юридичних осіб, наділених як спеціальною, так і універсальною правоздатністю.

Цивільна дієздатність юридичної особи – це її здатність набувати власними діями цивільні права і брати на себе цивільні обов'язки. Цивільну дієздатність юридична особа реалізує через свої органи, які діють відповідно до закону, інших правових актів і установчих документів [2, с. 460].

Правоздатність та дієздатність, як згадувалося вище, у сукупності утворюють таку категорію, як правосуб'єктність.

Але для юридичної особи це поняття є ще більш універсальним, оскільки тут категорія правосуб'єктності, перш за все, відображає властивість організації, що її дієздатність та дієздатність нероздільні у часі, органічно доповнюють одна одну, а в більшості випадків злитися. Це пов'язано з тим, що немає юридичних, але недієздатних колективних осіб. Якщо юридична особа створена у встановленому законом порядку та зареєстрована в установленому порядку, вона стає не тільки дієздатною, а й дієздатною, одразу в повному обсязі набуваючи правосуб'єктності.

Застосування категорії «юридична особа» до держави можливе, але з застосування категорії «юридична особа» до держави можливе, але з деякими застереженнями. Наприклад, такі ознаки юридичної особи, як: організаційна єдність, відокремлене майно, публічність виникнення та припинення, самостійна відповідальність – у разі звернення до держави мають інше поняття. Адже державне майно розподіляється між юридичними особами і відповідальність держави поширюється не на все

майно (на певне майно не можна звернути стягнення), яке створює держава; у свою чергу така ознака, як організаційна єдність, досягається методами публічного права. Держава також має окремий правовий режим, завдяки якому вона не може припинити свою діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації [3].

Сьогодні держава як юридична особа реалізує власну цивільну дієздатність через систему органів державної влади, які мають особисту публічну правосуб'єктність, для реалізації закріплених Конституцією України інтересів громадянського суспільства. Ці державні органи також наділені державою цивільною юридичною особою. Здійснюючи різні види публічно-правової діяльності, держава надає кожному державному органу власні компетенції. Водночас такому органу надаються відповідні повноваження приватного права, що відповідають його повноваженням приватного права [4]. Ці повноваження об'єктивно необхідні для здійснення його компетенції у сфері державного управління. Таким чином, держава вступає у цивільні відносини для задоволення своїх потреб у товарах, роботах та послугах, необхідних для вирішення основних соціально-економічних проблем, підтримки оборони та безпеки країни, створення та утримання на належному рівні державних матеріальних резервів, реалізації державних та міждержавні цільові програми, що забезпечують функціонування державних органів, що утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України, тощо. Таким чином орган державної влади набуває фрагментарно-функціональної цивільної правоздатності держави як суб'єкта цивільного права.

Природним недоліком цивільної дієздатності держави є неможливість здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання юридичних зобов'язань держави будь-яким іншим способом, ніж встановлено для виконання її публічно-правових функцій, тобто виключно через органи державної влади. Викладене свідчить про поліструктурність організації функціонування держави в цивільному праві. Сенс цієї ознаки розглядається у трансформації відповідного обсягу цивільної дієздатності держави в структурі цивільної дієздатності органу державної влади. Сьогодні така модель відносин між державою та юридичними особами публічного права ідеально вписується в побудову інституту цивільного права «необхідного» представництва, мета якого – компенсувати природний недолік довірителя.

Метою держави є забезпечення інтересів громадянського суспільства. Для цього держава вступає в досить широке коло відносин з іншими суб'єктами права, у тому числі з такими, в яких вона має домінувати над ними (публічне право), а також такі, в яких держава має паритетні права з іншими суб'єктами (приватне право). При цьому забезпечення приватноправових інтересів фізичних осіб є такою ж, як і призначення

держави, а також публічного права, реалізація якого забезпечується, в тому числі, за допомогою приватноправових інструментів [5].

Участь держави в цивільних правовідносинах не має факультативного характеру стосовно публічно-правової складової. Це рівноцінні параметри функціонування держави в громадянському суспільстві. Але це не специфікує державу як суб'єкта права, навпаки, свідчить про багатовекторність функціонування цієї правової конструкції, універсальний характер її діяльності в забезпеченні встановленої мети. Тобто правоздатність держави є універсальною стосовно мети її існування в суспільстві. Специфікованим є не суб'єкт правовідносин, не є специфікованим також характер відносин, у яких він виступає. Специфікованим є обсяг прав особи, якій надаються певні повноваження від довірителя. Така особливість визначається предметом її діяльності.

Отже, оскільки держава є об'єднанням інтересів осіб, об'єднаних в єдиний суспільний організм з метою забезпечення їх реалізації, юридична особа логічно синтезує не тільки характеристики корпорацій, а й характеристики держави як суб'єкта права. Автор доводить, що держава як суб'єкт цивільного права не може мати самостійного статусу. Завдяки взаємозв'язку структури держави та юридичних осіб стверджується єдність характеру їх утворення в приватному праві. Природний недолік дієздатності держави унеможливорює реалізацію її суб'єктивних цивільних прав та виконання своїх юридичних обов'язків у спосіб, відмінний від встановленого для виконання її публічно-правових функцій, тобто через органи державної влади. Тобто держава є юридичною особою, в якій органи державної влади повинні виконувати функції органу управління такої особи. Орган державної влади не повинен мати власної юридичної особи. На жаль, у цивільному законодавстві України це питання вирішується в іншій площині, що створює передумови для його системного реформування.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. 356 с.

2. Петренко В. С. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Актуальні проблеми держави і права. 2012. № 3(43). С. 455-464.

3. Геоелекономічні та політико-правові виклики структурної перебудови міжнародних зв'язків України: тези доповідей IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 28 квітня 2020 р.) / відп. ред. С. В. Мельниченко. Київ: нац. торг.-екон. у-т, 2020. 782 с.

4. Fisher L. (2016). Civil Disobedience as Legal Ethics: The Cause Lawyer and the Tension between Morality and “Lawyering Law”. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 51(2), 482–508.

5. Коструба А.В. Держава в системі суб’єктів цивільного права України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 4. С. 67-77.

Атауш А. Є.

здобувач вищої освіти,

група ЮД-041

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В останні кілька років хмарні технології (також відомі як хмари або хмарні обчислення) увійшли в десятку найбільш популярних стратегічних комп'ютерних технологій, зайнявши вирішальну позицію серед ресурсних інтересів комерційних підприємств і представників бізнесу в силу високої потенціальної можливості знижувати вартість витрат на комп'ютерне та технологічне забезпечення. Представникам же малого бізнесу вони дозволяють вийти на більш високі рівні ринку без необхідності витрачатися на підтримку ефективності роботи комп'ютерної техніки, а також витрачати істотні матеріальні ресурси на закупівлю програмного забезпечення або технічних носіїв.

Хмарні технології дозволяють користувачеві, особливо корпоративного, розвантажити три напрямки технічного оснащення його поточної діяльності. По-перше, системну інфраструктуру, пов'язану з керуванням програмним забезпеченням і технічними носіями для нього; після того, як споживач звертається до хмари, обов'язок цієї діяльності покладається на провайдера хмарної технології, а не її користувача. По-

друге, знижується вартість забезпечення безпеки – її зобов'язаний здійснювати провайдер, і споживач лише вибирає обсяг наданої безпеки в межах, передбачених хмарним сервісом, моделлю хмарної платформи і типом укладеного договору. По-третє, хмара стає відразу доступним для використання – з моменту укладення угоди всі споживачі і користувачі хмари отримують до нього доступ, без проходження процесу установки, ліцензування, введення ключів та ін. Все це істотно знижує вартість, адже придбання власної поставки за трьома вказаними напрямками зазвичай дорожче, ніж сама послуга. За словами Філіпа Кехлер, такі фінансові аспекти, які змінюються завдяки конструктивним особливостям хмар, дуже важливі [1, р. 9]. Вони – причина сучасного масового переваги хмарних технологій традиційним, і вони ж є основним мотивом для все зростаючого інтересу до їх розвитку і регулюванню. Все це змушує задуматися про питання виникнення правовідносин у сфері надання та використання хмарних технологій, і тут же починаються складності в правовому визначенні їх концепції, поняття, структури і питань регулювання.

Згідно з визначенням, дане Національним Інститутом Стандартів і Технологій США (NIST), хмарні технології – це модель, яка забезпечує повсюдний, зручний доступ по вимогам до загальної мережі змінюваних обчислювальних ресурсів (наприклад, мережі серверів, систем зберігання, додатків або послуг), які можуть бути швидко надані для використання з мінімальними адміністративними витратами або втручанням з боку постачальника послуг (провайдера) [2, р. 2].

Однак державні органи повсюдно вважають за краще ігнорувати цю постанову і додається до нього дослідження про сутність і основні ознаки хмарних технологій і віддають перевагу дефініцій, розробленим самостійно. В результаті різноманітність таких визначень надзвичайно велике, що, в свою чергу, тягне різнобій в експертних оцінках і судовій практиці. Наприклад, в офіційній доповіді Європейської комісії під хмарними технологіями пропонується розуміти «еластичну середу надання ресурсів, що включає в себе широке коло вигодонабувачів та забезпечує надання вимірного обсягу неоднорідних за структурою послуг для заданого рівня якості обслуговування» [3, р. 8]. Як бачимо, ці визначення напругу залежать від технологічних характеристик хмар і тому мало що можуть дати виконавцю закону або вченому-юристу. Так, Луїс Вакуеро проаналізував двадцять два поняття хмарних технологій з усіх робіт, згадується хмари в 2008 р, і зробив висновок, що всі вони, так чи інакше, залежать від конкретного технічного, обраного автором поняття як основа. Що означає, що правове регулювання і концепт хмарних технологій в кожній окремій державі залежить від того конкретного технологічного моменту, який був обраний як найбільш характерний. А це тягне за собою неймовірне розмаїття в поняттях і думках. Однак навіть в такій ситуації можливо

виділити академічне поняття, яке стало найбільш важливим для правового регулювання та судової практики.

Воно належить коледжу Королеви Мері в Лондоні, чие дослідження 2013 р. питання хмарних технологій вважається наріжним для всіх наступних досліджень. Керівником дослідження Крістофером Міллард хмарна технологія визначається як «технологія, при якій обчислювальні ресурси надаються на гнучкій, незалежній від місця розташування основі, що дозволяє швидко і безконтактно розподіляти ресурси на вимогу» [4 р. 29]. Міллард і його співавтори порівнюють хмарні технології з водою або електрикою, коли постачальник надає ресурс і можливість його використання, а користувач уже сам вирішує, коли і в якому обсязі його споживати.

Звертаючись до проблеми регулювання хмарних технологій, необхідно відразу відзначити, що законодавець став приділяти увагу регулюванню хмарних технологій лише в останні два-три роки, зокрема, після скандалу, викликаного справою Едварда Сноудена, який розкрив зловживання Агентства національної безпеки США в сфері забезпечення доступу до особистої інформації та особистих даних. Взаємозв'язок цих двох явищ обумовлена головною з ознак одягнених технологій, які відрізняють їх від традиційних комп'ютерних технологій, – їх віртуалізації (віртуалізованістю) [5]. Хмарні послуги з утримання можуть бути еквівалентні з будь-яких традиційних комп'ютерних технологій: від бази даних і програмного забезпечення (Adobe Lightroom) – до системи зберігання (Dropbox, iCloud), комп'ютерної платформи для веб-сайтів та ін. Основна відмінність - саме віртуалізація, тобто всі ці послуги надаються за допомогою мережі Інтернет та через неї, без прив'язки до установки на конкретний технічний носій (комп'ютер, планшет, телефон тощо), а місця зберігання переданої в хмару інформації і місця надання послуг розподілені по всьому світу і не мають чіткої локалізації. Замість неї виступає фізичне місцезнаходження провайдера хмарних послуг, як правило, адреса реєстрації юридичної особи.

В одному з досліджень, що стосуються такого способу передачі і збереження інформації, як хмара, йдеться, що основна мета сучасних комп'ютерних технологій полягає у знищенні бар'єрів між інформаційними послугами [6, р. 52]. Це виражається саме в тому, що сучасні технології не залежать більше від географічного положення провайдера послуг і ефективність ринку таких послуг прямо похідна від швидкості доступу, наданого користувачеві, незалежно від місця його знаходження. Не прив'язані більш до стаціонарного комп'ютера, користувачі, які і є власниками інформації, можуть здійснювати такий доступ з будь-якої точки світу за наявності доступу в Інтернет. «Мобільна революція», яка відбулася в 2008-2010 рр., ускладнила законодавче регулювання захисту інформації і, в той же час, вивела його на міжнародний рівень не тільки в правовому

сенсі, а й у фактичному. Це послужило причиною, по якій власники інформації, наприклад, такі великі гравці інформаційного ринку, як Google або Apple, давно переступили через національні кордони держав, де вони були створені, більш не зацікавлені в національному регулюванні інформації. Однією з головних причин є інтернаціоналізація послуг, що надаються ними, – обидві компанії займають перші місця за кількістю користувачів з усього світу. Національне регулювання для них проблематично, тому що вимагає відповідати законодавству кожної конкретної країни – ринку збуту технологій, тоді як міжнародні правові акти створюють стандарти надання та захисту інформації, універсальні для будь-якої держави і, більш того, діючи в транснаціональному правовому полі. Крім того, міжнародне законодавство піднімає планку інформаційного регулювання, мінімізуючи ризики виходу на національний ринок або користування послугою, що надається за законами іншої держави, а також знижує кількість правових конфліктів між правовими режимами різних держав.

Отже, законодавче регулювання інформаційних технологій переслідує дві мети: по-перше, сприяти максимальному вилучення прибутку з технологічного розвитку; по-друге, регулюючи його, дотримувати права і інтереси, які є ціннісними для конкретної країни. При цьому законодавче регулювання має будуватися виходячи з розуміння того, чим є розвиток інформаційних технологій для конкретної держави, які вигоди вона може принести економіці і суспільству конкретної країни і наскільки ця країна може бути частиною процесів, що відбуваються розвитку. Вважається, що розуміння цих трьох пунктів дозволяє створювати адекватне законодавче регулювання інформаційних технологій, включаючи регулювання обороту даних. В іншому ж випадку відбуваються відставання законодавства від розвитку правовідносин і підміна законодавчого регулювання звичаями ділового обороту, договірної практики або, якщо мова йде про країни загальної системи права, судовими прецедентами.

Список використаних джерел

1. Koehler P., Anandasivam A., Dan M.A. Cloud Services from a Consumer Per-spective. Americas Conference on Information Systems. AMCIS. 2010 Proceedings. Available at: <http://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1334&context=amcis2010>
2. National Institute of Standards and Technology's (NIST). Final Version of NIST Cloud Computing Definition. Available at: <http://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-145.pdf>
3. The future of Cloud Computing: Opportunities For European Cloud Computing Beyond 2010. EC Expert Group Report 2010. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/cloud-computing-expert-group-research>

4. Millard S., ed. Cloud Computing Law. Oxford: Oxford University Press, 2013. 448 p.

5. Robinson N. L. Valeri, Cave J., Starkey T. The Cloud: understanding the security, privacy and trust challenges. Santa Monica, CA, USA: RAND Corporation, 2011. 135 p.

6. Vaquero L. M., Roderio-Merino L., Caceres J., Lindner M. A Break in the Clouds: Towards a Cloud Definition. SIGCOMM Computing Community Review, 2009, vol. 39 (1), p. 50–55.

Кіосєв М. А.

здобувач вищої освіти

група ЮД-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Поділ прав на публічне та приватне є багатогранною доктриною, що має суто теоретичне та практичне значення. Теоретично це класифікація понятійного порядку, пов'язаного з самими основами права, його місцем і роллю в житті людини, його визначальними цінностями. Однак і сьогодні залишається твердження, що питання визначення приватного права та його відмінності від публічного права вдалося в науці з точки зору кількості та якості літератури, присвяченої йому, і не пощастило для його загальноприйнятого вирішення.

Публічне право - централізована система нормативно-правових актів, що забезпечується юридичним підрозділом, та включає правові, інституційні та галузеві норми, що визначають сферу публічних інтересів, регулюють відносини публічного інтересу. Відносини органів державної

влади, а також їх відносини з фізичними особами та їх об'єднання, засновані на принципах підпорядкування.

Для нього характерні особливості правового режиму публічної влади: переважно легкий спосіб регулювання права, одностороннє волевиявлення організаціями як суб'єктами, пов'язані правовідносини, ієрархічні відносини що, як наслідок, диктуються правовою нормою [1].

Приватне право - децентралізована система нормативно-правових актів, наданих юридичною особою, що складається з правових норм, інститутів і галузей, що визначають сферу приватних інтересів, регулюють відносини приватного права - відносини фізичних осіб та їх об'єднань, у тому числі вільні договірні відносини, що вибудовують координацію. Він характеризується головним чином способом регулювання цивільного права, який відрізняється від принципів самостійності, юридичної рівності суб'єктів, їх незалежності і, як наслідок, інших правових норм разом.

Елементи публічного права присутні в сферах приватного права і навпаки. Наприклад, у сімейному праві до публічно-правових елементів належать шлюбнорозлучний процес, позбавлення батьківства та стягнення аліментів. Публічне право має важливий елемент у земельному праві – визначення правил щодо землеустрою, відведення землі, відведення землі тощо. Існують комбінації цих юридичних прийомів для окремих галузей права [2].

Межа між приватним і публічним правом зміщувалася і змінювалася протягом історії. Тому зміна права власності на землю принципово вплинула на природу земельного права, яке підпадає під «юрисдикцію» приватного права. Ті самі причини викликають зміни як у приватному, так і в публічному праві. У цьому випадку можна говорити про дві тенденції: внутрішньогалузеву консолідацію та диференціацію [3].

Тому можна припустити, що такі галузі права, як кримінальний і цивільний процес, а також галузі права – адміністративне та арбітражне судочинство – об'єднані в єдину галузь публічного права – процесуальне право. Існує думка, що сімейне право «поглинається» цивільним законодавством.

На правову систему істотний вплив має суб'єктивний фактор - нормативна діяльність держави. Відповідно, цей фактор також матиме значний вплив на співвідношення приватного права та публічного права. Можна, звичайно, припустити, що якщо ідея сильної держави переважає, то це також означає посилення публічно-правових принципів у суспільному житті. Якщо буде доведено, що принцип прив'язки держави до права є реальністю, то принципи приватного права розширять сферу свого впливу[4].

Структура права на «приватно-публічний» тип полягає в тому, щоб обмежити владу держави, забезпечити «вільний простір» юридичних суб'єктів від проявів всевладдя держави. Такий правовий поділ має

об'єктивний характер, що відображає існування двох відносно незалежних сфер – громадянського суспільства та держави. Для цих сфер характерні різні допустимі та заборонені заходи, одні з яких вирішуються відповідно до публічного права, інші – приватними.

У літературі зазвичай підкреслюється, що приватному і публічному праву притаманні принципово різні, самостійні засади, як світоглядні, так і історичні. Так, вважається, що з давніх часів приватне право утворює для окремих осіб юридично значущу свободу, незалежність, самостійність. Воно є суверенною територією свободи на основі права. Публічне право історично виходило з потреб забезпечення громадського порядку і безпеки, захисту інших колективних цінностей, ґрунтувалося на ідеї панування державної влади над особою; сьогодні воно насамперед має бути засобом забезпечення загальних потреб людей за допомогою державних владних механізмів. Визнаючи існування концептуальних розбіжностей між публічним і приватним правом, ми водночас не повинні й загострювати їх протистояння. Навпаки — на сучасному етапі розвитку права доцільно підкреслювати їх зближення на новій гуманістичній основі. Такою основою насамперед повинні бути ідеї первісності прав і свободи людини і громадянина, розумного балансу інтересів особи і спільноти, неприпустимості свавільного державного втручання тощо — усе, що знаходить свій прояв у загальноправових принципах верховенства права, пропорційності, справедливості, рівності, які поширюють свою дію на сферу як публічного, так і приватного права.

Роблячи висновок, можна додати, що водночас право унікальне в обох своїх проявах — приватному і публічному — і лише коротко може забезпечити зв'язок інтересів суспільства, держави та особистості. Розмежування між приватним і публічним правом має ґрунтуватися на формальному критерії, тобто на тому, як правовідносини регулюються та регулюються приватним і публічним правом. Серед формальних критеріїв розрізнення найбільше прийнято положення суб'єкта у правовідносинах та ознака централізації чи децентралізації правової норми.

Список використаних джерел

1. Кононов А.А. Загальнонаукова концепція системи права. Правознавство. 2003. №3. С. 6-8.
2. Марченко М. М. Загальна теорія держави і права. Миргород: БЕК. 2004. С. 421.
3. Загальна теорія права і держави: Підручник. За ред. В. В. Лазарєва. Миргород: МАУП. 2001. С. 520.
4. Теорія держави і права. Під ред. Н. І. Матузова, А. В. Малько. Харків: МАУП. 2001. С. 776.

Лапшина В. І.

здобувач вищої освіти,

група ЮД-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ СУЧАСНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Сфера цивільних правовідносин є надзвичайно складною системою, що вимагає комплексного регулювання з урахуванням інтересів різних категорій осіб: фізичних та юридичних осіб, територіальних громад та ін. Комплексне та збалансоване врахування їх інтересів спроможна забезпечити лише держава, використовуючи відповідні важелі. Одним із таких важелів є цивільне право.

На сьогодні цивільне право сформоване як самостійна, кодифікована та відокремлена галузь права, фундаментальним підґрунтям чого слугує прийняттям танабнання чинності діючим Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1].

У сучасний період цивільне право розглядається в залежності від підходу як галузь права, галузь законодавства, наука або навчальна дисципліна.

Як галузь права цивільне право базується на нормах цивільного права для регулювання майнових та особистих немайнових правових суспільних відносин; як галузь законодавства – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері майнових та особистих немайнових відносин; натомість як навчальна дисципліна – це галузь юридичної науки, яка вивчає приватні права, становлення і зміст цивільно-правових норм і закріплених ними інститутів та конструкцій, правила і практику тлумачення і застосування цих норм з метою виявлення перспектив і тенденцій розвитку інститутів цивільного права [2].

Здійснена в Україні кодифікація цивільного законодавства обумовила виникнення цілої низки проблем, пов'язаних із визначенням предмета цивільного права. Деякі із цих проблем стосуються визначення відносин, що виникають у процесі здійснення цивільної діяльності. Між тим, їхнє належне визначення має істотне значення як для практики

правозастосування, так і для цілей удосконалення цивільного законодавства.

Предметом будь-якої галузі права традиційно визнають сукупність однорідних за своєю природою суспільних відносин, які регулюються нормами права. З'ясування того, які саме суспільні відносини повинні належати до цивільних, є досить проблематичним.

Цивільне право складається з багатьох майнових і особистих немайнових прав, які в сукупності регулюють цивільні відносини. Об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Майнові права – це право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності.

Під змістом особистого немайнового права розуміють можливість вільно визначати свою поведінку в індивідуальній життєдіяльності на власний розсуд, виключаючи будь-яке втручання з боку інших осіб, крім випадків, прямо передбачених законом [3].

Отже, цивільне право – цивільне право - це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють на засадах юридичної рівності відносини власності в її різноманітних формах, товарно-грошові відносини і деякі особисті немайнові відносини.

В основі правового регулювання господарської діяльності (господарських відносин) лежать певні принципи або вихідні початки. Такі принципи прямо закріплюються в Конституції та інших законодавчих актах України або впливають з проведеної державою політикою у цій галузі права. Вони повинні враховуватися відповідними органами при підготовці та прийнятті відповідних нормативних правових актів.

До числа основних принципів правового регулювання цивільної діяльності (цивільних відносин) можна віднести наступні принципи:

1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини, тобто ніхто не має права втручатися в особисте та сімейне життя фізичної особи без її згоди, окрім випадків, які прямо передбачені Конституцією України.

2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, установлених Конституцією України та законом, тобто право власності в Україні є непорушним. Цей принцип забезпечує особі гарантію її економічної незалежності та майнової відокремленості від інших учасників цивільних правовідносин.

3) свобода договору, тобто учасники цивільних правовідносин вільні у можливості вступу в договірні відносини, а також у виборі виду договорів, контрагентів та умов договору тощо.

4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом - особи вільні у виборі підприємницької діяльності (виключення можуть бути депутати, посадові та службові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування).

5) судовий захист цивільного права та інтересу, тобто у разі порушення цивільного права чи інтересу, а також у разі створення перешкод щодо їх здійснення особа має гарантовану можливість захистити їх у судовому порядку.

6) справедливість, добросовісність та розуміння. Цей принцип означає, що регулювання та охорона цивільних правовідносин мають відбуватися справедливо, добросовісно та розумно. Він спрямований на ствердження в українській правовій системі принципу верховенства права.

Отже, предметом вивчення цивільного права є відносини, які виникають в процесі цивільної діяльності фізичних та юридичних осіб, територіальних громад, а також в деяких випадках держави, наділених відповідно до законодавчих актів певними повноваженнями, правами і обов'язками та відповідальністю за свої дії.

Список використаних джерел

1. Цивільне право: підруч. для студентів ВНЗ: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Харків: Право, 2012. Т. 1. С. 656 с.
2. Цивільно-правове регулювання корпоративних відносин у судовій практиці України. Упоряд.: В. І. Борисова, І. П. Жигалкін, О. М. Сибіга та ін.]. Харків: Право. 2013. С. 548.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Твердохліб Я.

здобувач вищої освіти,

група ЮД-041

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЩОДО ПОСАДОВИХ ОСІБ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Юридичні особи, в тому числі акціонерні товариства (далі - АТ), виражають свою волю зовні через свої органи. Оскільки саме органи товариства відіграють значну роль у здійсненні АТ своїх суб'єктивних прав і обов'язків, відповідальності щодо цих учасників внутрішніх корпоративних правовідносин необхідно приділити значну увагу. Члени виконавчого органу перебувають з товариством у трудових зв'язках (ч. 5 ст. 58 Закону України «Про акціонерні товариства»), а отже, є працівниками, і тому на них поширюються норми трудового законодавства. Стосовно членів наглядової ради Закон України «Про акціонерні товариства» (п. 17 ч. 2 ст. 33) визначає, що з ними може укладатися цивільно-правові або також трудові договори. Регулювання відповідальності посадових осіб АТ виключно трудовим законодавством не може забезпечити повного відшкодування шкоди, що може заподіюватися неправомірними діями посадових осіб товариства [1].

Відповідно до ст. 92 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) дієздатність юридичної особи здійснюється через її органи [2].

Поняття дієздатності є цивілістичним, а отже, формування, зміна та припинення діяльності органів юридичної особи також мають визнаватися цивілістичними питаннями. Правовий статус керівника значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій з управління товариством. Він уповноважений здійснювати юридично значимі дії, зокрема, виступаючи від імені товариства в цивільному обороті, організуючи внутрішню діяльність у ньому, здійснюючи певною мірою правомочності власника з володіння, користування і розпорядження майном товариства [3, с. 15].

Відсторонення членів виконавчого органу товариства від здійснення обов'язків (ч. 3 ст. 99 ЦК України) або усунення голови виконавчого органу товариства від виконання повноважень (ч. 2 ст. 61 Закону України «Про акціонерні товариства»), дострокове припинення повноважень членів наглядової ради (ст. 57 Закону України «Про акціонерні товариства») за своєю правовою природою, предметом регулювання правовідносин і правовими наслідками відрізняється від відсторонення працівника від

роботи на підставі ст. 46 Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП України) [4].

Саме тому можливість уповноваженого органу товариства усунути члена виконавчого органу від виконання ним обов'язків та дострокове припинення повноважень членів наглядової ради за рішенням загальних зборів міститься не в приписах КЗпП України, а у ст. 99 ЦК України, тобто не є предметом регулювання нормами трудового права.

Реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь в його управлінні шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу та членів наглядової ради цього об'єднання стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Відповідно до Постанови Вищого господарського суду України від 28.02.2011 р. № 5/140 «Про визнання недійсним рішення загальних зборів» такі рішення уповноваженого на це органу мають розглядатися в межах не трудових, а корпоративних правовідносин, що виникають між товариством і особами, яким довірено повноваження з управління ним [5].

В п. 1.12 Рекомендацій Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» зазначено, що для розмежування трудових і корпоративних спорів у справах, пов'язаних з рішеннями про обрання або звільнення, відкликання керівників та інших посадових осіб товариства, господарським судам слід враховувати підстави подання позову [6].

Трудовим є спір, пов'язаний із застосуванням норм КЗпП України та з порушенням права позивача на працю; підставою ж виникнення корпоративного спору є порушення або оспорювання корпоративних прав учасників (акціонерів) господарських товариств, норм ЦК України, Господарського кодексу України, Закону України «Про акціонерні товариства», вимог установчих документів АТ [7].

Отже, враховуючи особливий правовий статус органів АТ (діями яких останнє як суб'єкт корпоративних правовідносин набуває цивільних прав та обов'язків), повноваження, якими наділяються зазначені особи відносно товариства, та особливості регулювання корпоративних правовідносин внутрішніми нормативно-правовими актами, у тому числі визначення статутом та договором компетенції посадових осіб АТ, можна зробити висновок, що якщо правовідносини, що виникають між АТ та його органами, не стосуються безпосередньо виконання останніми покладених на них трудовим договором обов'язків, а стосуються порушення корпоративних прав акціонерів та самого товариства, посадові особи АТ повинні нести цивільно-правову відповідальність як учасники внутрішніх корпоративних правовідносин. Тобто посадові особи органів АТ, з однієї

сторони, можуть бути учасниками внутрішніх корпоративних правовідносин, з іншої сторони - лише учасниками трудових правовідносин. Застосування норм цивільно-правової відповідальності до посадових осіб органів АТ обумовлює можливість охарактеризувати її як відповідальність одного учасника цивільних правовідносин (правопорушника) перед іншим (потерпілим).

Список використаних джерел

1. Про акціонерні товариства : закон України від 17.09.2008 № 514-VI. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50–51. Ст. 384.
2. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин : автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків. 2000. С. 34.
4. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України. 1971. № 50. Ст. 375.
5. Про визнання недійсним рішення загальних зборів : постанова Вищого господарського суду України від 28.02.2011 № 5/140. Цивільно-правове регулювання корпоративних відносин у судовій практиці України. Упоряд.: В. І. Борисова, І. П. Жигалкін, О. М. Сибіга та ін. Харків: Право, 2013. С. 552.
6. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Вищого господарського суду України від 28.12.2007 № 04-5/14. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v514600-07>.
7. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. Ст. 144.

Хирса А. В.

здобувач вищої освіти,

група ЮД-042

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Косяченко К. Е.

к.ю.н., доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

КРИПТОВАЛЮТА, ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

З розвитком новітніх технологій, Інтернету та іт-сфери виникають проблемні питання правового регулювання відносин у цьому середовищі. Останнім часом особливу увагу приділяють криптовалюті, а саме застосуванню норм чинного законодавства у регулюванні відносин пов'язаних із її використанням. Проблема закріплення криптовалюти в законодавстві є світовою.

Поняття «криптовалюта» уже певний період широко використовується у фінансовій сфері та на просторах Інтернету. По своїй суті криптовалюта - це така грошова одиниця, яка не належить жодній країні. Криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, та відомості про який вносяться й зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)[1].

Серед різновидів цифрових валют в Україні можна виділити: Bitcoin або біткоіни (BTC), Litecoin або Лайткоін (LTC), Primescoin або Праймкоін (XPM), Peercoin або Піркоін (PPC), Namescoin або Неймкоін (NMC), Feathercoin або Фезеркоін (FTC).

З основних особливостей віртуальної валюти можна виділити: анонімність, найбільшу пристосованість до операцій в Інтернеті, транснаціональність та захищеність. На сьогодні обіг криптовалют в Україні випереджає її правове регулювання. Відсутність теорії правового розуміння природи криптовалюти та які саме обмеження повинен внести законодавець.

Для того, щоб з'ясувати правову природу криптовалют, необхідно визначити, чи є вони об'єктом цивільних прав і якщо так, то яким саме. Підставою, щоб зробити припущення про належність криптовалют до об'єктів цивільного права, є Концепція оновлення Цивільного кодексу

України. У ній звертається увага на розширення переліку об'єктів цивільних прав, серед яких вказана і криптовалюта [2].

Об'єктом цивільних прав є гроші, вони загальноприйняті і можуть замінити собою інших об'єктів майнових відношень. Об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага [3].

Виходячи з цього визначення можна зробити висновок, що криптовалюта може бути нематеріальним благом.

Щодо криптовалюти можуть виникнути абсолютні права, які визначають її належність певній особі. Визнання відповідного абсолютного права на користь конкретної особи держава створює наступне, всі інші особи без цього права, мають загальне зобов'язання утримуватися від посягань на абсолютне право.

Наявність легалізованої криптовалюти в деяких країнах дозволяє людям платити за будь-які товари та послуги, вивести криптовалюту на картку, конвертувати її у звичайні гроші, продавати на біржах або в спеціальних обмінниках за більш високим курсом, отримавши вигоду.

На відміну від безготівкових грошей, які з точки зору цивільного права представляють насамперед права вимоги, криптовалюта з правовою невизначеністю її статусу такими правами не наділена. До того ж транзакції з безготівковими коштами відстежуються банком, а обіг криптовалют можна контролювати лише за допомогою криптографії. Реєстри транзакцій з криптовалютою ведуться її власниками [4].

Верховна Рада України ухвалила законопроект "Про віртуальні активи", який дозволяє легалізувати ринок віртуальних валют в Україні. За умови якщо президент підпише законопроект, криптовалюти отримають юридичний статус в Україні, тоді учасники ринку матимуть право відстоювати свої права на віртуальні активи в суді. Водночас власники криптовалют зможуть легально обмінюватися та декларувати їх, а міжнародні криптокомпанії зможуть зареєструвати у нашій державі блокчейн -бізнес. За цим законопроектом державним регулятором буде виступати міністерство цифрової трансформації, в окремих питаннях братиме участь Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондових ринків.

Незважаючи на різноманітність поглядів, правовий статус криптовалюти залишаються в полі обговорення і вимагає законодавчого регулювання. Віртуальна валюта може бути віднесена до нематеріальних благ, оскільки ст. 177 ЦК України є не вичерпною. Спочатку в Україні потрібно запровадити ліцензування підприємницької діяльності з віртуальними активами. Водночас ліцензії повинні надаватися лише за умови забезпечення захисту прав споживачів, запобігання відмивання

грошей та підвищення вимог до кібербезпеки під час роботи з ними криптовалюти.

Список використаних джерел

1. Про обіг криптовалюти в Україні: Проект Закону України від 6.10.2017 р. № 7183. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2020. С. 128.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України . 2003. № 40. Ст. 177.
4. Скрипник В. МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ. 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/8/9.pdf>.

Резворович К. Р.

*к.ю.н., завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

Гавриш Б. О.

*курсант III курсу факультету
підготовки фахівців
для органів досудового
розслідування
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Ст. 55 Конституції України гарантує кожній людині право на захист її прав шляхом оскарження рішень, дій чи бездіяльності ОДВ, ОМС,

посадових та службових осіб, центральним суб'єктом реалізації цього права виступає судова влада України. Рішення Європейського суду з прав людини неодноразово вказували на прогалини в існуючому механізмі судового захисту України. Вони відмічали центральні проблеми: недостатню правову визначеність, порушення принципу розумних строків, незалежності та безсторонності суду під час розгляду багатьох справ, а також недостатню якісну можливість реалізації права на доступ до суду [1].

Україна почала проводити ґрунтовні зміни законодавства шляхом реформування, поступово адаптуючи його положення до стандартів Європейського Союзу, з метою збільшення ефективності організації і здійснення правосуддя під час розгляду цивільних справ. Прийнявши низку кодифікованих законодавчих актів, зокрема, Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 №2147-VIII, були переформатовані та фактично викладені в іншій редакції нормативно-правові акти, які стосуються здійснення цивільного судочинства [2].

Положення п.12 ч.3 ст.2 Цивільного процесуального кодексу (далі - ЦПК) визначають порядок відшкодування витрат, які виникають під час розгляду справ у цивільній справі: «відшкодування судових витрат сторони, на користь якої укладене дане судове рішення». Ст. 133 ЦПК регламентує види таких судових витрат, що включають судовий збір і витрати, пов'язані з безпосереднім розглядом справи. Досить неоднозначно визначений процес цього відшкодування в ЦПК, хоча судовим витратам і присвячена ціла глава [3].

Досліджуючи види судових витрат, передбачених ЦПК, слід приділити увагу актуальному питанню, яке здебільше стає дискусійним, як відшкодування витрат, які відбуваються через надання професійної правничої допомоги.

Чинний ЦПК закріплює нове положення (у порівнянні з старим Цивільним процесуальним кодексом України) щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу. Правники-практики позитивно оцінюють дану зміну, але зазначають, що такою нормою можна було б зобов'язати сторону не лише відшкодувати гонорар адвоката, але ще й вартість послуг його помічника [3]. Визначення поняття адвокатського гонорару як форми винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання іншої правової допомоги клієнту закріплене статтею 30 ЗУ «Про адвокатську діяльність».

Договір про надання правничої допомоги є доказом, який вказує на об'єм наданих послуг, їх вартість, що надає змогу в повній мірі визначити розмір таких витрат. Для розподілу усіх судових витрат, сторона, на користь якої прийнято рішення у справі, повинна подати детальний опис виконання робіт адвокатом (надані послуги) та розмір витрат, які знадобилися для оплати послуг правничої допомоги [4]. У своєму рішенні від 06.03.2019 р. у

справі №922/1163/18 Верховний Суд України дійшов висновку щодо розміру суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката: «Відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору, можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару». [5]

Стаття 37 Цивільного процесуального кодексу України передбачає, що сторона, яка заявляє клопотання про зменшення вартості заявленої суми відшкодування, зобов'язана довести не співмірність витрат з наданими послугами. Суперечливість приведеної норми характеризується тим, що вона, з однієї сторони, слугує певним запобіжним заходом для відшкодування судом завищених з боку адвоката та сторони вартості послуг. З іншої сторони, судова практика найчастіше слугує прикладом того, що суди позбавляють адвокатів справедливої обґрунтованої компенсації за надані ними послуги. Тому дуже важливим є процес доведення співмірності витрачених коштів із наданими послугами задля запобігання виникненню перешкод реалізації в судовому процесі відшкодування витрат на правову допомогу.

Але потрібно зауважити, що сам критерій співмірності є досить оціночним поняттям, і суд у кожній конкретній справі надає оцінку такому критерію. Саме з цієї причини судова практика тлумачення поняття співмірності є різною.

Наприклад, ухвалою від 11.02.2019 р. №335/9780/15-ц Касаційний цивільний суд Верховного Суду зазначає, що при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських послуг (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхньої вартості, виходячи з конкретних обставин справи. [5]

Судова практика свідчить, що при вирішенні питання відшкодування витрат на правову допомогу, судами застосовується тлумачення критерію розумності, викладене у рішенні Європейського суду з прав людини «Лавентс проти Латвії» (п. 154) від 28 листопада 2002 р. У рішенні зазначено, що відшкодуванню підлягають лише такі витрати, які мають розумний розмір, а також підтверджуються необхідними документами понесення таких витрат. [5]

Отже, слід зазначити, що зміни ЦПК призвели до реформування багатьох положень, які в тому числі стосуються судових витрат на адвоката. Порядок та підстави відшкодування витрат на адвоката, який надає свої послуги під час судового розгляду, видозмінились, функціонує спеціальний механізм, який забезпечує співмірність судових витрат. Це питання є дуже актуальним для обговорення у колі правників-цивілістів, адже правосуддя як система, спрямована на захист прав та свобод особи, повинна

реалізуватися ефективно, не визнаючи порушень фундаментальних стандартів здійснення судового розгляду.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр> (дата звернення: 30.10.2021).
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017. №2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2147-19> (дата звернення: 30.10.2021).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15> (дата звернення: 30.10.2021).
4. Кучерук Н. Нові кодекси та адвокатура: що змінилося? Юридична газета. 2017 р., 21 грудня URL: <https://yur-gazeta.com/publications/actual/novi-kodeksi-ta-advokatura-shcho-zminilosya.html> (дата звернення: 30.10.2021).
5. Особливості компенсування витрат на правничу допомогу у цивільному процесі. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/osoblivosti-kompensuvannya-vitrat-na-pravnichu-dopomogu-u-civilnomu-procesi.html> (дата звернення 01.10.2021)

Щербина Є.М.

доцент, к.ю.н.,

доцент юридичного факультету

Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

ВИКОНАВЧИЙ НАПИС НОТАРІУСА, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами та посадовими особами органів місцевого самоврядування встановлюється Законом

України "Про нотаріат" (надалі - Закон) та іншими актами законодавства України (ч. 1 ст. 39 Закону). Цим актом є, зокрема, Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України 22 лютого 2012 року №296/5 та зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 року за №282/20595 (надалі – «Порядок»).

Відповідно до ст. 18 Цивільного кодексу України, нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом.

Вчинення нотаріусом виконавчого напису це нотаріальна дія (п. 19 ст. 34 Закону). Правовому регулюванню процедури вчинення нотаріусами виконавчих написів присвячена Глава 14 Закону та Глава 16 розділу II Порядку.

Так, згідно зі статтею 87 Закону, для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 року №1172 (надалі – «Перелік»).

Статтею 88 Закону визначені умови вчинення виконавчих написів. Відповідно до приписів цієї статті, нотаріус вчиняє виконавчі написи:

- якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем;

- за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями - не більше одного року. Якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено інший строк давності, виконавчий напис видається у межах цього строку.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5, містить такі самі правила та умови вчинення виконавчого напису (пункти 1, 3 Глави 16 розділу II Порядку).

Безспірність заборгованості підтверджують документи, передбачені Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.99 № 1172 (далі – Перелік).

При вчиненні виконавчого напису нотаріус повинен перевірити, чи подано на обґрунтування стягнення документи, зазначені у вказаному

Переліку. При цьому цей Перелік не передбачає інших умов вчинення виконавчих написів нотаріусами ніж ті, які зазначені в Законі та Порядку.

26 листопада 2014 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову №662 «Про внесення змін до переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів».

Зазначеною постановою були внесені зміни в розділ "Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими угодами" та доповнено новим розділом «Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин».

Тобто, нотаріус міг вчиняти виконавчі написи на кредитних договорах за якими боржниками допущено прострочення платежів за зобов'язаннями. Для одержання виконавчого напису кредитор мав би надати нотаріусу оригінал кредитного договору, засвідчену стягувачем виписку з рахунка боржника із зазначенням суми заборгованості та строків її погашення з відміткою стягувача про непогашення заборгованості.

Однак постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року у справі №826/20084/14 постанову Кабінету Міністрів України №662 від 26 листопада 2014 року «Про внесення змін до переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів», зокрема, в частині доповнення Переліку новим розділом «Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин» було визнано незаконною та нечинною.

Ухвалою Вищого адміністративного суду України від 01 листопада 2017 року у справі №826/20084/14 постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року було залишено без змін.

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 20 червня 2018 року було відмовлено в задоволенні заяви Публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Приватбанк» про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 01 листопада 2017 року.

Тобто, на сьогоднішній день, редакція Переліку передбачає можливість вчинення виконавчого напису лише на підставі оригіналу нотаріально посвідченого договору.

Однак, не зважаючи на те, що судовим рішенням були скасовані зміни до Переліку в частині вчинення виконавчого напису на кредитному договорі, нотаріуси продовжують вчиняти виконавчі написи на кредитних договорах, які нотаріально не посвідчені та не забезпечені іпотекою.

Разом з цим, це не єдине порушення, які вчиняють нотаріуси при вчиненні виконавчих написів.

РОЗДІЛ 2. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

Воронова О. В.

зав.каф. цивільного,

адміністративного права КПУ

к.ю.н., доцент

СПОЖИВАЧ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Наше здоров'я, наш добробут і наш спокій багато в чому знаходяться в руках виробників і продавців. Спочатку звичаї та закони захисту прав споживачів стосувалися переважно невідповідної якості або підробок продукції щоденного споживання – наприклад, розведеного молока чи пива, наявності у хлібі сторонніх речовин, домішок дешевших металів у золоті тощо. Закони були покликані зупинити обман, і їх однаково потребували як споживачі, так і торговці. Чесні ремісники та постачальники не хотіли втрачати бізнес чи знижувати ціни через неправомірну конкуренцію [1].

І зараз – все наше життя – це ланцюг споживання: від найпростіших та найбанальніших продуктів і товарів, скажемо, від буханки хліба і пакету молока, до найскладніших, наприклад, автомобілів, авіаперевезень, предметів мистецтва, інформаційно-телекомунікаційних і фінансових послуг тощо.

З 19 січня 2020 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг». Цим Законом було внесено зміни й до Законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та «Про захист прав споживачів», що додають захист прав споживачів фінансових послуг, включаючи послуги у сфері страхування.

По-перше, Законом надано визначення терміну «споживач фінансових послуг», це є фізична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу для задоволення особистих потреб, не пов'язаних із підприємницькою, незалежною професійною діяльністю.

По-друге, введено термін «клієнт», яким за визначенням є фізична особа (у тому числі споживач фінансових послуг), фізична особа –

підприємець або юридична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу.

Визначення терміну «клієнт» є ширшим, ніж термін «споживач», але його включає, та дозволяє розв'язати низку питань, що виникали до цього. Насамперед, це стосується дискусії щодо можливості поширення норм Закону України «Про захист прав споживачів» на відносини, пов'язані із захистом прав споживачів фінансових послуг, зокрема, у сфері страхування.

Звичайно, за роки напрацьовано досить судової практики щодо поширення законодавства про захист прав споживачів на відносини, пов'язані із захистом прав саме споживачів фінансових послуг (у зв'язку з відсутністю на отой час самостійного визначення цього поняття). Проте, саме врегулювання на законодавчому рівні цих питань, дозволить як із використанням судових механізмів, так і без них, забезпечити необхідний захист прав споживачів.

Отже, частиною другої ст. 3 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» встановлено, що відносини, що виникають у зв'язку із захистом прав споживачів фінансових послуг, регулюються законодавством про захист прав споживачів з урахуванням особливостей, передбачених даним Законом.

У свою чергу, згідно зі ч. 2 ст. 2 Закону України «Про захист прав споживачів» особливості захисту прав споживачів фінансових послуг визначаються відповідними законами.

Тобто, загальне регулювання захисту прав споживачів у сфері страхування здійснюється відповідно до законодавства про захист прав споживачів, що складається із Закону «Про захист прав споживачів», Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів.

Особливості регулювання – Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та іншими законами, що розкривають такі особливості у цій сфері. Серед інших законів, до прикладу, можна процитувати Закони «Про страхування», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». За спільним правилом спеціальні норми є винятком із загальних правил.

Зупинимося на окремих нормах, пов'язаних із захистом прав споживачів, що підлягають застосуванню і у сфері страхування. Ч. 2 ст. 625 ЦК України передбачено, що боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. При цьому для визначення строків виплати необхідно враховувати положення ст. 530 ЦК

України. Правовідносини, в яких страховик зобов'язаний здійснити страхову виплату страхувальнику (вигодонабувачу), є грошовим зобов'язанням.

У випадку, якщо договором страхування не передбачено відповідальності страховика за прострочення страхової виплати, тоді слід керуватися приписами ч. 2 ст. 625 ЦК України щодо обов'язку страховика сплатити як інфляційні втрати, так і 3 % річних від простроченої суми. Вказаної позиції дотримується Верховний Суд України [2].

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» умови договору про надання фінансових послуг, що обмежують права клієнта порівняно з правами, встановленими законом, є нікчемними. Отже, за правилами, встановленими параграфом 2 глави 16 розділу IV книги першої ЦК кодексу України, такі умови визнаються недійсними з моменту вчинення договору, при цьому визнання їх такими судом не вимагається. Далі – після прийняття змін до законодавства, що забезпечують захист прав споживачів у сфері страхування, виникати колізії у правозастосуванні не повинні.

Список використаних джерел

1. Хто такий споживач і які він має гарантії та права. <http://www.consumer-cv.gov.ua/hto-takyj-spozhyvach-yaki-vin-maye-garantiyi-ta-prava/>

2. Як законодавче визначення терміну «споживач фінансових послуг» допомагає у захисті прав. <https://ipk.org.ua/46-viznachennya-terminu-spozhyvach-finansovikh-poslug>

Мешкова К. О.

викладач кафедри цивільно-правових

дисциплін і трудового права

ім. О. І. Процевського

Харківського національного

педагогічного університету

ім. Г. С. Сковороди

СУЧАСНІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ В ТОВАРИСТВАХ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Виникнення перших корпоративних угод в Україні відноситься до кінця ХХ ст. Їх поява була викликана низкою сформованих соціально - економічних чинників, які згодом вплинули на стрімкий розвиток підприємницької діяльності в державі. Приватизаційний бум, масова переорієнтація населення на індивідуальну трудову діяльність, поява різних кооперативних комерційних форм організації зумовили початок формування корпоративних відносин.

Мета створення, принципи діяльності та корпорацій викликали необхідність укладання внутрішніх угод між учасниками. Довгий час єдиними інструментами, що регулюють внутрішньокорпоративні відносини, були установчий документ (статут) та допоміжні локальні акти. З урахуванням розвитку вказаних економічних тенденцій основними правовими регуляторами стають на довгий час кілька відомих спеціальних законів, покликаних упорядкувати підприємницьку діяльність і, зокрема, діяльність господарських товариств.

З появою в 2018 році двох знаменних законів, а саме, Закона України « Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [1] та Закона України « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» [2] стало можливим використовувати на практиці такий інструмент підвищення прозорості та надійності корпоративних зв'язків бізнес - партнерів, як корпоративний договір.

Відповідно статті 7 Закона України « Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» корпоративний договір визначено як договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації (далі - корпоративний договір). Важливе доповнення стосовно уточнення кола можливих суб'єктів, які можуть бути стороною корпоративного договору, внесено до вказаної статті у червні 2021 року. Відтепер мова йде не тільки про учасників товариства, а й про саме товариство та третіх осіб. У випадку заключення договору з третіми особами мається на увазі можливість участі, наприклад, кредиторів або інвесторів. В цьому випадку буде мати місце договір, який не є однозначно корпоративним, але до нього застосовуються всі правила про корпоративний договір, тобто це так званий квазікорпоративний договір. Для кредиторів таким чином з'являються додаткові гарантії (наприклад, вимога ввести в склад правління або дирекцію корпорації толерантного кандидата, або розраховувати на відповідну частку за настанням відповідних умов та ін). Надане право інвесторам бути стороною в договорі забезпечує можливість корпорації залучити некредитні резерви, інвестувати в неї грошові кошти без участі в капіталі, але з правом інвестора впливати на низку рішень в рамках управління. Безумовно, що розширення кола суб'єктів, які мають право

бути стороною корпоративного договору, викликає ще безліч питань, які постануть, в першу чергу, у правозастосовчій практиці.

З моменту нормативного закріплення можливості укладання корпоративного договору минуло три роки. На сьогоднішній день не можна сказати, що корпоративний договір використовується товариствами та їх учасниками повсюдно. Більшість внутрішньокорпоративних питань продовжують вирішуватися за старим зразком, але з урахуванням чинного з 2018 року законодавства, саме за допомогою того самого статуту. Такий традиційний спосіб продовжує існувати, в першу чергу, через відсутність чіткого правового регулювання деяких ключових питань, що неминуче супроводжують укладення корпоративного договору.

Так, наприклад, із внесенням змін до ст. 7 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» щодо можливості укласти корпоративний договір з третіми особами, виникає питання про етапи діяльності товариства, на яких укладання такого договору можливе взагалі. Йдеться, зокрема, про можливість укладання корпоративного договору до моменту створення товариства, коли договір може бути укладений до створення ТОВ, а права та обов'язки виникають з моменту отримання засновниками статусу учасників.

У разі коли стороною корпоративного договору виявляється іноземний інвестор, виникає питання, чи можна укласти такий договір на основі вибору права іншої країни. У законодавстві відповідних заборон щодо цього питання не встановлено, проте на практиці при спробі керуватись таким договором виникають неабиякі труднощі,

Створюючи ТОВ учасників об'єднує кілька цілей та завдань, серед яких насамперед мінімізація ризиків, максимізація прибутку та зведення нанівець корпоративних конфліктів. Найголовнішою перевагою корпоративного договору є можливість сторін окреслити у його змісті всю виняткову специфіку своєї внутрішньокорпоративної організаційної побудови (зокрема питання порядку управління ТОВ, ведення справ та ін), що згодом дає можливість діяти стратегічно ефективніше в питаннях розвитку свого бізнес-проекту і при цьому уникнути непорозумінь та конфліктів. За умови усунення прогалин у законодавстві корпоративний договір може стати корисним та надійним інструментом регулювання не лише для власників малого та місцевого бізнесу, а й у здійсненні спільної діяльності з іноземним інвестором.

Список використаних джерел:

1. Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю: Закон України від 06. 02.2018 №2275 – VIII / Верховна рада України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 №1984 – VIII / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1984-19>

Киричко Д.Є.

здобувач вищої освіти,

курсант 4-го курсу

*Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів*

Національної поліції

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошенко А. С.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри

Цивільного права та процесу

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Питання міжбюджетних відносин у системі державного регулювання економіки охоплюють питання фінансової діяльності держави, фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування, державного управління економікою в цілому та здійснення регіонального розвитку політики зокрема. Фінансова діяльність держави та органів місцевого самоврядування є складовою механізму державного управління, що забезпечує рух коштів. Отже, органи державної влади та місцевого самоврядування організовують і здійснюють розподіл і використання коштів.

Місцеві бюджети відображають сукупність розподільчих і перерозподільних відносин щодо формування та використання відповідно до законодавства територіального централізованого фонду коштів та реалізації соціальної функції держави. На макроекономічному рівні система міжбюджетних відносин впливає на темпи економічного зростання та стабільність бюджетних надходжень. На мікроекономічному рівні міжбюджетні відносини визначають ефективність використання місцевих ресурсів, якість та обсяги надання адміністративних і соціальних послуг, ефективність інвестиційного клімату в регіонах, створюють умови для розвитку бізнесу [1, с. 5].

Таким чином, міжбюджетні відносини є потужним засобом державного регулювання динамічного розвитку соціально-економічних процесів, важливим індикатором розвитку бюджетного процесу, зумовленим рухом коштів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, між певними видами місцевих бюджетів. Основними формами цього руху є міжбюджетні трансферти, взаємозаліки та взаєморозрахунки, об'єднання бюджетів територіальних громад для реалізації спільних проектів і програм. Найважливішою передумовою їх існування є необхідність перерозподілу бюджетних ресурсів у межах бюджетної системи.

Очевидно, ще однією проблемою сучасної бюджетної системи в Україні є значний ступінь її централізації. Значна залежність місцевих бюджетів від держави свідчить про недосконалість розподілу дохідних і видаткових повноважень між рівнями влади та системи міжбюджетних відносин, а також про проблеми зі збільшенням доходів місцевих бюджетів через слабкий економічний розвиток окремих регіонів України. Централізація бюджетно-фінансових ресурсів суперечить практиці децентралізації повноважень на користь органів місцевого самоврядування, що відбувається в Україні. Процес фіскальної децентралізації сповільнився. Тому можна сказати, що в Україні все ще існує централізована модель бюджетних надходжень органів місцевого самоврядування. Ці дані свідчать, що органи місцевого самоврядування позбавлені податкових автономій, доходи бюджету все більше формуються за рахунок трансфертів та фіксованих надходжень, тому частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті зменшується. Розвиток фінансової системи не сприяє забезпеченню фіскальної автономії територіальних одиниць. Негативними наслідками централізації є низька якість та недостатнє фінансування соціальних виплат, що надаються на місцевому рівні (освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство), неможливість вирішення питань власного економічного розвитку [2]. Таким чином, існуючі механізми бюджетного вирівнювання не стимулюють одні регіони до саморозвитку, покращення економічних показників та збільшення аліментів в інших. Зростає загроза неефективного витрачання коштів.

У процесі виконання бюджету головні розпорядники бюджетних коштів здійснюють видатки на підставі сформованого Мінфіном бюджетного розпису, що складається з урахуванням планових надходжень, та за наявності коштів на Єдиному казначейському рахунку. Тому часто виникають ситуації нерегулярних видатків (часто формуються недоліками законодавства про державні закупівлі та самими розпорядниками бюджетних коштів, які не забезпечують своєчасне проведення тендерних процедур), при яких потужні «вливання» ресурсів наприкінці року призводять до сплеск грошових та валютних ринків. коливання - і водночас знижують продуктивність витрат керівниками, які змушені швидко «освоювати» кошти. В Україні немає досконалих інституційних механізмів, які б забезпечували координацію дій економічних органів щодо подолання існуючих дисбалансів та запобігання виникненню нових. Перспективним інструментом є Рада з фінансової стабільності, створена Указом Президента України № 170/2015 від 24.03.2015, до складу якої входять керівники НБУ, Міністерства фінансів України, ФГВФО, НКЦПФР та Нацкомфінпослуг. Діяльність Ради спрямована на виявлення поточних та потенційних загроз та ризиків для забезпечення фінансової стабільності та мінімізації їх негативного впливу на фінансову систему держави; координація заходів попередження та реагування за наявності ознак нестабільного фінансового стану банківської системи та/або фінансової системи держави. При цьому Рада не втручається і не обмежує діяльність органів (установ), представники яких входять до її складу, а її рішення також носять виключно рекомендаційний характер. Рада координує монетарну та фіскальну політику, що загалом сприяє стабільності фінансового сектору.

Системні дії щодо оцінки ризиків дисбалансів та організації консолідованих дій щодо їх подолання належать до компетенції Ради національної безпеки і оборони України. В історії незалежної України в різні роки спостерігалось підвищення або зниження ролі РНБО у сфері економічної безпеки. Статус рішень РНБО, що вводяться в дію указами Президента України, є достатнім для виконання нею функцій з координації діяльності органів виконавчої влади. Слід зазначити, що останніми роками роль цього державного органу в боротьбі з макроекономічними дисбалансами слабшає через його спрямованість на більш вузькі завдання національної безпеки та оборони. Таким чином, запобігання надмірній волатильності ключових макроекономічних показників України, підвищена чутливість до глобальних коливань та консолідація обмежених ресурсів національної економіки навколо цілей фінансової стійкості потребують ефективної координації дій уряду для подолання існуючих та потенційних дисбалансів. [3, с. 48].

Таким чином, в інституційному вимірі важливо визначити інституцію, відповідальну за моніторинг дисбалансів та надання відповідних рекомендацій. Такою інституцією, з огляду на необхідність максимального

підвищення управлінського потенціалу та інструментальності моніторингу, може бути Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України. Оцінка ризиків фінансової стабільності також може стати однією з функцій Центру оцінки загроз національній безпеці України.

Список використаних джерел

1. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід : наук. Монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 296 с.
2. Лисенко О.Ю.. Міжбюджетні відносини в Україні: особливості розвитку та шляхи удосконалення URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Lysenko.pdf>
3. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України. Аналітична доповідь. К.: НІСД, 2020. 71 с.
4. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. / Доп. за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2020. 84 с.

Мельниченко В. Р.

здобувачка вищої освіти,

група ЮД-945

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ;*

Науковий керівник:

Тимченко Л. М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

кандидат юридичних наук

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нині, господарсько-правова відповідальність є досить актуальною, адже вона виступає видом (ретроспективної) юридичної відповідальності, яка настає за порушення господарського права учасниками господарювання.

Також, господарсько-правова відповідальність щільно пов'язана з економікою України.

Зауважу, що (ретроспективна) юридична відповідальність — це правовий обов'язок примусового позбавлення порушника певних соціальних благ чи цінностей, що належали йому до того самого правопорушення.

Зазначимо, що тематиці господарсько-правової відповідальності приділено багато уваги з боку науковців, де кожний із них у своїх дослідженнях, пропонує різне визначення господарсько-правової відповідальності, а саме О. О. Мельник визначає господарсько-правову відповідальність як передбачені законом чи договором заходи негативного впливу на правопорушника, які забезпечуються примусом з боку держави [4, с. 63].

Так само, Щербина В. С., вважає, що відповідальність у господарському праві (господарсько-правова відповідальність) — це комплексний правовий інститут, який має свій особливий предмет регулювання — господарські правопорушення [7, с. 10].

Потрібно ще зазначити Липницький Д. Х. Й Болотова А.Д., вони зазначають, що господарсько-правова відповідальність — це певний механізм перекладання несприятливих наслідків з одного учасника господарських відносин на іншого [5].

Отже, можна дійти висновку, що думки усіх дослідників різняться, тому Законодавство України, а саме Господарський кодекс України (надалі — ГК України), надає визначення поняттю господарсько-правової відповідальності у 216 статті, тобто господарсько-правова відповідальність — це господарські відносини, учасники яких несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених ГК України та іншими законами та договорами. Також, друга частина цієї ж статті зазначає, що господарські санкції, гарантують захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечує правопорядок у сфері господарювання [2].

Господарсько-правові санкції у своїй сутності є економічно-юридичними. Термін “економічні” означає, що за змістом господарсько-правова відповідальність є економічною, тобто це негативний економічний вплив на правопорушника, щоб стимулювати його виконати зобов'язання [3, с. 146]

Відповідно, у сфері господарювання застосовують такі види санкцій, як: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції, а також адміністративно-господарські санкції за недотримання правил здійснення господарської діяльності.

Господарсько-правова відповідальність, містить свій склад правопорушення.

Потрібно вказати, що для правопорушення у сфері господарювання немає звичного нам складу правопорушення, а саме: об'єкту, суб'єкту, об'єктивної та суб'єктивної сторін.

Отже, склад господарсько-правового правопорушення, містить наступне: факт протиправної поведінки суб'єктів господарювання. Це може виражатися у порушенні норм законодавства чи недотриманні умов договору, який є обов'язковим для учасників господарських відносин і внаслідок чого потерпілій стороні завдаються збитки або інша шкода її правам та законним інтересам; факт наявності збитків чи інші негативні наслідки (наприклад, завдання шкоди репутації підприємства чи відсутність доступу підприємцю на ринок); причинний зв'язок між протиправною поведінкою порушника і заподіяними потерпілому збитками [6, с. 264]; наявність вини правопорушника, вина виражається у двох елементах, а саме: наявність у суб'єкта господарських відносин достеменних можливостей діяти правильно та попередити усі негативні збитки, другий елемент діє навпаки першому, а саме: неприйняття суб'єктом господарських відносин достеменних можливостей діяти правильно й неприйняття усіх необхідних заходів щодо попередження збитків. Також, у складі правопорушення присутні юридичні та фактичні підстави господарсько-правова відповідальність.

Потрібно зауважити, що також виділяють різні функції господарсько-правової відповідальності, а саме: попереджувально-стимулююча функція полягає у тому, що учасники господарських правовідносин, розуміючи негативні наслідки, намагаються діяти у правовому полі. Компенсаційно-відновлювальна функція розкривається в ліквідації наслідків неправомірних дій учасників господарських відносин та поновленні правопорядку. Сигналізаційна функція полягає у тому, що притягнення суб'єкта господарювання до відповідальності слугує певним показником, щоб покращити свою роботу з метою застереження від майбутніх негативних впливів, й остання функція інформаційна, її роль передбачається в наданні інформації учасникам господарських правовідносин про труднощі в роботі їх партнерів, а відтак - у необхідності корегування своїх відносин з ними [1, с. 186].

Список використаних джерел:

1. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). *Видавництво Ліра-К*. 2017. С. 240.
2. Господарський кодекс України. № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

3. Мілімко Л. В., Господарсько-правова відповідальність: ознаки та порядок застосування. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 1. С. 145-149.
4. Мельник О. О. Господарське право. *КНЕУ*. 2005. С.208.
5. Мамутова В.К., Хозяйственное право: Учебник. *Юринком Интер*. 2002. С.863.
6. Різник Г., Поняття та ознаки господарсько-правової відповідальності. *Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді*. 2020. С. 262-265.
7. Щербина В.С. Господарсько-правова відповідальність: галузевий підхід, особливості застосування та напрямки подальших наукових досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (97). С. 15-25.

Тимченко Л. М.

доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, кандидат
юридичних наук
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Тюленєв В. В.

здобувач ННПІ
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ОРГАНИ ЯК УЧАСНИКИ СФЕРИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена тим, що держава як учасник господарювання наділена особливим статусом. Держава забезпечує основні права і обов'язки суб'єктів господарювання та визначає відповідальність за правопорушення. Держава виконує функцію організації

господарського життя суспільства, шляхом управління державною і комунальною власністю від імені народу.

Держава організовує господарську політику та приймає економічну стратегію, яка спрямована на виконання комплексу економічних завдань. Основними напрямки бб забезпечення державою права на господарювання є такі: спрощення порядку створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності, скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню, вимагають одержання сертифікатів, – лімітування перевірок і контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, скорочення перевірок; спрощена система митного оформлення вантажів тощо [1. с. 65].

Визначаючи особливості правової діяльності держави слід звернути увагу на те, що відповідно до ч. 1 ст. 8 Господарського кодексу України (далі – ГК України), держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання. В ст. 2 цього ж кодексу зазначається, що учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [2].

З цієї статті випливає, що органи наділені організаційно-господарською компетенцією можуть брати участь у господарських відносинах у зв'язку з чим можуть виступати, як учасник господарських відносин. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, – це органи, які мають повноваження щодо управління державною і комунальною власністю, що використовується у господарській діяльності, правового регулювання та контролю господарської діяльності. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють свою господарську компетенцію у зв'язку з здійсненням державної функції керівництва економікою.

Згідно з ч. 2. ст. 8 ГК України держава, органи державної влади та органів місцевого самоврядування приймають різного роду рішення: фінансового, адміністративного чи управлінського характеру стосовно господарських відносин, в межах своєї компетенції. Таким чином держава

реалізує одну із форм державного керівництва економіки – управління. Згідно ч. 3 цієї ж статті господарська компетенція реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи [2].

Господарську правосуб'єктність держави можна розглянути у таких двох напрямках, а саме: це діяльність безпосередній та опосередкований. Безпосередня участь держави відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування. У відповідності до ст. 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V суб'єктами управління об'єктами державної власності виступають: Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, Фонд державного майна, органи, що забезпечують діяльність Президента України, Верховної Ради України, Кабінету міністрів та інші органи [3].

Опосередкована участь держави в господарській діяльності передбачає визначене коло суб'єктів, що можуть виступати від імені держави. До таких утворень відносять державні і комунальні установи, правовий статус яких визначається розділом II «Суб'єкти господарювання» ГК України,

Отож, проаналізувавши норми ГК України та регулятивного законодавства можна визначити господарську компетенцію держави. Держава виступає, як особливий учасник господарських відносин. Вона забезпечує створення економічної політики та стратегії в господарській діяльності. Забезпечує права і обов'язки учасників господарських відносин. Тим не менше існують свої особливості набуття господарської компетенції державою. Держава не може самотійно виступати суб'єктом господарювання. Держава набуває господарської компетенції лише за умов виконання функцій управління або в межах закону. Держава управляє державною і комунальною власною на підставах і в межах закону. Таким чином встановлюється особливе місце держави та її органів в господарських відносинах.

Список використаних джерел

1. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2017. 896 с.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Попадинець Г. О. Господарський договір в системі господарського права: поняття, правова природа та ознаки. Право України. 2018. № 2. С. 136-141.

4. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 №46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.

5. Цивільний кодекс України від 06 січня 2003р. Дата оновлення: 28.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Тимченко Л. М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, кандидат
юридичних наук
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Тюленєв В. В.

*здобувач ННІПІ
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Необхідність характеристики регулювання господарсько-договірних відносин викликана тим, що господарський договір, на відміну від цивільноправового, часто зачіпає публічні інтереси, його дія не обмежується впливом на сторони, які беруть у ньому безпосередню участь, а позначається на інтересах держави і суспільства в цілому. Також постала необхідність детального вивчення та аналізу нормативно-правових актів,

що здійснюють регулювання сфери договірних відносин та зобов'язань у господарських правовідносинах.

В Україні дослідженням господарського права займалися А.Г. Бобкова, Р.П. Бойчук, О.М. Вінник, В.М. Гайворонський, Л.А. Жук, Д.В. Задихайло, Г.Л. Знаменський, В.В. Лаптев, В.К. Мамутов, В.С. Мілаш, В.М. Пашков, О.П. Подцерковний, О.П. Світличний, М.Л. Шелухін, В.С. Щербина та багато інших.

Оскільки в самому ЦК України (ч. 2 ст. 9) встановлено, що законом можуть бути передбачені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання, то слід враховувати і ті положення ГК України, що встановлюють умови виконання договірних зобов'язань у сфері господарювання: а) суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання – відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться [2]; б) до виконання господарських договорів застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України [2].

Наведені норми дають відповідь на питання, який з кодексів має пріоритет у застосуванні його положень щодо умов виконання договірних зобов'язань у сфері господарювання, проте не дають підстав відносити ГК України до актів цивільного законодавства, щодо яких йдеться в ч. 3 ст. 6 ЦК України. Тому питання щодо співвідношення норм ЦК і ГК України при застосуванні їх стосовно виконання договірних зобов'язань хоч і викликає дискусії, проте залишається без чіткої і однозначної відповіді [1].

І в ГК, і в ЦК норми, що регулюють господарські угоди та правочини (в розумінні їх як юридичних фактів), загальні положення про договори (які повинні застосовуватися разом із нормами про конкретні види договорів, зобов'язання та окремі види договірних зобов'язань) розташовані в різних розділах, але в своїй сукупності утворюють цілісний регулятор договірних відносин. Причому в ЦК України ціла низка статей, що включені в розділ II Книги п'ятої «Зобов'язальне право», регламентують саме права та обов'язки сторін договору як зобов'язання. Розташування масиву норм про договори та його обсяг (як загальних положень про договори, так і окремих

видів) саме в цій книзі є одним з аргументів на користь того, що договір слід розуміти не тільки і не стільки як правочин/угоду, але й насамперед як зобов'язальне правовідношення. Застосування до договору норм про правочини є юридикотехнічним засобом, який використовується для економічності викладення законодавчого матеріалу, і не породжує ототожнення правочину та договору [3].

В теорії господарського права господарське зобов'язання визначається як правовідношення, в якому один суб'єкт (боржник) зобов'язаний вчинити на користь іншого суб'єкта (кредитора) певну дію господарського характеру, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. В дещо зміненому вигляді це визначення знайшло закріплення в ч.1 ст. 173 ГК України. В зазначеній статті закріплено юридичні ознаки господарського зобов'язання, які відображають його специфіку: 1) сторони зобов'язання – зобов'язана сторона (в тому числі боржник) та управнена сторона (в тому числі кредитор); 2) юридичний об'єкт – певні дії господарського чи управлінського характеру (зокрема, виконання робіт, передача майна, сплата грошей, надання інформації тощо) або утримання від певних дій [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 173 ГК України господарські зобов'язання поділяються на майново-господарські та організаційно-господарські, що загалом відповідає поділу господарських відносин на ті, що виникають: 1) у процесі організації та 2) безпосереднього здійснення господарської діяльності (ст. 1 ГК України). Майново-господарські зобов'язання, що виникають між суб'єктами господарювання на підставі господарських договорів, названі в ч. 1 ст. 175 ГК України цивільно-правовими зобов'язаннями і регулюються Цивільним кодексом з урахуванням особливостей, передбачених ГК України. Разом з тим, не всі види майнових зобов'язань можуть кваліфікуватися як цивільно-правові з огляду на їх суб'єктний склад та зміст, а, по-друге, господарсько-майнові зобов'язання як особливий вид зобов'язань підлягають спеціальному регулюванню (як на рівні ГК України, так і інших законодавчих актів) і лише за його відсутності можна говорити про застосування загальних положень ЦК України [2].

Згідно ст. 173 ГК України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі

боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Також у статті 175 вказано, що зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – громадянами, не є господарськими і регулюються іншими актами законодавства. Суб'єкти господарювання у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами, можуть добровільно брати на себе зобов'язання майнового характеру на користь інших учасників господарських відносин (благодійництво тощо). Такі зобов'язання не є підставою для вимог щодо їх обов'язкового виконання [2].

Узагальнюючи викладене, господарський договір можна визначити як засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язання між суб'єктами господарювання, суб'єктами організаційногосподарських повноважень, негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов'язки сторін у галузі господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2017. 896 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Попадинець Г. О. Господарський договір в системі господарського права: поняття, правова природа та ознаки. Право України. 2018. № 2. С. 136-141.
4. Цивільний кодекс України від 06 січня 2003р. Дата оновлення: 28.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Нікітенко В.В.

студентка

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тимченко Л. М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, кандидат
юридичних наук
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ПЛАНОВИХ ТА ПОЗАПЛАНОВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Під порядком здійснення державного нагляду у сфері управління розуміють діяльність уповноважених законом державних органів у сфері реалізації заходів державного нагляду за господарською діяльністю, котра регулюється нормами законодавства [1].

Державний (далі держ.) контроль здійснюють по місцю знаходження господарюючого суб'єкта або його окремих підрозділів чи в приміщенні органу держ. нагляду, що передбачено законом.

Праць з даного питання не так багато, проте деякі аспекти були розглянуті такими вченими, як К.І. Апанасенкова, О.П. Вічрова, Р.А. Джабраїлова, І.М. Кравець, В.А. Устименко, К.Д. Хачук та ін.

Тож, почнемо розгляд особливостей запланованих заходів стосовно реалізації держ. нагляду в сфері господарювання. Тож, спираючись на ст. 5 ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі - Закон), запланована діяльність регулюючих органів повинна здійснюватися дотримуючись квартальних чи річних планів, котрі мають бути затверджені до 1 грудня року, що передує плановому, або до 25 числа останнього місяця кварталу, що передує запланованому [2]. Слід зазначити, впродовж одного року для одного суб'єкта господарювання дозволяється проведення лише одного запланованого заходу [3]. План реалізації заходів держ. нагляду на наступний плановий період повинен у своєму змісті мати конкретно-визначені дати початку кожної запланованої роботи держ. нагляду, а також терміни їх здійснення. План має опублікуватися на офіційному сайті держ. наглядового органу не пізніше ніж за 10 днів до початку відповідного запланованого періоду. Орган держ. нагляду до 1 квітня кожного року

складає звітуючий документ стосовно здійснення квартальної/річної програми держ. контролю за господарюючими суб'єктами за минулий рік і публікує його в інтернет-мережі [2].

Ст. 6 Закону розкриває підстави для незапланованої діяльності [2]:

1. Подання господарюючим суб'єктом заяви до уповноваженого органу держ. нагляду про застосування заходу держ. нагляду на його запит маючи на меті визначення та підтвердження недостовірних відомостей, зазначених у поданих суб'єктом обов'язкових звітних документах;

2. Перевірка дотримання господарюючим суб'єктом інструкцій, розпоряджень чи інших документів з метою усунення порушень;

3. Обґрунтована скарга фізичної особи на порушення її прав господарюючим суб'єктом;

4. Несвоєчасне подання суб'єктом обов'язкових звітних документів без наявності поважних причин, а також без письмового пояснення причин, що були перешкодою для подання документів;

5. Настання нещасного випадку, смерть при нещасному випадку або професійне захворювання, котре пов'язане з функціонуванням організації.

Проводячи позаплановий захід підіймаються тільки питання, котрі виступили підґрунтям незапланованої перевірки. Ці питання в обов'язковому порядку зазначаються у довідці. Зауважимо, що за подання необґрунтованих скарг та звернень особи, що її подали, несуть передбачену законодавством відповідальність [3].

Строк реалізації позапланового заходу не може бути більшою за 10 робочих днів, а для малого бізнесу – 2 робочі дні. Продовжувати строк забороняється. Додамо, що запланований чи незапланований захід має відбуватися у присутності керівника, його заступника чи уповноваженої особи господарюючого суб'єкта [3].

Підсумовуючи можна сказати, що порядком здійснення державного нагляду у сфері управління розуміють діяльність уповноважених законом державних органів у сфері реалізації заходів державного нагляду за господарською діяльністю. Держ. нагляд в сфері господарювання реалізується завдяки проведенню планових та позапланових заходів. В цілому, на наш погляд, законодавство в достатній мірі врегулювало дане питання: у Законі визначені основні засади діяльності держ. нагляду. Но маємо зауважити, що законодавство у цій сфері лише на етапі становлення і на сьогодні ще існують колізійні питання.

Література

1. Орехова І. С. До питання про визначення поняття державного контролю у сфері господарської діяльності. І. С. Орехова Актуальні проблеми держ. і права : зб. наук. праць гол. ред. С.В. Ківалов. О. : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 46. С. 384-389.

2. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/877-16/conv>

3. Лебідь В. І. Господарське право: навч. посіб. 2-ге видання допов. і перероб. В. І. Лебідь. К.: Алерта, 2014. 416 с.

Іванчук О.С.

*курсант IV-курсу факультету
підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних
розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошенко А.С.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Глобальна проблема ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів як фізичними, так і юридичними особами вже давно обговорюється багатьма вченими-юристами, економістами та науковцями.

Податкова система – один із найважливіших елементів української економіки. Як відомо, не всі компанії вчасно сплачують податки та збори в повному обсязі. Сьогодні ухилення від сплати податків стало практично нормою для багатьох підприємств. Вирішення цієї проблеми дуже важливе, враховуючи боротьбу з фінансовою злочинністю та необхідність мобілізації достатніх коштів до державного бюджету України.

Варто зазначити, що низькі податкові надходження зумовлені низкою причин, насамперед зниженням рівня реальної заробітної плати, у деяких випадках номінальним зниженням доходу, оскільки прибутковий податок становить більшу частину податкових надходжень. По-друге, причиною зниження доходів бюджету від оподаткування є високий рівень ухилення від сплати податків, пов'язаний із бажанням фізичних та юридичних осіб зберегти більше грошей, незважаючи на незаконність цього методу. Таким чином, в економіці України подібні явища істотно впливають на формування державного бюджету та можливість реалізації соціально-економічної політики в країні [1].

До основних причин зниження доходу від оподаткування належать:

- погана організація бухгалтерського обліку та звітності у компаніях, установах, організаціях;
- некомпетентність органів та посадових осіб, які виконують організаційні та управлінські функції в економічній сфері на всіх рівнях державної влади;
- можливість створювати фіктивні підприємства за допомогою недосконалого процесу реєстрації та перевірки бізнесу.

До нормативних і правових причин варто віднести:

- численні зміни у законодавстві, які викликають труднощі для платників податків;
- невирішені юридичні питання з багатьох видів комерційної діяльності;
- відсутність чіткого визначення відповідальності за податкові правопорушення.

Використання офшорів вважається одним з найбільш масштабних схем ухиленням від сплати податків.

Істотні за своїми розмірами є схеми, які відбуваються на митному контролі. У період 2007-2020 років такі махінації, як контрабанда та заниження вартості товарів, коштували бюджету майже 15 мільярдів доларів щороку. Загалом, за оцінками дослідників, до держбюджету щорічно не надходить 100–160 млрд грн.

Отже, офшори, шахрайство з ПДВ та заниження прибутку – схеми, які вже закріпилися у свідомості населення та не викликають подиву.

Вартим уваги є те, що для успішного реформування податкової системи та боротьби з ухиленням від сплати податків необхідно ретельно вивчити та проаналізувати механізми та схеми, які використовує тіньовий капітал при податковому плануванні своєї діяльності [2].

Також зазначимо, що податкове навантаження має бути більш оптимальним, тобто, має не лише мобілізувати достатні кошти до бюджету, а й інвестувати кошти, що вивільнилися, у розширення виробництва та стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

Для зниження рівня ухилення від сплати податків є доцільним удосконалити податкове законодавство; підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни; ефективно використовувати податкові надходження.

На практиці необхідно не збільшувати кількість перевірок та штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, посилювати боротьбу з корупцією та організованою злочинністю. На законодавчому рівні відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів необхідно посилити шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України.

Таким чином, створення раціональної податкової системи забезпечить баланс національних та приватних інтересів, сприятиме розвитку підприємництва та збільшенню національного багатства України.

Список використаних джерел

1. Матвійчук К. А. Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків. *Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (20–21 вересня 2012 р.)* URL::http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm (дата звернення 16.11.2021 р.)
2. Горобінська І. В. Тіньова економіка – як результат ухилення від сплати податків. *Зб. наук. пр.. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського* URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/52.pdf. (дата звернення 16.11.2021 р.)

Дяченко Є.Р.

студентка

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тимченко Л. М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, кандидат
юридичних наук*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сьогодні ми спостерігаємо перехід до нового етапу розвитку інформації та телекомунікацій. Інформація, і перш за все наука та технології, починають відігравати провідну роль у різних сферах соціально-економічного життя, стаючи одним із ключових факторів виробництва.

Деякі питання стосовно телекомунікацій досліджували такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Денисова Р. О., С. Добрін, І. Стройко, А. С. Тітов, В. О. Невядовський та інші. Проте сьогоднішня різноманітність телекомунікаційних послуг, постійний розвиток технічних приладів, що використовуються, відсутність системного та детального законодавчого забезпечення цієї сфери призводять до втрати адекватного розуміння перспектив розвитку процесів передавання інформації.

Під телекомунікацією розуміють передачу, випромінювання або прийом позначок, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень усіх видів по радіо, дротам, оптичним або іншим електромагнітним системам [1].

Чинний ЗУ «Про телекомунікації» було ухвалено у 2003 році. Хоча до його змісту були внесені значні зміни, слід зазначити, що значна частина відносин у телекомунікаційній галузі залишається поза увагою законодавця. Даний нормативний акт зазначає повноваження держави з управління та регулювання телекомунікаційної діяльності, а також права, обов'язки та відповідальність фізичних та юридичних осіб, котрі є учасниками цієї діяльності або виступають її користувачами.

У червні 2006р. Кабінет Міністрів України затвердив ухвалу про концепцію розвитку телекомунікацій в Україні. Дана концепція спираючись на ЗУ «Про телекомунікації» зазначає головні принципи та напрямки майбутнього розвитку мереж телекомунікації загального користування в ринкових умовах та має метою на реалізацію зацікавлень та конкурентної спроможності України на світовому рівні.

Концепція виступає знаряддям втілення політики держави в телекомунікаційній галузі з метою координованої діяльності органів держави, а також підприємств, установ та організацій, що є учасниками розвитку мереж телекомунікації. В ній визначені прогалини розвитку телекомунікацій, стратегія та визначальні напрями їх вирішення, а також положення інтегрованого розвитку телекомунікацій [2].

З метою досягнення цих цілей необхідно використовувати ресурси мереж загального користування з різними формами власності, забезпечити взаємодію цих мереж, враховуючи потреби державної безпеки та захисту, інформації та безпеки критично важливих частин мереж, а також керівництво всіма мережами при кризових ситуаціях. Стратегія розвитку мереж телекомунікації має ґрунтуватися на застосуванні сучасних технологій, що відповідні до світових стандартів, зважати на необхідність

технологічної кооперації всіх мереж при наданні телекомунікаційних послуг та підвищувати ефективність їхньої роботи.

В галузі телекомунікації наявні наступні проблеми [2]:

- низький рівень забезпеченості населення, підприємств, установ та організацій послугами широкосмугового зв'язку;
- нерівне надання телекомунікаційних послуг та обмежений доступ користувачів до послуг електрозв'язку загального користування (особливо у сільських, гірських та депресивних районах);
- присутність великої кількості операторів зв'язку, що призводить до недостатньої координації їхньої діяльності та відсутності єдиного підходу до вирішення проблемних питань телекомунікаційного розвитку;
- малоефективне застосовування операторами зв'язку можливостей прокладених волоконно-оптичних ліній зв'язку та побудованих мереж стільникового зв'язку;
- недостатній регулюючий вплив держави на ринок телекомунікацій;
- недостатня фінансова та матеріально-технічна підтримка для розробки наукового підходу до визначення принципів державної політики щодо впливу регулювання на ринок телекомунікацій;
- низький рівень координації виконавчих органів у розвитку мереж загального користування;
- недосконала нормативно-правова база інвестиційної діяльності;
- обмежений вибір альтернативних мереж операторів зв'язку.

Стратегія розвитку телекомунікацій перш за все має мету вирішення цих проблем, а також передбачає реалізацію заходів, спрямованих на подальший розвиток телекомунікацій в Україні на базі телекомунікаційних мереж нового покоління, які забезпечують конвергенцію телекомунікаційних та інформаційних мереж та послуг.

Одним із проєктів, котрий мав на меті вирішення вищезазначених проблем, являється законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» 11.03.2009 р., в котрому пропонувалося викласти у новій редакції ЗУ «Про телекомунікації». Проєкт мав низку суперечностей, через що приймати його у запропонованому виді було недоцільно.

Зауважимо, що Україні 3 червня набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту телекомунікаційних мереж», який був ухвалений ВРУ в травні 2020 року. Даний законопроект посилив кримінальну та адміністративну відповідальність осіб за ушкодження та знищення елементів телекомунікаційних мереж. Відповідно до цього законопроекту були внесені редагування в ст. 147 КпАП (Порушення правил охорони

телекомунікаційних мереж) та в ст. 360 ККУ (умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі) [3].

Підсумовуючи можна сказати, законодавство в сфері телекомунікації проте має ряд недоопрацювань. Необхідне створення оновленої системи законів України, центральне місце в якій має посісти новий кодифікований закон, котрий вирішить основні наведені проблеми телекомунікацій та повністю забезпечить рух по основним напрямкам розвитку телекомунікацій.

Література

1. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.03 р. № 1280-IV. Режим доступу : [//www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2006 № 316-р «Про схвалення Концепції розвитку телекомунікацій в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-2006-p#Text>
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту телекомунікаційних мереж» № 600-IX від 13.05.2020р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-20#Text>

Тимченко Л.М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Нікітенко В.В.

студентка

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Рейдерство являється популярним терміном, який широко використовується в сучасній лексиці. Сьогоднішній стан української економіки викликав у підприємців усіх рівнів деякі негативні тенденції: по-перше, високий рівень втрат бізнесу або мінімальна рентабельність; по-друге, збільшення ринкової частки великого бізнесу, що цілком природно у нинішньому конкурентному середовищі. Саме ці вищезгадані фактори і

викликають рейдерство, що знижує інвестиційну привабливість України в очах високорозвинених країн.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що в Україні через недосконале законодавство, корупцію та відсутність етики у бізнесі спостерігається розвиток рейдів серед впливових власників великих фінансових ресурсів, які є загрозою для багатьох підприємців та загалом країни. Саме через таку тенденцію необхідно більш глибоко розглянути цю тему.

Проблема рейдів досліджується у роботах З.П. Варналія, О.В. Тарасової, С.В. Кравченко, Г. Паламарчук, Л. Венгер та інші. В результаті вивчення літератури можна зробити висновок, що в Україні створено підходящі умови для розвитку рейдерства у зв'язку з нестабільною політичною ситуацією, недосконалим законодавством, безпорадністю судової влади та високою корумпованістю, що дає привід, незважаючи на праці вчених, дедалі розглядати це питання.

Під рейдерством розуміють недружнє та незаконне, спрямоване проти волі власника захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення повного контролю за майном новим власником за допомогою корупції та застосування сили [1, с. 105].

Зауважимо, що офіційної статистики щодо рейдів в Україні немає, але деяку статистику можна отримати з неофіційних джерел. Взагалі за останні 5 років кількість кримінальних проваджень за рейдерство виросла у 2,5 рази: з 290 справ (2015 рік) до 849 (2020 рік), й тенденція на збільшення зберігається, хоча й з невеликим зменшенням, порівнюючи з 2020 роком у 2021 році кількість кримінальних проваджень за рейдерство становить 466 справ [2].

Методи захоплення майна різняться. Одна з найпоширеніших схем - захоплення бізнесу шляхом штучного банкрутства. Компанія-поглинач викупує борги компанії, що купується, і активує процедуру банкрутства. Також, реєстратора часто підкуповують для отримання реєстру акціонерів. Потім акції викупуваються у їхніх власників. Зазвичай рейдери планують скуповувати 10-15% акцій - цієї кількості достатньо, щоби ініціювати збори акціонерів для зміни керівництва компанії. Міноритарні акціонери, котрі не мають прибутку від акцій, переходять на бік рейдерів та продають їм свої цінні папери. Також популярності набуває і створення подвійних реєстрів акціонерів. Рейдери порушують кримінальні справи проти генеральних директорів, нерідко з абсурдних причин [3, с.10].

Заходи попередження рейдерства:

1) Превентивні заходи (розроблені компанією від безпосередньої загрози поглинання методи захисту, щоб обмежити можливість успішного поглинання);

2) Активні заходи (створюються після спроби поглинання).

Рейдерів зацікавляють компанії, котрі [3, с.13]:

– успішно ведуть бізнес за умов жорсткої конкуренції у цій сфері;

- мають привабливі активи;
- мають неконтрольовані платіжні рахунки;
- мають неконсолідований пакет акцій;
- існування конфлікту між партнерами;
- порушують закон, своєчасно не оформлюють документи.

Основними превентивними заходами українських підприємств повинні бути:

- постійний моніторинг змін в реєстрі акціонерів;
- оптимізація системи управління підприємством, ефективний розподіл управлінських повноважень;
- перевірка і вдосконалення внутрішніх нормативних документів, запровадження обмеженості доступу до них;
- надійна кадрова політика;
- перевірка системи захисту інформації;
- аналіз потенційного інтересу до підприємства з боку інвесторів тощо;

Тож, підсумовуючи зазначимо, що проблема рейдерства наразі є дуже актуальною. Під рейдерством розуміють недружнє та незаконне, спрямоване проти волі власника захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення повного контролю за майном новим власником за допомогою корупції та застосування сили. Попередити дане явище можливо різними превентивними та активними заходами.

Список використаних джерел:

1. Беліков О. Рейдерство в Україні – реалії сьогодення. Юридичний журнал. 2007. № 4. С. 105-109.
2. Рейдерство в Україні. Статистичні данні. Опендатабот. Режим доступу: <https://opendatabot.ua/open/raiders>
3. Сирота О. Рейдерство. Політика. Право. Життя: всеукр. часоп. Режим доступу: http://www.polpravozhit.in.ua/2013/12/blog-post_5.html.

Карпенко Р. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Мосякіна О. А.

здобувач вищої освіти

група ЮЗ-932 ВНО

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

На теперішній час в Україні триває здійснення низки законодавчих реформ, спрямованих на вдосконалення механізмів правового регулювання господарських відносин, оптимізацію порядку взаємодії органів державного управління з суб'єктами господарювання, усунення корупційних чинників і перешкод для успішного здійснення підприємництва. Одним із кроків на цьому шляху є реформа органів державної виконавчої служби та процедури виконання рішень господарського суду. Так, Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 схвалено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [1], чим було окреслено «дорожню мапу», зокрема в частині реформування системних засад виконання рішень господарських судів. Передусім у згаданому документі було відверто визнано, що основними проблемами в цій сфері є гранично низька частка фактичного виконання судових рішень, відсутність ефективної системи мотивації державних виконавців, системні недоліки у взаємодії державних виконавців з іншими державними та недержавними інституціями.

До загальних питань виконання рішень судів та інших органів у своїх працях зверталися С.Я. Фурса, М.Й. Штефан, В.К. Мамутов, І.Г. Побірченко, Л.Г. Талан та інші науковці. У працях більшості дослідників, які вивчали зарубіжний досвід у цій сфері, перспективним для України було названо запровадження інституту приватних виконавців. Такі висновки викладено в публікаціях А.М. Авторгова, М.В. Вінциславської, І.С. Кузьміної, Є.В. Мальцевої, Л.Ю. Сайко, А.В. Солонар та інших вчених. Водночас у наукових публікаціях наразі недостатньо уваги було приділено вивченню досвіду таких країн, як Латвійська Республіка, Литовська Республіка, саме з позицій господарсько-процесуального права, хоча здійснені їх урядами реформи сьогодні можна впевнено оцінювати як ефективні.

Згідно сайту Міністерства юстиції Латвійської Республіки від 07.08.2015 р. № 1-24/1061-S, у якому викладено наступні показники. Так,

відповідно до статистичної звітності, у 2012 р. латвійськими судами всіх ланок було розглянуто та постановлено 45 598 судових рішень, у 2013 р. – 42 612, у 2014 р. – 36 306, а за I півріччя 2015 р. – 18 580 судових рішень. Однак в одержаній інформації не містилося відомостей стосовно врахування (обліку) сум стягнень. Процедурою виконання рішень у Латвійській Республіці опікуються присяжні судові виконавці, які адміністративно підпорядковані Раді присяжних судових виконавців. Якщо провести аналогію з правовим статусом і компетенцією Департаменту державної виконавчої служби України у складі Міністерства юстиції України, то можна твердити, що у Латвійській Республіці аналогічний правовий статус має орган, який виконує представницькі та наглядові функції присяжних судових виконавців. Базовим організаційним і «статусним» законом у Латвійській Республіці є Закон «Про судових виконавців» (Law of Bailiffs). Відповідно до ст. 106 Закону «Про судову владу» (Law of Judicial Power) присяжні судові виконавці є особами, які входять до складу судової системи та підкорюються лише закону. Іншими словами, їхній статус фактично прирівнюється до статусу суддів.

Кількість судових виконавців, їх посадові місця, ділянки та межі діяльності визначаються Кабінетом Міністрів Латвії. З 2010 р. дотепер діє певна квота (кількісна межа) присяжних судових виконавців у кількості 116 осіб. Отже, на виконання присяжними судовими виконавцями надійшло: у 2012 р. – 180 488 виконавчих документів на суму 910 705 726,38 євро; у 2013 р. – 145 515 виконавчих документів на суму 963 006 467,09 євро; у 2014 р. – 138 022 виконавчі документи на суму 177 529 095,31 євро; протягом I півріччя 2015 р. – 71 381 виконавчий документ на суму 831 409 625,45 євро. Тут враховано всі категорії виконавчих документів, за винятком судових рішень, включаючи акти нотаріусів, акти майнового характеру в кримінальних справах, акти у справах про адміністративні правопорушення тощо. Про ефективність такої організації роботи свідчать показники виконання рішень: у 2012 р. було виконано 58 024 виконавчі справи на суму 198 853 368,39 євро; у 2013 р. було виконано 58 316 виконавчих справ на суму 202 838 065,45 євро; у 2014 р. було виконано 61 608 виконавчих справ на суму 148 300 174,55 євро; протягом I півріччя 2015 р. було виконано 39 621 виконавчу справу на суму 91 592 530,01 євро. Станом на 30 липня 2015 р. у провадженні знаходилося 727 626 незавершених виконавчих справ на суму 5 747 347 025,08 євро (5,7 млрд. євро).

Щодо контролю за діяльністю присяжних судових виконавців, то це питання вирішується в декількох паралельних процесуальних формах. Зокрема, безпосередній контроль за присяжними судовими виконавцями здійснює окружний суд, на території якого знаходиться посадове місце виконавця. Призначений головою окружного суду суддя має право перевіряти роботу присяжних судових виконавців. Про результати перевірки суддя інформує Раду присяжних судових виконавців Латвійської

Республіки, котра, своєю чергою, усуває порушення, даючи присяжному виконавцю вказівки та рекомендації, а також порушує клопотання про відкриття дисциплінарної справи або звертається до компетентних органів для кримінального переслідування виконавця. Тобто тут простежується не господарсько-процесуальний, а суто адміністративно-правовий механізм контролю за діяльністю виконавців. Дії, рішення та бездіяльність присяжного судового виконавця можуть бути оскаржені в суді відповідно до Цивільно-процесуального закону (кодексу) Латвійської Республіки. В Україні, за аналогією, така процедура має форму скарги на дії державного виконавця. Розгляд таких скарг передбачений у кожному з галузевих процесуальних кодексів України. Також відповідно до згаданого вище Закону Латвійської Республіки «Про судових виконавців» міністр юстиції та Рада присяжних судових виконавців за власною ініціативою чи за пропозицією судді або прокурора, а також за скаргою зацікавленої особи може порушити дисциплінарну справу щодо виконавця за істотне порушення в роботі. Матеріали порушеного дисциплінарного провадження (справи) передаються до дисциплінарної комісії, до складу якої входять представники від Міністерства юстиції, присяжних судових виконавців і суддів Верховного суду. Рада присяжних судових виконавців Латвійської Республіки щонайменше раз на рік провадить перевірку реєстраційних книг і проваджень виконавців. Що стосується процесуального наповнення компетенції присяжних судових виконавців і обсягу конкретних прав і напрямів виконавчих дій, то базовим процесуальним законом у Латвійській Республіці є Цивільно-процесуальний закон (Civil Procedure Law).

За кожну посадову дію, котру вчиняє присяжний судовий виконавець, він має право брати винагороду згідно з офіційною таксою. Її розмір визначається Кабінетом Міністрів за поданням Міністерства юстиції та за погодженням з Радою присяжних судових виконавців Латвійської Республіки. При цьому вчиняти будь-які домовленості щодо винагороди понад таксу заборонено законом. Щодо заходів примусового виконання, то вони мало відрізняються від заходів, котрі вчиняють державні виконавці в Україні у межах покладених на них законом повноважень, а саме:— звернення стягнення на майно боржника (рухоме та нерухоме), включаючи майно, що знаходиться у третіх осіб;— звернення стягнення навіть на «безтілесні» (дослівна цитата офіційної відповіді) речі;— звернення стягнення на доходи боржника (заробітна платня, вклади тощо);— виконання рішення суду «як є», тобто в натурі (коли йдеться про передачу певних індивідуально визначених предметів тощо). Окрему увагу слід звернути на заходи відповідальності, що можуть застосовуватися до порушників законних вимог присяжних судових виконавців. Найбільш суворі заходи відповідальності передбачено за надання неправдивих відомостей і введення в оману судового виконавця. У разі, коли боржник ухиляється від надання відповіді на запит виконавця (в тому числі щодо

свого майнового стану), на нього може бути накладено штраф: на фізичну особу – до 360 євро, на посадову (службову) особу – до 750 євро. Практикується направлення присяжним виконавцем подання до суду з метою притягнення боржника до відповідальності. За підсумками розгляду подання присяжного виконавця суд може прийняти рішення про примусовий привід боржника та про накладення додаткового штрафу: на фізичну особу – у розмірі до 80 євро, на посадову особу – до 360 євро. Для Литовської Республіки характерне те, що, крім приватних приставів, які мають право виконувати судові та інші рішення, правом на списання грошових коштів з рахунків боржників наділено податкові органи, митницю, управління соціального страхування, тобто певна частина стягнутих коштів забезпечується за їх сприяння. Кількість приставів, як і в Латвійській Республіці, тут обмежується квотою, що визначає і встановлює міністр юстиції. Загальна кількість приставів складає 137 осіб, з них сьогодні фактично працюють 118 осіб. Серед додаткових заходів впливу на боржника у Литовській Республіці також практикується кримінальна відповідальність і застосовується система штрафів – ці заходи постають додатковим дисциплінуючим чинником впливу на поведінку боржника. Штрафи можуть стягуватися як у дохід бюджету, так і на користь самого стягувача як певна «моральна» компенсація незручностей, пов'язаних з неправомірною поведінкою боржника.

Як зазначає з досліджуваного питання О.О. Чумак, у Литві замість державних службовців працюють приватні пристави, поява яких була викликана низьким рівнем ефективності роботи державних виконавців. Серед фахівців, якими запропоновано проведення аналогічних реформ в Україні, триває полеміка щодо розподілу обсягу повноважень приватних і державних виконавців та їх пропорційного співвідношення. Дотепер найбільш значущі та «серйозні» виконавчі документи залишаються у сфері виконання саме державних виконавців. Попри офіційно визнану неефективність державних виконавців, за ними залишаються закріпленими до стягнення борги державних підприємств і підприємств з часткою державної власності понад 25%, борги комунальних підприємств, казенних підприємств тощо. З огляду на власний досвід практичної роботи в органах виконавчої служби є підстави вважати, що такий підхід має місце не попри офіційне визнання неефективності діяльності державних виконавців, а завдяки їй: держава утримується від передачі приватним виконавцям найбільш значущих виконавчих документів разом з великими боржниками з тим, щоб зберегти «пасивний стан» виконання щодо таких «привілейованих» і захищених від судочинства осіб.

Як бачимо, у тих країнах, де вже запроваджено інститут приватних виконавців, були досягнуті цілком позитивні результати, що підтверджує правильність висновків, у тому числі й українських дослідників, щодо можливостей використання такого досвіду. Незважаючи на ризик

виникнення рейдерства, твердить І.С. Кузьміна, через делегування функції державного примусу приватним особам українська виконавча система обґрунтовано еволюціонує.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 . Офіційний вісник Президента України. 2015. № 13. Ст. 864.
2. Святогор О.А. Правове регулювання виконання рішень господарського суду: постановка проблеми. Економіка та право. Серія «Право». 2015. № 2. С. 45–52.
3. Солонар А.В. До питання запровадження інституту приватних виконавців в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 1. С. 65–58.

Шевейко Ю.А.

*курсант IV- курсу факультету
підготовки фахівців*

*для підрозділів стратегічних
розслідувань*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Ярошенко А.С.

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного прав та
процесу*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРАВОВА ПРИРОДА ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В умовах економічного спаду в державі є важливим дослідження правової природи фінансової відповідальності, а саме правового регулювання

відносин у сфері оподаткування та відповідальності за податкові правопорушення. Зміцнення законності у податкових відносинах є надзвичайно важливим сьогодні, адже це допоможе не лише зменшити показники податкових правопорушень, а й покращити рівень економіки в країні в цілому.

Юридична відповідальність за вчинення правопорушень безперечно є одним із механізму регулювання суспільних відносин та є його головним запобіжним і в деяких випадках превентивним заходом. Дослідження цього питання є надзвичайно важливим не лише в теоретичному аспекті, але має вагоме практичне значення, а саме від правової природи цього інституту залежить, які санкції та в якому порядку будуть застосовані до порушника податкового законодавства [1, с.43].

Виокремлення фінансової відповідальності за податкові правопорушення, як самостійного виду, і до сьогодні є дискусійним. Багато науковців в галузі фінансового права висловлюють на рахунок цього питання різні погляди, тому ми не можемо констатувати одну думку щодо «статусу» фінансової відповідальності за податкові правопорушення в системі юридичної відповідальності. Дослідивши наукові праці таких науковців, як: Л. Воронова, А. Іванського, Н. Якимчука, М. Кучерявенка, В. Назарова, О. Федорчука, Ф. Ярошенко та інших, можна виділити дві основні теорії щодо даного питання.

По-перше, одні є прихильниками того, що фінансова відповідальність є складником адміністративної відповідальності. На нашу думку, вищезазначене припущення є недоречним, адже є суттєві відмінності які відрізняють ці види відповідальності між собою. Можна виділити такі, зокрема: наявний різний суб'єктний склад при адміністративній – тільки фізичні особи, а при фінансовій – як юридичні так і фізичні особи.

Відрізняються вони також за видами відповідальності: адміністративна відповідальність у сфері оподаткування виявляється у сплаті штрафу або попередження, що може застосовуватися до суб'єктів підприємницької діяльності. Фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства може відбуватися у таких формах : стягнення всієї суми прихованого або зниженого платежу в бюджет у формі податку; штрафу; пені, що стягується з платника за затримку сплати податку.

По-друге, інші обстоюють позицію того, що фінансова відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності. Прихильники цієї теорії аргументують це тим, що фінансові відносини мають майновий характер, тому правопорушення в даній сфері завжди завдають певної майнової шкоди державі. Також важливим аргументом даної позиції є те, що фактичною підставою фінансово-правової відповідальності слід вважати фінансове правопорушення, тобто протиправне, винне діяння, що посягає на встановлений порядок у сфері фінансів, яке не передбачає кримінальної або адміністративної

відповідальності. Об'єктом такого правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують господарські інтереси держави у сфері утворення, перерозподілу та використання публічних фінансів. Ці відносини регулюються та охороняються нормами фінансового права [2, с.90].

У нормах фінансового законодавства, що встановлюють правила поведінки суб'єктів правовідносин, захищають фінансові інтереси держави, встановлено фінансову відповідальність за порушення цих норм.

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 адміністративна відповідальність не охоплює спеціальні види юридичної відповідальності, які передбачені різними галузями права податкову, банківську та інші.

Ми погоджуємося саме із цією правовою позицією, адже вважаємо її більш обґрунтованою та ефективною саме зі сторони практичного застосування фінансової відповідальності. На підтвердження своєї позиції, я вважаю доцільним згадати те, що сам законодавець у статті 111 Податкового кодексу України виокремив як самостійний вид юридичної відповідальності саме фінансову, що настає за порушення законів з питань оподаткування, контроль за дотриманням якого покладено на відповідні контролюючі органи [3, с.45]. Тому, що законодавець таким чином розмежував фінансову відповідальність від адміністративної та кримінальної і надає їй відповідного самостійного статусу у сфері податкового законодавства.

Отже, можна зробити такий висновок, щоб запобігти колізіям у вирішенні питань фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства, слід удосконалювати чинне законодавство, систематизувати нормативно-правові акти, щоб уникнути різного тлумачення при застосуванні відповідальності та зменшити кількість правопорушень та запобігти вчиненню нових.

Список використаних джерел

- 1 Ярошенко Ф. О. Історія оподаткування : навчальний посібник / Ф. О.Ярошенко, П. В. Мельник, В. Л. Андрущенко, В. М. Мельник Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. 242 с.
2. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник. Київ: Прецедент; Моя книга. 2009. 448 с.
3. Податкове право України : навч. посіб. за ред. М. П. Кучерявенка. Харків. : Право, 2012. 256 с.

Поклонська О.Ю.

*старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Інститут медіації за кордоном уже давно набув популярності та правового закріплення. В Україні ж, на сьогоднішній день, даний інститут ще тільки набирає обертів у різних сферах правовідносин, зокрема господарських.

Питання переваг застосування медіації під час вирішення господарських спорів в Україні було предметом досліджень таких правників: В.В. Рєзнікової, В.А. Залізняка, О.О. Курінного, В.В. Медведської, О.О. Сосюри, М.В. Вікторчука, О.В. Двірської, Г.Ю. Шкірі, М.М. Семеряк та інших [2, с. 83].

Для більш глибокого розуміння необхідності впровадження та використання медіації в процесі вирішення господарських спорів необхідно усвідомити саму суть даного інституту, виокремивши його призначення.

Так, саме слово «медіація» прийшло до нас з латинської мови (medlatlo) та означає «посередництво». У міжнародному праві медіація означає посередництво третьої, незаінтересованої держави в міжнародному спорі суб'єктів міжнародного права; у приватному праві це один із альтернативних (позасудових) методів вирішення конфліктів, згідно з якими незаінтересований посередник (медіатор) допомагає сторонам досягнути шляхом переговорів добровільної та взаємовигідної угоди [1, с.24].

На думку Г.В. Єрмоєнко, медіація – це процес переговорів, у якому для вирішення конфлікту залучається медіатор (посередник), який організовує переговори між сторонами, вислуховує їх аргументацію щодо суті спору та активно допомагає сторонам оцінити можливість прийняття компромісного й самостійного рішення для задоволення інтересів усіх учасників переговорів [1, с.24].

У свою чергу, С.Ф. Задорожня, зазначає, що медіація є метод мирного вирішення спорів за допомогою незалежної третьої особи або установи, що використовується сторонами. А Х. Бесемер визначив медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони [1, с.25].

Таким чином, більшість вчених визначають медіацію як певний підхід до розв'язання конфлікту, у якому нейтральна третя сторона

забезпечує структурований процес із метою допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємоприйнятного вирішення спірних питань.

Також, виходячи з вище зазначеного, можемо визначити мету участі медіатора в вирішенні господарського спору, яка полягає в задоволенні інтересів не всіх учасників, а лише сторін спору, оскільки сам медіатор є незаінтересованим учасником переговорів.

Слід зазначити, що процедура медіації при вирішенні господарських спорів містить свої чітку структуру та поділяється на такі етапи:

- підготовка до медіації. На даному етапі медіатор налагоджує контакти зі сторонами проводячи попередню розмову з кожним учасником конфлікту окремо. Така розмова проводиться з тим, щоб проінформувати учасників про процедуру медіації, ролі медіатора і учасників в ній і отримати згоду на участь в медіації; пояснити принципи і правила медіації та отримати згоду сторін дотримуватися цих правил; упевнитися, що час, призначений для зустрічі, зручний для всіх; відповісти на запитання учасників конфлікту;

- вступна частина медіації (вступне слово медіатора). На цьому етапі медіатор знайомить учасників з процедурою медіації та її принципами, обговорює зі сторонами правила медіації, відповідає на питання сторін. Перш ніж безпосередньо перейти до обговорення змісту конфліктної ситуації, необхідно переконатися, що сторони розуміють суть процедури, її принципи та погоджуються дотримуватися правил і брати участь в медіації. Медіатор пояснює незрозумілі моменти ще раз і пропонує сторонам підписати Згоду на участь в медіації;

- пояснення сторін. Цей етап починається з прохання медіатора описати конфліктну ситуацію, пояснити, що сталося. Медіатор може звернутися до одного з учасників або запропонувати сторонам визначитися, хто буде починати розповідь. Завданням цього етапу є надання сторонам можливості висловитися з конфліктної ситуації і їхнє ставлення до неї. Цей етап закінчується тільки тоді, коли повністю визначені всі проблеми й інтереси, зазначені сторонами, і сторони повністю задоволені цими результатами;

- вирішення проблеми. Завдання цього етапу - визначити шляхи вирішення проблеми і знайти варіант, який задовольнить обидві сторони конфлікту;

- висновок і підписання угоди [3].

Таким чином, бачимо чітко визначену структуру, яку побудовано на досягненні консенсусу між сторонами для вирішення конфліктної ситуації, при цьому медіатор займає нейтральну позицію.

Доцільно також звернути увагу, на переваги інституту медіації при вирішенні господарських спорів. З приводу цього питання серед науковців виникають дискусії та велика кількість думок. Так, наприклад, В.В. Резнікова, вважає, що «переваги медіації порівняно з іншими способами

вирішення господарських спорів полягають у тому, що: медіація – це не публічна процедура вирішення економічних конфліктів, тому вона є найбільш прийнятною для суб'єктів господарювання, які уникають небажаного публічного розголошення як факту наявності, так і подробиць конфлікту, що виник між ними (це особливо важливо в тих випадках, коли сторони господарського спору не бажають піддавати публічному розголосу як наявність конфлікту, його суть, так і кінцевий результат його вирішення); медіація може забезпечити економічно ефективно та швидко позасудове вирішення спорів у господарських справах на засадах урахування потреб сторін, адже строки вирішення економічних конфліктів за допомогою медіації коротші, ніж за судової процедури (винесене рішення на користь однієї зі сторін господарського спору судом може підлягати оскарженню в апеляційному та касаційному порядкух, крім того, є ймовірність повернення справи на новий розгляд, що займає чимало часу, а поки відбуватиметься судовий розгляд справи, можуть тривати порушення прав та законних інтересів сторін спору); вартість медіації значно менша, ніж розміри судових витрат, пов'язані зі сплатою судових зборів, оплатою послуг адвокатів тощо» [2, с. 84].

Аналогічну позицію займає і В.В. Медведська, відносячи до прерогатив медіації «скорочення часу, необхідного для розгляду спору, зменшення судових витрат, конфіденційний розгляд спору; компромісне рішення для обох сторін; збереження ділових стосунків між сторонами в подальшому».

Так, на переконання О.О. Курінного, «основними перевагами інституту примирення перед судовим розглядом варто виділити: 1) у процесі медіації сторони відіграють активну роль; 2) конфіденційність процесу; 3) обмеження часових меж; 4) економія коштів; 5) після проведення процесу медіації, якщо сторони так і не дійшли згоди в процесі медіації, вони повертаються до судового розгляду справи».

У свою чергу, В. Заєць, зазначає, що застосування медіації є необхідним та обґрунтованим, адже саме завдяки ній стають можливими «участь у вирішенні конфлікту не лише юристів, а й інших спеціалістів у галузі економіки та ринкових відносин», «психологічний комфорт учасників спору» [2, с. 84-85].

Цікавою є думка Н. Волковицької, згідно з якою «дуже важливим показником є непередбачуваність результатів медіації, адже рішення не нав'язується сторонам, вони приймають його самостійно. Диспозитивність цієї процедури значно вища, ніж офіційного судового процесу. Процедура медіації сприяє тому, що сторона може погодитися з таким правовим результатом врегулювання конфлікту, з яким вона навряд чи погодиться в результаті повноцінного змагального процесу» [2, с. 85].

Отже, можемо говорити про те, що застосування інституту медіації при вирішенні господарських спорів має велику кількість переваг, зокрема

- економія часу та коштів, конфіденційність, самостійне прийняття рішення тощо. Тому, виходячи з вище зазначеного, доречно суб'єктам господарювання вирішувати конфлікти не тільки в судовому порядку, а й за допомогою медіатора.

Список використаних джерел:

1. Канарик Ю.С., Костюченко А.М. Медіація як спосіб вирішення господарських спорів. *Держава та регіони*. Серія: Право. № 4 (58). 2017. С.24-27
2. Кошова М.С. Переваги застосування інституту медіації при вирішенні господарських спорів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. №5. 2020. С.83-85
3. Що таке медіація в бізнесі і в господарському процесі? URL: https://ua.prostopravo.com.ua/prava_biznesu/dogovirni_vidnosini/statiti/scho_take_mediatsiya_v_biznesi_i_v_gospodarskomu_protsesi (дата звернення:12.11.2021)

Тимченко Л.М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Рибалка Г.Д.

студентка ННПІ

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА У РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Найбільш поширеною організаційно-правовою формою для малого та середнього бізнесу в Україні є товариства з обмеженою відповідальністю. Саме ТОВ дозволяє об'єднати майно та зусилля декількох (не більше 100) осіб для здійснення господарської діяльності, легко залучити додатковий капітал інших осіб для досягнення певної мети, рівномірно розподілити

ризика від здійснення господарської діяльності. Норми, які регулюють відносини, пов'язані із цим товариством, містяться в Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Законі України «Про господарські товариства», Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» тощо. Недоліками вказаних нормативно-правових актів є неповне і суперечливе регулювання ряду аспектів діяльності товариств, а саме:

- не закріплений правовий механізм чіткого врегулювання відносин між учасниками товариства у випадку виникнення між ними конфлікту (виключення з числа учасників), вступу спадкоємця чи правонаступника;
- учасникам не гарантовано доступ до фінансових документів товариства;
- відсутній механізм контролю за діяльністю виконавчого органу.

Отже, в умовах діючого законодавства учасник товариства несе високий ризик зловживань з боку менеджерів та учасників, які володіють більше 50% статутного капіталу та ризик фінансових втрат через діяльність недобросовісних менеджерів, і, одночасно, не маючи вільного доступу до документів товариства не може належним чином підготуватися, щоб якісно реалізувати право на судовий захист.

Положення нового Закону ґрунтуються на досягненнях цивілістичної науки. Зокрема, науково-теоретичну базу для даного дослідження склали наукові праці В. І. Борисової, В. А. Васильєвої, О. М. Вінник, Н. С. Глусь, О. В. Дзери, Ю. М. Жорнокуя, А. В. Зеліско, О.В. Ільківа. Натомість, відповідно до ч. 3 ст. 80 Господарського кодексу України (далі – ГК України), ТОВ – це господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. У контексті дискусії про доцільність/недоцільність існування ГК України у тому числі як регулятора порядку створення, функціонування та припинення підприємницьких товариств виникають питання:

1) як тоді розуміти ТОВ, якщо буде відмінено дію цього нормативного акта;

2) чи досить норм Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» для розуміння досліджуваної організаційно-правової форми юридичної особи;

3) чи варто взагалі відмовитися від використання конструкції ТОВ на користь приватного акціонерного товариства (як це зроблено в окремих правопорядках).

З урахуванням того, що ТОВ отримали в економічній сфері України значне поширення, навряд чи є потреба у відмові від цієї організації.

Виходячи з положень Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», можна зробити два висновки:

1) законодавець України штучно відмовився від «нагромадженого» закріплення визначення ТОВ, оскільки його тлумачення є в ГК України;

2) можна провести певну паралель із ЦК України щодо визначення поняття «юридична особа», де ознаки цієї конструкції містяться не в одному легальному визначенні, а в конкретних статтях цього Кодексу надмірні та непотрібні вимоги до статуту товариства:

- недостатній захист прав учасників товариства, в тому числі з огляду на відсутність належних механізмів:

- контролю за діяльністю виконавчого органу;

- притягнення до відповідальності членів виконавчого органу;

- недосконале правове регулювання процедур виходу та виключення учасників із товариства;

- відсутність механізмів спадкування частки в ТОВ;

- неефективне регулювання діяльності органів управління товариством, зокрема:

- обтяжливі та несучасні процедури скликання загальних зборів учасників.

Позитивним фактором у ТОВ є й те, що його учасники можуть не брати безпосередню участь в управлінні його діяльністю, оскільки мають право призначити виконавчий орган – директора або дирекцію. Слід також зазначити, що одна фізична особа може бути засновником багатьох ТОВ, де є більше одного учасника, що забезпечує стабільне надходження доходів від здійснення підприємницької діяльності з різних джерел, навіть за втрати платоспроможності окремих із них.

Отже, проведене дослідження засвідчило наявність цілої низки проблемних, дискусійних та колізійних моментів у цій сфері цивільно-правового регулювання. Однак цей процес поки видається далеко не завершеним, а подальше вдосконалення законодавства в цій сфері потребує теоретичного обґрунтування і розробки загальних доктринальних уявлень про цивільно-правову відповідальність юридичних осіб господарського права. Усунення недоліків забезпечить єдине розуміння норм та механізмів їх реалізації суб'єктами реєстрації та господарювання, забезпечить

гарантування фінансових інтересів учасників товариств, та унеможливить визнання реєстраційних дій державних реєстраторів незаконними, крім випадків умисного невиконання норм законів.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435к/03-вр>
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436к/03-вр> 107
4. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576к/91-вр>

Тимченко Л.М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Янкін Г.Д.

студентка ННПП

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ АЗАРТНИХ ІГОР В УКРАЇНІ

Шкода від азартних ігор – це не лише втрата грошей. Азартні ігри можуть вплинути на самооцінку, відносини, фізичне та психічне здоров'я, продуктивність праці та соціальне життя. Це може завдати шкоди не лише гравцеві, а й сім'ї, друзям, роботі та суспільству.

В останні роки науковці різних країн ставлять невтішні прогнози для азартних гравців. Було встановлено, що вони впливають психіку людини. Ці висновки стали причиною заборони брати участь гравцям, які мають будь-які порушення нервової системи. Психологи прирівнюють людей, які полюбляють азартні ігри з людьми, які вживають наркотичні засоби.

Наслідки залежності від азартних ігор часто досить очевидні. Велика кількість людей, які займаються азартними іграми, будуть використовувати кредитні та дебетові картки для оплати в казино або організаціях, які грають в Інтернеті. Якщо брати участь в азартних іграх, можна з легкістю набрати борги, зіпсувати свої стосунки і втратити з уваги усі життєві цілі.

14 липня 2020 року Верховна Рада прийняла Закон України "Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор", який визначає правові засади здійснення державного регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор в Україні, визначає правові, економічні, соціальні та організаційні умови функціонування азартних ігор.

Державне регулювання азартних ігор здійснює Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей та інші органами державної влади в межах їх повноважень, визначених Конституцією та законами України.

На мою думку, завдяки легалізації азартних ігор, окрім регулювання організації азартних ігор, держава намагається вивести «тіньові» гроші та поповнити бюджет країни. Оскільки, зміни внесені до Податкового Кодексу України стосуються оподаткування податком на доходи фізичних осіб суми вигравів в азартних іграх та лотереях.

На законодавчому рівні, крім ЗУ «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор», азартні ігри також регулюються Конституцією України, Податковим кодексом України, ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань».

На думку, О. Євченко, одного із авторів закону, віце-президента Української асоціації ігрової індустрії: «Прийнятий Закон є якоюсь мірою компромісним та революційним для України. Я вважаю, що гральні заклади потрібно розташовувати у готелях і за межами міст. На сьогодні саме такі норми й прописано у документі. За законом, змінено формат і ринок казино, а його прийняття забезпечить приток іноземних туристів. До того ж,

передбачено створення кабінетів психологічної допомоги, аби запобігти розвиткові лудоманії – залежності від гральних автоматів. Якщо в Україні буде створено потужний легальний бізнес, це сприятиме зникненню нелегальних гральних закладів, а також суттєво допоможе боротьбі з ігromанією. Ми ж не забороняємо алкоголь, хоча від цього страждає більше людей».

Безумовно, регулювання та легалізація азартних ігор – це крок вперед для нашої країни, хоча документ не містить детального державного контролю при регулюванні діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, що дає змогу використовувати норми на користь особистих інтересів посадових осіб та суб'єктів грального бізнесу.

Список використаної літератури

1. «Слово і Діло»
(<https://www.slovoidilo.ua/2020/07/15/pogljad/polityka/lehalizacziya-hralnoho-biznesu-proty>);
2. Радіо «свобода» (<https://www.radiosvoboda.org/a/30703122.html>);
3. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ
(<http://nbuviap.gov.ua/>);
4. «DW», Українська редакція (<https://www.dw.com/uk/>);
5. «Економічна правда»
(<https://www.epravda.com.ua/publications/2020/06/16/661854/>).

Тимченко Л.М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Мурашкіна Ю.Г.

студентка ННІПІ

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Історія формування і розвитку конкурентного законодавства в різних країнах має свої істотні відмінності, пов'язані з необхідністю врахування національних особливостей розвитку конкурентного змагання,

особливостей законодавчого захисту конкуренції, традицій та звичаїв ділового обороту, адміністративної і судової практики правозастосовних органів.

Варто зазначити, що в теорії сучасного українського правознавства відсутня єдина позиція щодо визначення змісту та структури конкурентного законодавства і права. Більшість дослідників використовує різні термінологічні конструкції для визначення сукупності правових норм, що забезпечують умови чесного і добросовісного конкурентного змагання.

Одним із принципових положень господарського права є закріплене у статті 42 Конституції України положення про державне забезпечення захисту конкуренції. Згідно з Конституцією не допускається зловживання монополієм становим на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. В умовах реформування української економіки антимонопольна політика держави, необхідність проведення якої підтверджується багаторічною позитивною практикою господарювання розвинених країн, спрямована на запровадження засад змагальності суб'єктів господарювання і є важливим чинником успіху ринкових перетворень. [1]

Правові засади державної політики обмеження і запобігання монополізму, недопущення недобросовісної конкуренції та здійснення державного контролю за додержанням норм антимонопольно-конкурентного законодавства визначені Господарським кодексом України, Законами України від 26 листопада 1993 р. «Про Антимонопольний комітет України», від 7 червня 1996 р. «Про захист від недобросовісної конкуренції», від 11 січня 2001 р. «Про захист економічної конкуренції», іншими нормативно-правовими актами.

Особливістю Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» було те, що метою Закону було визнано захист як суб'єктів господарювання, так і споживачів від недобросовісної конкуренції. Законом передбачалося, що державний контроль за дотриманням суб'єктами господарювання конкурентного законодавства здійснює Антимонопольний комітет України. [2]

Проте Закон не встановлював процесуальних засад захисту від недобросовісної конкуренції і містив лише бланкетну норму, яка відсилала до процесуальних норм, що містилися в Законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності».

Метою законодавчого захисту від проявів недобросовісної конкуренції є, навпаки, захист приватного інтересу конкурента на отримання переваг у

конкуренції завдяки власним інтелектуальним, творчим та підприємницьким здібностям та зусиллям, захист прав на об'єкти інтелектуальної власності, реалізації приватних інтересів споживачів на отримання оригінальних товарів та отримання чесної та добросовісної інформації про товари, роботи і послуги, що ними придбаваються. Проте, якщо внаслідок поширення оманливої інформації може бути завдана шкода не лише окремому підприємцю, а й споживачам, то, здійснюючи захист від проявів оманливої інформації, антимонопольні органи захищають як приватні, так і публічні інтереси. [3]

Важливим фактором забезпечення добросовісності конкурентного змагання є наявність певних уявлень про добро і зло в конкуренції, про добросовісність і недобросовісність конкурентної поведінки. Істотний вплив на формування культури конкуренції в господарській діяльності мають сформовані в соціумі чесні, добрі звичаї, звичаї ділового обороту, правила корпоративної та підприємницької етики, що враховують історичні, соціальні та ментальні особливості сприйняття та оцінки явищ об'єктивної дійсності представниками української нації.

Варто зазначити, що Закон України «Про захист економічної конкуренції» побудовано на якісно нових для України засадах державного регулювання та захисту економічної конкуренції. Основою такого регулювання стало творче поєднання принципів заборони і контролю в сфері економічної конкуренції. Відповідно до принципу заборони Законом заборонено зловживання монопольним становищем, антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно–господарського управління і контролю, обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання і об'єднань, окремі антиконкурентні узгоджені дії.

Проте, як зазначає О. Л. Чернелевська, роль конкурентного законодавства не зводиться до застосування антимонопольних обмежень до суб'єктів господарювання, що зловживають ринковою владою. Конкуренція може бути послаблена в результаті заходів державної політики, а ринкова влада окремих суб'єктів ринку – посилена різноманітними методами втручання держави в ринкові відносини. [4]

Органи Антимонопольного комітету України спрямовують діяльність на захист прав учасників ринку у тих випадках, коли об'єктом захисту стає публічний інтерес – конкуренція на ринку, спільний інтерес учасників ринку, а не лише окремий приватний інтерес.

Антимонопольний комітет України здійснює свою діяльність і у сфері ліквідації антиконкурентних узгоджених дій, що згідно з чинним законодавством вважаються такими, які призвели чи можуть призвести до

недопущення, усунення чи обмеження конкуренції. Наприклад, у 2019 році АМКУ наклав штраф у 6,5 млрд грн за антиконкурентні узгоджені дії виробників та дистриб'ютора сигарет. Зібраними у справі доказами доведено, що поведінка цих компаній була погодженою, а результатом співпраці з єдиним і спільним для всіх виробників дистриб'ютором на ринку первинного продажу сигарет стало створення і підтримання штучних бар'єрів, що перешкоджали виходу на ринок інших суб'єктів господарювання. [6]

В сучасних умовах конкурентне законодавство України виступає механізм примирення та взаємодії між державою та приватним сектором економіки. Комплексність конкурентного законодавства і права, баланс між саморегулюванням та державним регулюванням, що характерні для конкурентного законодавства, можуть стати основою ефективної системи правового регулювання у сучасній економіці.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. О., Шкляр С. В. Конкурентне право: захист від недобросовісної конкуренції. – К.: Юстініан, 2012. – 472 с.
2. Елиаш К. Недобросовестная конкуренция и ее правовая регламентация // Реферативный журнал. Серия 11 «Право и философия». – 1990. – № 6. – С. 79-85.
3. Еременко В. И. Законодательство о пресечении недобросовестной конкуренции капиталистических стран. – М.:
4. Чернелевська О. Л. Конкурентне законодавство України: формування, зміст і розвиток. Дис..канд. юрид. наук. – К.: 2006. – С. 201 с.
5. Валитов С. С. Становление и развитие антимонопольно-конкурентного законодательства Украины. Дис.док. юрид. наук. – Донецк, 2010. – С. 84–85.
6. Розвиток конкурентного законодавства і права України в умовах європейської інтеграції – Інтернет-ресурс:
<https://coordynata.com.ua/rozvitok-konkurentnogo-zakonodavstva-i-prava-ukraini-v-umovah-evropejskoi-integracii>

Тимченко Л.М.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Галілей Я.В.

студентка ННПП

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Нестабільна ситуація в країні, пов'язана з карантинними заходами, що виникли внаслідок глобальної пандемії негативно вплинули на підприємницьку діяльність та стійкість малого та середнього бізнесу в Україні. 11 березня 2020 р. Всесвітня організація охорони здоров'я виступила із заявою про початок епідемії. Виконавчі органи влади для запобігання виникненню вірусу вжили таких заходів, як заборона (обмеження) пересування, карантин, самоізоляція та скорочення комерційної діяльності, включаючи закриття підприємств.

Дані умови значно уповільнили ділову активність у країні та негативно вплинули на бізнес. Найбільш гостро вони позначилися в галузі послуг та торгівлі непродовольчими продуктами, де компанії змушені були припинити роботу до 3 квітня. Потім улітку Кабмін ухвалив рішення про перехід до адаптивного карантину: обмеження діяли лише для регіонів із найбільшою кількістю хворих на коронавірус. На сьогодні в Україні діє поділ на зони – "зелену", "жовту", "помаранчеву" та "червону" залежно від кількості хворих на COVID-19. Для кожної із зон розписані обмеження та правила. Звісно, такі обмеження безпосередньо стосуються суб'єктів господарської діяльності, для яких ситуація залишається нестабільною та динамічно змінюваною в залежності від кількості хворих у місті.

Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування Федерації роботодавців України провів опитування серед підприємств щодо їх роботи у період карантину, майже чверть опитаних підприємств не працюють, тоді як 40% працюють лише частково. Третина підприємств працюють повністю: або в офісі/на виробництві (16%), або дистанційно (20%) [3]. Таким чином можна зробити висновок, що більшість підприємств не зуміли пережити обмежувальні заходи, націлені на боротьбу з пандемією. Однак, це не єдина проблема з якою стикнулася господарська діяльність, та мабуть вся економіка в Україні.

Зміни на фондових біржах Китаю теж відіграли вагому роль, там із 21 січня 2020 р. поступово почали знижуватись обсяги торгів, а вже 27 січня на тлі стрімкого збільшення кількості хворих, падіння спричинило обвал фондового ринку, падіння індексу цін на основні продукти, а також зменшення ділової активності.[4] Відновлення світової економіки від впливу коронавірусної інфекції уповільнюється через появу нових штамів вірусу. За прогнозами компанії Bloomberg, загальні збитки глобальної економіки до 2025 р. може досягти 35 трлн дол.

Крім того, відбулося масове зупинення діяльності видобувних та обробних підприємств, руйнування торгових та промислових зв'язків, обумовлених закриттям кордонів, зупинення виробництва низки підприємств, збільшення закредитованості та зниження їх фінансової стійкості.

Також запроваджені заходи щодо протидії COVID-19 торкнулися безпосередньо розважальних закладів, закладів харчування, тобто, були введені заборони, щодо їх масового відвідування. Це призвело до скорочення робочих місць та доходів у цьому секторі бізнесу.

Найсильніше постраждали ті підприємства харчування, які не мали можливості відповісти на запит споживачів у наданні їжі та напоїв на винос. Основними причинами їх закриття у першій хвилі пандемії (навесні 2020 р.) стали:

- 1) необхідність виплачувати орендну плату під час простою;
- 2) відсутність резервного фонду («фінансової подушки»);
- 3) неможливість переорієнтуватися у формат доставки.

Надані державою гарантії, що передбачені ст. 47 Господарського Кодексу України, щодо рівних прав та рівних можливостей для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів були неефективними [2] .

Аналізуючи проблеми, що виникли внаслідок глобальної пандемії варто зазначити думку О. Брусакової, яка вважає, що «господарська діяльність у нашій країні потребує впровадження заходів державного захисту, що можна здійснити шляхом запровадження сучасних форм її державного регулювання» [1,с.55].

Сучасні реформи державного регулювання господарської діяльності безпосередньо потребують удосконалення, тому що, це є важливою передумовою функціонування сектору економіки в Україні. Слід також указати на досить поширену серед науковців думку щодо так званого «хибного» впливу державного регулювання на економіку, оскільки воно обмежує свободу підприємництва та вільний розвиток ринкових відносин.

На нашу думку основною метою державного регулювання у сфері господарської діяльності є його швидка допомога,що реалізовується в захисті та розвитку господарською діяльності в період надзвичайного стану в державі.

Список використаних джерел

1. Брусакова О. В. Державне регулювання господарської діяльності в умовах COVID-19. Міжнародна науково-практична конференція. 2021. 26 лют. 2021 р. С. 54–58.

2. Господарський кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 31.10.2021).

3. Федерація роботодавців України. URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/BUSINESS_AND_COVID-19.pdf (дата звернення: 31.10.2021).

4. World financial markets rocked by China coronavirus // The Guardian : сайт. URL: <https://www.theguardian.com/business/2020/jan/23/financial-marketschinacoronavirus-outbreak-economy> (дата звернення: 31.10.2021).

РОЗДІЛ 3. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Киян В.Я.

*завідувач кафедри цивільно-
правових дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМИ УКЛАДАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Обираючи європейський шлях розвитку Україна взяла на себе зобов'язання вдосконалити законодавче врегулювання трудового законодавства в цілому, а також форму укладання трудового договору, зокрема. Сьогодні від належного врегулювання форми та порядку укладання трудового договору залежить соціально-правовий статус працівника, його законність перебування у трудових правовідносинах, а також гарантія та захист трудових прав у разі їх порушення.

Не новина той факт, що сьогодні роботодавці з метою уникнення чи зменшення розміру сплати податків за використання найманої праці, приховування кількості працюючих на підприємствах, маніпулюють недосконалістю трудового законодавства, укладають правовідносини подібні до трудових, чим порушують як норми трудового законодавства так і права самих працівників.

На наш погляд це стало можливим внаслідок відсутності імперативної норми у Кодексі законів про працю України, а саме ст. 24 де зазначено, що трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. І саме такий підхід законодавця надає можливість до зловживань з боку роботодавця. Адже, якщо є спростування твердження норми кодексу, то певно, що така норма не може вважатися істинною. А сам вираз, «як правило», підштовхує до розуміння не обов'язковості виконання цього правила.

Разом з тим доречно зазначити, що законодавець усе ж таки передбачив і обов'язкову письмову форму трудового договору для окремої категорії працівників, проте, вважаємо, що цей перелік є досить звуженим, а окремі пункти носять відсилочний характер, чим ускладнюється практика його застосування. Так, наприклад, п. 7 ст. 24 КЗпП України визначає, обов'язковість письмової форми і в інших випадках, передбачених законодавством України. Про те знайти перелік цих випадків особі, яка бажає захистити свої права шляхом укладання письмової форми досить складно.

Свого часу відомий науковець В. С. Венедіктов зазначав, що «діюче національне трудове законодавство характеризується нестабільністю, безсистемністю, суперечностями, дублюванням, наявною великою кількістю відсилочних норм; закони часто змінюються і доповнюються, що суттєво змінює зміст та спрямування політики України в сфері трудових відносин. Не всі закони передбачають джерела фінансування і механізм реалізації прав, що призводить до перетворень положень законодавства в пусті декларації» [1, с. 9]. І це та думка, з якою не можна не погодитися аналізуючи діюче трудове законодавство.

Аргументуючи дотримання письмової форми законодавець у ч. 4 ст. 24 КЗпП України зазначив, що «працівник не може бути допущений до роботи без укладення трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України» [2].

Але разом з цим необхідно розуміти, що у наказі чи розпорядженні роботодавця відображені лише основні структурні елементи трудового договору і цей локальний нормативно-правовий акт не може у повній мірі відображати повний зміст договірних зобов'язань між працівником та роботодавцем. А тому на практиці і виникає необхідність у подальшому прописувати посадові обов'язки самого працівника, де, як правило, уже виникають суперечливості щодо розподілу прав та обов'язків, які не були обумовлені на початку працевлаштування.

Останнім часом з урахуванням прагнення України адаптувати вітчизняне законодавство до законодавства Європейського Союзу відбуваються позитивні тенденції до змін. Зокрема, це стосується цивільно-правового принципу свободи договору та питань щодо вдосконалення договірних зобов'язань між сторонами. Про те це питання саме у діючому трудовому законодавстві України, на наш погляд, ще потребує належного врегулювання.

Досить часто на практиці роботодавець трактує принципи та норми з власного розуміння чи свідомо зловживаючи довірою громадян пропонує укласти з працівником не трудовий договір, а саме цивільно-правовий договір підряду чи договір про надання послуг. Коментуючи ст. 627 Цивільного кодексу роботодавець вказує на принцип свободи договору, де сторони є вільними в укладенні договору та виборі контрагента. А також на норму ст. 639 Цивільного кодексу де зазначено, що договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Але слід чітко відрізнити норми цивільного законодавства від трудового, де якраз вимоги щодо форми укладання договору визначені законом, на жаль, у нашому випадку, не зовсім вдало.

Крім того слід зазначити, що відсутність письмової форми укладення трудового договору позбавляє можливості працівника належним чином здійснити захист своїх порушених прав та інтересів у разі незаконного звільнення чи переведення на іншу роботу. Зокрема, це стосується питань примусової праці і підтвердження випадків використання найманої праці не обумовлених домовленістю сторін трудового договору.

З урахуванням перспектив прийняття Трудового кодексу України доцільно замітити, що у ряду законопроектів, які зареєстровані у Верховній Раді та включені до порядку денного, а саме: проект Трудового кодексу № 2410 від 08.11.2019 [3] та проект Кодексу України про працю 2410-1 від 08.11.2019 [4] питання письмової форми укладення трудового договору визначено уже на імперативному рівні, що на наш погляд, значною мірою поліпшить врегулювання існуючих прогалин у трудовому законодавстві. Тому залишаються сподівання на те, що перспективне трудове законодавство врахувало існуючі прогалини і за умов прийняття, належним чином забезпечить дотримання прав та інтересів сторін трудового договору.

Список використаних джерел

1. Венедиктов В. С. Концептуальні підходи до кодифікації трудового законодавства України. *Право і безпека*. 2002. № 2. С. 9-12.
2. Кодекс законі про працю від 10.12. 1971 №322 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Проект трудового кодексу від 08.11.2019 № 2410. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67331
4. Проект кодексу України про працю від 08.11.2019 № 2410-1 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67334

Обушенко Н.М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУБ'ЄКТ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У сучасних умовах систематизація законодавства є вкрай необхідним заходом на шляху до європейської інтеграції нашої країни. Саме вона дає змогу вдосконалити й упорядкувати законодавство для зручності його застосування та ефективної реалізації на практиці. Систематизація трудового законодавства, як і будь-яка інша соціальна діяльність, характеризується наявністю власного суб'єкта, дослідження якого дозволить більш змістовно усвідомити її сутність, призначення та механізм функціонування. Термін «суб'єкт» (від лат. *subjectum* – те, що лежить внизу, лежить у підґрунті) в широкому розумінні означає: «особа, організована група осіб, соціальна, етнічна та політична спільнота, суспільство в цілому, що здійснюють властиву їм діяльність, спрямовану на практичне перетворення предметної дійсності, теоретичне і духовно-практичне освоєння об'єктивної реальності; носій зазначених якостей, що уможлиблюють виконання ним суспільно значущих функцій» [1, с. 553]. Необхідними рисами суб'єкта є такі: предметність, що означає бути предметним утворенням і діяти тільки в предметний спосіб; свідомість, яка відображає реальність, орієнтує суб'єкта у навколишньому середовищі та визначає мету діяльності; активність, яка забезпечує провідну роль суб'єкта у взаємодії з навколишнім світом; воля, наявність якої робить предметну діяльність здійсненою і забезпечує досягнення поставленої мети; у теорії пізнання суб'єкт – це активний компонент пізнавальних відносин, протилежний пізнаваній дійсності – об'єкта. У процесі пізнання суб'єкт взаємодіє з об'єктом, спрямовує на нього свої пізнавальні здатності, перетворює і відображає його, формуючи систему знання про об'єкт. Основним питанням у розумінні природи суб'єкта, від якого залежить філософська спрямованість теорії пізнання, є правильне визначення його статусу щодо об'єкта, і навпаки.

В.Л. Петрушенко у Філософському словнику зазначає, що під суб'єктом розуміють людину, але тут вона виступає не лише як носій певних психофізичних властивостей, а як активне начало соціальних та культурних процесів, пізнання, комунікації, наділений волею і свідомістю носій предметно-практичної діяльності [2, с. 199–200].

Отже, у філософському контексті суб'єкт це:

- носій субстанціальних властивостей, характеристик, станів;
- наділена волею та свідомістю істота, яка здійснює якусь діяльність, щось пізнає [3, с. 18].

У правознавстві суб'єкт теж є однією із ключових категорій, оскільки саме для врегулювання чи впорядкування їх (тобто суб'єктів) поведінки та взаємовідносин і функціонують засоби права. Специфікою суб'єкта у сфері права є те, що ними може визнаватися не лише людина, але й інші, штучні утворення. Це обумовлено тим, що суб'єкт права є властивістю, що виникає внаслідок дії правових норм. Тобто хтось або щось стає суб'єктом права тому, що володіє ознаками й характеристиками, передбаченими нормами права.

Зауважимо, що існують дві дуже схожі категорії – це «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин», які, в принципі є рівнозначними, хоча в науковій літературі із цього приводу робляться певні застереження. По-перше, конкретний громадянин як постійний суб'єкт права не може бути водночас учасником усіх правовідносин; по-друге, новонароджені, малолітні діти та душевнохворі особи, будучи суб'єктами права, не є суб'єктами більшості правовідносин; по-третє, правовідносини – не єдина форма реалізації права. Ці відмінності, звісно, необхідно мати на увазі.

Проаналізувавши численні наукові позиції щодо сутності та співвідношення понять «суб'єкт права» і «суб'єкт правовідносин», підсумуємо, що суб'єкти права: 1) є певними особами (юридичними, фізичними); 2) наділені правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та нести обов'язок, і дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки; 3) можуть бути учасниками певних правовідносин на підставі юридичних норм. Зазвичай суб'єктом правовідносин вважають правоздатний суб'єкт суспільного життя, який виступає носієм юридичних прав та обов'язків. Розрізняючи суб'єктів права і суб'єктів правовідносин, зазначають, що ці два поняття не завжди збігаються. Суб'єкти правовідносин: 1) це конкретизовані відповідно до певних правовідносин, що проявляються у відповідній галузі права, особи (юридичні, фізичні); 2) їх наділено конкретною правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та нести обов'язки, та дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки; 3) вони можуть бути учасниками певних правовідносин на підставі конкретних юридичних норм. Таким чином, суб'єкти правовідносин є більш конкретизованими суб'єктами. Вони мають реальні права та обов'язки, тоді як суб'єкти права мають лише можливість реалізації своїх прав та обов'язків, але можуть ніколи у відповідні правовідносини не вступати з різних причин – за станом здоров'я чи через відсутність такої необхідності тощо. Суб'єкти права – це більш містке поняття. Воно охоплює всіх осіб, наділених відповідною правосуб'єктністю, що потенційно можуть вступити у певні правовідносини, тоді як суб'єкти

правовідносин — це конкретні учасники правовідносин, між якими виникають відповідні зв'язки (суспільні відносини), урегульовані нормами права. Вони не потенційно, а реально вступають у суспільні відносини, реалізують свої права та виконують обов'язки. Кожним правовідносином, що утворюється в різних галузях права, притаманні свої характерні особливості, пов'язані зі специфікою галузі.

Отже, суб'єкти систематизації трудового законодавства — індивідуальні та колективні особи публічного та приватного права, що мають право здійснювати цю діяльність. Характер суб'єкта, який проводить систематизацію, визначає юридичну силу наслідків її здійснення. Так, проводити систематизацію, що призводить до створення нових джерел трудового права чи внесення змін до вже існуючих, можуть тільки ті суб'єкти, які прямо уповноважені на це законом. Така систематизація має тільки офіційний характер і здійснюються суб'єктами нормотворчої діяльності, як-то парламент, який є єдиним органом держави, уповноваженим ухвалювати закони, зокрема кодекси, вносити у них зміни та скасовувати їх, (тобто питання ухвалення нового Трудового кодексу України перебуває повністю у компетенції Верховної Ради України), а також Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства та центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, роботодавці та трудові колективи, що ухвалюють відповідні статuti, положення, зводи правил та інші нормативно-правові акти в межах своїх повноважень.

Проводити ж систематизацію трудового законодавства, не пов'язану із переглядом змісту нормативно-правових актів, можуть як суб'єкти нормотворчої діяльності, так і будь-які інші фізичні та/або юридичні особи. Однак систематизація, пов'язана із зовнішнім упорядкуванням трудового законодавства, може мати як офіційний, так і неофіційний характер. Перша (тобто офіційна систематизація) здійснюється від імені компетентних правотворчих державних органів, які затверджують або в інший спосіб офіційно схвалюють підготовлені збірники чинних нормативно-правових актів. Такі збірники є офіційною формою оприлюднення чинних актів або тих, що набувають чинності, які виступають офіційним джерелом права, тому на його матеріали можна посилається у процесі правотворчої або правозастосовної діяльності чи під час вирішення будь-якої юридичної справи. Неофіційна систематизація здійснюється відомствами, державними чи приватними видавництвами, науковими установами, навчальними закладами або окремими спеціалістами за власною ініціативою. Неофіційні збірники законодавства не є джерелами права, на них не можна посилається у процесі правотворчості й застосування права, вони мають суто довідково-інформаційний характер.

Отже, однією з особливостей суб'єктного складу систематизації трудового законодавства є те, що правом на офіційне впорядкування

нормативно-правових актів, які регулюють трудові та тісно пов'язані із ними відносини, користуються не лише органи публічної влади, але й приватні суб'єкти, які здійснюють нормотворчу діяльність на локальному рівні (роботодавці та трудові колективи). Така ситуація суттєво ускладнює питання реформування та вдосконалення трудового законодавства України. Особлива роль у цьому питанні відводиться парламенту України, який має розробити новий змістовний, внутрішньо узгоджений, логічно послідовний галузевий нормативно-правовий акт – Трудовий кодекс України, з огляду на положення якого здійснюватимуться оновлення та зміни інших джерел трудового законодавства, зокрема локального характеру.

Список використаної літератури

1. Словник іншомовних слів / укл.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. С. 553.
2. Петрушенко В.Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів : Магнолія-2006, 2011. С. 199–200.
3. Словник-довідник з курсу «Філософії» для студентів 2, 3, 4 курсів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / укл. А.Г. Чичков, О.М. Башкеєва, О.М. Патеріло. Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ, 2014. С. 18.

Резворович К.

*завідувач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

Качан І.

*курсант факультету підготовки
фахівців
для органів досудового
розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ В СПРАВАХ ПРО ПОНОВЛЕННЯ В РОБОТІ

Третіми особами, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору між сторонами (ст. 37 ЦПК), є особи, які вступають у процес, що вже виник,

шляхом пред'явлення позову на загальних підставах для захисту своїх правий і законних інтересів. З наведеного визначення поняття третіх осіб, які заявляють самостійну вимогу на предмет спору, випливає, що вступ такої особи до процесу – не що інше, як пред'явлення позову.

Розглянувши всі представлені погляди, можна сказати, що третя особа пред'являє свою вимогу, що дозволяється, як до позивача, так і до відповідача. Таку думку можна висловити так, що якщо у справі бере участь третя особа, яка заявляє самостійні вимоги, то ці вимоги можуть бути спрямовані до обох сторін, така ситуація може виникнути і при участі другої категорії третіх осіб.

Наприкінці зазначимо, що розгляд справи у порядку заочного виробництва є досить дискусійною темою у наукових колах. Так, Л. В. Бардокіна вважає, що даний вид виробництва обмежує принцип змагальності сторін [1, с.63]. На думку професора І.В. Решетникова, заочне виробництво відноситься до історично сформованих форм прискорення правосуддя, що не позбавляє, її судову діяльність ознак, отже, цей інститут відповідає всім принципам цивільного процесу [4, с.181]. Ми вважаємо, що у судовому процесі досліджуються всі подані суду докази, а також відповідачу надається можливість скасування заочного рішення суду на більш простий формі.

Можна дійти висновку, що участь третіх осіб у Цивільний процес зустрічає ряд проблем. Такі проблеми ґрунтуються на питаннях, які мають важливе значення у процесі та вирішення цих питань виробляється як у практиці, і у теорії. Наукові діячі, які вивчають це питання, намагаються визначитися, що ж є система участі двох категорій третіх осіб. Усі зводяться до того, що участь третіх осіб у процесі хоч і зустрічає низку питань, але все одно є необхідним елементом [2].

Коли третя особа оскаржує право на предмет спору у початкового позивача та відповідача, сторона у відповідь у суперечці за позовом третьої особи подано двома особами [3].

Співучасниками обидва позивача бути не можуть тому, що при співучасті пред'явлені для спільного розгляду вимоги не повинні виключати один одного, тобто задоволення однієї з вимог не повинно залежати від відмови у задоволенні іншої вимоги [2]. Належний же позивач передбачається суб'єктом самостійного права щодо спору за основним позовом. Позов вступника у процес належного позивача ніколи не міг бути пред'явлений спільно з позовом початкового позивача, оскільки ці позови виключають друг друга: належний і неналежний позивачі є носіями інтересів, що взаємно виключають один одного.

Зокрема, як зазначав А.Ф. Клейнман, у випадках, коли у результаті справи зацікавлені державні, корпоративні та громадські організації, повинні бути вжиті заходи до їхнього сповіщення з наданням можливості взяти участь у такій справі.

Отже, треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, є особами, які беруть участь у справі на стороні позивача, відповідача або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги, у випадках, коли рішення суду у зазначеній справі може вплинути на їхні права та обов'язки стосовно однієї зі сторін або коли таке рішення може вплинути на реалізацію громадського інтересу [4].

Таким чином, простежується необхідність поділу третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги, що вступають у процес у зв'язку із захистом матеріально-правового інтересу в майбутньому процесі та вступають до нього у зв'язку із захистом суспільного інтересу [3].

Як наслідок виникає питання: чи є такий поділ виправданим? Тобто: 1) чи відображає воно зміст поняття «третя особа, що не заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору»? 2) чи відповідає воно повною мірою сформованим суспільним відносинам?

Таким чином, існуюча модель правового регулювання вступу та участі третіх осіб без самостійних вимог у цивільному процесі не враховує характер інтересу такої особи, а тому потребує зміни в частині регулювання особливостей такого вступу та участі у зв'язку із захистом громадського інтересу.

Список використаної літератури

1. Комаров В. В. Окреме провадження: монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична, І. В. Удальцова; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, - 312 с.
2. С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: Монографія. – К.: Атіка, 2011. – 420 с.
3. процесуальне право: підручник / І. І. Ізарова та ін. Київ, 2018. 276 с.

Головань Т.Г.

*в.о. декана юридичного факультету
Харківського національного
педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
кандидат юридичних наук, доцент*

ЕФЕКТИВНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день Україна стикається з такими проблемами на ринку праці як низький рівень зайнятості з вираженим гендерним розривом, висока еміграція робочої сили, високий рівень безробіття та відсутність економічної активності серед молоді та відчутна невідповідність кваліфікації потребам ринку праці. «У зв'язку з тим, що глобальна криза у галузі охорони здоров'я негативно вплинула на діяльність України у деяких із зазначених вище сфер, вирішення структурних питань ринку праці стало ще більш нагальним. Основними проблемами у сфері умов праці та соціального захисту є відсутність культури профілактики у галузі безпеки та гігієни праці, зростання участі у неформальному секторі економіки, велика заборгованість із виплати заробітної плати, виражений гендерний розрив в оплаті праці та недостатні охоплення й фінансова стійкість системи соціального страхування. Потребує посилення й соціальний діалог з ключових питань трудової та соціальної політики» [1, с.5].

Становлення та розвиток соціального діалогу в Україні свідчить про обрання конструктивного шляху у становленні інститутів громадянського суспільства.

Соціальний діалог це саме той інструмент, за допомогою якого соціальні партнери - профспілки, організації роботодавців та держава (в особі Уряду) «приймають зобов'язання» щодо дотримання основних соціальних прав та домовленостей у таких сферах як зайнятість та справедлива заробітна плата, поліпшення умов життя та праці, соціальний захист, гендерна рівність та недискримінація, охорона здоров'я та безпека на робочому місці, гарантії мінімального доходу для осіб похилого віку тощо.

«Важливість реалізації ефективного соціального діалогу для забезпечення соціальних стандартів підтверджується і положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом. Зокрема, Глава 21, Розділу V Угоди передбачає, що Сторони повинні посилювати діалог та співробітництво щодо дотримання соціальних стандартів у вказаних

сферах. Кризовий стан соціально-трудової сфери в Україні надає підстави для висновку про неефективність чинної моделі соціального діалогу, яка не має необхідних організаційних, інституційних та нормативно-правових ресурсів для того, щоб бути дієвим інструментом виходу країни з соціально-економічної кризи та забезпечення її сталого розвитку» [1, с.5].

Саме соціальний діалог є дієвим засобом взаємодії держави і суспільства. Однак, недостатньо ефективна правова основа соціального діалогу спричиняє виникнення спірних питань, що потребують додаткового вивчення та врегулювання. Одним з таких питань є визначення критеріїв репрезентативності на рівнях соціального діалогу.

Нормативно-правовими актами, якими визначаються критерії репрезентативності для суб'єктів соціального діалогу, є Закон України «Про соціальний діалог в Україні» [2], Наказ Національної служби посередництва та примирення № 73 від 21.07.2011 р. «Про затвердження Порядку оцінки відповідності критеріям репрезентативності та підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін профспілок та організацій роботодавців» [3] та міжнародні акти - Конвенція МОП № 87 від 1948 р. про свободу діяльності профспілок і захист їхніх прав [4] та Конвенція МОП № 144 від 1976 р. щодо тристоронніх консультацій стосовно запровадження міжнародних норм у трудове законодавство [5].

Держави, які запроваджують критерії репрезентативності у національному законодавстві повинні враховувати свій економічний та соціальний стан, існуючі положення щодо репрезентативності та практику їх застосування, доцільність введення або зміни критеріїв репрезентативності. Кожна держава, оцінюючи свої можливості, встановлює такі критерії репрезентативності, за якими можна визначити найбільш представницькі профспілки та організації роботодавців. При цьому обов'язковою умовою є врахування умов недопущення порушення принципу свободи профспілок та організацій роботодавців, які запропоновані МОП.

Субрегіональне бюро для Центральної та Східної Європи МОП зазначило, що не існує заздалегідь встановленої універсальної моделі визначення критеріїв репрезентативності, що їх МОП могла б запропонувати своїм державам-членам. З точки зору міжнародних трудових норм можна зазначити, що положення, які визначають систему репрезентативності, не розглядаються контрольними органами МОП як несумісні з принципами свободи асоціації, у разі якщо були дотримані такі умови: визначення найбільш репрезентативної організації(-цій) повинно здійснюватися на основі заздалегідь встановлених, точних та об'єктивних критеріїв для запобігання будь-якій можливості упередженого ставлення чи зловживання. Це означає, що критерії повинні визначатися урядом у прозорий спосіб після консультацій з відповідними організаціями працівників та роботодавців; вони не повинні віддаватися на розсуд урядів;

розрізнення між найбільш репрезентативною організацією та іншими організаціями взагалі повинно обмежуватися лише певними преференційними правами, наприклад, для таких цілей як колективні переговори, консультації з органами влади або призначення делегатів до міжнародних організацій, таких як МОП; профспілки, що не вважаються найбільш репрезентативними і, таким чином, не представлені у тристоронніх консультативних органах або не беруть участі в укладенні колективних угод, не повинні бути позбавлені права на захист трудових інтересів своїх членів, організацію своєї діяльності, заходів та формулювання своїх програм, як це передбачено Конвенцією № 87; рішення державних органів щодо надання статусу найбільш репрезентативних організацій працівників чи роботодавців певним організаціям і, як результат, надання їм певних «дозвільних привілеїв та прав» не повинні призвести до загрози свободи вибору працівників або здійснення незаконного впливу на вибір організації працівників. Те ж стосується і роботодавців.

Академічний тлумачний словник української мови визначає репрезентативність як характерність, типовість до чого-небудь [6]. М.В. Сорочишин зазначає, що репрезентативність профспілки або організації роботодавців означає їх особливу здатність виступати з визначених питань у соціальному діалозі, особливо як сторона в колективних договорах і угодах, а також колективних трудових спорах [7, с.12]. Отже, репрезентативність можна визначити як властивість, що дозволяє на законних підставах суб'єктам профспілкової сторони та стороні роботодавців приймати участь у соціальному діалозі.

Відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні» для участі у колективних переговорах з укладення колективних договорів і угод, тристоронніх або двосторонніх органах та у міжнародних заходах склад суб'єктів як профспілкової сторони, так і сторони роботодавців визначається за критеріями репрезентативності. Критерії репрезентативності - це параметри, за якими здійснюється відбір серед усіх професійних спілок, організацій роботодавців та їх об'єднань найбільш репрезентативних. Всі критерії репрезентативності поділяють на загальні та спеціальні. Загальні критерії поширюються на всіх суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців. Спеціальні критерії поширюються на суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців відповідного рівня соціального діалогу.

Загальними критеріями репрезентативності для суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців законодавець визначає легалізацію (реєстрацію) цих організацій (об'єднань) та їх статус; для профспілок, їх організацій та об'єднань – загальну чисельність їх членів, для організацій роботодавців та їх об'єднань – загальну чисельність працівників, які працюють на підприємствах – членах відповідних

організацій роботодавців, а також галузеву та територіальну розгалуженість.

Аналізуючи зазначене положення, можна дійти висновку, що критерії репрезентативності тісно пов'язані виключно з кількісним критерієм. Однак, не завжди кількість є показником якості. Саме тому, доцільно було б більш ретельно підійти до визначення якісних критеріїв репрезентативності, що характеризують наявність досвіду, високий рівень кваліфікації, фінансову незалежність, адміністративну незалежність, наявність реальних результатів діяльності тощо.

В цілому аналізуючи нормативно-правові акти, що визначають репрезентативність суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців можна дійти висновку, що вони є достатньо високими. Однак, стан соціально-трудової сфери в Україні надає підстави для висновку про неефективність чинної моделі соціального діалогу, яка не має необхідних організаційних, інституційних та нормативно-правових ресурсів для того, щоб бути дієвим інструментом виходу країни з соціально-економічної кризи та забезпечення її сталого розвитку. Саме тому, сфера соціального діалогу потребує подальшого дослідження та удосконалення, існує необхідність в більш детальному вивченні та розробці, зокрема, й критеріїв репрезентативності з метою ефективності дій сторін соціального діалогу.

Нажаль, введення в Україні критерію «репрезентативності» стало однією з перешкод на шляху ефективної взаємодії соціальних партнерів та призвело до того, що лише частина організацій потрапили до числа «репрезентативних», а інші профспілки та організації роботодавців України – до числа так званих «нерепрезентативних», тобто тих, що виявилися суттєво обмеженими у своїх правах та можливостях в діючій системі соціального діалогу. Порядок делегування своїх повноважень «нерепрезентативними» організаціями «репрезентативним» об'єднанням не визначений законодавством, що на практиці призводить до неможливості його використання.

Враховуючи те, що відповідно до Програми гідної праці України на 2020-2024 роки [8], пріоритетом №1 для забезпечення гідної праці в Україні визнано покращений соціальний діалог, останній потребує проведення змістовних наукових досліджень та пошуку оптимальних шляхів його впровадження та функціонування.

Список використаних джерел

1.Внучко С., Ільченко Б., Рой В. Як налагодити ефективний соціальний діалог? Аналітичний документ. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Social-dialogue_study.pdf (дата звернення 21.11.2021).

2. Закон України «Про соціальний діалог» від 23.12.2010 р. // Голос України від 18.01.2011, № 8.
3. Наказ Національної служби посередництва та примирення № 73 від 21.07.2011 р. «Про затвердження Порядку оцінки відповідності критеріям репрезентативності та підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін профспілок та організацій роботодавців» // Бюлетень Національної служби посередництва і примирення - 2011 р., № 7, / № 7-8 /.
4. Конвенція МОП № 87 від 1948 р. про свободу діяльності профспілок і захист їхніх прав. [Електронний ресурс]. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/993_125 (дата звернення 21.11.2021).
5. Конвенція МОП № 144 від 1976 р. щодо тристоронніх консультацій стосовно запровадження міжнародних норм у трудове законодавство. [Електронний ресурс]. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_175#Text (дата звернення 21.11.2021).
6. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення 21.11.2021).
7. Сорочишин М. В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / М. В. Сорочишин; кер. роботи Г. І. Чанишева; Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". – Одеса, 2012. – 20 с.
8. Програма гідної праці України на 2020-2024 роки [Електронний ресурс]. – URL: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/decent-work-country-programmes/WCMS_774455/lang--uk/index.htm

Дорол К.І.

*здобувачка вищої освіти,
група Ю-111сп*

*Національний університет
«Запорізька політехніка»*

Науковий керівник:

Смолярова М.Л.

к.ю.н., доц., доцент кафедри

ДОБРОВІЛЬНО-ПРИМУСОВА ВАКЦИНАЦІЯ ТА ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД РОБОТИ

На сьогодні дана тема є не просто актуальною, вона є головним питанням, що досліджується ученими різних областей наук. Тема щодо вакцинації зараз обговорювана у всіх країнах світу. І кожна ланка даного питання має змістовну складову.

Зрозуміло, що прийняття рішення про вакцинацію залежить в більшості від рівня життя країни та довіри до влади. Коли високий рівень життя в країні й усе робиться во благо громадян та людини, то звісно не буде питань, сумнівів, недовіри. Нині ми спостерігаємо, що у багатьох країнах світу населення охоче вакцинується. В Україні навпаки вакцинацію громадян здійснюють за допомогою примусових правових норм, застосовуючи при цьому можливість відсторонення від роботи осіб з усіма правовими наслідками. Чи відповідає законодавству (національному та міжнародному) відсторонення від роботи у разі не вакцинації? Відповідь на це питання можна знайти в деяких наукових статтях мережі інтернету. Ми також спробуємо знайти відповідь з урахуванням чинного законодавства.

Сьогодні в усьому світі створюються умови, аби заохотити громадян до щеплень від COVID-19. В деяких країнах вакцинація стає обов'язковою для реалізації своїх прав. Тут слід зазначити, що відмова від вакцинації є правом громадянина. Проте, дане право може бути обмежене. Обмеження прав може відбуватися в інтересах держави й суспільства та обумовлено насамперед необхідністю поваги таких же прав і свобод інших людей, а також необхідністю нормального функціонування суспільства і держави.

Відповідно до ст. 46 Кодексу законів про працю України підставами для відсторонення від роботи можуть бути поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмова або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони [1], але факт відмови від вакцинації не передбачено. Однак, в даній статті визначена можливість відсторонення в інших випадках, передбачених законодавством.

Крім того, ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» навіть зобов'язує роботодавця здійснювати відсторонення на підставах, передбачених законодавством [2]. Нині такими підставами є норми ч. 2 ст. 12 Закону України «Про захист

населення від інфекційних хвороб» [3] та п. 14 Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267 [4]. Ці правові акти уповноважують Міністерство затверджувати такий перелік професій і, таким чином, запроваджувати обов'язкову вакцинацію у разі хвороб. До того, це дозволяється щодо будь-яких працівників, «діяльність яких може призвести до зараження цих працівників та (або) поширення ними інфекційних хвороб», а отже не виключаємо, що перелік професій може бути розширений.

Проте, звернувшись до Конституції України (ст. 3, 27, 49)[5] та міжнародних актів (як приклад актів, які встановлюють правові підстави відмови від вакцинації: ст. 1, ст. 8 та ст. 9 Нюрнберзького кодексу 1947 року [6], п. 16 Гельсінської декларації всесвітньої медичної асоціації) [7], можна прийти до висновку, що примушення людей до вакцинації є протизаконним.

За національним законодавством роботодавці були вимушені вимагати від працівників довідку про вакцинацію через не допуск до роботи. Начебто і примусу прямого немає, проте це не так. Здоров'я є правом кожної людини, не виплата заробітної плати, є приниження людини, що не дає їй можливості користуватися іншими правами для якісного життя. Так, наприклад, відсутність коштів тягне за собою незабезпечення харчовими продуктами, що в підсумку призведе до тяжких наслідків. Громадяни будуть вимушені звертатися до міжнародних судів для захисту своїх законних прав. В багатьох країнах світу це питання вирішується за допомогою виплат працівникам, які у зв'язку з пандемією примушені не виходити на роботу, проте економічне становище нашої країни не може встановити такі привілеї.

Отже, на нашу думку, владі потрібно завоювати довіру громадян та робити усе для реалізації їхнього права на працю, здоров'я та на якісне життя.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII / Верховна Рада УРСР. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. (додаток до № 50).
2. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
3. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06 квітня 2000 р. № 1645-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 29. Ст. 228.
4. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 442 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2015. № 38. Ст.

1141.

5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254 к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Нюрнберзький кодекс 1947 року: кодекс Нюрнберзького трибуналу від серпня 1947 року. URL: <https://european-court-help.ru/wp-content/uploads/2021/07/njurnbergskij-kodeks.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).

7. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації "Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження": декларація 18-ої Генеральної Асамблеї ВМА. Хельсінкі, Фінляндія. від 01 червня 1964 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_005#Text (дата звернення: 12.11.2021).

Коваленко О.О.

в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, доктор юридичних наук, професор

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА НАДОМНОЇ РОБІТ ЯК НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ТРУДОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19 ЯК ШЛЯХ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ

Пандемія на коронавірусну хворобу (COVID-19), що охопила світ у 2020 р., не тільки змусила законодавця замислитись над необхідністю змін до чинного трудового законодавства України щодо регулювання нестандартних форм трудової зайнятості, яка, виникла ще з часів отримання Україною незалежності, але й реалізувати цю задумку.

Справа в тому, що отримавши державну незалежність та обравши ринковий шлях розвитку економіки, в Україні правове регулювання надомної праці здійснювалось Положенням про умови праці надомників 1981 р. (яке, до речі, є чинним і зараз) [1]. Щодо дистанційної праці – то регулювання такої нестандартної форми трудової зайнятості взагалі не існувало і з'явилося лише у 2020 р. І очевидно, що саме пандемія коронавірусу COVID-19 не залишила інших варіантів як-от тільки врегулювати застосування дистанційної роботи. Бо в умовах швидкого та майже не контрольованого росту захворюваності, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Державна служба України з питань праці звернулися з рекомендаціями до роботодавців, у яких запропонували «по можливості максимально забезпечити використання дистанційної форми праці та (або) гнучкого режиму робочого часу (в т.ч. і для зменшення скупчення людей у «часи пік»), запроваджувати режим роботи на умовах скороченого та неповного робочого часу з урахуванням вимог, визначених законодавством, а також максимально сприяти реалізації права працівників на отримання, за їх проханням, оплачуваних відпусток та відпусток без збереження заробітної плати, що надаються працівникам в обов'язковому порядку, та відпустки без збереження заробітної плати, які надаються за угодою сторін у порядку, визначеному законодавством» [2].

Так, саме пандемія поставила на порядку денному питання щодо збереження людського життя та забезпечення можливості жити, а також щодо встановлення балансу між засобами, якими це планувалося досягти на світовому рівні. Адже чисельні локдауни по всьому світу, що були застосовані як засіб боротьби з пандемією COVID-19, маючи на меті захист життя та здоров'я людини, породили нову загрозу: втрату засобів для існування, при чому як для працівників, так і для роботодавців, внаслідок фактичної заборони щодо реалізації права на працю. Таким чином, праця як вид діяльності людини, який дозволяв забезпечувати своє життя та життя своєї родини на деякий час залишився під юридичною заборонаю як наслідок введення обмежувальних заходів щодо боротьби із коронавірусною хворобою.

І от саме у цей час для багатьох різновидів реалізації права на працю у формі трудового договору варіантом вирішення проблеми заробляння на життя стали нетрадиційні форми трудової зайнятості: надомна праця та дистанційна праця.

Важливо відмітити, що сучасний період правового регулювання найманої праці, видається, слід визначати виключно як період гідної праці, адже, знаходячись на даному щаблі свого розвитку людська цивілізація не може застосовувати ніяку іншу формулу змістовного заповнення поняття «праця» ніж через концепт «справедлива». Бо, як відомо, МОП визначає поняття «гідна праця наступним чином: «продуктивна праця, яка є вільною,

в нормальних умовах, розвиває і не принижує гідність людини, передбачає справедливу оплату, соціальні гарантії, відсутність дискримінації на робочому місці, забезпечення всієї сукупності трудових прав, а також можливість реалізувати здібності і особисті прагнення людини» [3, с.5].

У цьому понятті відобразились багатолітні напрацювання людства у сфері врегулювання праці, які еволюціонували разом із людською цивілізацією і тому у XXI столітті негідною праця бути не може – це різниться із напрямом розвитку людства. Отже, якщо праця – то тільки гідна, якщо її правове регулювання – то тільки засобами, які утверджують справедливість та дають можливість для такої реалізації людських можливостей, яка забезпечить людське життя як найвищої соціальної цінності.

Тому, очевидно, що й український законодавець вирішив нарешті врегулювати застосування таких нетрадиційних форм зайнятості як надомна та дистанційна робота, які стали поширено застосованою єдиною альтернативою традиційним, раніше застосованим формам, традиційної зайнятості, які, внаслідок об'єктивних обставин, вже не могли застосовуватись як і раніше, крокуючи цивілізаційним шляхом розвитку нашої держави.

Змінами до деяких законодавчих актів України, спрямованими на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) у ст.60 КЗпП України, яка має назву «гнучкий режим робочого часу» було внесено визначення таких форм нестандартної зайнятості, точніше такої, в інтерпретації Верховної Ради України, як дистанційна (надомна робота) [4]. Однак, вже з самої назви статті та синонімічності цих форм зайнятості, що було застосовано, вбачається, що такі зміни було внесено поспіхом, без урахування наукової концепції та наслідків практичного застосування змісту понять, що визначені невдало. Адже по-перше. ніякого відношення визначення дистанційної і надомної роботи до гнучкого режиму робочого часу, як і, взагалі-то, до режиму робочого часу не мають, а, по-друге, синонімами дистанційна та надомна робота не є і бути не можуть.

Будь-який студент юридичного факультету, що склав успішно екзамен з трудового права, знає, що режим робочого часу – це розподіл часу роботи в межах доби чи іншого календарного періоду, а дистанційна, надомна праця – це форми організації праці. Спільним для цих форм є те, що виконуються вони за межами місцезнаходження роботодавця, однак на цьому їх схожість закінчується.

Адже дистанційна робота може виконуватись працівником будь-де, за його вибором, але поза приміщеннями роботодавця, у тому числі із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. А от надомна праця виконується у працівника вдома за умови облаштування робочого місця роботодавцем.

І тільки майже через рік зазначені зміни до ст.60 було ліквідовано внесенням нових змін, які вже розмежували дистанційну та надомну працю, визначили їх у окремо доданих ст.60-1 та ст.60-2 КЗпП України, виключили ці форми організації праці зі ст.60 КЗпП України [5].

На разі у КЗпП України міститься наступне: «надомна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником за місцем його проживання або в інших визначених ним приміщеннях, що характеризуються наявністю закріпленої зони, технічних засобів (основних виробничих і невиробничих фондів, інструменту, приладів, інвентарю) або їх сукупності, необхідних для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або функцій, передбачених установчими документами, але поза виробничими чи робочими приміщеннями власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу» [5, ст.60-1].

«Дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» [5, ст.60-2].

Зазначені зміни врахували теоретичні напрацювання вчених-трудоників та юридичної практики та нарешті впорядкували дефініції надомної та дистанційної робіт у кодифікованому акті. Крім заповнення прогалини правового регулювання на такому рівні, очевидно, що застосування надомної та дистанційної роботи, які вже зараз мають юридичний фундамент для свого застосування, стали тією рятувальною соломинкою, яка дозволила реалізовувати свої трудові здібності, своє право на працю і особисті здібності людини в нормальних - гідних умовах. Вони стали, подекуди, єдиною можливістю заробляти собі на життя працею, а не вмирати голодною смертю.

Список використаних джерел

1. Положение об условиях труда надомников. Государственный комитет СССР по труду и социальным вопросам. Секретариат ВЦСПС. Постановление от 20.09.1981. N 275/17-99 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81#Text>.
2. Роз'яснення щодо організації робочих процесів під час запобігання поширенню в Україні коронавірусу COVID-19. Прес-служба Мінкономіки від 12.03.2020 р. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=60dba365-7843-4147-b4a7-df0328caeca2&title=Roz-iasnenniaSchodoOrganizatsiiRobochikhProtsesivPidChasZapobiganniaPoshirenniuVUkrainiKoronavirusuCovid19>

3. Доклад Генерального Директора Международного бюро труда (МБТ) на 87-й сессии Международной конференции труда. Женева, июнь, 1999 г. 106 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 р. № 540-IX. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу. Закон України від 4 лютого 2021 р. № 1213-IX. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#n37>.

Бондар О.С.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ЩОДО ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ І МЕХАНІЗМУ ЇЇ ВИПЛАТИ В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Зміст ст. 43 Конституції України є відправним пунктом і дав життя окремим інститутам трудового права серед яких дуже важливе і особливе місце займає інститут оплати праці. Адже загально відомо, що об'єктом трудових правовідносин виступає те, з приводу чого їх суб'єкти вступають у ці правовідносини та здійснюють свої суб'єктивні юридичні права і обов'язки. Роботодавець вступає у трудові правовідносини для того, щоб отримати необхідну для виробництва або надання послуг працю. Отже, об'єктом трудових правовідносин є, передусім, власне праця (жива праця). Працівник вступає у трудові правовідносини для того, щоб отримати оплату праці. З огляду на це, іншим об'єктом трудових правовідносин є оплата праці.

В Україні поняття заробітної плати нормативно закріплено у декількох нормативно-правових актах, а саме у Кодексі законів про працю України (далі - КЗпП) та Законі України «Про оплату праці». Отже згідно ст. 94 КЗпП заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. А розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується [2]. Майже ідентичне визначення міститься в ст. 1 ЗУ «Про оплату праці» де сказано, що заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. А її розмір залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [3]. На території України також діють положення міжнародних нормативно-правових актів, які були ратифіковані. Це на самперед конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці. Так, згідно Конвенції №95 «Про захист заробітної плати», термін «заробітна плата» означає, незалежно від назви й методу обчислення, будь-яку винагороду або заробіток, які можуть бути обчислені в грошах, і встановлені угодою або національним законодавством, що їх роботодавець повинен заплатити, на підставі письмового або усного договору про наймання послуг, працівникові за працю, яку виконано, чи має бути виконано, або за послуги, котрі надано, чи має бути надано [4]. Отже, узагальнивши ці терміни можна сказати, що згідно трудового законодавства України заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу згідно укладеного трудового договору, розмір якої залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства і максимальним розміром не обмежується.

В Україні на конституційному рівні закріплено право кожного на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Так, згідно положень ст. 3 Закону України «Про оплату праці» «мінімальна заробітна плата - це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці». А її розмір згідно ст. 10 вищевказаного закону встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України не рідше одного разу на рік у законі про Державний бюджет України. В Законі України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» статтею 8 закріплено, що у 2021 році встановлено мінімальну заробітну плату: у місячному розмірі: з 1 січня - 6000 гривень, з

1 грудня - 6500 гривень; у погодинному розмірі: з 1 січня - 36,11 гривні, з 1 грудня - 39,12 гривні [5].

На даному етапі дослідження доцільно звернутись до трудового законодавства Канади і встановити як і де саме там закріплено визначення поняття заробітної плати та її розмір. У Канаді правове регулювання оплати праці побудоване інакше ніж в Україні. Відповідно до Конституції Канади п. 2 ч. 2 ст. 6 зазначено, що «кожен громадянин Канади та кожна особа, яка має статус постійного жителя Канади, має право на здобуття засобів до існування в будь-якій провінції». Звідси випливає, що існує певна схожість між положеннями Конституцій України та Канади в розрізі закріплення права особи на працю, хоча на увагу заслуговує і той факт, що в Конституції України закріплено не лише право особи на працю, а і підкреслено також, що це право включає в себе: можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується, рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, право на належні і безпечні умови праці та на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Тоді як в Конституції Канади це положення записане більш розпливчато і зводиться до права особи на здобуття засобів до існування в будь-якій провінції, а як саме особа має реалізовувати це право не зазначено. Отже можна сказати, що на конституційному рівні право особи на оплату праці та пов'язанні з ним можливості більш конкретно та деталізовано зазначені в Конституції України у порівнянні з Конституцією Канади де воно звужене до мінімуму. В Канаді окрім Конституції, трудові відносини регулюються окремими нормативно-правовими актами на федеральному (державному) та регіональному (провінціальному) рівнях. Більшість працівників Канади (майже 90%) захищені законодавством про зайнятість їх провінції або території. Кожна провінція або територія має своє власне законодавство про зайнятість [6].

На федеральному рівні В Канаді трудові відносини регулюються Трудовим кодексом Канади (далі - ТКК) де у ст. 166 викладено визначення понять, що використовуються. Отже, заробітна плата – включає всі форми винагороди за виконану роботу, але не включає чайові та інші винагороди. Так само, як і в українському трудовому законодавстві, Канада використовує термін «винагорода», що на думку автора не відображає глибинну сутність саме заробітної плати, яка на думку багатьох науковців має розглядатись саме як, відшкодування в грошовій формі яке виплачується роботодавцем працівнику за виконану ним роботу згідно трудового договору. Далі п.1 ст. 178 ТКК встановлює положення щодо мінімальної заробітної плати (*minimum wages*), а саме зазначено, що якщо інше не передбачено цим підрозділом або згідно з ним, роботодавець повинен виплачувати кожному працівникові заробітну плату за ставкою: (а) не менше мінімальної погодинної ставки, встановленої час від часу законом провінції, де зазвичай працює працівник, і яка зазвичай застосовується

незалежно від професії, статусу або досвіду роботи; або (б) якщо заробітна плата працівника виплачується на будь-якій іншій основі часу, відмінної від погодинної, не менше, ніж еквівалент ставки згідно з пунктом (а) за час, відпрацьований працівником.

У п.2 ст. 178 ТКК встановлюється положення щодо заробітної плати, яка залежить від віку. Де зазначено, що для цілей параграфу (1) (а), де мінімальні погодинні ставки для провінції встановлюються на основі віку, мінімальна погодинна ставка для цієї провінції є найвищою з цих ставок [7].

Отже, бачимо наявну відмінність у підході до визначення розміру саме мінімальної заробітної плати. В Україні цей розмір встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України не рідше одного разу на рік у законі про Державний бюджет України. Виходячи зі змісту положень ТКК з'ясовуємо, що фактично закріпленого на державному рівні (так як це зроблено в Україні) розміру мінімальної заробітної плати немає, законодавець чітко зазначив, що цей розмір встановлюється час від часу законом провінції. ТКК передбачена погодинна оплата, а також виплата заробітної плати згідно ставки, що по суті не відрізняється від системи оплати праці в Україні, хоча тут варто зробити наголос на тому, що системами оплати праці в Україні є тарифна та інші системи, з чого випливають свої нюанси такі як: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і професійні стандарти тощо. А ось дуже цікавим виявляється те, що в Канаді допускається встановлення в провінції мінімальної погодинної ставки на основі віку. Тобто мінімальна погодинна ставка для провінції де мінімальні погодинні ставки встановлюються на основі віку є найвищою з цих ставок. Це суттєва відмінність підходу урядів України та Канади щодо особливості встановлення мінімального розміру заробітної плати, яка виявляється в тому, що на території України встановлюється єдиний розмір мінімальної заробітної плати, тоді як в Канаді мало того, що цей розмір в кожній провінції встановлюється окремо, а отже може відрізнитись від однієї провінції до іншої, та ще може залежати від віку працівника, що на думку автора є дискримінаційним положенням.

Отже, заробітна плата це оплата роботодавцем послуг праці працівника яка відображає соціально-економічне становище в національній економіці та рівень життя в суспільстві. Слід сказати, що на конституційному рівні право особи на оплату праці її мінімальний розмір та пов'язанні з цим можливості більш конкретно та деталізовано зазначені в Конституції України у порівнянні з Конституцією Канади де воно звужене до мінімуму. З точки зору визначення та розуміння сутності поняття «заробітна плата» бачимо, що хоча обсяг цього поняття і відрізняється (в Україні він більш ширший ніж у Канаді) їх суть зводиться до того, що під заробітною платою розуміється винагорода, що на думку автора є хибним, оскільки винагорода несе в собі заохочувальний та/або компенсаційний характер, що є доречним коли керівництво бажає відмітити сумлінну працю

або високі професійні здобутки працюючого, натомість заробітна плата повинна нести саме відшкодовувальний характер оскільки працівник витрачає свої здібності у процесі праці та під час виконання своїх трудових обов'язків. Також, бачимо наявну відмінність у підході до визначення розміру саме мінімальної заробітної плати. Окремо треба звернути увагу на рівень заробітної плати в Україні та Канаді, як мінімальної так і середньої. Сучасний рівень заробітної плати в економіці України не забезпечує економічне зростання та стійкий розвиток. Для покриття фінансових потреб працюючих бажаний рівень їх зарплати у 3-4 рази повинен перевищувати фактичну, офіційно зареєстровану оплату праці зайнятих економічною діяльністю в Україні.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України : Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 07.06.21).
2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.06.21).
3. Про захист заробітної плати : Конвенція Міжнародної організації праці від 01.07.1949 № 95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146#Text (дата звернення: 07.06.2021).
4. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення: 07.06.2021).
5. Constitution Act, 1982 : Department of justice Canada. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/> (дата звернення: 07.06.2021).
6. Canada Labour Code, R.S.C., 1985, с. L-2 / Minister of Justice, 1985. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/L-2/> (дата звернення: 07.06.2021).

Золотухіна Л.О.
*професор кафедри цивільно-
правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ПРОБЛЕМИ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ У СПРАВАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ

Строки звернення до суду у справах, що виникають з трудових відносин, справедливо називаються дослідниками «скороченими» [1, с. 101]. При цьому, як правило, така скороченість пояснюється міркуваннями «якнайшвидшого вирішення трудового спору та забезпечення трудових прав працівників» [1, с. 101–102]. Однак не можна погодитися із тим, що така скороченість строку дійсно відповідає інтересам працівника. В.В. Лазор [2, с. 81] свого часу зазначав, що такі строки «сприяють короткостроковості існування індивідуального трудового спору або конфлікту, але при цьому дещо обмежують право працівників на захист». Щодо цього зазначимо, що міркування швидкого вирішення спору не можуть переважати над міркуваннями ефективності, справедливості та розумності судового захисту.

В літературі висловлювалися доводи проти настільки короткого строку звернення до суду. Так, О.А. Шурин вказує на те, що оскільки «для інших категорій трудових спорів КЗпП України встановлено тримісячний строк на звернення до суду», «законодавцем необґрунтовано встановлено різні строки звернення до суду за вирішенням трудового спору» [3, с. 39]. З цим слід погодитися, адже очевидні причини, які зумовлюють настільки короткий строк звернення до суду, навіть порівняно із тримісячним строком для інших трудових спорів, відсутні. Н.В. Уварова акцентує увагу на необхідності уніфікації строків звернення до суду у трудових спорах [4, с. 23].

Також О.А. Шурин зазначає, що «судова практика у справах, які виникають у зв'язку із розірванням трудового договору, свідчить, що позивачам недостатньо місячного строку для звернення до суду, оскільки даний строк ними часто порушується і як наслідок виникає питання про необхідність поновлення цього строку в судовому порядку, що створює труднощі як для самих позивачів, так і потребує часу суду для вирішення цього питання» [3, с. 39]. З цим також слід погодитися. Розумні та

справедливі строки позовної давності та / або строки звернення до суду напряду впливають із права на справедливий суд, визнаного ст. 55 Конституції України [5], ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6]. Частина 3 ст. 8 Конвенції МОП № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця [7] містить пряму вимогу про розумність строків звернення до суду у справах про звільнення: «можна вважати, що працівник відмовився від свого права оскаржити рішення про звільнення, якщо він не скористався з цього права протягом розумного терміну після припинення трудових відносин». У зв'язку із цим зазначимо, що встановлення тривалішого строку звернення до суду у справах про звільнення таким чином виявляється не лише питанням досконалості національного законодавства, а і забезпечення його відповідності нормам міжнародного права.

Відверта недостатність місячного строку для звернення до суду у справах про звільнення може бути проілюстрована наступним. Розумний строк звернення до суду має враховувати час для здійснення особою необхідних або розумно доцільних заходів щодо підготовки до пред'явлення позову. Зокрема, до таких заходів підготовки слід віднести передусім укладення договору із обраним суб'єктом надання правової допомоги та підготовку до виконання майбутнім позивачем своїх процесуальних обов'язків щодо доказування. Як правило, при підготовці до звернення до суду позивачі стикаються із необхідністю отримання доказів для майбутнього подання до суду. Особа заінтересована навіть у відмові на відповідні звернення про надання документів та відомостей, оскільки такі відмови в майбутньому будуть покладені в обґрунтування заяв про забезпечення доказів або про витребування доказів судом. Основними процедурними формами отримання доказів особою є: 1) адвокатський запит; 2) запит про доступ до публічної інформації; 3) запит про доступ до персональних даних. Найоперативнішими є перші дві форми. Однак навіть вони можуть тривати більше місяця без порушення закону. Так, наприклад, відповідно до ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [8], відповідь на адвокатський запит має бути надана протягом 5 робочих днів з дня отримання запиту; цей строк може бути продовжений до 20 робочих днів. Ці в сумі 25 робочих днів триватимуть більше календарного місяця, в якому нормальна кількість робочих днів складає 20-22 дні. Фактично розгляд отримання інформації за запитом може тривати ще довше, враховуючи витрати часу на власне підготовку запиту, доставляння запитів та відповідей поштою. Крім того, додатковий час може бути витрачено на врегулювання питань відшкодування фактичних витрат на копіювання та друк. Цей приклад ілюструє, наскільки далекий місячний строк звернення до суду у справах про звільнення від вимог справедливості, добросовісності, розумності.

Також вважаємо за необхідне навести додаткові аргументи проти настільки короткого строку звернення до суду у справах про звільнення. Порівняймо їх із встановленою цивільним правом тривалістю строку позовної давності, яка, за загальним правилом, складає 3 роки, а типовим строком скороченої позовної давності є 1 рік.

Трудове право своїм виникненням з цивілістичного субстрату і подальшим розвитком та існуванням завдячує передусім своїй особливій соціальній ролі, орієнтації на переважний захист прав та інтересів працівника як завідомо слабшої сторони трудових відносин шляхом встановлення такого правового режиму трудових відносин, який був би сприятливіший за цивільно-правовий режим відносин, пов'язаних із використанням праці. У зв'язку із цим велика відмінність між позовною давністю за цивільним правом та строком звернення до суду у справах про звільнення є недоречною та такою, що суперечить самій суті та спрямованості трудового права, його ключовим цінностям.

Враховуючи викладене вважаємо за доцільне встановити уніфікований строк звернення до суду у трудових спорах в один рік. При цьому безстроковість звернення до суду з вимогами про виплату належної працівникові заробітної плати (ч. 1 ст. 225 КЗпП України) має бути збережена. Однорічний строк, на нашу думку, встановить необхідний та розумний баланс між правом на захист та міркуванням правової визначеності у трудових відносинах. При цьому такий строк усуне явний дисбаланс у порівнянні із цивільно-правовими строками давності, усуне нерівність сторін трудових правовідносин (коли, наприклад, для працівника встановлено місячний строк звернення до суду, а для роботодавця у справах про матеріальну відповідальність працівника – однорічний строк; при цьому роботодавець не обмежений строком у застосуванні звільнення за наявності відповідної підстави (крім дисциплінарних звільнень)). Часто пропонований в літературі тримісячний строк [2, с. 14; 12, с. 39.] видається нам недостатньо тривалим з огляду на все викладене вище.

Література:

1. Непочтих В. О. Розгляд трудових спорів у порядку цивільного судочинства судами першої інстанції : дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 220 с.
2. Лазор В. В. Проблеми правового регулювання трудових спорів і конфліктів за умов формування ринкових відносин в Україні : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2005. 449 с.
3. Шури́н О. А. Процесуальні особливості розгляду справ, які виникають у зв'язку із розірванням трудового договору з ініціативи роботодавця : дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 215 с.

4. Уварова Н. В. Проблеми теорії та практики вирішення трудових спорів : дис. ... д-ра.. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2018. 372 с.
5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
7. Конвенції МОП № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Безрідна Н.О.

*курсантка 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Нагорна О.О.

*старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для органів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ ТА ПОРЯДКУ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Конституція України гарантує кожному право на працю, надає можливість кожному заробляти собі на життя та обирати працю вільно. З моменту коли найманий працівник уклав трудовий договір із власником чи підприємством (далі – роботодавцем), виникають трудові правовідносини. Нормами трудового законодавства визначено статус працівника та роботодавця, порядок укладення чи розірвання договору, умови оплати

праці та надання відпусток, тривалість та види робочого часу та інше. Проте, через зміни умов договору, застосування норм законодавства, не виплати заробітної платні чи порушення прав однієї зі сторін, загалом, народжуються трудові спори. Актуальною проблемою науки трудового права є регулювання трудових відносин між працівником та роботодавцем. Мета даної роботи полягає у вивченні поняття трудового спору та порядку його вирішення. Це необхідно для того, щоб зрозуміти, які важелі спрямовані на відновлення порушених прав учасників спору, та як потрібно діяти, щоб не дійти до крайнього способу вирішення трудового спору – страйку. Важливо те, що процес вирішення трудового спору захищає права суб'єктів, їх свободи та законні інтереси. Виходячи з вищевикладеного дана тема має актуальне значення для вивчення, як у науковому аспекті, так і у практичному.

Науковці Прилипко С. М. та Ярошенко О. М., визначають трудові спори, як не врегульовані розбіжності між сторонами соціально-трудова відносин, що виникли на основі законодавства про працю, зміни умов праці або встановлення нових вимог [1, с. 715].

У свою чергу, Шевченко Д. В. характеризує трудові спори, як розбіжності, що порушують права учасників трудових правовідносин та виникають на основі законних документів про працю, а також зазначає, що сторонами трудового спору може виступати не одна особа, а відразу декілька [2, с. 239].

За аналізом визначення поняття «трудова спори» бажано зазначити, що воно характеризується багатьма ознаками. До таких ознак відносяться:

1. Розбіжність між сторонами;
2. Суб'єкти трудового права (роботодавець та працівник);
3. Причини виникнення через зміну умов праці, договору;
4. Застосування вимог чинного законодавства.

Отже, трудові спори виникають через порушення прав та інтересів сторін, що уклали трудовий договір. Причинами можуть бути: порушення чи зміна умов праці, мінімальна заробітна плата або взагалі ненадання її, заподіяння будь-якої шкоди, примусове виконання роботи тощо. З метою вирішення трудового спору, особа чиї права було порушено, має право звернутися із заявою до відповідного юрисдикційного органу. Ця діяльність покладається на комісії з трудових спорів (далі – КТС) та суди.

Переходячи до порядку розгляду та вирішення трудових спорів зазначимо, що відносини, які виникають під час цього процесу мають процесуальний характер.

Як зазначає авторка Бутинська Р. Я. у своїй роботі, що КТС – є основним юрисдикційним примирним органом, що має вирішувати трудові спори [3, с. 37].

Склад КТС повинен становити не менше 15 працюючих фізичних осіб. Обирається склад комісії загальними зборами трудового колективу підприємства, установи чи організації. Порядок обрання, чисельність, склад та строк повноважень комісії також визначаються під час загальних зборів трудового колективу на підприємстві, установі чи організації [4, с. 41].

При розгляді трудового спору в суді існує подвійне регулювання процесуальних відносин, що виникають у процесі вирішення трудового спору, а саме за допомогою норм трудового права та цивільно-процесуального права. Звертаючи увагу на те, що трудові спори виникають через порушення трудових правовідносин, порядок розгляду трудового спору збігається з порядком розгляду цивільних справ. Норми цивільного процесуального права значною мірою використовуються у судах під час розгляду справ з трудових спорів [5, с. 109].

У цьому випадку потрібно звернути увагу на Закон України «про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Цей Закон містить правові та організаційні засади щодо функціонування системи з вирішення трудового спору, дія якого спрямована на діяльність сторін трудових правовідносин, що беруть участь у розв'язанні розбіжностей. Як говорять більшість юристів, що цей Закон є новацією для вирішення трудових спорів.

Тож механізм вирішення трудового спору має важливе значення, адже його ефективне та оперативне розв'язання спору, усунення причин виникнення розбіжностей між учасниками спору, залежить від його правової бази.

Отже, трудові спори – це розбіжності, що виникають через непорозуміння між працівником та роботодавцем, причиною яких є питання, що стосуються працездатності осіб і вимог чинного законодавства. Сторонами трудового спору є роботодавець та працівник. Порядок вирішення трудового спору здійснюється завдяки судовому порядку або комісії з трудових спорів. Під час розгляду трудового спору важливо, щоб строки цього процесу зводилися до мінімуму, а процес прийняття рішення був ефективним. Рекомендовано утриматися від проведення страйків, адже це може ще більше погіршати правовідносини між працівником та роботодавцем.

Список використаної літератури

1. Прилипко С. М. Трудове право України : підручник. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Вид. 4. Х. : ФІНН, 2011. 800 с.
2. Шевченко Д. В. Поняття, класифікація та порядок вирішення трудових спорів, конфліктів в Україні. Часопис Київського університету права. 2012. №2. С. 239-241.
3. Бутинська Р. Я. Правовий статус учасників колективно-трудоових правовідносин : монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2020. 234 с.
4. Авторський колектив. Трудове право України : підручник. Київ: ХНУВС, 2019. 408 с.
5. Чумаченко І. Сучасні проблеми процесуальних відносин у трудовому праві України. Підприємство, господарство і право. 2020. № 5. С. 107 – 111.

Журавель О.Є.

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВСТВА

Однією з цілей на шляху європейської інтеграції України, водночас із загальною демократизацією та забезпеченням прав людини та верховенства права, є лібералізація та реформування соціально-економічної системи.

Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством та її державами-членами визначає ключові пріоритети, які можуть сприяти зміцненню їхніх економічних зв'язків, зокрема:

1. Зближення чинного та майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства, у тому числі в таких сферах, як охорона праці, охорона здоров'я та життя людей тощо.
2. Співпраця у сфері соціального захисту (особливо щодо впровадження реформ у системі соціального захисту в Україні).

3. Координація соціального забезпечення України з ЄС та державами-членами, зокрема щодо громадян, які законно перебувають на території України або держав-членів Співтовариства [1].

Більшість прав громадян України, які пов'язані з використанням певних пільг, призначенням різноманітних соціальних виплат, а також отриманням соціальних послуг, належать до групи соціально-економічних прав людини. У свою чергу, соціально-економічні права належать до так званого «третього покоління» прав людини, які за своєю природою є прогресивними (кожна держава зобов'язується гарантувати своїм громадянам максимально досяжний рівень матеріального добробуту та соціального захисту, доступ до благ і можливість покращувати якість свого життя, а також постійно вживати всіх заходів для підвищення цього рівня) та позитивними (права, реалізація яких потребує конкретних дій з боку держави та, безперечно, значних фінансових витрат).

Проте не всі положення Конституції України гарантують безумовне застосування окремих механізмів соціального захисту чи соціального забезпечення за рахунок держави. Видається більш доцільним розглядати (інтерпретувати) їх, виходячи з поділу на зобов'язання держави і можливості громадян.

Конкретизуючи конституційні інструменти забезпечення соціально-економічних прав громадян, можна зробити висновок, що існуюча система пільг і соціальних гарантій насамперед спрямована на підвищення соціального захисту окремих соціальних груп, які здебільшого формуються на професійній основі (наприклад, військовослужбовці, правоохоронці, судді та інші), а не забезпечувати мінімально необхідне соціальне забезпечення найбільш соціально незахищених верств населення (наприклад, інвалідів, пенсіонерів, важкохворих тощо).

У свою чергу, О. П. Коваль, аналізуючи акти соціального законодавства, вказує на такі недоліки [2]:

- неузгодженість. Вчений впевнений, що сьогодні соціальне законодавство — це «сукупність розрізнених актів з вузьких питань, значна кількість яких прийнята не на основі змістовних потреб суспільства, а для задоволення кон'юнктурних потреб окремих політичних сил». Звісно, це ускладнює її розуміння і пошук відповіді на питання, як діяти в тому чи іншому випадку. Вчений наводить такий приклад, «лише законодавство про солідарне пенсійне забезпечення має два профільних та близько 30 непрофільних законів, які регулюють питання пенсійного забезпечення окремих категорій громадян»;

- суперечність. Ніби погоджуючись із В. Л. Костюком, вчений зазначає, що «акти соціального законодавства часто не лише не співвідносяться між собою, а й містять внутрішні суперечності». Так, згідно з п. 2 ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» нижньою межею безробіття визнається 15 років, водночас у пункті 13 та пункті 16 цього

Закону зазначено, що працездатність настає з 16 років. Таким чином, виникає конфлікт: людина 15 років є непрацездатною, але може бути безробітною [3];

- порушення для окремих категорій громадян їхніх прав, які захищаються нормативно-правовими актами. Дослідник надає інформацію про розгляд судами України скарг з цього питання та прийняті рішення про стягнення коштів до Пенсійного фонду на користь 2,5 млн пенсіонерів, зокрема чорнобильців та дітей війни;

- нелогічність. За словами О. П. Ковалю, «законодавство, що регулює діяльність подібних соціальних інститутів, допускає різні підходи до формалізації їх суттєвих характеристик та ознак». Зокрема, відповідно до відповідного закону Пенсійний фонд України має статус самоврядної неприбуткової організації, а за іншим документом ПФУ входить до системи органів виконавчої влади; - застарілість. Вчений зазначає, що «деякі норми чинного законодавства, будучи актуальними на момент їх прийняття, не лише втратили актуальність (як-от норми численних законів про першочергове встановлення домашніх телефонів для різних категорій пільговиків), але й втратили актуальність. стають відверто архаїчними» [2].

Таким чином, таке законодавство має бути гармонізовано з європейським, наближаючись до стандартів провідних країн. Виходячи з викладеного, Кабінет Міністрів України обрав першим і основним пріоритетом у соціальній сфері проведення комплексної реформи системи оплати праці, впровадження європейських стандартів у сфері соціально-трудових відносин; друга – реформа пенсійної системи; третя – забезпечення адресності при наданні державної соціальної допомоги; четверта – децентралізація соціальних послуг та їх розвиток на рівні територіальних громад [4].

Таким чином, законодавство про соціальне забезпечення потребує змін, удосконалення та гармонізації з європейськими стандартами. Відтак, основними завданнями України на шляху реформування системи соціального захисту та безпеки слід визнати шляхом вивчення досвіду ринкових реформ у розвинутих економіках з урахуванням сучасних тенденцій. Крім того, необхідно подолати існуючі невідповідності, суперечності та нелогічності у чинному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та її державами-членами, ратифікована Законом України № 237/94-ВР від 10.11.1994.
2. Коваль О. П. Удосконалення функціонування соціальної сфери України: економіко-адміністративний аспект. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2013. № 4 (69). URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/4\(69\)/uazt_2013_4_28.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/4(69)/uazt_2013_4_28.pdf)

3. Костюк В. Л. Державні соціальні допомоги: поняття, ознаки, основні види та тенденції розвитку. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2017. № 1 (15). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17kvltr.pdf>

4. Соціальна сфера – реформи в дії / Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/socialna-sfera-reformi-v-diyi>

Литвиненко А.С.

адвокат,

аспірант 1-го року навчання

Харківського національного

педагогічного

університету імені Г.С.

Сковороди

Науковий керівник:

Коваленко О.О.

доктор юридичних наук.

професор,

в.о. завідувача кафедри цивільно-

правових дисциплін і трудового

права Харківського національного

педагогічного

університету імені Г.С.

Сковороди

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГІДНОЇ ПРАЦІ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

У статті 43 Конституції України проголошено про створення таких умов громадянам у реалізації права на працю, які б забезпечували гідне життя і вільний розвиток особистості. Трудова діяльність у житті людини займає чи не найважливіше місце, бо вона забезпечує усі інші сфери життєдіяльності людини: культурну, сімейну, політичну та інші. Однак, окрім того що трудова діяльність є основоположною, вона ще є й найбільш вразливою сферою діяльності людини. Адже на сьогодні існує потреба, наприклад, у справедливій заробітній платі, безпечних умовах праці працівників. Сьогодні праця слугує не лише для підтримки життєвих потреб людини, але і є засобом для розвитку творчого потенціалу працівника,

засобом досягнення життєвих благ, певного соціального статусу, кар'єрного росту. Зараз активно відбувається процес перетворення поняття гідної праці з постіндустріальних реалій у більш сучасні. Формуються категорії гідної праці, відокремлюються основні її критерії. В якості підтвердження таких глобальних процесів, Міжнародною конфедерацією профспілок 07 жовтня оголошено Всесвітнім днем дій профспілок за гідну працю.

Зміни у суспільстві також призводять до змін правового регулювання і трудових відносин. Але такі зміни повинні бути синхронизовані з подальшим забезпеченням захисту трудових прав працівників, трудових прав роботодавців, повинні бути забезпеченими умови для реалізації трудових прав всіх членів суспільства [1, с.38]. Найголовнішою обставиною є забезпечення гідної оплати праці для працюючих громадян. Дана обставина нашою думкою, що впровадження прав людини у правові системи призведе до відповідних змін у механізмі правового регулювання, а це є основним завданням, що об'єднує правові системи всіх держав, які проголосили себе правовими та демократичними [1, с.38].

Не дивлячись на те, що дане питання є актуальним, проблематика його підіймалась в деяких навчальних підручниках, посібниках із трудового права та наукових статтях, але монографій або інших спеціальних досліджень цій проблемі присвячено не було. Окремі аспекти розкривались в працях учених, дослідників як вітчизняних, так і закордонних, серед яких Л.Ю. Бугров, Н.Д. Гетьманцева, С.Ю. Головіна, О.І. Процевський, О.М. Щербина та деяких інших.

Благополуччя людини в будь-якому суспільстві є залежним від економіки, зростання продуктивної праці, поліпшення умов роботи та багатьох інших показників [2, с.73]. Але «вказані завдання в умовах дискредитаційних форм господарювання практично вирішеними бути не можуть» [3, с.57]. Ще Р.З. Лівшиць зазначав, що сучасне трудове законодавство ставить перед собою дві основні мети: економічну – що полягає у сприянні зростання та розвитку виробництва та соціальну – захист інтересів працівників [4, с.49].

Право на працю є правом суб'єктивним. Працею людина задовольняє свої потреби, потреби суспільства та держави навіть. Для достатнього рівня життя людина повинна працювати. Завдяки праці людина отримує винагороду – заробітну плату, яка, в свою чергу, окрім можливості задовольнити свої потреби, дає змогу удосконалюватись їй самій. Але для самоудосконалення необхідно розвиватись, навчатись, а для цього людина повинна гідно жити. Саме тому на державному рівні повинні бути створені такі умови, завдяки яким людина зможе себе реалізувати приносячи користь і собі, і суспільству, і державі взагалі [1, с.38].

Сучасне правове регулювання трудових відносин бере за основу норми і загальновизнані принципи міжнародного трудового права. Такі норми

було сформовано Міжнародною організацією праці, ці норми розроблялись та приймались досить тривалий період нормотворчої діяльності.

10 червня 2008 року Міжнародною конференцією праці було прийнято Декларацію Міжнародної організації праці про соціальну справедливість [5]. задля справедливої глобалізації. В цій Декларації відображені принципи, що були покладені в основу Філадельфійської декларації 1944 року та в Декларації про основоположні принципи і права у світі праці 1998 року. Основні цілі Міжнародної організації праці сформовано в преамбулі до Статуту Міжнародної організації праці, а надалі були деталізовані з урахуванням нових напрямків регулювання трудових відносин у Філадельфійській декларації про цілі та завдання Міжнародної організації праці та Декларації про основоположні принципи і права у світі праці [6, с.7]. Декларація стала основою для сприяння працівникам усіх країн домагатися справедливих умов праці, які б забезпечили їм гідну працю. Саме з цих часів стало широким використання поняття гідної праці не тільки в нормах Міжнародної організації праці, але й у інших нормативних актах.

Багато країн, серед яких і Україна, завдяки глобальній економічній інтеграції стикається з проблемами у сфері праці, що пов'язані з низьким рівнем заробітної плати та високим рівнем безробіття. Тому на сьогодні досягнення справедливих умов праці та гідної праці взагалі в інтересах працівників стало гострим питанням. Програма гідної праці покликана забезпечити міжнародний діалог серед уряду, роботодавців, працівників та суспільства в цілому в розрізі того, що гідна праця є ключовим елементом у досягненні мети – задоволення потреб і інтересів працівників, роботодавців, суспільства та держави.

В сучасних умовах господарювання, як зазначає Н.Д. Гетьманцева, необхідна чітка концепція державної соціальної політики, за якою законодавством України повинні не лише регулюватися взаємовідносини між працівниками та роботодавцями, визначаючи їх основні права й обов'язки та встановлюватися мінімальні гарантії, а й надаватися можливість зробити ці взаємовідносини партнерськими, а інтереси сторін – збалансованими. Сама ідея збалансованості інтересів працівників та роботодавців ставить за мету перехід до інноваційного соціально-орієнтованого типу економічного розвитку, формування нового його механізму, який заснований на соціальній справедливості та конкурентоздатності. І саме цю концепцію необхідно розглядати як стратегічну лінію розвитку трудовго законодавства [7, с.26-27].

Гідна праця реулюється нормами права та лежить у площині права. Найважливіша роль у реалізації такого поняття як гідна праця належить саме трудовому праву як галузі права та полягає у встановленні на державному рівні гарантій для працівників та забезпеченні прав та законних інтересів соціальних партнерів. В сучасному світі «трудове законодавство

передбачило спробу активніше врахувати накопичений світовий досвід правового регулювання трудових відносин, що неминуче тягне за собою «вживлення» в трудове законодавство загальновизнаних принципів і норм міжнародного права» [7, с.1].

У зв'язку з цим існує нагальна потреба для розробки та створення умов для розвитку концепції гідної праці шляхом дотримання і застосування норм міжнародного трудового права, забезпечення продуктивної зайнятості населення, вдосконаленні соціального партнерства, гідних умов праці та її оплати. Гідна праця охоплює собою багато явищ, що стають основою для ефективної, продуктивної праці, сприяють досягненню суспільного, культурного і технічного прогресу з метою захисту прав працівників, роботодавців, розкриття творчого і професійного потенціалу кожного. Держава, в свою чергу, повинна виступати гарантом реалізації концепції гідної праці серед суб'єктів, які мають фактично протилежні інтереси. Це інтереси працівників, роботодавців та держави стосовно питань найманої праці, зменшення соціального тиску та забезпечення соціальної справедливості. Саме гідна праця і виступає правовою формою такого балансу.

Список використаних джерел:

1. Гетьманцева Н.Д. Щодо забезпечення права працівників на захист державою. Актуальні проблеми соціального права: науково-практичний посібник: збірник статей учасників всеукраїнських соціальних програм 93 6/2016 ТРУДОВЕ ПРАВО (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2015 р.; за загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2016, Випуск II. С. 37-41.
2. Гетьманцева Н.Д. Особливості правового регулювання трудових відносин: монографія. Чернівці: Технодрук, 2015. 592 с.
3. Никитинский В.И. Перестройка фундамента системы законодательства о труде. Советское государство и право. 1990. № 7. С. 56–64.
4. Лившиц Р.З. Трудовое законодательство: поиск концепций. Советское государство и право. 1990. № 7. С. 47–56.
5. Декларація соціальної справедливості: гідна праця та соціальний захист від 19 лютого 2013р.
6. Чанишева Г.І Декларація МОП про соціальну справедливість у цілях справедливої глобалізації: зміст і значення. Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип. 52. С. 7–11.
7. Гетьманцева Н.Д. Правове регулювання трудових відносин в сучасних умовах господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». К., 2015. 39 с.

Бордусь Ю.А.

начальник відділу організаційно-інформаційної роботи Головного управління Пенсійного фонду України у Київській області

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЕДНАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Курс України на євроінтеграцію та підписання 21 березня 2014 р. Угоди про асоціацію між ЄС та Україною обумовлює необхідність розвитку соціальних стандартів та імплементацію норм європейського права у національну правову систему. Все це обумовлює модернізацію системи соціального забезпечення та перетворень у всіх сферах суспільного життя, кінцевою метою яких є підвищення рівня життя населення України, а також членство у Європейському Союзі. Одним із типових прикладів правового регулювання у сфері соціального забезпечення є досвід Франції.

Загалом, аналізуючи правове регулювання соціального забезпечення України та Франції, слід зазначити, що соціальне законодавство України складається з Конституції України та значної кількості спеціальних законів та підзаконних актів, тоді як у розвинених європейських країнах, включаючи Францію, відповідні норми містяться в одному або кількох законодавчих актах. У Франції діє Кодекс соціального забезпечення 1956 року [1], який передбачає, що соціальне забезпечення спрямоване на захист робітників та їхніх сімей від будь-яких ризиків, які можуть позбавити їх можливості заробляти на життя. Кодекс передбачає такі види соціального страхування: медичне страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, страхування за старістю, страхування від безробіття, сімейне страхування та інші. Проте Кодекс соціального забезпечення не є єдиним кодифікованим нормативно-правовим актом у досліджуваній сфері суспільних відносин.

Окремі положення щодо соціального забезпечення населення, окрім Кодексу соціального забезпечення, містять також Кодекс взаємного страхування 2000 р. Трудовий кодекс, Кодекси цивільних і військових пенсій державної служби тощо [2, с. 44]. Тобто соціальне законодавство Франції на сьогодні становить значно меншу кількість нормативно-правових актів. При цьому більшість норм соціального законодавства закріплені у рамках нормативно-правового акту – Кодексу соціального забезпечення.

В Україні неодноразово намагалися прийняти подібний нормативно-правовий акт – Соціальний кодекс України. Зокрема, спроби були у 2005, 2012 та 2013 роках, однак перші два проєкти були зняті з розгляду, а третій

повернутий суб'єкту ініціативи для доопрацювання [2]. Внаслідок цього Україна наразі має правовий механізм, який включає значно більшу кількість нормативно-правових актів, ніж європейські країни та, зокрема, Франція.

У Франції система соціального забезпечення населення включає пенсійне страхування; медичну допомогу; систему підтримки сім'ї; допомогу по безробіттю.

Пенсійна система складається з п'яти підсистем: базові режими для працівників, додаткові режими, спеціальні режими для окремих категорій працівників, базові режими для безробітних, додаткові (факультативні) режими. У цьому плані французька пенсійна система відрізняється від української, яка передбачає пенсії за віком, пенсії по інвалідності, у разі втрати годувальника та за вислугу років. Також пенсійна система України складається з солідарної, накопичувальної та недержавних пенсійних фондів.

Ефективною є система медичного страхування Франції, що охоплює майже все населення. Фінансування системи охорони здоров'я у Франції забезпечується переважно трьома джерелами фінансування: загальний бюджет, обов'язкове медичне страхування (основне джерело фінансування), особисті кошти громадян. Провідну роль грає обов'язкове медичне страхування, у якому співробітники та компанії зобов'язані регулярно вносити внески до страхового фонду. У результаті всі французи, навіть бідні та безпритульні, мають право на мінімальне медичне страхування.

Кожна людина у Франції, яка має роботу, зобов'язана брати участь у національній системі соціального забезпечення, і кожна людина без винятку - француз чи іноземець, працюючий або безробітний - має право користуватися нею. У разі тяжкого та тривалого захворювання, а також захворювання, що потребує дорогого лікування та хірургічного втручання, страхування ризиків є повним, тобто пацієнти одержують повну компенсацію. Страхування оплачується частково при простих захворюваннях або про витрати на комфорт [3, с. 411]. Обов'язкове страхування передбачене навіть для студентів. При цьому охорона здоров'я фінансується не лише за рахунок утримань із заробітної плати працівників підприємств, а й за рахунок прибуткового податку за рахунок запровадження єдиного соціального внеску.

Система медичного страхування керується на паритетній основі: кожне регіональне відділення має свою раду директорів, що складається з рівної кількості представників профспілок та спілок роботодавців. У разі розбіжностей держава виступає як арбітр. Приватні внески пацієнтів дуже обмежені, фінансування переважно державне.

Крім страхових фондів, у Франції існує безліч товариств взаємодопомоги, які надають на договірній основі додаткові види страхування, такі як медичне та стоматологічне обслуговування. Ці компанії

беруть участь в оплаті рахунків своїх членів до основних страхових фондів або пропонують своїм членам допомогу у догляді за людьми похилого віку. Діяльність підприємств взаємодопомоги координується національною федерацією. Крім того, у Франції є широка мережа приватних страхових компаній. Це дозволяє зробити висновок, що у Франції обов'язкове та добровільне медичне страхування розвиваються паралельно, тобто має місце приватно-правове регулювання відносин соціального страхування.

Важливим компонентом французької системи соціального забезпечення система підтримки сім'ї. Система має такі характеристики: фінансування сім'ї здійснюється переважно за рахунок внесків із фонду виплаченої заробітної плати підприємств; здійснюється у вигляді адресних пільг, наприклад на житло та працевлаштування, оплату дитячих садків і баз відпочинку; високий рівень допомоги, значно вищий, ніж в Україні.

Порівнюючи систему соціального забезпечення України та Франції, не можна зробити однозначного висновку про відповідність системи потребам населення. В Україні також діє широкомасштабна пенсійна система, яка дозволяє суттєво збільшити розмір пенсій, наданих державою, приділяється увага захисту сім'ї та боротьбі з бідністю та безробіттям. На відміну від нашої держави, у Франції існують фінансові механізми, які дозволяють залучати значні кошти до системи соціального страхування за рахунок внесків на соціальне страхування. В Україні такі можливості є, але з огляду на низьку заробітну плату та наявність тіньового ринку праці залучити значну кількість коштів до системи соціального забезпечення наразі неможливо. Тому, для нашої країни важливо проаналізувати та застосувати досвід Франції для удосконалення правового регулювання та організаційного механізму соціального забезпечення.

Таким чином, при подальшому розвитку правового регулювання організаційних механізмів соціального забезпечення в Україні необхідне сприяння держави запровадженню позитивного досвіду європейських країн і, зокрема, Франції у сфері соціального забезпечення, що відповідає курсу України на євроінтеграцію.

Для створення чіткого та впорядкованого правового регулювання у сфері соціального забезпечення слід кодифікувати розпорошені по різних законодавчих та підзаконних актах норми у єдиному акті на зразок Соціального кодексу України, використавши досвід розвинених країн, зокрема, Франції, а також врахувавши європейські стандарти, встановлені Європейським кодексом соціального забезпечення та Європейською соціальною Хартією.

Поряд із державною системою соціального забезпечення, призначеною для гарантування мінімальних стандартів у відповідних сферах, створити сприятливі умови для більш активного впровадження приватно-правових інструментів в системі соціального забезпечення, перш за все у сферах медичного та пенсійного страхування, що дасть можливість підняти рівень

соціального забезпечення за рахунок залучення корпоративних суб'єктів до створення відповідних фондів.

Зазначимо, що в Україні вже розпочато запровадження недержавних систем соціального захисту. Проте робити висновки про ефективність накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, недержавного пенсійного страхування та медичного страхування поки рано. Проте все ж можна відзначити незначний рівень участі громадян у таких системах через загальне зубожіння населення, високий рівень тіньової економіки та незацікавленість корпоративних суб'єктів – роботодавців. Щодо питання прийняття Соціального кодексу України, то воно періодично піднімається, є відповідні законопроекти, тож можна зробити висновок, що рано чи пізно це питання буде вирішено. В Україні за кілька років планується підготувати проєкт нового кодексу, який регулюватиме сферу соціального захисту громадян та відповідатиме положенням Соціального кодексу ЄС.

Бібліографічні посилання:

1. Code de la securite sociale. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006073189/>
2. Новосельська І. Кодифікація законодавства України із соціального забезпечення / І. Новосельська, М. Руше. Підприємництво, господарство право. 2017. №7. С. 43-45.
3. Проект Соціального кодексу України № 6170 від 09.03.2005. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6170&skl=5; N 11061 від 02.08.2012. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=4413; № 2311 від 15.02.2013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2311&skl=8
4. Романець О.В. Система соціального захисту: досвід Франції. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2012. Вип. 10. Ч. 2. С. 408-416.

РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО

Межевська Л.В.

*к.ю.н, доцент,
заступниця директорки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Особливе місце у складі земельного фонду України займають землі рекреаційного призначення, цінність яких полягає в їх здатності впливати на здоров'я людини, можливості використання їх для організації відпочинку, туристичної, спортивної, культурно-розважальної діяльності тощо. Під час їх застосування мешканці мають змогу повернути свої життєві сили та працездатність. Через швидке погіршення рекреаційних зон Україна втрачає свою привабливість для рекреантів іноземних країн. Відсутність Закону України «Про використання земель рекреаційного призначення» породжує труднощі зі залученням іноземних інвестицій, приватизації рекреаційних об'єктів та розмежуванням земель державної й комунальної власності.

Неодноразово забудовники, беручи землю рекреаційного призначення з метою власного збагачення, не враховують інтереси громадян. Цими діями вони порушують права людей на відпочинок та заняття спортом, що у свою чергу порушує положення статті 49 Конституції України, згідно до якої держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

З огляду на зазначену проблему, на наш погляд, як науковців, необхідно в законодавстві розробити та винести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Щодо обмеження права землекористувачів на зміну цільового призначення земель рекреаційного призначення без врахування громадських інтересів», ЗУ, в якому було б визначено перелік видів діяльності, які дозволяється провадити на землях рекреаційного призначення та прийняти Закон України «Про використання

земель рекреаційного призначення», який визначав би правові засади використання земель рекреаційного призначення, їх класифікацію, встановлював вимоги до рівня забезпечення потреб населення в організації відпочинку населення, туризму, спортивних та культурно-розважальних закладів

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Загальнотеоретичну основу наукового дослідження становлять праці вчених у галузі земельного та екологічного права, як Г. В. Анісімова, О. В. Глотова, Т. Г. Ковальчук, А. М. Мірошніченко, А. М. Полтавець, Н. І. Титова, М. М. Скляр, М. В. Шульга, Ю. С. Шемшученко, В. З. та інші науковці.

Проводячи аналіз деяких робіт згаданих вище вчених, можна сказати, що поняття правового режиму є недостатньо стабільним у галузевих науках. Так, наприклад, на думку М. В. Шульги, земельний правовий режим – це наслідок правового регулювання суспільних земельних відносин на основі врахування природних і соціальних особливостей земель, що забезпечує інтереси суб'єктів цих відносин та спеціальний порядок використання цих земель [1, с. 252].

Таким чином, наведені вище твердження щодо правового режиму земель можна пояснити тим, що він являє собою порядок поведінки суб'єктів правовідносин з приводу їх використання. З прийняттям від 25 жовтня 2001 р. нового Земельного кодексу України землі рекреаційного призначення є однією з категорій складу земель. Сукупність правил, вимог щодо створення, використання, управління, охорони рекреаційних земель, покликаних сприяти ефективному функціонуванню цих зон з метою відновлення життєвих сил і працездатності людини становить правовий режим рекреаційних земель. Рекреаційні землі як юридичне поняття є комплексним і тому, їх правове становлення визначено в еколого-правових нормах різних законів.

Згідно з статтею 50 Земельного кодексу України до земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів [4]. Стаття 63 Закону України «Про охорону навколишнього середовища» містить визначення «рекреаційні зони», яке за змістом повністю відповідає поняттю «землі рекреаційного призначення». Так, під поняттям рекреаційних зон слід розуміти ділянки суші й водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму [5].

Загальний правовий режим рекреаційного призначення – це правовий режим, загальний для всіх земель зазначеної категорії, незалежно від того, які рекреаційні ресурси на них розташовані. Даний режим не обов'язково передбачає постійне використання їх для рекреаційних цілей. Властивістю правового режиму земель рекреаційного призначення є те, що він у багатьох

випадках визначається локальними землепорядними та проєктними актами й з огляду на це, має певну специфіку при встановленні для кожної конкретної земельної ділянки. Цей режим багато в чому визнається ініціатором створення рекреаційних зон чи об'єктів рекреації у проєктах організації. За необхідності власники земель рекреаційного призначення можуть покласти на землепорядні організації розроблення проєктів внутрішньогосподарського устрою земельних ділянок. Згідно з п. 3 ч. 3 ст. 186 ЗК України такі проєкти підлягають затвердженню власниками земель рекреаційного призначення і центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища [4].

Спеціальний правовий режим – це правовий режим окремих видів земель рекреаційного призначення, які відзначаються специфікою правового регулювання. Своєрідність полягає в тому, що режим встановлений для зелених зон і зелених насаджень населених пунктів, туристсько-оздоровчих об'єктів, дачних ділянок, земель вільних економічних зон туристсько-рекреаційного типу, земель, призначених для туристичної діяльності, земель, на яких розташовані об'єкти для проведення спортивних заходів та земель, на яких розташовані музеї, не віднесені до пам'яток культурної спадщини [6, с. 9-17].

Однією з особливостей правового режиму земель рекреаційного призначення являється звільнення закладів фізичної культури та спорту, які повністю утримуються, користуючись з коштів державного або місцевого бюджетів від сплати земельного податку. Крім того, від обов'язку сплачувати земельний податок звільняються установи, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, бази олімпійської та паралімпійської підготовки, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України. Проте податок за земельні ділянки (в межах населених пунктів) на територіях та об'єктах рекреаційного призначення, використання яких не пов'язано з функціональним призначенням цих категорій, справляється у п'ятикратному розмірі, відповідно до Податкового кодексу України [7].

Землі рекреаційного призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності – ч. 1 ст. 52 ЗК України. Право власності на землі рекреаційного призначення набувається та реалізовується в порядку, встановленому ЗК України – ст. 78 – 91, 116-127 [4]. Також потрібно мати на увазі, що відповідно до ЗУ «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах» запроваджено мораторій строком на п'ять років на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення незалежно від форм власності в містах та інших населених пунктах [8].

Згідно з ЗК України, а саме ст. 162 землі рекреаційного призначення підлягають особливій охороні [4]. ЗУ «Про екологічну мережу України» передбачає можливість як включення теперішніх земель рекреаційного призначення до екологічної мережі України згідно зі схемами формування екомережі, так і виявлення територій, що мають особливу рекреаційну цінність і планування переведення їх у категорію земель рекреаційного призначення, згідно з відповідними схемами формування екомережі [9].

Підсумовуючи вищевикладене, слід сказати, що використання та збереження земель рекреаційного призначення є необхідним, через те, що ці землі слугують для задоволення фізичних та духовних потреб людини.

Список використаних джерел:

1. Земельне право України: підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; за ред. М. В. Шульги. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 252.
2. Полтавець А. М. Розроблення класифікації земель рекреаційного призначення за придатністю та функціональним видами рекреації / А. М. Полтавець // Землеустрій, кадастр і моніторинг землі. 2013. № 1. С. 123-124.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
5. Скляр М. М. Правовий режим земель рекреаційного призначення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 06. М. М. Скляр. Київ, 2012. 24 с.
6. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
7. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах: Закон України від 17 березня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 40. Ст. 400.
8. Про екологічну мережу України: Закон України від 24 червня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. Ст. 502.

Гречишкін І.К.

здобувач вищої освіти

групи ДР-841

навчально-наукового інституту

права та підготовки фахівців для

підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

викладач кафедри цивільного

права та процесу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА: ЇХ ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ У СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У процесі розвитку суспільства та правової думки найвищою цінністю було визнано права та свободи людини та громадянина, як фундаментальний здобуток прогресивної генерації людства. Це питання давно вийшло за рамки виключно державної регламентації, й наразі становить проблематику міжнародного поля регулювання. При цьому здатність держави повноцінно забезпечити наявність та ефективне функціонування достатньої правової бази у сфері реалізації прав людини свідчить про рівень її розвитку та спроможності повноцінної діяльності на міжнародній арені.

Сфера забезпечення прав та свобод людини та громадянина є складною та комплексною системою, що охоплює невичерпне коло норм та положень. Останні роки все більшої актуальності набуває питання виокремлення з цього сектора екологічних прав людини, як основоположної складової загальноновизнаних прав та свобод.

В першу чергу це пов'язано із загальною антропогенною діяльністю та її тотальним впливом на суспільство. Людство у процесі свого розвитку дійшло до висновку, що саме від ставлення до навколишнього середовища у процесі здійснення своєї діяльності залежить рівень життя та доля наступних поколінь.

Результатом цього стало закріплення даної галузі права на рівні Конституцій багатьох країн, у законах та підзаконних нормативно-правових актах, а також у міжнародній правовій доктрині, шляхом закріплення

основних норм, що мають значення загальносвітового значення, у міжнародних договорах, угодах, конвенціях та деклараціях.

У зв'язку із цим немає жодних сумнівів щодо значущості екологічного права в умовах сучасних реалій.

При дослідженні даної проблематики, доцільним є перш за все з'ясувати дефініцію «екологічних прав людини» та їх місце у системі інших галузей права.

Звертаючись до праць Г.В. Анісімової, можна дослідити наступне трактування екологічних прав людини, як законодавчо закріплену міру можливої поведінки людини стосовно існуючих екологічних об'єктів, їх належності, можливості використання їх корисних властивостей, а також відтворення цих об'єктів та загальної охорони довкілля[1].

Цікавою є точка зору Н.Р. Кобецької, яка пропонує розподіл на екологічні права громадян та права громадян у сфері екологічних відносин. В основу її дослідження покладена думка, що екологічні права являють собою нову формацію прав людини, покликану на задоволення виключно екологічних потреб суспільства, а права громадян у сфері екологічних відносин є вже давно існуючою галуззю права, що охоплює питання природокористування та задоволення матеріальних потреб суспільства, досягнення яких можливо шляхом використання корисних властивостей об'єктів екології[2].

Науковець К.В. Медведєв притримується теорії, що екологічні права людини є явищем, що не носить одноосібний характер для конкретного індивіда, а є значно ширшими та належать людству загалом. Тобто регулюють коло відносин, покликаних на забезпечення належного природного середовища із притаманними йому об'єктами із забезпеченням узгодженості як промислових (економічних) потреб суспільства та екологічних інтересів[3].

Нормативне відображення закріплення екологічних прав людини знайшло своє перше відображення у положення Декларації Стокгольмської конвенції ООН «Про навколишнє середовище» 1972 року. У нормах даного міжнародного нормативно-правового акту екологічні права людини було подано у дещо іншому трактуванні, а саме як право на життя у сприятливому навколишньому середовищі. Незважаючи на це, за контекстом ці два поняття за своїм контекстом є майже тотожними. Таким чином даний міжнародний документ закріплює право людини життя у такому навколишньому середовищі, яке б забезпечувало її гідне існування та ведення діяльності[4].

Наступним витокм екологічних прав людини стала Декларація конференції ООН «Про навколишнє середовище та розвиток» що датується 1992 роком та мала місце у Ріо-де-Жанейро. Її норми регламентували право громадян на здорове та плідне життя у гармонії з природою, при цьому додатково закріпивши за людством обов'язок уникнення принесення шкоди довкіллю з оглядом на перспективу, а саме на збереження належних умов існування наступним поколінням[5].

Законодавча база України поповнилась нормативним закріпленням екологічних прав громадянина із прийняттям Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Даний законодавчий акт хоч й фактично не визначає тлумачення поняття екологічних прав громадянина у контексті вітчизняних реалій, але встановив перелік основних прав у даній сфері, при цьому закріпивши положення про можливість встановлення й інших екологічних прав, що прямо не передбачені цим законом, тим самим закріпивши положення про невичерпність екологічних прав громадянина України[6].

У подальшому екологічні права знайшли своє й конституційне закріплення, що має місце у статті 50 Конституції України, яка регламентує право кожного на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище, а також у ряді інших статей Основного Закону нашої держави. Крім того, доцільно зауважити, що вітчизняна нормативна база містить чисельне коло законодавчих актів, які регулюють окремі сфери екологічного забезпечення та діяльності суспільства, й ти самим містять положення які прямо чи опосередковано регулюють питання екологічних прав громадянина[7].

Аналізуючи все вище зазначене, можна з впевненістю стверджувати, що на сьогоднішній день проблематика забезпечення та правової регламентації екологічних прав людини та громадянина посідає провідне місце у політичному курсі кожної без винятку країни, а також у міжнародному сегменті безпосередньо.

Список використаних джерел:

1. Анісімова Г. В. Здійснення громадянами екологічних прав: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / Г. В. Анісімова. – Х., 1996
2. Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / Н. Р. Кобецька. – К., 1998
3. Медведєв К. В. Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту : дис. канд. юрид. наук : 12.00.06 / К. В. Медведєв; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2012

4. Декларація конференції ООН щодо проблем навколишнього середовища, Стокгольм від 16 червня 1972 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text (дата звернення 15.11.2021)

5. Декларація конференції ООН щодо навколишнього середовища та розвитку, Ріо-де-Жанейро від 3-14 червня 1992 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text (дата звернення 15.11.2021)

6. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 15.11.2021)

7. Конституція України від 28.06.1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.11.2021)

Яшков К.В.

*курсант 4-го курсу факультету
підготовки фахівців*

для органів досудового

розслідування

*Дніпропетровського державного
університету*

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

*викладач кафедри цивільного
права та процесу*

*Дніпропетровського державного
університету*

внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ

Безпосередньо чисте повітря визнається одним із основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища, адже завдяки підтриманню його в чистоті значно зменшується стан захворюваності та смертей в усьому світі. На жаль, в умовах сучасності, забруднення повітря визначається пріоритетним чинником ризику для здоров'я всього населення, причому понад 80% захворювань відповідною мірою залежать від якості повітря. На сьогодні існує велика кількість чинників, які відповідним чином впливають на чистоту повітря, що призводить до наявності актуальної екологічної проблеми.

Слід зазначити, що провідним нормативно-правовим актом, який певним чином регулює відносини у галузі охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання та ліквідації негативного впливу господарської та будь-якої іншої діяльності на навколишнє середовище, безпосередньо визначається Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». [1] В зазначеному законі чітко визначаються всі завдання, принципи та відповідні об'єкти, які безпосередньо підлягають охороні. Стосовно заходів щодо охорони саме повітря, то вони чітко визначаються чинним Законом України «Про охорону атмосферного повітря», в змісті якого зазначено, що відповідна охорона атмосферного повітря являє собою систему заходів, які пов'язані із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, а також запобіганням та зниженням рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів. [2]

Необхідним є зазначити той факт, що в світі щороку від забруднення повітря помирає велика кількість людей, а всі інші кожного дня змушені дихати насиченим пилом та отруйними сполуками повітря. Виходячи із статистичних даних Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), то нині загалом близько 90% людей проживають у містах, де повітря забруднене різними шкідливими речовинами. Щодо версії Центральної геофізичної обсерваторії Міністерства надзвичайних ситуацій України, найбільшими по забрудненості регіонами визначаються Донецька, Дніпропетровська і Луганська області. Відповідне явище, яке полягає у забрудненні повітря, не оминуло і країни Європейського континенту, а саме Болгарії та Польщі. За відповідними даними Європейського агентства охорони довкілля (ЕЕА) найгірша якість повітря безпосередньо зафіксована саме в Болгарії, а причиною цього є викиди під час опалення приміщень узимку.

Слід зауважити, що традиційно головним забруднювачем повітря залишаються промислові підприємства, але не меншу шкоду завдають автомобільні транспорти. У викидах автомобілів знаходяться велика

кількість шкідливих речовин: угарний газ, окиси азоту, летючі органічні з'єднання та інші. Максимальна кількість відповідних викидів реєструється в години «пік», причому визначається, що всередині автомобіля концентрація шкідливих речовин є найбільшою.

Вищезазначені фактори своєю наявністю відповідним чином породжують певні екологічні проблеми, а саме: забруднення повітря та заміна його безпосередньо складу внаслідок промислових та інших викидів в атмосферу; скорочення розмаїття рослинного та тваринного світу та зміни в його генофонді; відповідне зменшення біологічної продуктивності ландшафтів; погіршення гігієнічних та санітарно-епідеміологічних умов життєдіяльності людини та інших живих організмів в світі.

Отже, можна зробити висновок, що відповідний сучасний стан забруднення повітря становить серйозну екологічну проблему, яка безпосереднім чином впливає на умови життя, здоров'я населення, а також призводить до несприятливих наслідків таких як забруднення води, глобальне потепління тощо. На нашу думку можливим чинником, що в подальшому може призвести до покращення стану повітря в усьому світі, є використання замість власного автомобіля – громадський транспорт, а ще краще було б використовувати екологічний транспорт, наприклад, велосипед. Також, необхідним є впровадження нових норм в нормативно-правові акти нашої країни, які б змогли визначати жорсткі покарання особам, що здійснюють велику кількість шкідливих викидів з промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] // Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 23.11.2021).

2. Про охорону атмосферного повітря [Електронний ресурс] // Закон України від 16.10.1992 № 2707-ХІІ. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення: 23.11.2021).

Пяничук М.С.

здобувач вищої освіти,

група ДР-841,

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Мітусова К.С.
викладач кафедри
цивільного права та процесу,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі важливою складовою гармонійного розвитку держави є формування цілісного екологічного знання й мислення всіх груп населення. Екологічна освіта та виховання, яке зрештою формує екологічну культуру суспільства, є одним із передових питань сучасності і необхідне суспільству для сталого розвитку та раціонального використання природних ресурсів

Засвоєння екологічних норм, цінностей та професійних навичок досягається за допомогою цілеспрямованої основи екологічного виховання та екологічної грамотності особистості, які сприятимуть формуванню суспільства з гуманним, емоційно-моральним та дбайливим ставленням до природи.

Як уже було зазначено, за екологічну грамотність населення відповідає екологічна освіта та виховання. Тож, вважаю за необхідне зупинитись саме на розкритті сутності даних понять.

Так, екологічна культура, у формальній інтерпретації, — це система особливих взаємин людини та природи, тобто це реальна щоденна поведінка людини у природі. Важливою складовою такої культури є культура взаємовідносин та розуміння значимості збереження чистоти оточуючої природи [1].

Основними складовими екологічної культури людини є:

- знання людини про природу, її взаємозв'язки, про вплив діяльності людини на природні об'єкти, про способи збереження та відновлення природного середовища;
- інтерес до природи, до живих та неживих об'єктів природи, до проблеми її охорони;
- потреба у спілкуванні з представниками тваринного та рослинного світу, дбайливе, дбайливе до них ставлення, що визначає характер спілкування;
- вміння бачити красу у навколишньому природному середовищі;
- позитивна різноманітна діяльність, спрямована на збереження і примноження природи, гідне поведінка у навколишньому середовищі [1].

Щодо поняття «екологічної освіти», то вона має на увазі кінцевий результат, підсумкову суму знань з екології, яку має опановувати людина на кожному етапі навчання. Проте, сама собою освіта не гарантує реальної природоподібної поведінки людини. Тому дуже важливим виступає екологічне виховання, що полягає у формуванні в людини здібностей та бажання вчиняти будь-які дії відповідно до законів екології, які він засвоїв у процесі навчання [2].

В даний час через погіршення стану навколишнього середовища виникла потреба у підвищенні екологічної грамотності кожної людини незалежно від віку та професії.

Вчена Л.Л. Сатуєва у своїх працях зазначала, що «екологічне виховання та освіти повинні охоплювати всі вікові категорії; екологічними знаннями, подібно до арифметики, повинні мати все, незалежно від спеціальності та характеру роботи, місця проживання та кольору шкіри. Повинен бути якісно підвищений рівень екологічної освіти населення, особливо осіб, які збираються зайняти посади державних службовців або їх мають...» [3].

Зміст екологічної освіти являє собою динамічне явище, що постійно розвивається, проте воно все одно визначається певними факторами та умовами, найважливішими серед яких є: зацікавленість суспільства у збереженні екологічно чистого середовища існування; потреба суспільства в екологічно грамотних громадянах; стан та досягнення екологічної науки;

Екологічна освіта дозволяє об'єктивно розглядати взаємозв'язки між природоохоронними, соціальними та економічними проблемами з урахуванням громадської думки, залучення неурядових організацій до прийняття рішень щодо питань охорони навколишнього середовища. Це не лише важливий чинник реалізації стратегії сталого розвитку, а й є основою ефективної екологічної політики.

Наразі у законодавстві України існує нормативне забезпечення питання екологічного виховання, а саме - це Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 року №13/6-19 «Про концепцію екологічної освіти в Україні» [4].

Концепція складена з урахуванням сучасного стану і перспектив розвитку відповідно до вимог часу та основних положень Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті та базується на сформульованій у Посланні Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр» стратегії сталого розвитку України.

Суть вказаної Концепції полягає у тому, що шлях до високої екологічної культури лежить саме через ефективну екологічну освіту. Також даною Концепцією визначено, що екологічна освіта на порозі 3-го тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного екологічно безпечного розвитку. Екологічне виховання і інформування населення,

підготовка висококваліфікованих фахівців є одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу [3].

Проте, варто наголосити, що отримавши достатній обсяг знань про складні взаємозв'язки в природі та про можливі наслідки порушення цих зв'язків, не кожна людина змінить свою поведінку стосовно навколишнього середовища. Тому кожній особі має прийти розуміння того, що самі по собі знання та вміння – це важливий, але недостатній фактор для того, щоб змінити поведінку людей. Необхідні такі форми та методи роботи, які можуть сформувати певну модель поведінки, мотивувати подальше отримання знань і застосування в житті.

Наприкінці, роблячи висновок з усього вищевказаного, варто зазначити, що формування екологічних знань і культури залишається завжди актуальним, оскільки неосвіченість населення у екологічних питаннях загрозово впливає не тільки на природу і навколишнє середовище світу, а й на інтелектуально-духовне життя кожного з нас.

Саме через екологічну неграмотність, безвідповідальне ставлення до своїх особистих практичних дій та поведінки людей, у тому числі навіть багатьох чиновників-фахівців (які не отримали достатньої освіти у сфері екології), ми маємо величезні втрати матеріальних джерел, необхідних для забезпечення нормального життя населення, втрачаємо кошти та опору для збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління та всього населення.

Тож, розвиток екологічної культури та освіти є на сьогоднішній день загальнонародною справою, загальним завданням якої є зниження ризику життя для людей та забезпечення для них безпеки, формування у кожної людини екологічного мислення, що регулює її практичні дії в повсякденному житті. А складові показників розвитку екологічної освіти і сучасної екологічної ситуації, що склалася в країні, не повинні йти паралельно, а повинні тісно перетинатися і взаємодіяти.

Список використаних джерел:

1. Гакаев Р. А., Чатаева М. Ж. Экологическое образование и культура как приоритетное направление гармонизации отношений общества и природы. В сборнике: Теория и практика образования в современном мире Материалы VII Международной научной конференции. 2015. С. 178–181. (дата звернення: 19.11.2021)

2. Гакаев Р. А. Экологическая грамотность как необходимое условие экологически безопасной деятельности общества. В сборнике: Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности сборник материалов X Международной научно-практической конференции. 2016. С. 93–96 (дата звернення: 19.11.2021)

3. Сатуева Л. Л. Формирование экологической культуры и эстетического отношения человека к природе посредством

экологического воспитания. Педагогика высшей школы. 2016. № 1 (4). С. 27–30. (дата звернення: 19.11.2021)

4. Про концепцію екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс] // МОН України; Рішення, Концепція від 20.12.2001 № 13/6-19. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення: 20.11.2021)

Михайлов О.О.

*курсант 4-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

*викладач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАХИСТ ПРИРОДНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Питання охорони і захисту екологічних прав і природного середовища на сьогодні є важливим та актуальним, адже його закріплено на законодавчому рівні, а саме у ст. 16 Конституції України щодо забезпечення екологічної безпеки й підтримки екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу що є обов'язком держави. З перших статей Конституція України проголошує, що людина, її життя і здоров'я (що нерозривно пов'язано з природними екологічними правами громадян), безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3). Серед соціальних цінностей є ті, які є невід'ємною частиною людини, органічно пов'язані з нею через її природу.[2, ст. 3]

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не виділяє екологічні права громадян як самостійну форму суб'єктивних прав. Важливим є принцип, закріплений у ст. 53 Конвенції, метою якої є ширше тлумачення права і свободи людини. Він не дозволяє тлумачити будь-які положення Конвенції обмежено порівняно з національним законодавством або правом. Звичайно, в цьому випадку необхідно враховувати різний статус ратифікованих договорів у внутрішньому праві різних країн, колізії, що виникають, і неоднозначне ставлення до міжнародних норм з боку національних судів. Стаття 2 Конвенції визначає, що право кожної людини на життя забезпечується та охороняється законом у тій мірі, у якій екологічні права й інтереси пов'язані зі здоров'ям людини. Для національного законодавства таке формулювання означає обов'язок створення правових механізмів захисту екологічних прав громадян, їх життя від антропогенного впливу, що закріплено в законодавстві України.[4, с. 23]

Дія ст. 6 Європейської конвенції гарантує право на справедливий судовий розгляд у цивільних та кримінальних справах. Пункт 1 цієї статті забезпечує право будь-якої особи на справедливий розгляд у суді цивільної та кримінальної справи. У пунктах 2 і 3 викладено правила кримінального судочинства, які Європейський суд з прав людини вважає невід'ємною частиною загальної концепції справедливого судового розгляду. Стаття 6 у тлумаченні Суду та Комісії може застосовуватися з точки зору «цивільних» прав не лише до спорів у сфері приватного права, а й до значної кількості справ публічного права, результат яких може впливати на права окремої людини (у тому числі екологічні). Точні межі застосування ст. 6 у конкретних галузях можуть ще обговорюватися, оскільки прецедентне право продовжує накопичуватися. Ще у квітні 1993 року в Києві пройшов міжнародний семінар «Механізм імплементації Європейської конвенції по правах людини», на якому порушувалося питання про міжнародне визнання прав людини на безпечне (здорове) довкілля, пропонувався механізм закріплення цього права через спеціальний факультативний протокол до Конвенції. Але щодо визнання екологічних прав громадян, їх гарантування та захисту на законодавчому рівні Україна випереджає міжнародно-правове регулювання цих питань. Вперше на конституційному рівні (ст. 50) визнані екологічні права громадян раніше були закріплені в Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.). Хоча екологічні права були лише опосередковано відображені в документах Стокгольмської конференції ООН (1972 р.) і конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 р.)[5, с. 52]

Аналіз чинного екологічного законодавства дозволяє виокремити два основних засоби захисту екологічних прав громадян – самозахист та захист за допомогою державних інституцій (державна охорона).[5, с. 56]

В екологічному законодавстві засоби захисту екологічних прав зустрічаються не в найзагальнішому вигляді, хоча фрагментарно вони ще

закріплені в поресурсному законодавстві. До них належать: визнання екологічних прав; відновлення порушеного права; припинення дій, що перешкоджають здійсненню права; стягнення всіх збитків з винної особи (збитки стягуються з невинної особи лише у тих випадках, коли це передбачено законодавством); повернення законному власнику самовільно зайнятих природних об'єктів; іншими способами, встановленими законодавством. Проте зараз це не вважається можливим, оскільки засоби захисту екологічних прав у найзагальнішому вигляді мають бути закріплені статтею 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».[4, с. 47]

Досліджуючи цю проблему, можна зробити висновок, що необхідний єдиний базовий нормативний акт, який мав би окреслити механізм та засоби захисту екологічних прав громадян (у тому числі природних) та інших суб'єктів екологічного права. Проте зараз це не вважається можливим, оскільки засоби захисту екологічних прав у найзагальнішому вигляді мають бути закріплені статтею 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Список використаних джерел:

1. Мельничук Н.О. Матеріальна відповідальність сторін трудових відносин у нових умовах ринкової економіки. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 201-205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_1_52 (22.11.2021)
2. Конституція України // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2021).
3. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] // Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 24.11.2021).
4. Волощук В. Екологічно-правовий статус людини і громадянина в Україні // Демократичне врядування: Наук. вісник. – 2008. – Вип. 1.
5. Станішевський М. Правове забезпечення екологічних прав громадян // Демократичне врядування: Наук. вісник. – 2008. – Вип. 1.

Павловський А.І.

здобувач вищої освіти

групи ДР-841

навчально-наукового інституту

права та підготовки фахівців для

підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

викладач кафедри цивільного

права та процесу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

В усі часи землекористування в Україні було сферою, яка потребує особливої уваги з боку держави, створення механізму ефективного державного регулювання.

Деградація земель відбувається в першу чергу через високу освоєність земельного фонду в Україні, верхній родючий шар земної поверхні виснажується та втрачає родючу здатність. Не дивлячись на значну перевагу економічних показників віддачі одиниці земельних угідь у приватному (практично – індивідуальному) секторі аграрної економіки над громадським, дрібні земельні ділянки принципово не сприяють раціональному їх використанню [1].

Наведені та інші подібні явища нераціонального використання землі у значній мірі обновлюються незавершеністю процесу удосконалення земельних відносин у секторі аграрної економіки, що проявляється у повній відсутності в країні ринку землі, навіть після його впровадження. Державна політика у цій сфері на нашу думку є недопрацьована та не ефективна.

Виходячи з положень законодавства у цій сфері одразу можна говорити про створення «тіньового ринку», тобто такого, що ніяк не контролюється державою, адже придбати земельну ділянку може лише громадянин України, але по суті розпоряджатися їй іноземець, іноземні компанії. Такі припущення є цілком актуальні після офшорного скандалу пов'язаного з деякими українськими політиками, тому територія України може стати свого роду офшорною зоною, адже іноземці в повному розумінні не будуть цікавитися зносом та деградацією наших земель, випробовуючи на них новітні хімікати і таке інше. На нашу думку ринок землі був створений

надто швидко й непередумано. Механізм державного регулювання не налагоджений й не захищений від «схем» тіньового бізнесу іноземців та їх компаній, окрім того, як вже було зазначено той хто не проживає на цій же землі не особливо лагідно буде ставитися до її використання в своїх цілях.

Щоб сформувати необхідний «план дій» спочатку слід дослідити зміст поняття «ринок землі» у його повному обсязі.

Ринок землі – це сукупність юридично-правових і економічних відносин, що виникають між суб'єктами такого ринку в процесі обігу земельних ділянок: їх оренди, обміну, купівлі-продажу, застави, дарування і спадкування [2].

Виходячи з поняття зрозуміло, що він має свої невід'ємні елементи.

Невід'ємними елементами впорядкованості земельного ринку є: об'єкти (земельні ділянки, які перебувають в державній, комунальній та приватній власності); суб'єкти (громадяни та юридичні особи України; територіальні громади в особі відповідних органів місцевого самоврядування; територіальні громади в особі відповідних органів місцевого самоврядування; спільні підприємства; іноземні громадяни та особи без громадянства; іноземні юридичні особи; іноземні держави); інфраструктура земельного ринку; державна регулююча правова база [3].

Основним суб'єктом правового механізму державного регулювання ринку земель є законодавчий орган державної влади. Його сутність полягає у розробці і створенні законодавчої бази, а саме нормативно-правових актів земельного законодавства, тому і основними інструментами державного регулювання у цій сфері є закони, рішення, постанови, норми і правила, що визначають основні форми здійснення ринку землі та відповідальність суб'єктів господарювання за їх порушення.

Отже, державне регулювання ринку землі слід розглядати як сукупність цілей, стратегії, форм та методів реалізації зваженої та збалансованої державної політики щодо забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу країни та перетворення земельних ресурсів та сільськогосподарського виробництва на драйвер економічного зростання України.

Особливість ринку землі в Україні – в тому, що більша частина сільськогосподарських земель в Україні обробляється не власниками, а більшість власників є пенсіонерами. З іншого боку, більшість угод із продажу землі в інших країнах фінансується банками. А в Україні кредитів на купівлю землі банки практично не надають, цей фактор буде стримувати попит на землю. Нарешті, доцільно очікувати велику кількість транзакцій у перші 2–3 роки після відкриття ринку продажів (5–7%, залежно від наявності обмежень). Причиною стане спекулятивний попит і спроби легалізувати раніше здійснені неформальні угоди.

Як засвідчує практика, проведення реформи в аграрному секторі економіки країн Європи має свою історію і свою практику, але проводилися

вони не спонтанно і не лібералізовано, а під стабільним контролем держави за наявності низки обмежень.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» передбачає, що набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть:

- а) громадяни України;
- б) юридичні особи України, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади;
- в) територіальні громади;
- г) держава.

На наш погляд слід ввести більш жорсткі обмеження щодо придбання землі в Україні. Перш за все заборонити купівлю земельних ділянок юридичними особами й компаніями, що були створені у відносно короткий строк, їх період існування повинен становити не менше 6 років. Суттєві обмеження повинні стосуватися й щодо площі ділянки, яку планують придбати, до прикладу: одна особа – не більше 300 га, а на родину не більше 1000 га в межах однієї територіальної одиниці. Крім того важливо було б створити незалежну комісію, основним обов'язком якої буде нагляд за екологічним станом придбаних земельних ділянок, оцінка й систематизація отриманих даних, а за порушення суб'єктами - ввести систему державних санкцій.

Загалом з вищевикладеного варто дійти висновку, що наявність широкого комплексу правових, організаційних, фінансових та інших проблем ставить під загрозу подальшу долю формування ринкових відносин в аграрному секторі економіки. Формування тіньового ринку землі за наявності законодавчої бази, яка заперечує обіг земель сільськогосподарського призначення, викликає суспільне невдоволення державною політикою в земельній сфері. З огляду на це, основними завданнями у сфері формування ринку землі є:

- запровадження єдиного механізму обліку земельних ділянок (паїв), які були передані у власність працівникам кооперативних підприємств;
- провести реалізацію тіньового сектору економіки, щоб забезпечити доступ до інформації про об'єкти земельної власності та наявність площ земельних ділянок, їх якісне та функціонального використання;
- закріпити законодавчо право на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, без зміни цільового призначення та перепродажу на протязі визначеного терміну;
- вдосконалити організацію та підвищення якості адміністративних послуг у сфері земельних ресурсів;

- забезпечити формування інфраструктури ринку землі, стимулювання власників землі шляхом надання податкових і кредитних пільг;
- сформулювати поряд із великими сільськогосподарськими підприємствами невеликі та середні фермерські й особисті підприємства, забезпечивши їм рівні умови доступу до ресурсів;
- використовуючи рентні платежі, забезпечити сільськогосподарське виробництво на всіх земельних ділянках, в тому числі малопродуктивних та забруднених.

Список використаних джерел

1. Черевко Г.В. Раціональне землекористування в умовах реформування АПК. Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК: Матеріали Міжнар. наук-практ. конф. в двох частинах. Сумський НАУ.
2. Ґрунтові ресурси України: сучасний стан, деградація, охорона. Гаряча агрополітика 2019.
3. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 272 с.

Сидоренко О.Є.

здобувач вищої освіти

групи ДР-841

*навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

*викладач кафедри цивільного
права та процесу*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У НАСЕЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Сучасна екологічна ситуація є досить унікальною, оскільки значно зросла інтенсивність та змінилася сама суть впливу людини на природне середовище. Однією з найактуальніших проблем сучасного світу є взаємодія людини і природи. Важливим питанням у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів є виховання у суспільства ставлення до природного середовища та екологічне виховання населення. Екологічна проблема розвивається в процесі перетворення універсального впливу людей на природу, а також свідомого, цілеспрямованого, розвитку та взаємодії з нею. Таку взаємодію можна реально реалізувати при достатньому рівні екологічної культури та свідомості кожного члена суспільства, формування якої починається з раннього віку і триває протягом усього життя. Тому ставлення людини до природи розглядається як важлива громадянська оцінка особистості.

Проблемою екологічного виховання займалися такі вчені, як: Курняк Л.Д., Наumenко Н.В., Бабанський Ю., Біляєва Л., Шамова Т., Пустовіт Н., Вербицький В. та ін.

Метою роботи є формування у населення екологічної свідомості для того, щоб мати високий рівень екологічної культури в цілому, тобто утворювати сучасну екологічну свідомість та екологічний світогляд, згідно з якими людина повинна взаємодіяти зі світом природи на основі розуміння його законів, співпрацюючи з природою, а не контролюючи її.

Законодавство у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні складається із: Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також земельного, водного, лісового законодавства, законодавства про мінеральні ресурси, охорону та використання рослинного і тваринного світу, про охорону атмосфери, повітря та іншого спеціального законодавства.

Екологічне законодавство України — це система нормативно-правових актів, що містять екологічно-правові норми, здатні регулювати екологічні правовідносини, що виникають при використанні природних ресурсів, забезпечувати екологічну безпеку та охорону навколишнього середовища. [1]

Екологічна освіта — це навчальний процес, спрямований на формування в людини загальних знань про основи природокористування, певної спрямованості та необхідних переконань, практичних навичок та активної життєвої позиції у сфері охорони, збереження та примноження природних ресурсів.

Основними завданнями екологічного виховання населення мають бути:

- формування екологічної свідомості щодо необхідності гармонійного існування людського суспільства та навколишнього середовища;

- охорона навколишнього середовища від впливу техногенного забруднення;
- набуття екологічних знань та їх усвідомлення;
- виховання бажання берегти і примножувати природу;
- формування вмінь і навичок діяльності людини в природі.

На це має бути спрямована вся структура, зміст і методи виховання. Навчання та виховання мають бути організовані на 4-ох рівнях: загальному (для всього населення країни), дошкільному, шкільному та вищому.

Екологічні проблеми є одними з найбільш глобальних проблем нашого часу. Природа суворо карає людей за забруднення довкілля, споживання та необачний егоїзм. Населення потребує нової екологічної культури, високої свідомості та зрозумілої життєвої філософії. Наразі необхідно, щоб концепції, принципи та екологічні ідеї проникли в усі сфери життя населення. [2]

Нинішній масштаб екологічних проблем становить реальну небезпеку для життя суспільства. У багатьох країнах забруднення повітря досягає критичного рівня. Катастрофічне становище природного середовища, яке вже суттєво визначає стан здоров'я людей, тривалість їхнього життя, саму можливість стабільного існування, схиляє населення на шлях співпраці та більшої взаємодії з природою.

Екологічна виховання населення передбачає:

- набуття у суспільства основ поглибленого мислення та екологічної культури;
- володіння населенням знаннями та практичними навичками щодо раціонального використання природних ресурсів;
- виховання у суспільства почуття відповідальності за природу як національне багатство;
- формування готовності населення до активної еколого-природоохоронної діяльності. [3]

Емоційно-естетичне сприйняття довкілля найбільш доступне для населення, тому, перш за все, необхідно формувати способи поєднання почуттів людини по відношенню до природи, з виховними завданнями щодо її вивчення та практичними діями щодо її охорони.

Власна робота по догляду за рослинами і тваринами, вирощування та збирання врожаю, охорона природних об'єктів, мурашників, джмелів та бджол, пташиних гнізд, водойм, парків, клумб, скверів, проведення Днів птахів, Днів лісу, Днів врожаю, інших природоохоронних заходів - підвищують ефективність екологічної освіти суспільства, а також сприяють формуванню знань про екологічну довіру. Необхідно привчати населення любити навколишній світ природи.

Наявність екологічної культури сприяє усвідомленню населенням власного виховного потенціалу. Важливою складовою екологічного виховання є екологічна свідомість населення, тобто сукупність знань,

уявлень суспільства про його взаємозв'язки, взаємозалежність, взаємодію з природним світом навколишнього середовища. Це основа позитивного ставлення до природи, а також усвідомлення людиною себе як її частини. [4]

Важливою якістю екологічного виховання суспільства є формування його екологічної відповідальності, тобто усвідомлення необхідності брати на себе конкретні зобов'язання щодо гармонізації своїх відносин із навколишнім середовищем та вміння прогнозувати наслідки власної діяльності.

Екологічне виховання є ключовим процесом, який допомагає підвищити обізнаність про охорону навколишнього середовища та сформувати екологічне ставлення в суспільстві. Аналіз сучасного стану формальної екологічної освіти свідчить про недостатню реалізацію її структури та змісту.

Екологія має стати для населення не тільки наукою, а й способом мислення, поведінки, реальністю дій. Засвоєння екологічних знань кожною людиною має здійснюватися на всіх етапах становлення особистості.

Зокрема, екологічна освіта і виховання, засновані на новітній екологічній етиці, здатні сформувати в суспільстві всебічно розвинену особистість з оптимальним, науково-обґрунтованим ставленням до природи. [5]

Набагато складніше вирішити проблему екологічного виховання, ніж удосконалити систему екологічної освіти. Якщо екологічна освіта населення визначається сукупністю його знань про особливості взаємодії суспільства з природою, то екологічне виховання має значно складніший зміст. Крім екологічних знань, воно охоплює широкий спектр різноманітних людських якостей і характеристик, певний світогляд і поглиблене розуміння, а також моральні, правові, екологічні, соціальні принципи і норми. Тому воно не мислиться окремо від естетичної, моральної, правової освіти та уявлення.

Отже, виховання екологічної свідомості у населення є одним із пріоритетних напрямів соціально-гуманітарної роботи, що формує екологічний світогляд суспільства в процесі цілеспрямованого виховного впливу на засвоєння знань та розвиток поглядів, переконань, активну роботу та охорону навколишнього природного середовища, спрямовуючи діяльність населення на природоохоронну діяльність.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] // Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення; 23.11.2021);

2. Ярчук Г. Екологічне виховання: сутність та основні напрями // Вища освіта України. – 2008. - № 2;

3. Авраменко Н.Л. Екологія в системі освіти // Збірник наукових праць науково-методичної конференції “Людина та навколишнє середовище - проблеми безперервної екологічної освіти в вузах”. - Одеса: вид-во ОДАХ, 2000;

4. Дробноход М. І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою / М. І. Дробноход – К. : МАУП, 2000;

5. Юрченко Л. І. Екологічні аспекти морального-етичного виховання / Л. І. Юрченко // Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (1 лютого 2002, м. Харків) – Х.: Знання, 2002.

Кравченко А.В.

*курсант 4-го курсу факультету
підготовки фахівців
для органів досудового
розслідування*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

*викладач кафедри цивільного
права та процесу*

*Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Проблеми зростання населення, деградація земель, втрата біорізноманіття та зміна клімату вимагають раціонального використання ресурсів для підвищення продуктивності та підтримки стійкості нашої екосистеми.

Планування землекористування є інструментом для досягнення сталого та ефективного використання ресурсів з урахуванням біофізичних та соціально економічних вимірів. Такий набір інструментів має враховувати біологічні фізичні, економічні, соціокультурні та управлінські аспекти, і це має сприяти комплексному управлінню земельними ресурсами, та як наслідок - задоволення потреб безлічі зацікавлених сторін та реалізація різноманітних національних стратегій та зобов'язань.

Фундаментальною частиною планування землекористування є систематична оцінка землі, яка широко використовується для визначення придатності користання землі, таким чином підвищуючи ефективність та результативність процесів прийняття рішень щодо землекористування та управління.

Для прийняття найбільш ефективних управлінських рішень щодо використання земельних ресурсів необхідна достовірна інформація про екологічний стан земель, природно-ресурсний та виробничий потенціал земельних ділянок.

Оцінка екологічного стану земель як природного ресурсу дозволяє провести ландшафтно-екологічне зонування будь-якої території з визначенням зон інтенсивного використання земель, з обмеженням у використанні та відновленні (трансформації, поліпшення) [1].

Нестача землі та води збільшує конкуренцію за ці ресурси та змушує користувачів інтенсифікувати виробництво для задоволення зростаючих потреб. Особам, які приймають рішення, потрібна допомога в визначенні кращих варіантів управління землекористуванням для підтримки виробництва. Найчастіше варіанти управління перебувають у постійному розвитку.

Організаційні системи на відміну від інших складних систем забезпечують вирішення великого кола організаційних завдань і повинні відповідати цілям цього процесу, тому організаційна структура з використання земельних ресурсів повинна формувати єдину систему управлінської дії.

Визначено п'ять взаємопов'язаних принципів переходу системи управління продовольством та сільським господарством:

- 1) підвищення ефективності використання ресурсів;
- 2) збереження природних ресурсів;
- 3) вдосконалення сільської місцевості;
- 4) підвищення стійкості;

5) ефективне управління.

Прийняття практики ефективного землекористування важливе для досягнення стійкості в управлінні земельними ресурсами. Новий підхід у формуванні ефективної системи управління земельними ресурсами необхідно реалізовувати через дотримання принципів переходу до стабільного землекористування та інтегрування трьох основних аспектів стійкості - екологічного, соціального та економічного.

Зміна клімату також впливає на використання земельних ресурсів, тому в зонах з несприятливою кліматичною обстановкою організація землекористування вимагає особливої уваги, як ефективного управління земельними ресурсами для пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до природних умов. Оцінка земель може допомогти у узгодженні існуючих біофізичних та соціально-економічних умов з найбільш стійкими варіантами і дозволить використовувати системи підтримки програми зі стійкості до зміни клімату.

Вплив деградації земель на продуктивність є перешкодою задля досягнення високого рівня продовольчої безпеки. Деградація агро-екосистем безпосередньо впливає на постачання продовольства та доходи землі власників. Тому необхідні ефективні дії на всіх рівнях управління земельним фондом для збереження, захисту та покращення земель.

Для запобігання деградації та відновлення вже деградованих земель необхідні локальні дії з оцінки, планування та управління земельними ресурсами, виходячи з потреб конкретного землекористування. Мета таких дій - зменшити перетворення продуктивних земель на непродуктивні або деградовані землі і, де такі перетворення відбуваються, звернути їх.

Формування ефективної системи управління земельними ресурсами, що включає планування землекористування, є невід'ємною частиною раціонального землекористування, систематична оцінка земельного потенціалу та альтернатив для оптимального використання та покращення земель визначають доцільність типів землекористування, а також забезпечують осіб, що приймають рішення, стійкими сценаріями управління земельними ресурсами, які підвищують продуктивність і стійкість.

Система управління земельними ресурсами - це підхід до вибору та застосування на практиці оптимальних варіантів землекористування в рамках інтегрованого керування ландшафтом. Реалізація планів управління з участю всіх зацікавлених сторін має контролюватись з боку влади, а результати впливу повинні бути основою для прийняття рішень та

планування в майбутніх циклічних процесах управління земельними ресурсами.

Процес інтегрованого управління земельними ресурсами залежить від масштабу, і він поєднує безліч зацікавлених сторін та секторів. Керівні принципи - що люди та підходи до участі мають бути в центрі процесу та управління та стимулююча політика та установи повинні підтримувати досягнення планів землекористування.

Політика інституційної підтримки має вирішальне значення на всіх рівнях, для відповідності національним, економічним, соціальним та екологічним цілям, з урахуванням потреб заінтересованих сторін (державний та приватний сектор) та управління компромісами між ними. Оцінка придатності землі є інструментом для підтримки осіб, що приймають рішення в управлінні земельними ресурсами.

Отже, оцінка придатності землі надає особам, які приймають рішення, різні варіанти землекористування, засновані на біофізичному потенціалі ресурсів і соціально-економічні умови. Ці варіанти підтримують процес прийняття рішень про землекористування при виконанні потреби різних секторів, при оптимізації та сталого використання земельних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Тімоніна С.А. Формування ефективної системи управління земельними ресурсами сільських територій // Вісник Омського державного аграрного університету. - 2013. - 1254 с.
2. Гагарінова Н.В., Сидоренко М.В. Управління земельними ресурсами: навч. посібник; КубДАУ. - 2-ге вид. - Краснодар, 2017. - 160 с

Заїка С.О.

курсант 4-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
(Дніпропетровського
державного

університету внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Мітусова К.С.
викладач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Екологічна політика в сучасних умовах розглядається як комплексний фактор соціально-економічного відновлення України, що сприяє переходу до сталого економічного розвитку, створенню інноваційної системи, запровадженню екологічно збалансованого природокористування, а також здоров'я та життя людей від негативного впливу несприятливої екологічної ситуації.

Відповідно до ст. 10 ГК України економічна, екологічна, соціальна та інші види державної політики мають функціональний зв'язок, пов'язаний із реалізацією економічних відносин щодо використання, відтворення, охорони, екологічної безпеки природних ресурсів[1].

Основою формування державної екологічної політики України в контексті сталого розвитку є конституційно-правова доктрина, що являє собою сукупність філософсько-правових ідей на концептуальному рівні, які втілені в Конституції України та ін. законодавчі акти, що визначають напрями розвитку держави і суспільства, національної правової системи.

Загально-правові основи державної політики в галузі охорони навколишнього середовища закладені в постанові Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР «Про основні напрями державної політики України у галузі довкілля». Закону України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».

Законодавство передбачає впровадження європейських стандартів життя, забезпечення сталого економічного зростання екологічно чистим шляхом, земельну реформу та програми охорони навколишнього середовища[2,с.37].

Доцільно усвідомлювати, що запровадження в Україні стратегічної екологічної оцінки дозволить людині долучитися до відповідної міжнародної практики, адаптуватися до потреб України та застосувати положення Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про вплив на навколишнє середовище. Оцінка навколишнього середовища в транскордонному контексті, Конвенція про доступ до інформації, участь

громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань навколишнього середовища.

Наголосимо, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 року № 932-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Це перший національний стратегічний документ протидії зміні клімату, який закладає основу для розробки законодавства, стратегій та планів дій у різних сферах державної політики у цій сфері. Відсутність системного підходу до проблеми зміни клімату загалом унеможлиблює прийняття управлінських рішень щодо забезпечення запобігання зміні клімату та адаптації до неї в масштабах всієї економіки[3].

Таким чином, подальша кодифікація екологічного законодавства України є нагальною потребою сталого розвитку держави, вона має базуватися на відповідних галузевих правових доктринах з урахуванням пріоритетів сучасної національної економіки.

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (Редакція станом на 06.10.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 22.11.2021)

2. Атаманова Ю. Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері. 2009. 37 с.

3. Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016. №932р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705> (дата звернення: 22.11.2021).

Добровольський Р.О.

*курсант 4 курсу факультету
підготовки*

*фахівців для органів досудового
розслідування Дніпропетровського*

*державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Мітусова К.С.
викладач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ГРОМАДЯН

Сьогодні чи не найбільш масштабною дилемою, яка хвилює увесь світ, у тому числі й нашу країну, залишається погане екологічне становище. Покращити його можливо лише всебічними зусиллями держави (шляхом легітимного законодавчого регулювання) та її громадян (шляхом сумлінного дотримання законодавства). Відповідно виникає важливе питання щодо чіткого і повного закріплення екологічних обов'язків громадян в законодавстві. Саме вони й стануть предметом мого дослідження.

Завданням цієї тези є аналіз українського законодавства, яке регулює відносини екологічних обов'язків громадян. Всебічних досліджень присвячених саме цьому питанню, нажаль, ще не було проведено. Судова практика також не закріпила однакового застосування правових норм при вирішенні зазначеного питання, що призводить до протиріч однієї з базових складових принципу верховенства права – правової визначеності. Ця теза ускладнює розгляд та підтверджує актуальність екологічних обов'язків громадян.

Слід звернути увагу, по-перше, на некоректність деяких термінів в сучасному законодавстві щодо актуальних екологічних питань, вони дещо частіше зобов'язують людину робити те, робити це, але чітких визначень та приписів вони, нажаль, не надають, тому правосвідомість громадян, яка знаходиться на низькому рівні – це не наслідок їхнього недбайливого відношення щодо екології, це скоріш не серйозне ставлення нормотворчих органів до цього питання. По-друге: все ж таки має місце ментальності людей щодо того, що їх оточує, адже багато хто живе по принципу – мені зручно, інші приберуть, це її робота, тому спільними зусиллями, незважаючи на відсутність чіткого законодавства у людей повинен сформуватися менталітет з цього приводу.

З цього випливає ще одне проблемне питання пов'язане з екологічними обов'язками - низька правосвідомість громадян. Обов'язок являє собою встановлену в законодавстві або договорі міру належної,

суспільно необхідної поведінки, яка спирається на можливість державного примусу і в якій виражаються як особисті, так і суспільні інтереси. Через обов'язок задовольняється інтерес управомоченої особи щодо будь-якого суб'єктивного права. Обов'язок відповідає також інтересам і правозобов'язаного суб'єкта. В екологічному праві обов'язок устанавлюється як в інтересах управомоченого, так і в екологічних інтересах суспільства в цілому. Говорячи про суб'єктивний юридичний обов'язок, науковці використовують слово «міра» для визначення тієї межі, в якій може діяти зобов'язаний суб'єкт. Якщо терміном «поведінка» характеризують систему вчинків людини, що представляють собою реалізацію певних ціннісних і моральних установок, то міра поведінки визначатиме межі, кордони цих вчинків.

Обов'язок – це не тільки вантаж на плечах громадян, а й усвідомлення влади щодо поліпшення нормотворчої бази для народної свідомості, яка в свою чергу позитивним чином буде мати відображення в поліпшенні екологічного стану навколишнього середовища. Немалозначною проблемою постає закріплення переліку екологічних обов'язків громадян. Так, у Конституції України закріплюються наступні обов'язки: не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66). До конституційних можна віднести також інші обов'язки, що можуть застосовуватися у сфері екологічного права: власність зобов'язує, вона не повинна використовуватися на шкоду людини і суспільства (ч. 4 ст. 13); сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом (ст. 67); неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права інших людей (ст. 68) тощо.

Прикладом закріплення екологічних обов'язків громадян є постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 р. № 1540 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» де в п. 27 визначено обов'язки надрокористувачів: дотримуватися вимог, передбачених дозволом; надавати в установленому порядку спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр інформацію щодо користування надрами; забезпечувати збереження геологічних територій та об'єктів; дотримуватись інших умов, визначених угодою на користування надрами, тощо. Нагадаю, що обов'язки можуть встановлюватися лише на законодавчому рівні, підзаконні акти можуть їх лише деталізувати.

Отже, здійснивши власне дослідження, вдалося виявити наступні актуальні питання екологічних обов'язків громадян:

- 1) Не має чіткого визначення “екологічних обов'язків

громадян”, задля доречного усвідомлення своїх прав та обов’язків законодавчі органи повинні забезпечити чіткі визначення, для того, щоб людина могла розуміти що від неї вимагається.;

2) Правосвідомість громадян в сфері екології знаходиться на низькому рівні. Проведення орієнтаційних робіт з населенням приведе до покращення дієвості їх обов’язків, які в свою чергу сприятимуть зниженню рівня екологічних правопорушень;

3) Відокремленість тлумачення екологічних обов’язків громадян, також в законі потрібно змінити деякі терміни, наприклад такі, які мають дискусивний характер, прикладом є суб’єкт заподіяної шкоди, це повинен бути не лише громадянин України, а й будь-яка фізична особа, тому що шкоду може заподіяти не лише українець.

4) Незібраність норм, що встановлюють обов’язки громадян по численних поресурсних законах, кодексах, які ще й деталізуються підзаконними нормативно-правовими актами. Це ускладнює механізм їх застосування як простими громадянами, так і судовими органами, і певно самою державою. Варто відтворити відповідні обов’язки у єдиному законодавчому акті.

Отже, необхідно чітко визначити правовий механізм та нормалізувати екологічні обов’язки громадян, створити окремий припис, який регулював б ці процеси .

Література

1. Шинкарьов О. О. Екологічні обов’язки громадян: механізм правового регулювання : дис. канд. юр. наук : 12.00.06 / Шинкарьов О. О. – Харків, 2017. – 227 с.

2. Анісімова Г. В. Деякі аспекти співвідношення екологічних прав та обов’язків громадян / Г. В. Анісімова. // Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у 21 столітті:– Одеса, 2015. – С. 207–210.

3. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 25.11.2021).

4. Кобринський В. Ю. Основні засади класифікації Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 41. екологічних прав та обов’язків людини і громадянина / В. Ю. Кобринський, А. І. Камінський. // Право і суспільство. – 2012. – №2. – С. 54

Носенко М.А.

курсант групи ДР-841

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Одним з основних і важливих елементів існування всього живого на планеті є атмосферне повітря, яке є невід’ємною частиною життя і самої людини. Але через стрімкий технологічний розвиток суспільства та створення нових факторів, які мають негативний антропогенний вплив на повітря, з’являються ризики, що виражаються у екологічному погіршенні довкілля. Дана проблема містить масштабні розміри та охоплює усі країни, тому її вирішення є пріоритетним питанням не тільки у межах України, а й в інших країнах.

Правове регулювання охорони атмосферного повітря є одним із ключових етапів вирішення даної проблематики. Порівняльний аналіз українського законодавства у сфері охорони повітря з міжнародними нормативно-правовими актами, що регулюють дану проблему в іноземних країнах і на сьогодні залишається актуальним питанням. Проведення даного аналізу дасть змогу побачити основну картину проблематики у світі через забруднення атмосферного повітря та шляхи її вирішення, у виді запозичення деяких положень у більш розвинутих країнах.

Українське законодавство містить низку нормативної бази, щодо регулювання охорони та використання атмосферного повітря в Україні, такої, як закон України “Про охорону атмосферного повітря”[1] та “Про охорону навколишнього природного середовища”[2], а також інші акти національного законодавства.

Так, як відповідно до законодавства, атмосферне повітря - є природним об’єктом, то воно передбачає низку особливостей у його правовій охороні. Тому Конституція України від 28 червня 1996 р. відносить атмосферне повітря до об’єкта права власності Українського народу[3]. Атмосферне повітря не може бути об’єктом права власності, оскільки в силу фізичного стану і специфічних властивостей воно перебуває в постійному русі, перемішуванні, які не піддаються контролю з боку

людини і тому неможливо практично здійснювати володіння і розпорядження цим природним ресурсом.

Якщо ж звернутися до міжнародного законодавства, то одним з основоположним документів ЄС у сфері охорони атмосферного повітря та нормування його якості є Директива 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи», яка спрямована на забезпечення охорони здоров'я населення на місцевому рівні у країнах-членах і Євросоюзі в цілому шляхом боротьби з викидами забруднюючих речовин у джерелах їх утворення[4]. Директивою установлені значення граничних рівнів забруднюючих речовин, встановлених на основі наукової інформації з метою попередження або скорочення негативного впливу на здоров'я людини та на стан навколишнього середовища в цілому.

Директива 2010/75/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль за забрудненнями) встановлює граничні допустимі викиди, технічні вимоги до експлуатації та правила отримання інтегрованих дозволів для великих спалюваних установок, сміттєспалювальних установок та установок сумісного спалювання, установок з використанням органічних розчинників, використання діоксиду титану у промисловості та інших важливих промислових та сільськогосподарських установок[5]. Дана Директива дозволяє застосовувати гнучкий підхід у межах загальнообов'язкових екологічних стандартів.

Підводячи підсумок необхідно відмітити, що одним з ефективних шляхів, щодо охорони атмосферного повітря - є тісна взаємодія міжнародних та національних засобів і заходів щодо його захисту. Україна бере участь у міжнародному співробітництві в галузі охорони атмосферного повітря відповідно до законодавств. А також варто наголосити на тому, що наша держава ратифікувала більшість конвенцій про захист навколишнього природного середовища, що свідчить про наполегливість у вирішенні та подоланні глобальних проблем людства.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” : №2707 – XII // ВВР України.-1992, від 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
2. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” : №1264 - XII // ВВР України. - 1991 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
3. Конституція України // ВВР України. — 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи : Директива Ради 2008/50/ЄС від 21.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text
5. Про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль за забрудненнями) : Директива Ради 2010/75/ЄС від 24.11.2010 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EU100081>

Ткач А.С.

*здобувач вищої освіти 4-го курсу
Навчально-наукового інституту
права та*

*Підготовки фахівців для
підрозділів*

Національної поліції

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Мітусова К.С.

викладач кафедри

цивільного права та процесу

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНИЙ СТАН СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Провідним напрямом у сучасному екологічному законодавстві є забезпечення дотримання екологічних прав і обов'язків громадян, доступу громадськості до правосуддя з питань охорони навколишнього природного середовища та природокористування [6].

Відповідно до статистичних даних з судових реєстрів, від позовних заяв громадян, а також громадських організацій, щодо захисту екологічних прав — з кожним роком все більшає. Проте якщо такі позови подаються, то їх розгляд стає тривалим, незважаючи на те, що порушення екологічних

прав можуть набувати великих масштабів і мати найрізноманітніші наслідки як для сучасного людства, так і майбутніх поколінь, а також довкілля в цілому. Як зазначено у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», наша держава гарантує своїм громадянам реалізацію екологічних прав (форми безпосередньої реалізації: дотримання, виконання, використання), а у разі порушення вони мають бути поновлені (йдеться передусім про права у сферах: охорони навколишнього природного середовища, власності і природокористування, забезпечення екологічної безпеки), а їх захист здійснюється в судовому порядку відповідно до законодавства України.

Слід зауважити, що звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод люди і громадянина гарантується державою та Конституцією України, норми якої мають пряму дію, та поширюються на всіх. У той же час порушення процедури і механізмів захисту екологічних прав та інтересів регулюються законами та міжнародними договорами згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Це має важливе значення через те, що Україна в у міжнародному порядку долучилась до конвенцій, які мають велике значення для охорони навколишнього середовища, таким прикладом може бути Орхуська конвенція «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» У ст. 9 якої закріплено право і передбаченні гарантії на доступ до судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що вчинені з порушенням права на доступ до інформації чи права на участь у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля, а це, звісно, має велике значення для забезпечення реалізації механізму судового захисту екологічних прав.

Слід зауважити, що відповідно до вже перерахованого варто додати, що пріоритетними для національного законодавства і еколого-правової доктрини стають і Керівні принципи щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі ухвалення рішень у галузі охорони навколишнього середовища від 25 жовтня 1995 р. Відповідно до яких кожна людина чи громадянин може отримати доступ до публічної інформації, таким прикладом може бути Єдиний державний реєстр судових рішень, у якому кожний громадянин чи будь-яка особа здатна під час своєї діяльності застосовувати судову практику для забезпечення екологічних прав. (Софійські принципи). Як зафіксовано в п. 25 розділу III «Адміністративні і судові процедури» цього акта, громадськість повинна мати доступ, по мірі необхідності, до адміністративних і судових процедур. Крім того, у пункті 3 статті 9 Орхуської конвенції проголошено, що вони (процедури) мають скеровуватися на оскарження дій або бездіяльності приватних осіб і державних органів, які порушують положення національного законодавства у сфері навколишнього середовища [2].

Тим самим кожна особа, яка представляє екологічні права може оскаржувати рішення суду попередньої інстанції, та у випадку, якщо всі судові інстанції в Україні були пройдені можна звернутись до Європейського суду з прав людини, у якому особа заявник буде вже виступати проти держави.

Підсумовуючи, зазначимо, що зараз найголовнішим має бути створення дієвої системи захисту екологічних прав, без якої вони залишатимуться декларативними. Наведене набуває особливої значущості, оскільки судовий захист екологічних прав та інтересів є конституційною гарантією, тобто сама держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку, підтримувати екологічну рівновагу на території держави, подолати наслідки Чорнобильської катастрофи, зберігати генофонд Українського народу. Саме тому суди продовжують формувати практику захисту екологічних прав, індивідуальних (приватних) і суспільних (публічних) екологічних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2021).
2. Керівні принципи щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості у процесі прийняття рішень в галузі охорони навколишнього середовища : міжнародний документ ООН від 25 жовтня 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_810
3. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Конвенція ООН від 25.06.1998 №994-015. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_015
4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. №2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>

Щербина Є.М.

*доцент юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Білик О. Ю.

*студент біолого – екологічного
факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Екологічне право - сукупність правових норм, які регулюють відносини щодо охорони навколишнього середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки. Екологічне право вважається галузевою юридичною наукою, яка направлена на дослідження й аналіз еколого-правових норм та правовідносин, а також проблем, які виникають в результаті застосування недосконалого екологічного законодавства задля виявлення й усунення виявлених помилок. А вже екологічне право, як навчальна дисципліна, вивчає положення екологічного права як галузі права та юридичної науки.

Екологічне право є специфічною галуззю права, оскільки це єдина галузь права, яка регулює законні односторонні відносини людини з особливим об'єктом, в даному випадку, із природою. Більш того, такі відносини регулюються нормами не однієї й не декількох галузей. Врегулювання таких відносин здійснюється за допомогою норм адміністративного, кримінального, цивільного, трудового, фінансового, земельного, водного, гірничого, лісового та інших галузей українського законодавства. Таке врегулювання свідчить про комплексність екологічного права як галузі права, яке сформоване на основі інтеграції кількох галузей права чи їх частин.

Екологічне право, як і будь-яка інша галузь права, має свої особливі об'єкти та суб'єкти. Об'єктами називають саме те, з приводу чого виникають ці самі правовідносини, які врегульовані екологічним законодавством. Об'єктами в екологічному праві, згідно зі статтею 5 Закону України «Про навколишнє середовище», називають саме навколишнє природне середовище, території та об'єкти природно-заповідного фонду України та об'єкти, які визначені чинним законодавством, здоров'я і життя людей від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки [1].

Під навколишнім середовищем, згідно із чинним законодавством, слід розуміти сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і

невикористовуванні у господарстві в даний період часу, ландшафт та інші природні комплекси [1].

Що ж стосується території та об'єктів природно-заповідного фонду України та об'єктів, які визначені чинним законодавством, то них входять: природні території та об'єкти (природні та біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи тощо) та штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки тощо).

Захист здоров'я і життя людей від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки є однією з головних норм, які закріплені в Конституції України, Законі України «Про охорону навколишнього середовища» та інші нормативно-правові акти, які мають пряме відношення до галузі екологічного права.

Окремий XI розділ "Заходи щодо забезпечення екологічної безпеки" Закону України "Про охорону навколишнього середовища" свідчить про те, що екологічна безпека гарантується всім громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів[1].

Суб'єктами називають осіб, які мають і можуть мати юридичні права та обов'язки, а також здатні нести відповідальність за порушення встановлених законодавством норм. Здатність мати юридичні права та обов'язки називається екологічною правоздатністю. Здатність самостійно здійснювати ці самі права та обов'язки називається екологічною дієздатністю. А можливість самостійно нести відповідальність за порушення встановлених норм називають екологічною деліктоздатністю. У сукупності вони утворюють правосуб'єктність.

Суб'єктами в екологічному праві є народ України, держава, територіальні громади, юридичні та фізичні особи, громадські, міжнародні та релігійні об'єднання та інші. Наприклад, держава реалізує власні правомочності через відповідні органи державної влади, які наділені компетенцією з врегулювання екологічних відносин, територіальні громади реалізують безпосередньо або через органи місцевого самоврядування.

Особливий статус мають і тварини. Вони є специфічними суб'єктами екологічного права, які отримали власну правоздатність згідно із Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Вони мають лише природні права (право на життя, право на евтаназію) та від їх імені та в їх інтересах виступають фізичні та юридичні особи, отже вони не наділені дієздатністю [2].

Суб'єкти екологічного наділені певними характеристиками, а саме: наділені юридичними правами та обов'язками; реально здатні брати участь в екологічних правовідносинах.

Отже, в екологічному праві, як і в будь-якій галузі права, існує певний суб'єктний склад, тобто ті особи, які мають юридичні права та обов'язки та

реально можуть брати участь в екологічних правовідносинах, а також об'єктний склад, тобто те, з приводу чого можуть виникати екологічні правовідносини.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 25.06.1991р. №1264-XII. Дата оновлення: 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/stru#Stru>. (дата звернення: 19.10.2021 р.).
2. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV. Дата оновлення: 08.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 19.10.2021 р.).

Щербина Є.М.

*доцент юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Мацюк В. О.

*студентка біолого – екологічного
факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

МІСЦЕ І РОЛЬ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Формування Смарагдової мережі (Emerald Network) є прогресивною системою природоохоронних заходів в Європі. Введення Смарагдової мережі як окремого об'єкта екологічного права в Україні тягне за собою зміни правового регулювання суспільних відносин, що стосуються інших об'єктів екологічного права, таких як екологічна мережа, території та об'єкти природно-заповідного фонду та інших. Саме тому постає питання місця та ролі Смарагдової мережі в системі національного права України.

Україна приєдналася до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) у 1996 році,^[1] що зобов'язало її вживати необхідні заходи для збереження популяцій дикої флори і фауни або їх модифікацій на рівні, який відповідає, зокрема, екологічним, науковим та культурним вимогам, враховуючи при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також потреби підвидів, різновидів чи форм, що перебувають під загрозою в певній місцевості.

Смарагдова мережа – території особливого природоохоронного значення, основою яких стали Резолюція №4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні оселища, що потребують спеціальних заходів для їх збереження», поновлена у 2019 році, та Резолюція № 6 (1998) «Про перелік видів, що потребують спеціальних заходів для їх збереження» з новою редакцією додатку, схваленого у 2011 році.^[1] Смарагдова мережа створюється на виконання статті 4 Бернської конвенції та згідно з Рекомендацією Постійного комітету Бернської конвенції № 16 (1989) «Про території спеціального збереження». Окрім того, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, передбачає завершення реєстру потенційних територій Смарагдової мережі та впровадження захисних заходів та заходів управління ними.^[2]

В Україні суспільні відносини, що виникають навколо територій Смарагдової мережі, регулюються лише вище вказаними європейськими домовленостями. Створення правових та організаційних засад визначення територій Смарагдової мережі та управління ними в Україні для збереження природних оселищ та видів фауни і флори, що підлягають особливій охороні, у системі національного права лише на початковому рівні.

Законопроект «Про території Смарагдової мережі» має на меті встановити правові та організаційні засади визначення територій Смарагдової мережі та управління ними в Україні для збереження природних оселищ та видів фауни і флори, що підлягають особливій охороні, правові та організаційні засади оцінки впливу на території Смарагдової мережі у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на території Смарагдової мережі, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, правові та організаційні засади створення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони та використання природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мереж, збереження біорізноманіття.^[3]

Законопроектом «Про території Смарагдової мережі» пропонується внесення змін до семи законів, зокрема Лісового, Водного та Земельного кодексів України, а також до Закону України «Про екологічну мережу України».^[3]

Співвідношення екологічної мережі та Смарагдової мережі у системі національного права на даний момент не визначено. Фахівці-екологи вважають, що Смарагдова мережа є доповненням екомережі та є забезпеченням довготривалого існування найцінніших європейських видів і їх середовищ існування.

57% площі Смарагдової мережі є територіями і об'єктами Природно-заповідного фонду. Це говорить про майбутню неефективність природоохоронної діяльності, якщо законодавчо закріплений природно-заповідний підхід буде переважати над «оселищним» в організації та управлінні територіями Смарагдової мережі.

Зміни, що запропоновані до Водного кодексу, які стосуються «розташування території Смарагдової мережі» на території прибережної захисної смуги, смуги відведення та зони санітарної охорони^[3] є невдало сформульованими. Адже, природоохоронний статус, що мають території Смарагдової мережі, не можуть бути поєднані з правовим режимом смуг відведення та зон санітарної охорони. Це зумовлено тим, що Смарагдова мережа спрямована на збереження дикої флори та фауни та їхніх природних середовищ існування в Європі і це унеможлиблює використання цих територій для містобудівних потреб, що не відповідає меті їх створення.¹

Особливої уваги потребує те, що впровадження Смарагдової мережі передбачає заборони і обмеження планованої господарської діяльності^[3] в межах Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», але не торкається сфери господарської діяльності, що вже здійснюється.

Висновки. Проблематика місця та ролі Смарагдової мережі у національному праві України полягає у наступному:

- впровадження Смарагдової мережі має базуватися на нових підходах та засадах європейської екологічної політики, що передбачає створення нових інструментів та правових режимів у різних галузях національного права;

- немає чіткого систематичного співвідношення між екомережею, Природно-заповідним фондом та Смарагдовою мережею;

- природоохоронного статус на територіях Смарагдової мережі не може поєднуватися з правовим режимом прибережних захисних смуг;

- законопроект «Про території Смарагдової мережі» не передбачає заборони та обмеження здійснюваної господарської діяльності, що може впливати на територіях Смарагдової мережі;

Місце і роль Смарагдової мережі в системі національного права є визначеними недостатньо точно. Правове забезпечення Смарагдової мережі в Україні потребує доробок та уточнень, що стосуються систематичних, організаційних, функціональних та управлінських засад правочинної діяльності. Впровадження Смарагдової мережі матиме позитивний вплив на правотворчу діяльність у природоохоронній сфері.

Список використаних джерел

1. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовища існування в Європі. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text
2. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
3. Про території Смарагдової мережі: Проект закону України. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70592

РОЗДІЛ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Лобанов М.О.

*здобувач вищої освіти IV курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Обушенко Н.М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-
правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ КОЛІЗІЙНИХ ТА НАДІМПЕРАТИВНИХ НОРМ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що інтеграція України в системі міжнародних економічних відносин, активна участь іноземних інвесторів у розвитку вітчизняного виробництва, а також діяльність українських підприємств за кордоном і торгове співробітництво українських компаній з закордонними партнерами вимагає знання норм і принципів як власного, так і міжнародного приватного права. Як свідчить міжнародний досвід, для регулювання того чи іншого приватноправового відношення, ускладненого іноземним елементом, регламентація якого не узгоджена, а також у разі потреби зробити вибір між нормами права необхідним є колізійний метод регулювання зовнішньоекономічних правовідносин. Міжнародне приватне право, яке зазвичай вирішує питання дії законів різних місцевостей у просторі, нерідко зустрічається з проблемами іншого характеру.

Не дивлячись на всі успіхи в уніфікації права, в сучасному світі зберігається істотні розбіжності в регулюванні приватноправових правовідносин у різних державах. Виникає проблема вибору права, яке

підлягає застосуванню до того чи іншого правовідношення. Колізія міжнародного приватного права полягає у різниці змісту приватноправових законів країни суду та тієї держави, до якої належить іноземний елемент у певних правовідносинах. Інакше кажучи, основна правова колізія пов'язана з вибором права та зумовлена двома причинами: наявністю іноземного елемента в приватноправових відносинах та різним змістом права різних держав, з якими це відношення пов'язане. Тому приватноправові відносини можуть одночасно бути регульованими різними системами права (позитивні колізії) або жоден із національних правопорядків може не визнавати себе компетентним (негативні колізії).

Серед дослідників треба назвати таких зарубіжних видатних учених з міжнародного приватного права як Л. А. Лунц, М. М. Богуславський, А. А. Рубанов, Д. Чешир, П. Норт, та ін. З українських праць, в першу чергу, слід назвати роботи наступних провідних вчених як: В. М. Корецький, А. С. Довгерт, В. Кисіль, С. В. Бобровник, . О. М. Мережко, Г. Цірат, Г. С. Фединак та ін.

Колізійна норма (від лат. *collisio* – сутичка) – це норма, що визначає право якої держави може бути застосовано до правовідносин з іноземним елементом (ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»). Структура колізійної норми складається з двох елементів: обсягу та прив'язки. Обсягом колізійної норми називається вказівка в ній на ті відносини, які потребують правового врегулювання, а прив'язкою – вказівка на закон (тобто правову систему, правопорядок), за допомогою якого і будуть врегульовані зазначені відносини. Виникнувши наприкінці середніх віків, колізійний метод став похідним від колізії статутів, які діяли на певних територіях Західної Європи. Згодом виникло колізійне право. Актуальність вивчення норм колізійного права насамперед зв'язана, з тим, що на практиці питання про застосовне право викликає в правозастосовника певну складність, оскільки він не тільки повинен з'ясувати те, яка колізійна норма підлягає застосуванню і до права якої країни вона відсилає, але й у випадку вибору іноземного права вирішити справу, ґрунтуючись на законодавстві іншої країни.

З одного боку, поряд із специфічними інтерперсональними та інтерлокальними колізіями існує також проблема колізій ієрархічних або вертикальних. В цілому, проблема ієрархії матеріальних норм внутрішньодержавного права є добре відомою та досить детально дослідженою. Основу системи права як такої складають норми та інститути, що походять з різних джерел, вага яких не є однаковою в різних правових системах. Так, наприклад, у континентальній сім'ї права провідним джерелом приватного права визнається закон, а у англо-американській – судовий прецедент. Нерідко судам, особливо третейським, доводиться застосовувати правові звичаї, що не мають законодавчого закріплення, а також доктринальні висновки. В такій ситуації виникає потреба визначення

пріоритетного джерела права, а отже - й потреба в розробці відповідних правил.

Складність проблем, як зазначає М. Галянтич, виникаючих при застосуванні колізійного засобу регулювання навіть із використанням регламентуючих їх правил, на практиці викликає у правозастосовника серйозні труднощі. Це призводить до того, що правозастосовник намагається «обійти» застосування колізійних норм і вирішити розглянуту суперечку, ґрунтуючись на норми національного права. У зв'язку із цим стає ясно, що інтереси розвитку міжнародного цивільного обороту вимагають удосконалення колізійного способу правового регулювання. На рішення даної проблеми спрямована саме уніфікація колізійних норм, що дозволить: 1) створити однаковість регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом; 2) усунути колізії в матеріальному законодавстві окремих країн; 3) скоротити число судових розглядів; 4) підвищити ступінь правової захищеності сторін, що сперечаються, від порушень ними прав один одного; 5) сприяти міжнародно-правовому і діловому співробітництву; 6) забезпечити стабільність правового простору. У даний момент у національному законодавстві відсутній єдиний кодифікаційний правовий акт, який би регулював колізійні правовідносини з іноземним елементом, і це є однією з найбільш важливих проблем українського міжнародного приватного права[1].

З іншого боку, надімперативні норми блокують функціонування колізійних норм, що визначають право, компетентне щодо відповідних правовідносин, лише в тих межах, в яких такі правовідносини врегульовані надімперативною нормою, і останні не витісняють застосування іноземного права, обраного на основі колізійних норм, а скоріше застосовуються поряд із відповідними нормами іноземного права, за умови їх відповідності. Інакше кажучи, надімперативні норми повинні розглядатися як виключення із колізійного правила, призначене безпосередньо вносити корективи до правового регулювання правовідносин з іноземним елементом.

Колізії в міжнародному приватному праві також можуть виникати безпосередньо під час застосування іноземного права, наприклад унаслідок зіткнення персональних систем права в межах однієї держави (інтерперсональні колізії). Наприклад, у деяких країнах Азії, Африки та Латинської Америки діє кодифіковане цивільне законодавство, але разом із цим в Ірані, Саудівській Аравії, Індії, Ізраїлі та деяких інших державах є чинними й системи релігійного права (мусульманського, іудейського, індуського тощо), норми яких дуже часто суперечать загальним засадам та принципам цивільного законодавства. Досліджуючи це питання, вчені дійшли висновку, що найрозповсюдженими в міжнародному приватному праві є інтерлокальні колізії або колізії права у просторі. У випадку інтерлокальних колізійних норм прийнято говорити про колізійні норми складових частин держави. Відомо, що у цілій низці держав, насамперед з

федеральним устроєм, в суб'єктах федерації або адміністративних одиницях є свої правові системи. У випадку відсилання колізійної норми до права такої держави виникає питання про те, яке законодавство або яке право повинне застосовуватися. Застосування права держави з множинністю правових систем знайшло своє відображення в ст. 15 Закону України «Про міжнародне приватне право», де зазначено, що у разі якщо підлягає застосуванню право держави, в якій діє кілька територіальних або інших правових систем, належна правова система визначається відповідно до права цієї держави. За відсутності відповідних правових норм застосовуються норми тієї правової системи, яка має тісніший зв'язок із правовідносинами. Дискусійним залишається питання щодо дії колізійних норм (інтертемпоральні колізії) у часі, але головною проблемою є вирішення того, чи повинні колізійні норми застосовуватися до відносин, які виникли до їхнього прийняття. Якщо колізійна норма має нейтральний характер, то до визначення її дії у часі неможливо передбачити характер відносин для сторін [2].

З іншого боку, сучасними науковцями також досліджуються засоби вирішення специфічних колізій у міжнародному приватному праві, виходячи передусім з наявних нормативних (законодавчих) механізмів у цій сфері. Колізійні ситуації, пов'язані з ієрархією нормативних актів, їх ретроактивністю, конфліктом законів різних територіальних одиниць або персональних правопорядків, можуть виникати майже у будь-якій державі або зачіпати інтереси її громадян, які перебувають за кордоном. Ієрархія та зворотна дія законів - це загальні питання застосування норм права, які є особливо важливими для міжнародного приватного права як галузі, що регламентує застосування національного та іноземних законів.

Г. Федяник зазначає, що за жодних обставин не можна уникати цих питань під час проведення законодавчих робіт у сфері міжнародного приватного права. Що стосується інтерлокальних та інтерперсональних колізій, теоретичні та практичні розробки у їх вирішенні фактично зводяться до основного питання: чи підлягають тут застосуванню класичні колізійні норми за аналогією, чи необхідно розробляти спеціальні колізійні приписи. У частині інтерлокальних колізій аналогія класичних колізійних норм, у принципі, можлива, але застосування цих норм має свою специфіку. Уявляється недоцільним застосування до таких колізій загальних правил щодо відсилання, кваліфікації, публічного порядку тощо. На це має бути чітка вказівка у законодавчих актах [3].

Щодо інтерперсональних колізій, їх вирішення, скоріш за все, полягатиме не у встановленні спеціальних колізійних норм (хоча емпіричні колізійні критерії в цій сфері також існують), а в кодифікації матеріального персонального права, яка має сприяти уніфікації правозастосування в царині інтерперсональних колізій, а також у вирішенні питань підсудності відповідних спорів. Регулювання у сфері інтерперсональних колізій

здійснюється, головним чином, за допомогою матеріально-правових та процесуальних, а не колізійних засобів регулювання.

Отже, основний зміст міжнародного приватного права зводиться до колізійної проблеми та її вирішення, яка розв'язується за допомогою особливих норм, спрямованих на подолання колізій в міжнародному приватному праві – колізійних. Колізійна норма сама собою не дає відповіді на питання стосовно того які права та обов'язки сторін виникають із певних правовідносин, вона лише відсилає до компетентного матеріально-правового закону, що підлягає застосуванню, тобто є нормою непрямой дії. Колізійна норма може відсилати до будь-якої правової системи на підставі узагальнених принципів міжнародного приватного права. Вона також має нейтральний характер і її застосування не залежить від змісту того правопорядку, за яким буде вирішено суперечку.

Література

1. Галянтич М. Колізія нормативних актів: вимушений шлях розвитку права/ М. Галянтич // Право України. 1996. №6. С.33-36.
2. Міжнародне приватне право: навч. посібник за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана К.: Юрінком Інтер, 2007. 352 с.
3. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: Підручник. К.: Атіка, 2003.

Щербина С.С.

здобувач вищої освіти

група № ДП-119

Класичний приватний

університет

Науковий керівник:

Гороховська О.В.

кандидат юридичних наук,

доцент, завідувач кафедри теорії,

історії держави і права та

міжнародного права, Класичний

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У сучасному світі, сформувалася особлива галузь юридичного регулювання, серед позначень предмета регулювання якою найвідомішим є найменування «права людини». На даному етапі розгляду цього питання немає єдиної думки, що слід розуміти під правами людини: в різних державах для відповіді на це питання можуть використовувати різні підходи: «Скільки авторів, скільки суспільних станів і епох, стільки і прав людини» [1, с. 259]. На жаль, увага до питання взаємодії прав людини з міжнародним приватним правом в українській юриспруденції приділяється мало, і у вітчизняній літературі ще не розглядалося. Вже з цієї причини, аналіз такої проблематики має велику актуальність не лише для української науки, а й практики.

На мій погляд, права людини необхідно розглядати як самостійний предмет правового регулювання. Для адекватного його врегулювання слід використовувати особливі методи, які разом з застосуванням традиційних диспозитивних та імперативних норм складають спеціальний спосіб регулювання. Іншими словами, під поняттям «права людини» слід розуміти також і самостійну правову галузь. Таким чином, говорячи про співвідношення прав людини з міжнародним приватним правом, необхідно виходити з того, що йдеться про дві самостійні та незалежні сфери регулювання, що між собою взаємодіють і впливають одна на одну, але не збігаються. З цього погляду міжнародне приватне право є правовою галуззю, яка служить правам людини, а також такою, яка знаходить та втілює шляхи та засоби досягнення тих цілей, що проголошують права людини. Слід зазначити, що таку службову функцію виконує не лише міжнародне приватне право, а й інші правові галузі. Зважаючи на це, права людини та міжнародне приватне право доповнюють і взаємовигідно сприяють один одному. Так, дотримання та реалізація конкретних прав людини стосовно міжнародного цивільного та торгового обороту зумовлюють виникнення правовідносин, регульованих, зокрема, міжнародним приватним правом. Зі свого боку, саме за допомогою інститутів міжнародного приватного права відбуваються конкретні реалізація, дотримання та захист прав людини в міжнародному цивільному та торговому обороті.

Необхідно виділити два дуже важливі моменти: по-перше, сфера прав людини за останні десятиліття справді глобалізується, не замикається в рамках окремих національних правових систем. У таких умовах принципову важливість набуває потреби її взаємодії з тими галузями права,

які також спеціалізуються на правовідносинах, що виходять за межі окремих національних правових систем. Серед них міжнародне приватне право займає одну з провідних позицій. По-друге, приватне право, або цивілістика, є на сьогодні найширшою, детально розробленою та соціально значущою юридичною сферою, «яка найближчим чином стосується статусу та прав людини в реальному, практичному житті та яка з огляду на це підводить до передових ідей у трактуванні цієї теми». Ці слова повністю можуть застосовуватись і до міжнародного приватного права, як з приватноправової природи предмета його регулювання, так і у силу його позанаціонального спрямування.

Зростання значення прав людини вплинуло на міжнародне приватне право через діяльність міжнародних організацій, що займаються міжнародним приватним правом, питання прав людини стали грати все більш важливу роль. Досить згадати, що Гаазька конференція з міжнародного приватного права розробила такі документи: Конвенцію про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, Конвенцію про міжнародний доступ до правосуддя, Конвенцію про захист дітей та співробітництво щодо міждержавного усиновлення (удочеріння), Конвенцію про міжнародний захист повнолітніх осіб [3]. Безперечно цінність має Загальна декларація прав людини 1948 р., в якій зазначено: «Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі та користуватися його благами» [2]. З іншого боку, питанням міжнародного приватного права чималу увагу приділяють ті міжнародні організації, у діяльності яких питання прав людини є одними з пріоритетних, зокрема Рада Європи та Організація американських держав.

Підбиваючи підсумки сказаного вище, варто згадати про один важливий момент, який цілком очевидний, але про який багато юристів забувають: у тому випадку, коли всі звичайні та традиційні засоби правового захисту в будь-якій галузі юриспруденції повністю вичерпані повністю, єдиним способом захистити порушені права може тільки звернення до сфер прав людини. Міжнародне приватне право не є винятком, і це є одним з найважливіших аспектів загального впливу сфери прав людини на міжнародне приватне право.

Список використаних джерел:

1. Шайо А. Самообмеження влади (короткий курс конституціоналізму). – К.: Юрист, 2001. – С. 259
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (20.11.2021)
3. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text (20.11.2021)

Сєдих Ю. О.

*студентка юридичного
факультету*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник

Ділігул А. С.

*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, к.ю.н.,*

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ОПІКИ, ПІКЛУВАННЯ І УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Міжнародне усиновлення в Україні є досить суперечливою темою. Вона має як багато прихильників, так і багато противників. Так як Україна обрала стратегічний курс метою якого є приєднання до Європейського Союзу, то це потребує гармонізації національного та міжнародного законодавства. Міжнародно-правові аспекти усиновлення розглядаються у працях багатьох науковців, зокрема, таких, як: І.Б. Усенко, В.І. Акуленко, В.Г. Буткевич, М.В. Буроменський, та ін.

За статистичними даними на кінець 2020 року на обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувало майже 70 тисяч дітей [1]. Наразі, усиновлення дітей є пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Міждержавне усиновлення – є самостійним інститутом міжнародного приватного права, головним завданням якого є надання дітям, що залишились без батьківського піклування, сімейних умов та довгоочікуваних батьків. Відповідно до Конвенції ООН про права дитини 1989 р, ратифікованою нашою державою, «держави-учасниці, які визнають і / чи дозволяють існування системи усиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини враховувалися в першочерговому порядку, і вони [2]:

а) забезпечують, щоб усиновлення дитини дозволяли лише компетентні власті, які визначають згідно з застосовуваними законом і процедурами та на підставі всієї інформації, що має відношення до справи і достовірна, що усиновлення допустимо з огляду на статус дитини щодо батьків, родичів і законних опікунів і що, якщо потрібно, зацікавлені особи дали свою усвідомлену згоду на усиновлення на підставі такої консультації, яка може бути необхідною;

б) визначають, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або

усиновлення, і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим;

с) забезпечують, щоб у випадку усиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі самі гарантії і норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни;

д) вживають всіх необхідних заходів з метою забезпечення того, щоб у випадку усиновлення в іншій країні влаштування дитини не призводило до одержання невинуватених фінансових вигод, пов'язаних з цією особою [2]; Тобто, міждержавне усиновлення є підставою для виникнення сімейних відносин як юридичного акту за участю іноземного громадянина.

У законодавстві різних країн регулювання сімейних відносин, і в тому числі усиновлення, має свої характерні особливості, зумовлені релігійними, національними особливостями, приналежністю до тієї чи іншої правової сім'ї. Тому в кожному конкретному випадку питання про застосування права вирішується в залежності від обставин.

Колізійні питання міжнародного усиновлення в багатьох країнах на сьогодні розглядаються як чутлива галузь національного правового регулювання. Застосування іноземного права для вирішення даних питань компетентними органами зацікавленої держави утруднено, при цьому повинен забезпечуватися максимальний захист інтересів усиновлюваної дитини. Сучасні підходи до колізійного регулювання питань усиновлення з іноземним елементом можна умовно розділити на три групи:

1. Усиновлення за участю іноземного елемента регулюється особистим законом усиновлювача (усиновлювачів). Такий підхід характерний, наприклад, для Австрії, Німеччини, Бельгії.

2. Усиновлення регулюється особистим законом усиновлювача в поєднанні із застосуванням особистого закону усиновлюваної, причому особистим законом може виступати як закон постійного місця проживання, так і закон громадянства (наприклад, Фінляндія, країни Латинської Америки).

3. Усиновлення регулюється законом усиновлюваної (дитини). Такий підхід можна зустріти в законодавстві країн ЄАЕС.

Таким чином, на сьогоднішній день не існує єдності підходів до колізійного регулювання відносин усиновлення з іноземним елементом. На думку більшості дослідників, колізійна прив'язка до права країни усиновителя є найбільш прогресивною, оскільки дитина в будь-якому випадку потрапить в правове поле даної держави після завершення процедури усиновлення. Так, І. М. Кузнецова вважає, що застосування при усиновленні права відповідної іноземної держави «забезпечує в подальшому стабільність усиновлення в іноземній державі, і тим самим інтереси дитини будуть дотримані вже в стадії виробництва усиновлення» [3, с. 113].

Однак використання прив'язки «особистий закон усиновителя» в чистому вигляді може не завжди відповідати інтересам дитини. Наприклад, в законодавстві держави усиновителя може бути вказаний інший вік, при настанні якого необхідно отримати згоду дитини на усиновлення, може встановлюватися інша різниця у віці між усиновлювачем та усиновленою дитиною, можуть бути передбачені інші наслідки усиновлення та ін. Всі ці фактори свідчать на користь того, що в колізійному регулюванні питань усиновлення необхідно досягати балансу між застосуванням права країни усиновителя і права країни усиновлюваної дитини. При цьому не слід забувати, що кожна держава, вважаючи усиновлення чутливою сферою правового регулювання, виходить з того, що національний режим усиновлення є оптимальним з точки зору захисту інтересів дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Звіт Міністерства соціальної політики про роботу у 2020 році на засіданні Комітету гуманітарної та інформаційної політики Верховної Ради України від 19 травня 2021 року.
URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/zahist-prav-ditej-ye-odnim-iz-prioritetiv-minsocpolitiki-20052021>
2. Декларація про права дитини: Офіційні звіти Генеральної Асамблеї: чотирнадцята сесія. - Нью-Йорк: ООН, 1959. - С. 21-22.
3. Кузнецова І.М. Нове в порядку усиновлення дітей. Журнал російського права. 1997; 1: 110-115.
4. Картер Р. Опіка над дітьми: сім'я і держава. Вплив інституційної форми виховання на розвиток дітей. Київ: Логос, 2005. 88 с.

Григорян А.М.

здобувачка вищої освіти,

група ЮД-845

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Ділігул А.С.
*доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін, к.ю.н.
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СПАДКОВІ ВІДНОСИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Спадкування в міжнародному приватному праві має велике практичне значення, оскільки з урахуванням міграційних процесів та зростання темпів придбання нерухомості за кордоном актуальність необхідності регулювання відносин спадкування, ускладнених іноземним елементом, не викликає сумнівів. Однак інститут спадкового права у всіх правових системах є одним із найважливіших.

В даний час продовжується інтеграція України у світове, у тому числі, європейське співтовариство, зростає обсяг транскордонного переміщення капіталу, інтенсивно здійснюється міждержавне переміщення осіб, що передбачає збільшення приватноправових відносин за участю іноземного елемента. Важливо зазначити, що міжнародне спадкування не є винятком. Кількість спадкових справ за участю іноземців збільшується з кожним роком.

Тема даного дослідження належить до числа мало вивчених. Безпосередньо вивченням колізійних питань у спадковому праві займалися такі автори як Б.С. Антімонов, С. С.Бичкова, В. І. Борисова, Ю. О. Заїка, Лунц Л.А., Маришева Н.І., Медведєв І.Г., Погорецька Н.В., О. П. Печений, Розгон О.В., Рубанов А.А., Степанюк А.А., Толстих В.Л., Хороша Т.С., Є. І. Фурса, С. Я. Фурса, В. Л. Яроцький та ін.

Регулювання спадкових відносин у міжнародному приватному праві здійснюється декількома способами: застосування колізійної норми та норми національного матеріального права, на яку вона посилається; використання норм, які у міжнародних угодах. Правовий режим успадкування визначається законом про спадкування. У доктрині міжнародного приватного права під законом про спадкування розуміється право країни, що має застосовуватися для врегулювання всіх спадкових відносин із іноземним елементом або їх основною частиною [1, с. 101].

У законодавстві України для врегулювання спадкових відносин з іноземним елементом перевага надається колізійному методу [2, с. 4], який є методом непрямого регулювання цих відносин та є вибором правопорядку, якщо регулювати ці відносини «прагнуть» до верховенства права двох і більше держав [3, с. 20].

Відносини зі спадкування України підпадають під роздільну систему регулювання: питання рухомого майна визначаються за правом країни, де спадкодавець мав останнє місце проживання, а успадкування нерухомого майна – за місцем його знаходження.

Не існує єдиних норм міжнародного права для всіх держав: кожний правовий режим окремої держави має своє власне міжнародне приватне право, яке відображає конкретні умови і ситуацію в державі. Різне регулювання тих самих положень правовими нормами різних країн пояснюється різним соціальним устроєм, історичними умовами, впливом традицій, релігії, звичаїв тощо [4, с. 12].

У тих країнах, наприклад в Польщі [5], де діє колізійна прив'язка «громадянство» щодо і рухомого, і нерухомого майна спадкодавця, на практиці виникають труднощі в процесі їх регламентації, тим більше, коли частина спадщини знаходиться за кордоном, йдеться саме про нерухому спадщину. Наприклад, частина спадщини спадкодавця знаходиться за кордоном, скажімо, у вигляді нерухомого майна, прив'язка «громадянство» спадкодавця вимагає застосування права громадянства спадкодавця, але право країни, на території якої знаходиться нерухоме майно, санкціонує, що спадкування нерухомого майна спадкодавця підлягає регламентації по праву країни, де знаходиться це майно, тобто за місцем знаходження.

Згідно з приписами англійського права, спадкування рухомого майна підпорядковується праву спадкодавця померлого на момент його смерті. В Англії відповідне правило було встановлено в прецеденті 1744 року і свідчить, що рухоме майно за відсутності заповіту розподіляється між спадкоємцями за законом спадкодавця в момент його смерті. Цей закон визначає коло осіб, закликаних до спадкоємства, частку кожного, право подання, права другого з подружжя, відповідальність спадкоємців за боргами і всі інші питання правовідносин щодо спадкування.

Характеризуючи правові норми, що стосуються регулювання міжнародних спадкових відносин в системі континентального права в праві Франції, необхідно в першу чергу сказати, що хоча в законодавстві цієї країни відносно спадкування і встановлена концепція універсального правонаступництва, але відносно такого, що пов'язане з правопорядком декількох держав, французька доктрина і практика неухильно дотримується полістатутності спадкування.

Нерухомість, яка знаходиться у Франції, в тому числі та, якою володіють іноземці, підкоряється французькому закону. Найбільш загальним правилом дії даних положень виступає безперечність їх застосування в речово-правовій галузі. А щодо спадкування рухомого майна у сучасній судовій практиці Франції твердо прийнято, що визначається за законом останнього доміцилія спадкодавця.

Якщо звернутися до нормативної практики нашої держави, то стає очевидним, що законодавче регулювання в сфері міжнародного права, яке

передбачено в Законі України «Про міжнародне приватне право», дозволяє досить виразно відносити Україну до тих країн, які використовують систему дроблення спадковості. Дані відповідні норми регулюються статтями 70-71 вказаного Закону. Згідно з приписами статті 70 Закону спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якого він був. Відповідно до статті 71 Закону встановлено, що спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України.

Узагальнюючи вищесказане, можна дійти такого висновку, що спадкове право є важливим інститутом приватного права, а успадкування – однією з основних способів набуття прав власності в усіх країнах. В різних країнах по-різному регулюється питання спадкового права, тому здійснюється колізійний метод регулювання. Питання правового регулювання спадкових відносин, ускладнених іноземним елементом, вирішується за допомогою колізійного методу регулювання, який визначає, яке право держави має бути використане для регулювання цих відносин. з питань матеріально-правового та процесуального регулювання спадкових відносин.

Список використаних джерел

1. Розгон О.В. Вплив походження дитини на можливість спадкування: національний та міжнародний аспекти. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. Октябрь 2016. С. 100–105.
2. Кармаза О.О. Спадкування у сучасному міжнародному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. Київ. 2006. 18 с.
3. Дмитрієва Г.К. Международное частное право: учебник.. 2001. 656 с.
4. Кармаза О.О. *Міжнародне спадкове право*. Київ. Видавець Фурса С.Я. КНТ, 2007. 327 с.
5. Private International Law Act of 4 February 2011. pil.mateuszpilich.edh.pl/New_Polish_PIL.pdf (2016, березень, 22)

Карпосв Р.В.

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Задаля Д.К.

к.ю.н., доц., кафедри

загальноправових

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ПОХОДЖЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗАКОН»

Вивчаючи походження та розвиток поняття «закон», слід зазначити, що в давнину існувала тенденція до розмежування правильних (космічних, божественних, а потім законних) і неправильних (земних, незаконних) законів. На той час у стародавній юриспруденції не було чіткого розмежування між правом і законом. Поняття «закон» відрізнялося від норм соціального регулювання, які римські юристи називали «родовими звичаями» та «королівськими коментарями».[1, с.46]. Еміль Бенвеніст обґрунтовує поняття, згідно з яким «закон» означає правило, встановлене згори. Поняття «право» виникло в індоєвропейській спільноті в додержавний період і було спрямоване на впорядкування світу. Отже, розуміння закону на санскриті пов'язане із підтриманням порядку [2, с. 299-302].

Еміль Бенвеніст обґрунтовує концепцію, згідно з якою «закон» означає правило встановлене зверху. Поняття «закон», виникло в індоєвропейській спільноті у додержавний період і спрямовувалося на впорядкування світу. Так, розуміння закону у санскриті пов'язане з підтримкою порядку [2, с. 299-302]. Закон також розуміли як божественну волю, тоді як право розробляли державні жерці. Класичне поняття «закон», використане в «Інституціях» Гая, сформульовано наприкінці VI — на початку V ст. до нашої ери через класову боротьбу патриціїв і плебеїв у Римі. Писаний закон як «наказ Народу» протиставлялося патриціанським «звичаям предків» і було головним знаряддям народу в боротьбі за рівність і вираженням суспільного договору стабільності [1, с. 47].

У давньоруській мові «закон», який утворений префіксом «за» від «кон» (межа, початок, кінець, межа). Спочатку, як припускають етимологи,

мало значення: «з чого все починається, на чому все базується». Поєднання двох протилежних значень в одному корені (початок і кінець), за Преображенським, пояснюється основним значенням кореня «кен» - «з'явитися, крокувати»: якщо слідує ряд предметів, то перший (крайній) і останній (також крайній) можна назвати початком або кінцем. [3, с. 201, 202].

Але слід звернути увагу на відмінності в семантичному розумінні походження терміна-поняття закон в давньоруській та грецькій мовах. У російській мові корінь «кін» відтіняє основне. У грецькій мові, за спостереженнями дослідника Ксарія Туманса, закон походить від дієслова «розділяти», тобто встановлювати, якусь частину, норми. Автор зазначає, що початковим значенням слова було «методична система», «пісня». Поняття слова як закон в юридичному розумінні з'являється значно пізніше, як його зв'язок із священною піснею (співом).

В язичницький період Русі поняття «закон» займає провідну роль в ієрархії юридичних термінів не без впливу традицій візантійського (тобто розвиненого римського) права. Надалі ця традиція зміцнюється. Відомі на Русі «Пандекти» Никона Черногорця в перекладі XII ст. містять багато юридичних термінів для опису установлень права у значенні: «правило», «канон», «статут». [4, с.179-202].

Відтепер те, що століттями і навіть тисячоліттями служило давній вірі, стало служити новій вірі в Христа, у викуплення. Деякі дохристиянські терміни «переповнювалися» новими значеннями і по-різному в різних галузях християнського слов'янства. Поняття «закон» з його вихідною семантикою встановлення, регламентації поведінки, зобов'язань, правильністю для людей. Не дивно, що його старе значення було доповнено новим: «установлення від Бога», особливо в старозавітному вживанні. Таким чином, у X ст. «закон» розумілося як похідне від держави, що визначає всю сукупність понять, пов'язаних з настанням відповідальності перед «земною владою» і перед Богом. У договорах Русі з греками 911 і 944 р. під «законом» розуміли нормативно встановлені правила. Закон позначав широку систему правил і протиставлявся імперативному велінню [4, с. 179-181].

У поляків це слово підлягає подальшій адаптації: "*Stary Zakon*" (Старий Завіт), «*Nowy Zakon*» (Новий Завіт). Західне християнство посиляло все нові імпульси, які частково залишилися у західних слов'ян, і майже не дійшли до нас, наприклад, польський «*Zakon*» у значенні (орден чернечий), «*Zakon Krzyzasc*» (орден хрестоносців). [5, с.28, 29].

У поляків слово піддано подальшому пристосуванню: "*Stary Zakon*" (Старий завіт), "*Nowy Zakon*" (Новий завіт). Західне християнство посиляло

все нові імпульси, які частково так і залишилися у західних слов'ян, а до нас майже не дійшли, наприклад, польське "*Zakon*" у значенні (орден (чернечий)), "*Zakon Krzyzacki*" (орден хрестоносців). [5, с.28, 29].

Пізніше під впливом християнства змінилося широке розуміння слова закон. Разом з прагненням до точності юридичних визначень, відбувається деталізація норм права і виникають нові поняття. У XIII ст. терміни «закон» та «звичай» майже не вживаються в офіційних джерелах. З втратою юридичного значення вони стали використовуватися як тотожні, що характеризували віру і традиції народів. З XIV ст. з'являється нова термінологія.

Для визначення походження звичаєм і традицією використовується термін «за даниною», «пошлиною». На відміну від «закону Божого», особливо в Стоглаві, використовуються вирази «царський закон», «земський закон». На основі цих подій підтверджується поступове відношення закону до загального письмового припису органів влади. [4, с. 240, 204-209].

Отже, у висновку можемо зазначити, що вже в XVII столітті закон розглядається як юридичне установлення держави, що пов'язано з його розумінням як державно-нормативного порядку в європейському праві (XIII - XIV ст.). Зазначалося, що закони є обов'язковими для всіх, у тому числі для тих, хто має особливий статус, що фактично означає визнання верховенства права. У XVIII ст. юридичну сферу позначають переважно через термін «закон», а не «право», що призвело до крайньої позитивізації права в процесі його зведення до закону.

Список використаних джерел:

1. Дутка Г. І., Грималюк П. О. Конституційні закони в системі законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1(16). С. 18-22. 2.
2. Юзьков Л. П. Конституційні закони: утвердження концепції і становлення практики. *Радянське право*. 1991. № 5. С. 12–14.
3. Орленко В. І. Конституційне право України Навчальний посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 156 с.
4. Юзьков Л. П. Верховенство Конституції і конституційність законів. *Правова система України: теорія і практика: тези доп. і наук. повідомл. наук.-практ. конф. (Київ, 7-8 жовтня 1993 р.)*. Київ, 1993. С. 17-20. 5.
5. Скаун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. 2-е видання, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. 752 с

Чуб. С.А.

*здобувачка вищої освіти ,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

Орлова О.О.

*к.ю.н., доцент
доцент кафедри загальноправових
дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

ПРАВО НА ПРИТУЛОК В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Вибравши курс на євро-інтеграцію, перед Україною постала проблема у при-веденні національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Особливо це стосується нормативно-правових актів у сфері захисту прав людей. Право на притулок є механізмом отримання захисту для осіб, які перебувають у складній життєвій ситуації, щодо яких ведеться переслідування або на батьківщині для неї є реальна загроза життю чи здоров'ю. На жаль, у вітчизняному законодавстві дуже багато недоопрацювань у цій сфері, тому існує потреба у комплексному аналізі можливих змін. Почнемо, з того що право притулку - визнане світовим співтовариством право людини на пошук притулку від переслідування, а також право держав надати притулок на своїй території. Отримати статус біженця або особи, яка потребує додаткового захисту в Україні, можливо якщо:

- ви залишили свою країну походження через серйозну загрозу недотримання ваших основних прав та свобод;
- ви раніше зазнали переслідувань;
- існує загроза зазнати переслідувань щодо повернення в країну походження через вашу расу, релігію, національність, політичні погляди або належність до певної соціальної групи;
- держава (уряд) не може або не бажає захистити вас. Статус особи, яка потребує додаткового захисту, надається біженцям, яким загрожує серйозна небезпека внаслідок міжнародного чи внутрішнього збройного конфлікту.

Згідно з положеннями Закону біженцем може бути визнана особа, яка не є громадянином України і яка внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань[1]. Статус біженця та додатковий захист втрачаються у разі, якщо особа: добровільно знову скористалася захистом країни громадянської належності (підданства); набула громадянства України або добровільно набула громадянства, яке мала раніше, або набула громадянства іншої держави і користується її захистом; добровільно повернулася до країни, яку вона залишила чи за межами якої перебувала внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань; будучи особою без громадянства, може повернутися в країну свого попереднього постійного проживання, оскільки обставин, за яких її було визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, більше не існує; отримала притулок чи дозвіл на постійне проживання в іншій країні; не може відмовлятися від користування захистом країни своєї громадянської належності, оскільки обставин, на підставі яких особу було визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, більше не існує[1,1]. У ч. 2 ст. 26 Конституції України визначено, що іноземним громадянам і особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом [2].

Подавати заяви про набуття статусу біженця чи політичного притулку в Україні для росіян чи громадян іншої держави можуть особи, яким виповнилося 18 років. Клопотання подається до Державної міграційної служби України (ДМС). Перед тим як оформити статус біженця в Україні, заявнику доведеться приготувати пакет документів, що включає: Заява з докладним викладом обставин та подій, що спричинили прохання статусу біженця в Україні; Інформація про дітей заявника, а також заяви від дітей на набуття статусу біженця; Паспорт чи інше посвідчення особи; Документальне підтвердження факту переслідування у своїй країні; 4 фотографії (по 4 фото для кожного члена сім'ї); Відбитки пальців.

На підставі поданих документів та за підсумками проведеної зустрічі Державна міграційна служба виносить рішення щодо подання або відмови у поданні статусу біженця в Україні. Якщо ДМС задовольнить клопотання, заявнику необхідно з'явитися до територіального управління для продовження терміну дії довідки. У цей час працівники міграційної служби

готують відповідний висновок та направляють його начальнику представництва для підготовки наказу. Якщо Державна міграційна служба приймає рішення про відмову у наданні статусу біженця в Україні, вона зобов'язана сповістити заявника про це протягом 3 робочих днів з моменту прийняття рішення. Повідомлення надається у письмовій формі, з обов'язковою вказівкою причин, з яких у наданні політичного притулку в Україні було відмовлено. Іноземець має право оскаржити рішення.

Отже, у висновку можемо зазначити, що на жаль, законодавство України у сфері забезпечення осіб правом на притулок перебуває на дуже примітивному рівні порівняно з правовою та матеріальною базою, створеною у Європейському Союзі. В Україні передбачено лише імперативне закріплення норми у Конституції України без подальшої розробки нормативно-правової бази, яка б забезпечила механізми реалізації права для пересічних осіб.

Список використаних джерел:

- 1) Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України від 22.09.2011. (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України* 2019, № 26, ст.107.
- 2) Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 38, ст.160.

Мільяченко М.Р

здобувачка вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Рибалкін А.О.,

*к.ю.н., доцент, доц. кафедри
загальноправових дисциплін*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Проблема насильства на сьогодні є однією з найгостріших соціальних проблем. Небезпека насильства полягає, по-перше, у тому, що його жертвами найчастіше стають представниці слабкої статі, а також діти, які є фізично та морально слабшими за дорослих. Окрім того, наслідками насильства є заподіяння фізичної, моральної та майнової шкоди особі, яка стала жертвою такого насильства.

Значну проблему в Україні становлять саме випадки домашнього насильства. Про це свідчить, зокрема, досліджувана нами статистика. Відтак, в Україні за минулий рік органами та установами, що протидіють домашньому насильству було зафіксовано 211 362 звернень щодо насильства в сім'ї: з них – 2756 від дітей, 180 921 – від жінок, 27 676 – від чоловіків [1].

Насильство в сім'ї є актуальною проблемою сьогодення та негативним виявом суспільного життя, що загрожує безпеці як власне сім'ї, так і суспільства загалом. При чому незважаючи на всі кроки, зроблені урядом України для подолання проблеми насильства в сім'ї, ця проблема все ще залишається широко розповсюдженою. А відтак, вона однозначно є актуальною та потребує ретельного дослідження.

Серед міжнародних правових актів, які регулюють питання запобігання та протидії домашньому насильству можемо назвати Загальну декларацію прав людини, Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларацію Організації Об'єднаних Націй про викорінювання насильства щодо жінок і т.д.

Базовим національним правовим актом, яким визначаються організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Основні засади запобігання та протидії домашньому насильству закріплені у ч. 1 ст. 4 вказаного закону та являють собою базові вектори формування державної політики у вказаній сфері та скеровують діяльність органів, на які покладені завдання із запобігання та протидії домашнього насильства [2].

Першопочатковою засадою у системі засад запобігання та протидії домашньому насильству є визнання державою суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-

яких його проявів. Вказана засада реалізується через закріплення на законодавчому рівні, зокрема, у Кримінальному кодексі України та Кодексі України про адміністративні правопорушення відповідальності за домашнє насильство та різні його прояви, а також спеціальних заходів для кривдників з метою захисту жертв домашнього насильства та відновлення їх порушених прав і свобод [3;4].

Наступна група засад спрямовані на забезпечення існування спеціальних органів чи установ, куди жертви домашнього насильства можуть звернутися за допомогою. При чому таке звернення відбувається на засадах добровільності (крім дітей та недієздатних осіб) та конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення домашнього насильства [2].

Наразі в Україні, особа може викликати поліцію або звернутися особисто до райвідділу та написати заяву. Правоохоронці можуть, зокрема, винести кривднику терміновий заборонний припис, надати пораду щодо подальших дій та наявних надавачів послуг, а також скерувати особу до спеціального притулку для постраждалих осіб. Окрім органів поліції, можна звернутися на Національну «гарячу» лінію з попередження домашнього насильства, щоб повідомити про факт здійснення насильства [5].

Важливою засадою є також забезпечення належної уваги до кожного факту домашнього насильства, а також забезпечення поваги, неупередженого і небайдужого ставлення до постраждалих осіб з боку уповноважених суб'єктів. Це означає, що кожен прояв домашнього насильства має бути зафіксований та об'єктивно розслідуваний, а кривдник має понести встановлену законодавством відповідальність [2].

Наступна група засад – це засади, які спрямовані на забезпечення прав та свобод жертв домашнього насильства.

По-перше, таким особам держава повинна гарантувати забезпечення базових прав та свобод, такі як право на життя, свободу та особисту недоторканість, повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу і т.д. У Міністерстві соціальної політики повідомляють, що станом на 1 квітня 2021 року у 18 областях та столиці України діють 37 притулків для жертв домашнього насильства. Також в країні діють 298 мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі [6]. Окрім того, відповідно до ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі мають право на безоплатну вторинну правову допомогу [7].

По-друге, врахуванню підлягають особливі потреби та інтереси постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку [2].

І, нарешті, необхідно зважати також на непропорційний вплив домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих та дотримуватися принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Ця засада також підкріплена у т.ч. положеннями Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», основною метою якого є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та ліквідації дискримінації за ознакою статі [8].

Важливою засадою у системі протидії та запобігання домашньому насильству є також забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами, про що, зокрема, наголошується і в Постанові Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145 [9].

Окрім того, Кабінетом Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 затверджено Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та визначено три рівні взаємодії: загальнодержавний, регіональний та на рівні адміністративно-територіальних одиниць [10].

Таким чином, підсумовуючи зазначимо, що сучасна правова система має адекватно та своєчасно реагувати на розвиток та функціонування різноманітних суспільних викликів, загроз та явищ, зокрема які мають місце в приватно-сімейному середовищі. Удосконалення організаційно-правових засад протидії домашньому насильству має забезпечуватись скоординованою діяльністю уповноважених на те суб'єктів на всіх рівнях управління та узгоджуватись із тенденціями розвитку міжнародно-правових гарантій. Окремо, також слід наголосити, що недостатнім є закріплення організаційно-правових засад протидії домашньому насильству на законодавчому рівні. Відтак, правові основи протидії та запобігання домашньому насильству мають реалізовуватись на практиці та бути дієвими і ефективними.

Література:

1. Довідка про злочини, учинені в Україні за 2015-2019 рр.: службовий документ / Департамент аналітичної роботи та організації управління МВС України. Київ, 2019. 124 с.
2. Кузнєцов М. Г. Домашнє насильство: кримінологічна характеристика та запобігання : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.08

- «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2019. 20 с.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року. *Відомості Верховної Ради* 2019, № 18, ст.73
 4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III *Відомості Верховної Ради України*. (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України...» від 13.04.2020 556-IX) *Відомості Верховної Ради України*. 2020.
 5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року. *Відомості Верховної Ради* 01.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
 6. Протидія домашньому насильству органами Національної поліції: метод. посіб. / С.В. Альошкін, О.В. Даценко, К.Л. Бугайчук, Т.М. Малиновська, К.Ю. Шеремет. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2019. 93 с.
 7. В Україні діють 37 притулків для жертв домашнього насильства. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3246049-v-ukraini-diut-37-pritulviv-dla-zertv-domasnogo-nasilstva.html>
 8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради* 18.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
 9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради* 07.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
 10. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>
 11. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

Круглов О.М.

кандидат юридичних наук,

доцент,

доцент кафедри правознавства

Бердянського державного

педагогічного університету

ОКРЕМІ ФЕНОМЕНИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ПРАВОЧИН І УГОДА

Набуття чинності Цивільним кодексом України (далі ЦК України) в 2004 році стало революційним кроком у декількох надважливих напрямках забезпечення правового регулювання особистих немайнових та майнових суспільних відносин: від остаточного переходу до ринкових засад господарювання, до істотних термінологічних змін у напрямку принципового відходу від радянських “русизмів” у національному праві. Такого роду зміни, при всій своїй позитивності, не можуть вважатися на сто відсотків ефективно втіленими у життя за умови системного гальмування відповідних новел на рівні інших нормативно-правових актів, які за тридцять років незалежності не були приведені у відповідність до розмірковувань “локомотивів” цивільно-правової науки та практики.

Однією з таких проблем стало використання у ЦК України нового (старого) терміна “правочин” (ст. 202) [1], який у відповідному правовому акті прийшов на зміну радянському аналогу, що використовувався в Цивільному кодексі УРСР - “угода” (ст. 41) [2]. По суті, позначаючи одну і те ж саму юридичну конструкцію, ці терміни з філологічної точки зору дещо відрізняються одне від одного. Сам по собі термін “угода” передбачає наявність такого акту, як згода.

Згода, також у свою чергу передбачає наявність другої сторони, що виводить угоду на рівень договору, як домовленості двох і більше сторін, які спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних правовідносин. У цьому контексті необхідно пояснити чому у попередніх абзацах ми використали таку, на перший погляд дивну, вербальну конструкцію, як “новий (старий)”. Справа у тому, що з 1922 по 1963 на території України діяв Цивільний кодекс УРСР 1922 року, у розділі IV. п. 26 якого зазначалося що правочини представляють собою дії, направлені на встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин, можуть бути односторонні і взаємні (договори) [3].

Отже, у 2004 році термінологічно для позначення цілеспрямованих дій, які породжують, змінюють або припиняють цивільні права та обов’язки, ми повернулися до використання старого терміна, який, втім, виявився доволі вдалим як з точки зору форми так і змісту. Як ми вже зазначали вище, термін “угода” сам по собі передбачає наявність у цивільному правовідношенні

мінімум двох осіб, які за наявності вільно взаємоузгодженого волевиявлення вступають одне з одним у відповідні відносини, у рамках яких власне породжують, змінюють або припиняють цивільні права та обов'язки.

Проте, з урахуванням того фактору, що правочин представляє собою будь-яку дію, яка спрямована на досягнення вищевказаних цілей, ми знов таки з необхідністю доходимо висновку про недосконалість терміна “угода”. Класичними прикладами з підручників для ілюстрації односторонніх правочинів виступають складення заповіту і видача довіреності, які не передбачають наявності такої ознаки, як узгодження. Але якщо піти у своїх міркуваннях далі, то прикладів можна навести набагато більше. Так, викидання сміття. Чи є цей акт відмови від права власності правочином? На нашу думку безумовно так, при чому правочином одностороннім, адже, здійснюючи відповідну дію, ми не питаємо дозволу ні у кого і за формулою, передбаченою ст. 202 ЦК України чинимо дію, яка спрямована на припинення цивільного права. Продовжуючи думку, спробуємо навести ще один приклад такого роду. Вживання їжі, наприклад банан. У нас є право власності на відповідний фрукт і після першого ж цілеспрямованого акту його використання за призначенням він припиняє своє існування, а у нас припиняється право власності на нього. Чи є відповідна дія правочином? Безумовно так і, знов таки, правочином одностороннім.

Таким чином, ми з впевненістю можемо сказати, що термін “правочин” є більш вдалим, аніж термін “угода”, який доречніше використовувати у якості синоніму до терміна “договір”. Відповідні конструктивні зміни у цивільному законодавстві відбулися 01 січня 2004 року і, здавалося б, переважна більшість законотворців повинна була звернути увагу на такі позитивні тенденції, але це була б не наша країна, якби всі вказані нами вище фактори були враховані.

У якості чинних в Україні залишається ціла низка нормативних актів, які, мабуть, принципово у своїй термінологічній основі оперують терміном “угода” і це при всьому при тому, що сучасне українське законодавство не містить визначення угоди. Чи не єдиним виключенням із попереднього правила є визначення цього терміна, яке було дано на рівні підзаконного нормативного акту, а саме Рішення Національного банку України від 28.12.2017 року, у якому зазначається, що угодою є дії Сторін у межах Договору, у результаті яких були узгоджені і встановлені ті або інші права та обов'язки Сторін у порядку, передбаченому Договором [4].

Як бачимо чи не єдине визначення терміна “угода” пов'язує останню з договором, що знов таки відображає зміст цього цивільно-правового інституту не в повному обсязі.

Отже, до нормативно-правових актів, що оперують терміном “угода” замість “правочин” слід віднести: Господарський кодекс України (навіть на сьогоднішній момент жодних термінологічних змін внесено не було) [5];

Закон України “Про інвестиційну діяльність” (один із старіших нормативних актів в Україні, який вже більше 30 років використовує саме невдалу форму для позначення такого роду дій) [6]; Закон України “Про третейські суди” тощо.

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що усі потенційні питання, які виникають у зв’язку з існуванням в національній системі права подібних термінологічних проблем комплексного неузгодження, вирішуються за допомогою механізмів аналогії права і аналогії закону, чого, в принципі, можна було уникнути завдяки понятійній уніфікації вітчизняної системи права, принаймні, у напрямку комплексної заміни по текстах нормативно-правових актів терміна “угода” на термін “правочин”.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print>.
2. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06#Text>.
3. Цивільний кодекс Української РСР від 16.12.1922 року. URL.: https://yurist-online.org/laws/codes/ex/civilnyi_kodeks_usrr_1922.pdf.
4. Про затвердження Публічної пропозиції Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України: Рішення Національного банку України від 28.12.2017 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr852500-17/ed20171228#n90>.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
7. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>.

ПРОЄКТ
резолуції Регіональної науково-практичної конференції
«Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в
сучасних умовах»

26 листопада 2021 року на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ проведено регіональну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах».

Захід проводився за відповідними тематичними напрямками. Участь у конференції взяли 132 учасники. Серед них представники закладів вищої освіти, юристи, адвокати, аспіранти та здобувачі вищої освіти, а також відомі вітчизняні науковці.

У ході проведення конференції учасники заходу обговорили актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах (освіта, екологія, право, охорона здоров'я, трудові та сімейні відносини, медицина, земельні відносини, цивільне право і процес, сфера зайнятості та інші).

Учасники Регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах» за результатами обговорення виступів під час проведення заходу, з урахуванням положень Конституції України, профільних Законів України та ін.

констатують, що у сучасних умовах систематизація законодавства є вкрай необхідним заходом на шляху до європейської інтеграції нашої країни. Саме вона дає змогу вдосконалити й упорядкувати законодавство для зручності його застосування та ефективної реалізації на практиці. Консолідація зусиль науковців, практичних фахівців та представників громадського суспільства сприяє налагодженню системного діалогу під час формування та реалізації державної політики у приватноправовому просторі.

рекомендують:

Верховній Раді України:

1. Розробити новий змістовний, внутрішньо узгоджений, логічно послідовний галузевий нормативно-правовий акт – Трудовий кодекс України, з огляду на положення якого здійснюватимуться оновлення та зміни інших джерел трудового законодавства, зокрема локального характеру.

2. Внести зміни до чинного трудового законодавства, а саме: ч.1 ст. 1 Закону України «Про оплату праці» викласти наступним чином «Заробітна плата – це обчислене, як правило, у грошовому виразі відшкодування отримане працівником від роботодавця за виконану роботу на підставі трудового договору, розмір якої залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства і максимальним розміром не обмежується»; збільшити розмір мінімальної заробітної плати у 3-4 рази, так як сучасний рівень заробітної плати в економіці України не забезпечує економічне зростання та стійкий розвиток економіки держави і не покриває фінансових потреб працюючих.

3. Доповнити частину 1 статті 25 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» таким чином: «Добре відомий знак в Україні це знак який відомий широкому колу осіб і має добру репутацію, та сприймається як символ світової торгівельної системи».

4. Наряду з «класичними» способами зміни позову, передбаченими ст. 43 ЦПК України, є доречним передбачити можливість саме «доповнення» або «уточнення» позовних вимог.

5. Покращити неефективність чинної моделі соціального діалогу, яка не має необхідних організаційних, інституційних та нормативно-правових ресурсів для того, щоб бути дієвим інструментом виходу країни з соціально-економічної кризи та забезпечення її сталого розвитку.

6. Переглянути поняття «гнучкого режиму робочого часу», «дистанційної» та «надомної роботи» у ст. 60 КЗпП.

Кабінету Міністрів України:

Серед стратегічних напрямів слід визначити:

- Удосконалити соціального діалогу в соціально-трудої сфері України;
- Встановити уніфікований строк звернення до суду у трудових спорах в 1 рік;

- Розробити інструментарій заохочення персоналу щодо активізації досліджень проблем розвитку приватного права на всіх рівнях, від освітнього закладу, наукової установи до Національної академії наук України;
- Ініціювати громадське обговорення перспективи та доцільності створення Національної стратегії у сфері удосконалення розвитку приватного права в сучасних умовах.

Органам судової влади:

1. Усвідомлювати особисту відповідальність за розгляд справ у встановлені законом строки, за якість розгляду справ, не допускати фактів зволікання, вживати всіх необхідних заходів з метою неухильного дотримання процесуальних строків, не допускати порушення розумних строків, зволікань з боку сторін, що призводить до чергових призначень судових засідань.

2. З метою більш якісної реалізації самовідводу судді під час цивільного процесу слід, щоб судами розглядалися заяви про відвід більш ретельно, а саме: перевірка та виключення підстав, що можуть стати причиною відводу суді, мають відбуватися до безпосереднього початку цивільного провадження; повинен передбачатися механізм першочергової перевірки завідомо необґрунтованості судді.

Дніпропетровському державному університету внутрішніх справ:

1. Продовжувати науковий супровід здійснюваних в Україні заходів з реалізації державної політики у приватно-правовій сфері.

2. Продовжити наукові дослідження з проблематики та перспектив розвитку приватного права в сучасних умовах.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА В
СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали регіональної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 26 листопада 2021 р.)

Підп. до друку 22.12.2021. Формат 60х84/16. Гарнітура – Times. Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 20,50. Обл-вид. арк. 21,25. Зам. № 01/21-м. Тираж 50 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ 49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 756-46-41 Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018